

"ספר החזיונות"

יומנו של ר' חיים ויטאל

ההדיר והוסיף מבוא והערות
משה מ' פיירשטיין

מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח
יד יצחק בן-צבי והאוניברסיטה העברית בירושלים
ירושלים תשס"ו

הספר יוצא לאור בסיוע:
משרד החינוך התרבות והספורט – המזכירות הפדגוגית, המרכז לשילוב מורשת יהדות המזרח

בעטיפה: זאב רבן, "צפת" (1931), פרט
מתוך "ארץ ישראל – עשר תמונות", הוצאת סיני תל אביב, באדיבות ההוצאה
עיצוב העטיפה: תחיה, סטודיו לעיצוב, ירושלים

הפקה: מיכאל גלצר
עריכת לשון: נועה שליטין
סדר ועימוד: תוים הוצאה לאור
הגהות: יעקב חסון
לוחות: קרן-אור דוד קדוש
הדפסה: אחוה

הדפסה שניה תשס"ח

©

כל הזכויות שמורות למכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח,
ירושלים תשס"ו

מסת"ב 965-235-106-7 ISBN

נדפס בישראל

לע"נ הורי
יעקב קאפל וחנה פיירשטיין ע"ה
משארית הפליטה
של יהודי פולין

תוכן העניינים

9	פתח דבר
11	מבוא
45	ספר החזיונות
199	לוח ראשי תיבות
201	קיצורים ביבליוגרפיים
213	מפתח המקורות
221	מפתח אנשים
230	מפתח מקומות
231	מפתח עניינים

פתח דבר

מהדורה זו של ספר החזיונות היא מהדורה מורחבת ומתוקנת של התרגום האנגלי שהוצאתי לאור בספרי אוטוביוגרפיות מיסטיות יהודיות.

תודה לפרופ' משה אידל על תמיכתו ועידודו שסייעו בהדפסת שתי המהדורות. ידידי הפרופסורים זאב גריס ויוסף ינון (פנטון) קראו בעיון את כתב היד כולו והציעו לי הערות רבות ותיקונים מלומדים. אני אסיר תודה למכון בן צבי ולעובדיו, ובראשם למר מיכאל גלצר המזכיר האקדמי, על אשר טיפלו במסירות ובמקצועיות בהכנת הספר לדפוס ובהדפסתו. במיוחד עליי להודות למר אדם אפטרמן על שהשווה את צילום האוטוגרף של המקור לפיענוחו בידי והציע כמה תיקונים ולמר יוסף אביב"י על שחלק עמי מידיעותיו המופלגות על אודות כתבי היד הלוריאניים, ידיעות שהבהירו כמה וכמה סתומות. אני מודה גם למר דוד לוביש על שתרגם את המבוא לספרי מן האנגלית לעברית ולגב' נועה שליטין שהתקינה את הספר לדפוס. כל אלה תרמו לשיפור המהדורה העברית, ואם תימצאנה שגיאות או אי־הבנות, חלילה, באחריותי הן.

אחרונה חביבה אזכיר את אשתי רות, אשר תמיד עודדה ומעודדת, תמכה ותומכת במחקרי, חובי לה גדול משאוכל להביעו במילים.

משה מנחם פיירשטיין

כ' אלול תשס"ד

מבוא

סוגת האוטוביוגרפיה הרוחנית מוכרת ומקובלת זה זמן רב במסורת הנוצרית, עוד מימי ה"ידויים" של אוגוסטינוס הקדוש. במהלך כל ימי הביניים עד לראשיתה של העת החדשה כתיבת סיפור חיים אוטוביוגרפי בנוסח של התוודות הייתה סוגה חשובה של ספרות רוחנית ומיסטית בנצרות.¹ במרכזה של ספרות זו עמדה החוויה של הפיכת הלב של המחבר; הדוגמה המפורסמת ביותר לכך היא חווייתו של אוגוסטינוס עצמו.² מאידך גיסא, ייעודם של חיבורים יהודיים עם יסוד ביוגרפי מימי הביניים, כגון כרוניקות וצוואות מוסריות, היה דידקטי, בלא כל כוונה אוטוביוגרפית של ממש.³ המאפיין העיקרי של כתיבה אוטוביוגרפית היה חסר בהם – "נקודת מבט רטרופקטיבית ייחודית, המקום שבו עומד המחבר ביחס לחווייתו המצטברת כאשר הוא מחיל על עברו משמעות פרשנית".⁴

ועוד: המסורת המיסטית היהודית בימי הביניים נבדלה מהמסורות המיסטיות של הנוצרים והמוסלמים;⁵ רק לעתים נדירות נידונו בה חוויות מיסטיות וחזונויות אישיות.⁶ יוצאים מכלל זה כתביהם של ר' אברהם אבולעפיה (1240–1291) ושל כמה מתלמידיו,⁷ ובמיוחד של ר' יצחק דמן עכו (אמצע המאה הי"ג–אמצע המאה הי"ד), בהם היו דיונים של ממש בחוויות מיסטיות.⁸ כמו כן, במאה הט"ז פרחו ספרות מיסטית שעסקה בחוויות מיסטיות ובחזונויות מיסטיים – על כך ראה להלן. ברם, אין לראות בחיבורים אלו, לא פיצירות מבית מדרשו של אבולעפיה ולא במאוחרות יותר, כתבים אוטוביוגרפיים של ממש, שכן גם בהן נעדרת אותה "נקודת מבט רטרופקטיבית" העומדת במרכזה של סוגה זו. חיבור אחד בלבד של בעל סוד יהודי במאה הט"ז עומד באמות מידה אלו של כתיבה אוטוביוגרפית, והוא ספר החזיונות לר' חיים ויטאל (רח"ו).

1 דייוויס, עמ' 51.

2 שם, עמ' 61.

3 יובל, עמ' 543.

4 ויינשטראוב, עמ' xviii.

5 על האוטוביוגרפיה באסלאם ראה רוזנטל; ראה גם רנולדס.

6 יש שני קבצים של חוויות מיסטיות בקרב היהודים. על כך ראה יאקובס; דן, הלב.

7 על אברהם אבולעפיה ותורתו ראה אידל, רבי אבולעפיה; אידל, חוויה מיסטית; אידל, לשון; וולפסון, אבולעפיה.

8 ראה גוטליב; ספר מאירת עיניים. עוד חשוב לציין את הספר "שערי צדק" לתלמיד אנונימי של אברהם אבולעפיה. ראה שלום, שערי צדק; וולפסון, חזון ודמיון, עמ' 331.

משיחיות

המשיחיות הייתה המוטיב החשוב בחייו וביצירתו של רח"ו. להבנת מקומה המרכזי של המשיחיות בחייו יש לבחון תחילה את אקלים התסיסה והתקוות המשיחיות שברקע פעילותו. בעקבות רדיפות יהדות ספרד – החל בפרעות בשנת 1391 נגד היהודים וכלה בגירוש יהודי ספרד בשנת 1492 – שטף גל של תהיות ותקוות משיחיות-אפוקליפטיות מגורים של יהדות ספרד; צצו נביאים ובעלי חזון שחזו את השחר הקרוב של ימות המשיח ואת חורבנם של אויבי ישראל. בתקופת התלמוד ובמהלך ימי הביניים טענו חכמים ובעלי סוד שהם חוו גילויים של "רוח הקודש", "גילויי אליהו" ומגעים אחרים עם העולמות העליונים.⁹ החידוש בספרד של המאה הט"ו היה טיבן החרף של המשיחיות ושל היומרה לחויית חוויות פנאומטיות וכן דיווח על תופעות אלו בחלקי אוכלוסייה שלא היו מורגלים בחוויות כאלה בחברה היהודית – אנשים פשוטים, נשים ואפילו טף.¹⁰

התגובות של בעלי הקבלה, ובקרב יהודים אחרים, לטראומה של הגירוש השתרעו על קשת רחבה. מקובלים באיטליה¹¹ ובצפון אפריקה¹² אימצו גישה פסיבית ותרו אחר נתיב רוחני-פנימי של גאולה אישית. אחרים הגיבו בגישה אפוקליפטית, פעילה יותר, בניסיון לזהות את סימני הגאולה הממשמשת ובאה. המשיחיות מילאה מקום חשוב ומרכזי יותר בקרב כמה בעלי סוד יהודים בספרד; הופיעו צורות חדשות של ספקולציה מיסטית שדגלו במיזוג של תפיסות תאורגיות קבליות עם מאגיה; צמחה סוגה חדשה של ספרות מיסטית, המתיימרת למסור גילויים אלוהיים של ממש או תשובות מלאכים לשאלותיהם של מקובלים. טקסט חשוב בסוגה חדשה זו היה ספר המשיב למחבר עלום שם.¹³ אף האגדה של ר' יוסף דילה ריינה, המקובל שניסה לקרב את הגאולה על ידי שימוש בלחשים מאגיים כדי ללכוד את השטן, קשורה למגמה זו. כישלוננו "ברגע האחרון" סימל באחת את תחושותיהם של יהודי ספרד בתקופה ההיא. במאה הט"ז קיבל סיפור זה לבוש פופולרי ואף הופץ בגרסאות שונות ומשונות.¹⁴

גם אחרי גירוש ספרד נמשכו תהיות ותנועות משיחיות במהלך המאה הט"ז כולה. הרדיפות בספרד, ובשיאן הגירוש, נתפרשו חבלי משיח, היינו תקופת הרדיפות והמצוקה שמיד בעקבותיה יבוא המשיח, כפי שנכתב בספרות חז"ל.¹⁵ ר' יצחק אברבנאל (1437–1508), מן

9 השל.

10 תשבי, משיחיות; אשכולי, התנועות המשיחיות, עמ' 231–417. על נשים ראה רפפורט-אלברט; פירשטיין, נשים.

11 ראה אידל, ספרד ואיטליה.

12 חלמיש, צפון אפריקה.

13 אידל, עיונים ב"ספר המשיב".

14 דן, דילה ריינה; שלום, דילה ריינה; אורון, הציפייה לגאולה.

15 המאמר הקלאסי של חז"ל על "חבלי משיח" הוא משנה, סוטה ט, טו.

החכמים החשובים ביותר בתקופת הגירוש, התמודד עם הטראומה, כמו רבים מבני זמנו, בעזרת ספקולציות משיחיות. את נחמתו מצא בחישובי קץ, ועל פיהם היה המשיח אמור לבוא בעתיד הקרוב.¹⁶ גם רבנים וחכמים חשובים אחרים חישבו חישובים וחזו את בואו הקרוב של המשיח. הובאו הוכחות לקשת שלמה של תאריכים, לאורך המאה ה"ז, שנטען כי דווקא בהם יחלו ימות המשיח; הכול ייחלו לבואם.¹⁷

חוזים משיחיים ומשיחי שקר – כגון אשר לעמליין מרויטלינגן (בראשית המאה ה"ז),¹⁸ שלמה מולכו (1500 בקירוב–1532),¹⁹ אשר ניסה להיפגש עם האפיפיור ולהמירו ליהדות, ודוד הראובני (נפטר בשנת 1538), שהתיימר להיות שליחם של עשרת השבטים הממתינים בראש צבא גדול לבוא לעזרת היהודים במצוקתם – תרמו גם הם לאווירת הציפיות המשיחיות.²⁰ הם הותירו רושם בל יימחה על היהודים שחיפשו את סימניה של הגאולה הקרובה.²¹ מולכו, בשל מותו על קידוש השם, היה לגיבור עממי ולדמות מופת בעבור יהודים רבים. ר' יוסף קארו (1488–1575), מגדולי החכמים והפוסקים של הדור, ראה בשלמה מולכו מודל לחיקוי וחלם למות מות קדושים כדוגמת גיבורו.²²

אחת התוצאות החשובות ביותר של פעילות משיחית אינטנסיבית זו הייתה ספיריטואליזציה קיצונית של חיי הדת. ובמילותיה של רחל אליאור: "מאחורי הרחנה זו עמדו ציפיות משיחיות אינטנסיביות, והיא הייתה מושתתת על הזיקה החיונית, כפי שנתנסחה ב'תיקוני זוהר', בין גילויים של סודות הקבלה על ידי הפצת ספר הזוהר לבין הניסיונות להחיש את בוא המשיח".²³

תוצאה אחת של ספיריטואליזציה זו הייתה עלייתה של סמכות דתית ממין חדש, המיוסדת על השראה פנאומטית, בניגוד לסמכות מהזון הקודם, שהייתה מיוסדת על ידע, מסורת או יכולת פסיקה.²⁴ גם מקובלים בני תקופות קודמות השתיתו את סמכותם על גילויים ישירים משליחים שמימיים או ממלאכים, או על "גילויי אליהו"; לא היה בזה חידוש עקרוני – גם בתקופת התלמוד ובכל ימי הביניים נחשבו גילויים כאלה למקור סמכות.²⁵ החידוש היה טמון לא רק בעומקם ובעצמתם של הגילויים, אלא גם בתפוצתם הרחבה. בעבר ייחסו תלמידים

16 נתניהו, עמ' 195–257; לוי.

17 על התאריכים לביאת המשיח במאה ה"ז ראה סילבר, עמ' 110–150. על שנת של"ה שנת משיח ראה תמר, ציפיה באיטליה.

18 קופפר.

19 אשכולי, התנועות המשיחיות, עמ' 266–278, 365–412; אידל, שלמה מולכו.

20 עוד על הראובני ראה אשכולי, דוד הראובני.

21 ויטאל מושפע ממולכו ומראובני, ראה להלן.

22 ורבלובסקי, עמ' 102–106.

23 אליאור, ציפיות משיחיות, עמ' 37.

24 שם, עמ' 43.

25 דוגמות רבות יש אצל השל.

וחסידים חוויות פנאומטיות כאלה לדמויות מחדשות;²⁶ כעת ייחסו הבריות חוויות מעין אלו לעצמן.

צפת במאה הט"ז

עם כיבוש ארץ ישראל בידי העות'מאנים בשנת 1516 החלה תקופת ביטחון ופריחה, והיא נמשכה לאורך רובה של המאה הט"ז. אחת מתוצאות הלוואי של הכיבוש העות'מאני הייתה גידול בעליית יהודים לארץ.²⁷ העיר צפת שבגליל הרוויחה ממצב חדש זה. אוכלוסייתה תפחה והלכה, עד שהדביקה את ירושלים, גברה עליה והייתה למרכז החשוב ביותר של חיים יהודיים בתקופה זו.

הסיבות לכך נחלקות לשניים – סיבות של חומר וסיבות של רוח. במישור החומרי – צפת הייתה בירה אזורית, זאת ומקומה על דרכי מסחר ראשיות יצרו הזדמנויות כלכליות. ענף התעשייה העיקרי היה סחר הצמר, ענף שהצטיינו בו היהודים הספרדים ואשר על כן משך רבים ממגורשי ספרד.²⁸ אשר לרוחניות – צפת הייתה קרובה לקבריהם של ר' שמעון בר יוחאי ובני חבורתו, הם גיבורי הזוהר, החיבור הקבלי החשוב ביותר. קברים אלו עתידים היו למלא תפקיד חשוב בהתפתחות הקבלה בצפת. קשר ישיר עם רוחותיהם של מקובלים בעולם האמת, על ידי טכניקות מיסטיות, מילא מקום חשוב בהבנתה ובחקירתה של המסורת המיסטית. משנות השלושים של המאה הט"ז משכה צפת כמה וכמה מקובלים חשובים, ובעקבות זאת הייתה למרכז הרוחני החשוב ביותר של המאה הט"ז.²⁹ מראשוני המקובלים החשובים שהגיעו לצפת היו ר' יוסף קארו ור' שלמה אלקבץ.

יוסף קארו ושלמה אלקבץ

יוסף קארו ושלמה אלקבץ (1505 בקירוב–1584) היו מראשוני הדמויות שבזכותן נעשתה צפת למרכז רוחני חשוב. הם הגיעו לצפת בשנת 1535 בקירוב והמשיכו לקיים את הפעילות המיסטית שהחלו בה בסלוניקי ובאדריאנופוליס. יוסף קארו ידוע בתורת פוסק ההלכה החשוב ביותר במאה הט"ז ומחברם של בית יוסף ושולחן ערוך. אף שאין למצוא בחיבורים אלו רמז כלשהו לעניינו בתורת הסוד, קארו היה שקוע בה ראשו ורובו. גם קודם בואו לצפת הופיע לו מגיד – שליח משמים – אשר עודד את פעילותו המיסטית ואף גער בו כאשר פג הלהט

26 אליאור, ציפיות משיחיות, עמ' 43–54.

27 דוד, פרק א.

28 אביצור.

29 לתיאור הקלאסי של צפת כמרכז רוחני ראה שכטר, המאה הט"ז. ראה גם פיין, רופא הנפש, עמ' 41–77.

הרוחני שלו.³⁰ התגלות מגיד שמימי לא הייתה מנת חלקו של ר' יוסף קארו בלבד – גם אחרים חוו כזאת. ר' שלמה אלקבץ תיאר במכתב איך נכנס המגיד לגופו של ר' יוסף בליל חג השבועות והחל לדבר מפיו, עד שכל הנוכחים, ובהם אלקבץ, יכלו לשמעו.³¹ מאורע זה התרחש בשעה שר' יוסף וחבריו עסקו בפולחן חדש שנודע לימים בכינוי "תיקון ליל שבועות". הם היו ערים כל הלילה ולמדו מבחר של טקסטים מן המקרא, מספרות חז"ל ומספרות הסוד, הכנה לקבלת התורה בחג השבועות.

פרסומו העיקרי של ר' שלמה אלקבץ בא לו בזכות פיוטו המיסטי "לכה דודי"; בפיוט זה מקבלים את פני השבת בערבו של היום הקדוש.³² על פי מסורת הקבלה, השכינה שרויה בגלות בימות החול, ואילו בשבת היא פושטת את בגדי הגלות ומתייחדת עם הספירות העליונות. בפיוט תשעה בתים – הראשון, השני והתשיעי מזכירים את השבת, ואילו הבתים האחרים עוסקים בירושלים החרבה ובציפיות לבניינה המחודש בימות המשיח. תשעת הבתים מתייחסים גם לתשעה הספירות העליונות, המתייחדות עם השכינה בשבת; ייחודן הנצחי של ספירות אלו עם השכינה אמור לבשר את גאולת ישראל באחרית הימים. תפיסת השבת כאילו הייתה הד מוקדם לגאולה הולידה גם פולחנים ונהגים אחרים של מקובלי צפת.³³

אלקבץ אף קיבץ סביבו תלמידים, אלה הקימו ברית אחים והסכימו לחיות על פי עקרונות והנהגות רוחניים מוגדרים.³⁴ לימים נוצרו בריתות כאלה סביב ר' משה קורדובירו (רמ"ק) והאר"י. רשימת ההנהגות של רמ"ק, תלמידו של ר' שלמה אלקבץ, מנתה 36 סעיפים, פירוט של הנהגות שהוטלו על כל חברי הברית; רובן מנהגים מסורתיים הקשורים בחיי חסידות, כגון הימנעות מכעס, הקפדה בעניין התפילה ולימוד התורה, חיי פרישות והימנעות מהתמכרות לתענוגות הגוף. ההנהגות המוזרות יותר הן בכי בעת התפילה³⁵ והתוודות על חטאים לפני חברים, במיוחד בערב שבת, חלק מההכנות לשבת.³⁶

הנהגה אחרת שיזמו אלקבץ ורמ"ק הייתה "גירושין". הם היו עושים כמה ימים בנדודים בין קבריהם של גיבורי הזוהר בסביבות צפת כדי לחקות את גלות השכינה ולנחם את השכינה על כך.³⁷ וכך הסביר רמ"ק עצמו:

ויעשה לעצמו גרושין ויתגרש מבית מנוחתו תמיד, כדרך שהיו מתגרשים ר"ש [= רבי שמעון] וחבריו ועוסקים בתורה ומה גם אם יכתת רגליו ממקום למקום בלי סוס ורכב,

30 על קארו והמגיד ראה ורבלובסקי.

31 המכתב נדפס בפעם הראשונה בספר מגיד מישרים וגם בשני לוחות הברית, מסכת שבועות.

32 ראה קימלמן.

33 על מושג השבת בקבלה ראה גינצבורג, שבת.

34 על ספרות ההנהגות ראה גריס, הנהגות.

35 על החשיבות הקבלית של הבכי ראה אידל, קבלה, עמ' 93–105; וולפסון, בכי ומוות.

36 ההנהגות של קורדובירו ושל אחרים נדפסו אצל שכטר, המאה ה"ז, עמ' 292–301.

37 גילר, קדושת הגליל.

עליו נאמר שברו על ה' אלהיו,³⁸ ופי[רשן] בו³⁹ לשון שבר, שהוא משבר גופו לכבוד גבוה.⁴⁰

במהלך "נדודים" אלו נהגו לדרוש בכתובים וכן "קיבלו" בספונטניות פירושם חדשים. כך צורפו יחד נדודים לחיקוי הגלות של השכינה וגילויים מיסטיים של בעלי הסוד שעל קבריהם השתטחו. לימים מילאה עלייה לקברי צדיקים, דרך לקבלת תורות של סוד, תפקיד חשוב במשנתו של האר"י הקדוש בצפת.

ר' משה קורדובירו

ר' משה קורדובירו (1522–1570) היה החשוב במקובלי צפת קודם לאר"י. הוא היה תלמידם של ר' יוסף קארו בהלכה ושל ר' שלמה אלקבץ בקבלה, וגיסו של ר' שלמה. הוא השפיע רבות, היה מחבר ומורה, ורוב מקובלי צפת החשובים נמנו עם תלמידיו. גם האר"י היה תלמידו בחודשים המעטים שעשה בצפת קודם למוותו של רמ"ק.

בכתביו הקבליים ניסה רמ"ק ליצור סינתזה של התאולוגיות הקבליות השונות שצמחו בעקבות ספר הזוהר ולהכניס בהן סדר ושיטה. חיבורו הנודע ביותר היה פרדס רימונים, אותו השלים עוד קודם שהגיע לגיל 27. בחיבור חשוב זה ניסה לפרוס בשיטתיות את משנת הזוהר. הוא יישב בין הגישות למושגי יסוד במכלול ספרות הזוהר, מתוך מתן עדיפות לרבדים המאוחרים יותר, הם תיקוני הזוהר ורעיא מהימנא. עיקר עניינו היה בבירור טיבן של הספירות, העומדות במרכזה של הקבלה הספרדית. האם יש זהות בין הספירות לבין מהותו של האל או שמא אינן אלא כלי קיבול לאלוהות, כלים שבאמצעותם ה' מגשים את רצונו? מסקנתו מפשרת בין שתי הגישות: הספירות הן כלים המכילים ניצוצות של אלוהות. הצגת הדברים שיטתית, מתוך הקדשת פרק נפרד לכל נושא. הוא החל באלוהות, ניתח כל אחת מן הספירות ומשם עבר לתיאור נושאים אחרים, כגון המרכבה, עולם המלאכים והשפעת העולמות העליונים על העולם הארצי. הוא ציטט לא רק מן הזוהר אלא ממגוון רחב של חיבורים קבליים.

חיבור שיטתי אחר של רמ"ק הוא אילימה רבתי. לבד מזה הוא חיבר קשת רחבה של חיבורים, בהם מבוא לקבלה (אור נערב) ופירוש על סידור התפילה (תפילה למשה). חיבורו הגדול ביותר, אור יקר – פירוש מסיבי לספר הזוהר – יש לו למעלה מ-30 כרך והוא נדפס רק בעת האחרונה. לפנים היה ידוע ממובאות ארוכות בפירוש הזוהר של אברהם אזולאי,

38 תהלים קמו, ה.

39 הזוהר, ב, קצח ע"א.

40 תומר דבורה, פרק תשיעי, עמ' נא.

חסד לאברהם. יצירתו של רמ"ק בכללה היא סיכום המחשבה הקבלית עד זמנו. שלא כאר"י, הוא לא המציא מבנה מיתי חדש או השקפת עולם קבלית חדשה.⁴¹

בקרב בני העלייה המקובלים הועמדה משנתו הקבלית של רמ"ק במהרה בצל תורתו החדשה של האר"י, אך השפעתו הייתה רחבה יותר. שלא כמשנתו של האר"י, שנחשבה אוטורית ונותרה בכתב יד עד סוף המאה הי"ח, משנתו של רמ"ק נחשבה לנחלת הכלל, וחיבורו פרדס רימונים נדפס עוד קודם לסוף המאה הט"ז. במאה הי"ז אף פורסמו שני תקצירים של החיבור.⁴² כמה חיבורים אחרים משלו פורסמו גם הם בשלב מוקדם, נקראו בחוגים רחבים וצוטטו הרבה.

רמ"ק חיבר גם חיבור קטן על תורת המוסר, תומר דבורה. חיבור זה עמד ביסוד סוגה שלמה חדשה של ספרות מוסר קבלית, וזו עתידה הייתה להשפיע השפעה עצומה על חיי הרוח היהודיים; נושאו של ספר זה – "חיקוי האלוהים" (imitatio dei). עשרת הפרקים מקבילים לעשר הספירות, ובמרכז הספר התפיסה שהתנהגות המוסרית תלויה במבנה הפנימי של הספירות ושמעשיו של האדם צריכים לשקף תלות זו. לדבריו של יוסף דן:

לא שיטת המוסר היא המשמעותית כאן; העיקר הוא הרעיון המיסטי שהאדם יכול, על ידי קיום מצוות מוסר פשוטות ויום יומיות, ליטול חלק בהתפתחויות הפנימיות שבאלוהות גופא, להשתלב בהשגחה האלוהית המאוחדת בשמים ובארץ.⁴³

ספר תומר דבורה נהנה מפופולריות בזכות עצמו,⁴⁴ והוא גם שימש גרעין שסביבו בנו תלמידי רמ"ק את חיבוריהם הם במוסר הקבלי. החיבור החשוב ביותר בהם היה ראשית חכמה לר' אליהו די וידאש; ספר זה נתחבב במיוחד על קהל הקוראים והשפיע השפעה רבה ביותר בתחום המוסר הקבלי. לא זו בלבד שנדפס פעמים רבות וצוטט בקרב רבים, אלא אף נוצרו כמה וכמה עיבודים ותקצירים שלו.⁴⁵ גם חיבורו של ר' ישעיה הורוביץ, שני לוחות הברית – אף הוא חיבור רב השפעה שזכה לקוראים רבים – הושפע ביותר ממשנתו של רמ"ק, ומחברו כלל בו את הספר תומר דבורה בשלמותו. משנתו של רמ"ק שולבה גם בחיבורים רבים אחרים של דרוש ושל מוסר.

רמ"ק היה גם מורה חשוב, ובקרב תלמידיו היו אליהו די וידאש, אברהם בן אליעזר הלוי ברוכים, אברהם גלנטי, אלעזר אזיכרי וחיים ויטאל. הוא נפטר בגיל 48 בקיץ 1570. יש מסורת שלפני מותו שאלוהו תלמידיו מי יתפוס את מקומו ויהיה המורה. הוא השיב להם שמי שיראה עמוד אש מעל קברו יהיה ראוי לרשת את מקומו. סופו של הסיפור הוא שהאר"י הוא

41 על תורת הקבלה של ר' משה קורדובירו ראה בן שלמה; זק.

42 פלח הרימון ועסיס רימונים.

43 דן, מיסטיקה, עמ' 86.

44 הוא נדפס יותר מל"ה פעמים.

45 הוא נדפס יותר ממ' פעמים, וגם שלושת קיצוריו נדפסו פעמים רבות. ראה פכטר, די וידאש.

אשר ראה את עמוד האש.⁴⁶ ואמנם, לאחר מותו של רמ"ק נעשה האר"י לדמות החשובה ביותר בצפת.

ר' יצחק לוריא

ר' יצחק לוריא אשכנזי, המכונה האר"י (האלוהי רבנו יצחק), נולד במצרים בשנת 1534 והגיע לצפת בשנת 1570, בהיותו בן 36.⁴⁷ הוא נתייתם בגיל צעיר וגדל אצל דודו, פקיד מסים אמיד. אצל ר' בצלאל אשכנזי (1520 בקירוב–1591),⁴⁸ מגדולי החכמים בתקופה ההיא, זכה לחינוך תורני מצוין. פעם אחת בבית הכנסת ראה יצחק הצעיר סוחר עובר אורח ובידיו כתב יד. כששאלו על תוכנו, ענה לו הסוחר שאיננו מסוגל לקרוא בו, מכיוון שהוא מגזע האנוסים. כשעיין בו יצחק הבין כי כתובים בו סודות מתורת הנסתר; ומשהבטיח לסוחר שיתערב לטובתו אצל דודו בעניין מכסים שהיה חייב, נתן לו הלה את כתב היד. לאחר קבלת כתב היד התבודד לוריא בבקתה קטנה ליד הנילוס, שם למד שש שנים את הכתוב, והיה חוזר לביתו רק בימי שבת ובמועדים. לאחר זמן נחשב ראוי שיתגלה אליהו הנביא אליו ויורה לו את סתרי הכתוב. בהגיעו לגיל 36 הורה לו אליהו שהגיע זמנו ללכת לצפת וללמד תלמידים. לוריא אמנם נסע לצפת, אך "התגלה" ברבים רק אחרי מות רמ"ק. אחרי התגלות זו נאספו סביבו כמה תלמידים, והוא לימד עד מותו, בטרם עת, כשנתיים לאחר בואו לצפת. ר' יצחק לוריא נפטר במגפה בחמישה באב של"ב (1572), בהיותו בן 38.

אף שהתגורר בצפת זמן קצר בלבד – מעט יותר משנתיים – לימים נחשב האר"י לדמות המרכזית במהפכה הקבלית שהתרחשה בצפת במחצית השנייה של המאה הט"ז. שני פנים למעמדו זה: הוא ייסד אסכולה חדשה במחשבת הקבלה, הקרויה על שמו "קבלת האר"י"; ולבד מזה היה הדמות הראשית בחידוש מנהגים רבים ומסורות רבות בחיי הדת, ואלו נפוצו בכל העולם היהודי. האר"י סימל גם טיפוס חדש של מנהיג בקהילה היהודית – מנהיג שסמכותו נשענת לא על הידע ההלכתי או התלמודי שלו, אלא על הישגיו בתורת הנסתר ועל כריזמה אישית. סופרו עליו סיפורים בדבר כישרונותיו המיסטיים והמאגיים; הוא היה יכול להתבונן במצחו של אדם ולזהות שם את חטאיו⁴⁹ הוא היה בקי בשורשי נפשו של אדם,⁵⁰ הבין את שפת העופות והחיות וידע לגרש שדים שאחזו בבני אדם.⁵¹ הוא אף נחשב לדמות משיחית; הייתה ציפייה שהמשיח יבוא בשנת של"ה (1575) ואמונה שהאר"י הוא הוא

46 שבחי האר"י, עמ' יא.

47 ראה הביוגרפיה החדשה, פ"ן, רופא הנפש.

48 מחבר ספר שיטה מקובצת.

49 פ"ן, לוריא.

50 ראה להלן.

51 הסיפורים האלה נמצאים בשבחי האר"י.

המשיח.⁵² משמת נתפרש מעמדו מחדש – בדמותו של "משיח בן יוסף" – ומותו, כך האמינו, ישתלב בדרמה המשיחית. תלמידו ר' חיים ויטאל אימץ לעצמו כמה משאיפות משיחיות אלו.⁵³

מעטים מאוד הכתבים שהותיר אחריו האר"י.⁵⁴ ואולם נוסף על דברים שהוא עצמו כתב יש ציטוטים רבים של דבריו בכתבי תלמידיו. הכתובים הקרויים היום על שמו הם למעשה משנתו כפי שהעתיקה ופירשה תלמידיו. לאחר מותו של האר"י החתים רח"ו את שאר התלמידים על מסמך, ובו הם קיבלו את מרותו ואת היותו הפרשן המוסמך היחיד לדברי רבם, והוא תבע מהם למסור לידיהם כל מחברת או חומר כתוב אחר שנרשמו בהם דברי האר"י. חרף האמצעים החריפים האלה שרדו גם כמה וכמה פרשנויות אחרות לדברי האר"י, ובהן כתביהם של יוסף אבן טבול⁵⁵ ומשה יונה.⁵⁶ וכאילו להוסיף סיבוך על סיבוך העיר גרשום שלום: "נקודות חשובות במשנתו של האר"י, ששרדו בניסוחן המקורי במורשת הספרותית שלו ובגרסתו של יוסף אבן טבול, טושטשו (כגון בעץ חיים לחיים ויטאל) או הועלמו לגמרי (כגון כנפי יונה למשה יונה)."⁵⁷ מאוחר יותר הציעו כמה חוקרים תאוריות שעל פיהן "הסתירות הרבות נובעות מהתפתחויות בתהליכי החשיבה של האר"י עצמו, שיש להם קונסיסטנטיות פנימית משלהם – ולא כל כך מהדיווח הלא-אמין של תלמידיו".⁵⁸

גרסה אחרת למשנתו של האר"י מצינו בכתביו של ר' ישראל סרוק (או סרוג). שלום טען שכתביו של סרוק אינם מבטאים נאמנה את תורת האר"י, ואילו לימים שינה מעט את עמדתו.⁵⁹ ואולם בעת האחרונה שבו החוקרים ועיינו בטיעוניו של שלום, והם נוטים לייחס אמינות רבה יותר לדבריו של סרוק.⁶⁰ היום ברור לנו שסרוק נמנה עם חוג מקובלים בצפת שקדם לאר"י – חוג שעם חבריו נמנה גם יוסף אבן טבול. סרוק וחברים אחרים בחוג זה למדו אצל האר"י, אימצו רבים מרעיונותיו ושילבו אותם במשנתם הם. סרוק, שיצא מצפת עוד בחייו של האר"י, שהה בראשית המאה הי"ז בצפון איטליה. שם לימד את קבלת האר"י על פי גרסתו, ורבים מתלמידיו היו למקובלים רבי השפעה.⁶¹

52 תמר, ציפייה באיטליה.

53 תמר, האר"י והרח"ו.

54 ראה שלום, כתבי האר"י; אביב"י; מרוז, חיבורים לוריאניים; ליבס, נספח.

55 ויטאל התנגד לאבן טבול וזלזל בו. על כך ראה להלן. וראה גם שלום, שטר התקשרות.

56 ראה מרוז, לוריא ותלמידים.

57 שלום, קבלה, עמ' 129.

58 מרוז, לוריא ותלמידים, עמ' 258.

59 לטענתו הראשונה ראה שלום, ישראל סרוק. על השינוי בדעתו ראה שלום, בעל שער השמים, עמ' טו-ז.

60 מרוז, ישראל סרוק.

61 מרוז, חילוקי דעות, עמ' 191-194.

תולדות חייו של ר' חיים ויטאל

חיים ויטאל קלברזה⁶² נולד בצפת בראש חודש מרחשוון ש"ג (1542). אביו, יוסף ויטאל קלברזה, היה סופר ידוע בצפת. הוא למד בישיבות העיר, במיוחד אצל ר' משה אלשיך, ובו ראה את רבו המובהק בתורת הנגלה. הוא נמשך ללימודים אוטוריים ולתורת הנסתר, ואף הקדיש שנתיים וחצי ללימוד האלכימיה (1563–1565); לאחר מכן ראה בשנים אלו ביטול תורה וביקש לכפר עליהן בדרכים שונות.⁶³ הוא אף למד קבלה אצל רמ"ק, באותה העת החשוב במקובלי צפת. רח"ו מודיענו שמעלת נשמתו נצפתה עוד קודם ללידתו. גם בימי בחרותו ניבאו לו קוסמים ושליחי עליון גדולה. בשנת 1570 ניבאה לו "אשה חכמה [...]" בקיאה בחכמת [הגדת עתידות על פי] טיפות השמן" שיבוא ממצרים "חכם א' גדול" אשר ילמדו את תורת הקבלה.⁶⁴

ואמנם, באותה שנה עלה האר"י ממצרים לצפת. אחרי מות רמ"ק בקיץ 1570 החל האר"י לקבץ סביבו תלמידים. בתחילה שמר רח"ו על מרחק, ורק לאחר מכן, באביב 1571 – לפחות תשעה חודשים אחרי בואו של האר"י לצפת – נעשה תלמידו.⁶⁵ על פי מקור אחד רח"ו "לא החשיבו [=את האר"י] במידה שיהיה ראוי ללמוד ממנו. להפך – הוא חשב שהוא עצמו בקי יותר בקבלה".⁶⁶ רונית מרוז משערת שיחסים אלו מעולם לא נהיו ליחסים רגילים, היררכיים, של מורה ותלמיד. רח"ו אמנם ראה באר"י את רבו, אבל בו בזמן האר"י הכיר בערך המשיחי של נשמת רח"ו.⁶⁷ משהצטרף לחוג תלמידי האר"י מיהר רח"ו לתפוס את עמדת התלמיד החשוב ביותר. הוא אף טען שהאר"י בא לצפת אך ורק כדי ללמדו.⁶⁸

אחרי מות האר"י, ה' באב של"ב (אוגוסט 1572) קיווה רח"ו שיהיה ליורשו הרוחני ולמנהיג הבא של חוג המקובלים שנתאסף סביב האר"י. הוא העמיד את עצמו כפרשן המוסמך היחיד למשנתו של האר"י. בשנת של"ה (1575), שהייתה אמורה להיות שנת הגאולה, קיבץ סביבו 12 מגורי האר"י. ייתכן שהתהוות קבוצה זו הייתה קשורה במשמעות המשיחית של אותה שנה. משבושש המשיח לבוא, שבו ופירשו את השנה מחדש וראו בה את ראשיתה של

62 שם משפחתו היה קלברזה, על שם האזור קלבריה שבאיטליה, משם הגיעה המשפחה. אבל הוא ידוע בשמו "ויטאל", שהוא תרגום לשמו הפרטי, "חיים".

63 ספר החזיונות (להלן ס"ח), א, ב; ד, יא. למרות חרשתו על כך, הוא חזר ללמוד אלכימיה אחר מותו של האר"י. על ויטאל ואלכימיה ראה פטאי, אלכימאים יהודים, עמ' 340–364; בוס, חיים ויטאל.

64 ס"ח, א, א–א, ו.

65 לא ברור מתי בדיוק הגיע האר"י לצפת. האזכור הראשון של האר"י בצפת הוא בעניין השתתפותו בלווייתו של הרמ"ק. ויטאל מזכיר, בס"ח, ד, א, שפגישתו הראשונה עם האר"י הייתה בראש חודש אדר של"א.

66 מרוז, לוריא ותלמידים, עמ' 267; בניהו, האר"י, עמ' 161–163, שם מתואר איך הפך ויטאל לבבו בעניין הזה.

67 מרוז, לוריא ותלמידים, עמ' 268.

68 ס"ח, א, ז; ד, א.

התקופה שבה בכל עת המשיח עשוי לבוא.⁶⁹ חברי החוג חתמו על מסמך ובו התחייבו ללמוד את משנת האר"י אצל רח"ו בלבד ושלא למסור את תורתו לאיש זר. רק כמה בעלי סוד, יחידי סגולה, נחשבו ראויים לסודות אלו, ומשום כך הסודות אמורים היו להילמד בחוג עילית זה בלבד ולא להיות מופצים ברבים. גם רבו של רח"ו בתורת הנגלה, ר' משה אלשיך, לא נחשב ראוי, ורח"ו סירב ללמדו את חכמת הקבלה חרף תחינותיו (ס"ח, א, טז).

חוג בעלי הסוד של רח"ו התקיים פחות משנתיים והתפרק בשנת 1577, אז יצא רח"ו לירושלים והיה שם רב וראש ישיבה. שלום שיער שרח"ו היה חסר כישרון ונטייה להוראה; אף חסרו לו "כל מה שאפשר לכנות ככח־משיכה של אישיות גדולה".⁷⁰ יציאתו לירושלים הייתה קשורה מן הסתם בשליחות המשיחית שייחס לעצמו. כמה פעמים לפני כן שאל את רבו האר"י אם הגיע זמנו לעבור לירושלים; גם ממקורות אחרים ביקש למצוא סימוכין למעבר זה. לבסוף אמר לו האר"י בחלום שהזמן בשל לכך. רח"ו חש שרק בירושלים תתמלא שליחותו האמתית, שם יזכה להגיע לשיא ההשראה ולהשגה מיסטית מרבית. הוא אף ראה אות פיוזי שהגיע הזמן לעקור לירושלים – הוא מספר שבראש חודש כסלו של"ח (1577) נראה מעל צפת כוכב שביט, והכוכב נתפרש מבשר תמורה גדולה. רח"ו יצא לירושלים בט"ו בכסלו (ס"ח, ב, כט). לדעת מאיר בניהו ייתכן שהיו גורמים רציונליים יותר למעבר, כגון מאבקים עם חכמים אחרים או הזמנה מטעם קהילת ירושלים שיבוא וישמש שם ברבנות.⁷¹ רח"ו החשיב את עצמו לא רק יורשו של האר"י בתורת הנסתר אלא אף יורשו של ר' יוסף קארו, גדול בעלי ההלכה בצפת (ס"ח, ב, א). בירושלים, ולאחר מכן בדמשק, הוא לימד ברבים את תורת הנגלה בלבד ונמנע מהוראה של תורת הנסתר.⁷² בשנת 1586 שב לצפת, מסיבות שאינן מחוורות. ר' מסעוד כהן מספר על נבואה שהביא לרח"ו על מחלוקת בין אנשי ירושלים לאנשי הגליל בעניין רח"ו ובעקבותיה ישוב רח"ו לגליל (ס"ח, א, ט). אולי ב"נבואה" זו מצוי גרעין היסטורי ויש בה כדי להסביר את שובו של רח"ו לצפת.

רח"ו נשאר בצפת בשנים 1586–1592. על פי תיאורו ההגיוגרפי של ר' שלימל דרעוניץ, בשנת 1587 הוא חלה במחלה קשה ואף היה שרוי בתרדמת זמן מה.⁷³ בפרק זמן זה שיחדה קבוצת חכמים את אחיו הצעיר להרשות להם להעתיק 600 עמודים מכתביו, ואלה הופצו בקרב חוג נבחר של חכמים. כה קנאי היה לשמירת סודיות משנתו של האר"י שאף החרימם את מחברותיהם האישיות של גורי האר"י האחרים שהצטרפו לחוגו בשנת 1575.⁷⁴ בשנת 1590 הסמיך ר' משה אלשיך את תלמידו רח"ו לרבנות.⁷⁵

69 ראה לעיל הערות 52 ו-53.

70 שלום, שטר התקשרות, עמ' 141.

71 בניהו, בירושלים, עמ' סט.

72 שם, עמ' סח.

73 שלום, שטר התקשרות, עמ' 135.

74 שם. ויטאל הסביר את ההחרמה בשגיאות שבכתבים של התלמידים האחרים.

רח"ו שהיה בירושלים גם בשנת 1594, והיה שם רבה של הקהילה. על פי איגרות שפרסם באחרונה בניהו ניטשה מחלוקת בינו לבין מנהיגי הקהילה בירושלים על ביטול הפטור ממסים שעד אז נהנו ממנו תלמידי חכמים. רח"ו התנגד לביטול הפטור, שהיה קיים זמן רב, והדבר עורר את איבתה הקשה של הנהגת הקהילה. בשנת 1597 יצא מירושלים ונסע לדמשק.⁷⁶ יש לשער שנשאר שם עד סוף ימיו. זמן מה היה רבה של קהילת יהודי סיציליה; ואולם בתקופת שהותו בדמשק היה שרוי בדיכאון ובייאוש, וקרוב לוודאי גם בעוני.⁷⁷ בשנת 1604 שוב חלה במחלה קשה, היא הזיקה לראיתו וגרמה לפרקים לעיוורון (ס"ח, א, יט). בשנים 1609–1612 אסף רח"ו את רשימותיו האוטוביוגרפיות ומהן חיבר את ספר החזיונות. חלק גדול מהחומר שבחיבור זה בא מתקופת דמשק שלו והוא משקף בעליל את מצוקתו. תלונותיו שיהודי דמשק אינם רוצים להאזין לדרשותיו ואינם מקשיבים לקריאותיו שיחזרו בתשובה הן מוטיב חוזר בחיבור. כן מוזכר כי העונש על שלא שעו לדבריו ולא נתנו לו את הכבוד הראוי היה גערות (בחלומות ובחזיונות) מפיהם של שדים ורוחות, של אליהו הנביא ושל האר"י.⁷⁸ יריבו העיקרי בדמשק היה ר' יעקב אבולעפיה (1550?–1622?), וכמה פעמים הוא נזכר בספר החזיונות בנימה של זלזול. נראה שאבולעפיה לעג ליומרותיו המשיחיות של רח"ו והואשם בהפרעה לניסיונותיו לעורר את יהודי דמשק לתשובה.⁷⁹ לקראת סוף חייו קיבץ רח"ו סביבו חוג חדש של תלמידים. הוא נישא לפחות שלוש פעמים והוליד כמה וכמה ילדים, חלקם נפטרו בינקותם או בילדותם. רח"ו נפטר בדמשק בר"ח אייר ש"פ (1620), והוא בן 77 שנים.

רח"ו היה מחבר פורה, וכתב חיבורים בסוגות שונות. כתביו הידועים ביותר הם בתחום הקבלה. גרסתו הוא לתורת האר"י הייתה לימים הגרסה רבת ההשפעה וה"מוסמכת" ביותר של מה שמכונה "קבלת האר"י". לאחר מותו של האר"י ערכו רח"ו, בנו וכמה מקובלים אחרים מהדורות של כתביו הקבליים של האר"י. תולדותיהם של כתבים אלו סבוכות ביותר; עסקו בכך יוסף אביב⁸⁰ ורונית מרוז.⁸¹ נוסף על כתביו במשנת האר"י כתב רח"ו חיבורים רבים אחרים, בהם פירוש לזוהר, שחובר קודם שהכיר את האר"י; את הפירוש הזה שילב אזולאי בקובץ הפרשני שלו לזוהר, חסד לאברהם.⁸² עוד חיבר דרשות,⁸³

75 לא הייתה זו הסמיכה הרגילה אלא הסמיכה המיוחדת שחידש רבי יעקב בירב בשנת רצ"ח. ראה כץ; בניהו, חידוש הסמיכה; דימיטרובסקי.

76 בניהו, פולמוס.

77 תמר, חיים ויטאל, ב, עמ' תתתקו.

78 ס"ח, א, כא; א, כד; ג, ט.

79 ס"ח, א, כב; א, כד; ג, יג; ג, נז; ג, סב.

80 אביב, "עמ' כ–פא.

81 מרוז, גאולה, עמ' 39–69.

82 ויטאל כתב גם הערות לספר הזוהר שנמצא בדפוס הזוהר.

83 הן נשארו בכתב יד.

תשובות, ⁸⁴ מסה על האלכימיה, ⁸⁵ חיבור באסטרונומיה, ⁸⁶ פירושים מקראיים, ⁸⁷ ופירוש לתלמוד. ⁸⁸ עוד חיבר פנקס מרשמים, המיוסד על כמה אנציקלופדיות שפורסמו בימי הביניים. חיבור זה הוא המקור העברי היחיד המספק מידע כלשהו על התרבות החומרית של ארץ ישראל בתקופה זו. ⁸⁹

ספר החזיונות – אוטוביוגרפיה רוחנית

ר' חיים ויטאל גם חיבר את האוטוביוגרפיה הרוחנית ספר החזיונות – החיבור הראשון מסוג זה משל מיסטיקן יהודי. ⁹⁰ כאמור, במאה הט"ז חלה עלייה משמעותית בכתיבת יומנים מיסטיים, בעליהם רשמו בהם חלומות, חזיונות וגילויים של שליחי עליון שונים ומשונים. מן הדוגמות הידועות ביותר של סוגה זו – ספר המשיב, יומנו המיסטי של ר' יוסף טאיטאצאק, מגיד מישרים לר' יוסף קארו, מילי דשמיא לר' אלעזר אזיכרי וספר גירושין לרמ"ק. ברם, כבר הוזכר כי חיבורים אלו אינם אוטוביוגרפיות של ממש. אותו יסוד אוטוביוגרפי שבהם הוא לכל היותר תוצר לוואי לעניינו העיקרי של המחבר, והוא המשנה המיסטית שקיבל משליח אלוהי, מחכם קדום, או ממקור אלוהי אחר שיצר עמו קשר באמצעים מיסטיים. החיבור שהשווה לעתים קרובות ביותר לספר החזיונות של רח"ו הוא חיבורו של קארו, מגיד מישרים. ואולם כבר העיר דוד תמר:

אף-על-פי שגם חיבורו של ר' יוסף קארו הוא מעין יומן מיסטי ואוטוביוגרפי, הוא אינו דומה לחיבורו של ר' חיים ויטאל בעוצמת וידוייו ובגילוי חושפני של סתרי הנפש ושל סבכי הנפש. מבחינה זו אין שני לו כמדומה בכל הספרות העברית שקדמה לו, לפחות זו שבדפוס, ואין כמעט דומה לו בכל הספרות העברית שלאחריו. מכמה בחינות הוא דומה במקצת ל"מגילת ספר" של ר' יעקב עמזון ול"מגילת סתרים" של ר' יצחק יהודה יחיאל ספרין מקומארנו. ⁹¹

שתי דמויות שכתבניהן השפיעו על רח"ו היו דוד הראובני, שהתיימר להיות שליחו של מלך עשרת השבטים אשר נשלחו כדי לקרב את בוא המשיח, ⁹² וחברו של הראובני, שלמה

84 ראה נסים.

85 ראה לעיל הערה 36.

86 ספר התכונה.

87 עץ הדעת על התורה; עץ הדעת על התורה ב; עץ הדעת על תהלים.

88 חיים שניים, והוא נותר בכתב יד.

89 ראה בוכמן. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

90 מיכל אורון מסבירה שספר החזיונות הוא אוטוביוגרפיה אמיתית. וראה אורון, חלום ומציאות.

91 תמר, חלומות, עמ' 211.

92 ראה אשכולי, דוד הראובני.

מולכו.⁹³ רח"ו הכיר היטב את תולדותיו של הראובני, והשפעת סיפורו ניכרת לפחות בסיפור אחד של רח"ו בספר החזיונות. בחלומו רח"ו עוקר אבן מכותל; זו נהפכת לדמות אדם ומספרת לו שכל זמן שהאבן הייתה בראש הכותל היה עם ישראל משועבד לגויים, ועתה, משעקר רח"ו את האבן, נותקו כבלי השעבוד המאגיים. הדמות נלחמת ברח"ו, אך רח"ו מנצח בזכות החרמתה.⁹⁴ נקודת דמיון מעניינת אחרת היא שהראובני כתב את חיבורו כעין התנצלות על שבסופו של דבר נכשל בשליחותו להביא את המשיח. כפי שעוד אראה, מניע זה דומה להפליא למניעו של רח"ו. השפעתו של מולכו ניכרת בחלום אחר – בחלומו רח"ו נפגש עם האפיפיור ומשכנעו באמתות היהדות (ס"ח, ב, לו). הדברים מזכירים את ניסיונו של מולכו להיוועד עם האפיפיור כדי לייהד אותו. כמו כן אפשר למצוא דמיון בסגנון ובאווירה בין כמה מחלומותיו של רח"ו לחזיונותיו של מולכו. רח"ו לא היה הדמות היחידה בצפת שהושפעה מהראובני וממולכו; כאמור, סיפורו של מולכו השפיע מאוד על ר' יוסף קארו.

ספרו של רח"ו הוא תופעה יוצאת דופן בספרות מסורת הסוד היהודית. מדוע כתב חיבור כה אינטימי, ולא יזה קהל קוראים נועד הספר? ספר החזיונות נכתב למען קהל של אדם יחיד – הוא לבדו. אין כל סימן שהתכוון להפיצו או לאפשר לאחרים לקראו. באור מאמציו הרבים להסתיר מעין כול את משנת האר"י, שהייתה ידועה לאחרים, מתקבל על הדעת על אחת כמה וכמה שביקש להסתיר חיבור אישי זה. תמר הציע שמחמת צניעותו לא רצה רח"ו "להודיע שרש נשמתו לרבים".⁹⁵ אמנם, הסודיות הייתה חשובה לו, אבל הצניעות הייתה ממנו והלאה. נהפוך הוא, אחד החטאים שהאר"י תבע ממנו את תיקונם היה הגאווה (ס"ח, ד, ו). נוסף על כך, טעם זה איננו מתיישב עם מאמציו הרבים של רח"ו לאמת את דרגתו הרוחנית הגבוהה בעיני עצמו ועם ריבוי האותות שקיבלו אחרים על גדולתו. לדעתי ההפך הוא הנכון. רח"ו הוטרד משום שלא זכה בהכרת הסביבה כפי שלדעתו הגיעה לו, ובמיוחד בדמשק. אחד הגורמים לכתיבת אוטוביוגרפיה זו, אפוא, היה רצונו להבין את הניגוד שבין מעמדו הפנימי הנעלה ובין המציאות החיצונית הקשה.

אף שכל סעיפי היומן מתוארכים, נראה לי שרח"ו ערך או חיבר את הגרסה הסופית של ספר החזיונות בשנים 1609–1612 בתגובה למשבר רוחני.⁹⁶ קרוב לוודאי שכאשר כתב את ספר החזיונות עמדו לרשותו, לבד מזיכרונו, רשימות וחומרים כתובים אחרים.⁹⁷ לעניין זה

93 ראה חייית קנה.

94 ס"ח, ב, מד. ראה גם הערותיו של אידל על השפעתו האפשרית של הראובני על ויטאל באשכולי, דוד הראובני, עמ' xxxix–xxxvi.

95 תמר, חיים ויטאל, עמ' תתתצו.

96 תמר הציע שוויטאל ערך את ספר החזיונות בערך בשנת ש"ע. ראה תמר, חלומות, עמ' 212. אבל יש גם כתובים עד ש"ב.

97 שם. תמר מאמין שהדברים שייכים להאר"י, נכתבו בחייו של האר"י ושהתארכים בספר החזיונות נכונים ומדויקים.

קשורה שאלה אחרת, והיא עמדתנו אשר לדברי רח"ו כאשר הוא מספר על חלומות וחזיונות ששמע לטענתו מפי אנשים אחרים או על אותות שניבאו כביכול את גדולתו עוד בהיותו ילד או בחור. ועוד: כאשר הוא מתאר מחשבות או פעולות של אחרים, האם עלינו להניח שהוא מדווח עליהן בנאמנות, או שמא אין אלה אלא המצאות בעלמא? לנתונים שאין להם אימות ממקורות חיצוניים – וזה הדין ברוב תוכנו של הספר – עלינו להתייחס כאל אמונות או דעות של רח"ו עצמו. לא יהיה ראוי לנקוט לשון שיפוטית, כגון "פנטזיה" או "המצאה", או לומר שרח"ו "טוען" דבר מה. אין ספק שאנו עוסקים כאן במסמך שעיקרו חזונות וחזיונות, ומנקודת ראות זו יש לקרוא בו.

מדוע אפוא העלה על הכתב פרטים אינטימיים אלו רק בשלב מאוחר יחסית של חייו? דומני שהתשובה קשורה בשתי שאלות היסוד שהתמודד עמן רח"ו בכל חייו, והן המוטיבים המרכזיים ביצירה זו. שאלות אלו הן: מי הוא? ומה שליחתו הרוחנית? ייתכן שהתשובה שמצא לשאלות שימשה לו מקור של נחמה וכוח בתקופה שבוודאי הייתה אחת הקשות בחייו. הוא היה כבר קשיש למדיי, אף שהובטח לו בזמנו שיזכה להגיע לגיל 100 (ס"ח, ג, ג); שליחתו טרם הוגשמה, ונראה היה שמעולם לא היה רחוק יותר מהגשמתה; בו בזמן היה מוקף מלעיגים ואויבים שזלזלו בו ובפעילותו. בקיץ 1609 הוכיחו המלאך צדקאל אל פניו ואמר לו:

ועתה נתרחקת לגמרי ונתייחדת בקרן זוית; וכמה אנשים חולמים חלומות נפלאים ומספרים אותם לך; וכל זה מן השי"ת כדי לחזק לבך ועדיין לבך פוסח על שתי הסעפים, ואינך מאמין בחזק באותן החלומות. ודע כי מקומך בג"ע אצל רבך האשכנזי ושני צדיקים אחרים מן התנאים הגדולים הקדמונים. ואתה צדיק גמור לפני הב"ה, אלא זה שאמרתי, והוא הגורם לך מניעת הדיבור של הצדיק ההוא, על ידי הייחודים. וגם רבך כועס עמך מעט על זה ולכן אינך חולם עמו כבראשונה. ואם תחזור לעבודתך תשיג כל רצונך בלי ספק (ס"ח, א, כג).

רח"ו קיווה להביא את הגאולה השלמה, זו שניבאו כבר למעלה מ-100 שנה. כבר רבו האר"י השתדל להביאה, אך העלה חרס בידו. התפקיד עבר לרח"ו, אך הוא חש שאין הדבר עולה גם בידו ונתקף דיכאון וייאוש. המלאך צדקאל גער בו על שנתייאש ועודדו לחדש את מאמציו. על ידי איסוף החלומות, החזיונות והגילויים שזכו להם הוא ואחרים ימצא את הכוח ואת הביטחון הנחוצים להמשיך בפעולה לקראת שליחתו ולקראת ההצלחה.

תודעתו העצמית של רח"ו

ר' חיים מספר שכבר בצעירותו, זמן רב קודם שפגש את האר"י, חש שנועד לגדולות. ספר החזיונות נפתח בסדרת נבואות על גדולתו, חלקן עוד לפני לידתו. בהיותו בן 12 ניבא לו

קורא בכף היד כי יעלה "בחכמה וביראת חטא" על כל בני דורו (ס"ח, א, ב). זמן קצר לאחר מכן ניבא שליח אלוהי לרבו בתורת הנגלה, ר' משה אלשיך, שיירש את מקומו של ר' יוסף קארו. שורה שלמה של חזוים ומגידי עתידות ניבאו לו גדולות ונצורות. לבסוף נפגש עם מורו האמתי, האר"י; הוא אימת את כלל הנבואות וסיפר לרח"ו כי לא בא לעולם אלא ללמדו את תורת הנסתר (ס"ח, א, יו). נוסף על נבואות כלליות אלו על גדולתו, רח"ו מספר על חלומות, חזיונות ואותות אחרים, שלו עצמו ושל אחרים, המזהים אותו עם קשת רחבה של דמויות מלכותיות ומשיחיות מדברי ימי ישראל.

רח"ו האמין שהגאולה קרובה – הוא ציפה לבוא עוד בימי חייו. שאלת המפתח בעבורו הייתה: מה חלקו בדרמה המשיחית? כל הווייתו נסבה על שאלה זו; הוא הפנה אותה לרבו, אבל האר"י השיב שאין לו רשות מן השמים לענות עליה (ס"ח, ד, מה). את התשובה לשאלה נאלץ לבקש בכוחותיו הוא.

הדמות החשובה ביותר שרח"ו הזדהה עמה היא משיח בן יוסף. כך נקרא מפורשות באיגרת מחכם אחד שהתיימר להיות משיח בן דוד. חכם זה הבטיח לרח"ו שיתפלל בעדו בבוא הזמן ושלפיכך לא ימות – שכן על פי המסורת התלמודית משיח בן יוסף היה אמור למות.⁹⁸ שמו של רח"ו, "חיים", הוא המבטיח לו שאמנם לא ימות (ס"ח, א, ט). יהודי דמשקאי חלם שנאמר לו שרח"ו הוא המשיח, אף שלא צוין בחלום אם הכוונה למשיח בן דוד או למשיח בן יוסף (ס"ח, ג, יד). מכמה וכמה חלומות עולה שרח"ו לא היה אמור להיות משיח בן דוד. דמשקאי אחר חלם שידידו שולח לו דרישת שלום מן השמים ומודיע לרח"ו שהמשיח אוהבו ומתפלל עליו לפני הקדוש ברוך הוא (ס"ח, ג, יא). רח"ו עצמו חלם שהוא מדבר עם המשיח (ס"ח, ב, ב); בחלום אחר קיבל איגרת מן המשיח ובה הבטיח לו הלה שבוא יבוא בקרוב, ועל רח"ו עצמו הוטל להשתדל להחזיר את העם בתשובה כדי לקרב את בואו (ס"ח, ב, מב). זיהויו של רח"ו עם משיח בן יוסף מוכרע מכוח המסורת הקבלית שמשיח בן יוסף נולד מחדש בכל דור ודור ומצפה לרגע המתאים והראוי להתגלותו. אם ימות משיח זה במהלך המתנתו תועבר האדרת לאחר הראוי לכך. אף שרבו האר"י מעולם לא הכתיר את עצמו, תלמידיו טענו לאחר מותו שאכן היה משיח בן יוסף. אך טבעי היה שרח"ו יקבל על עצמו צד זה בזהות רבו.⁹⁹

לעומת זאת היו חלומות שבהם זוהה רח"ו עם דוד המלך (ס"ח, ג, יז), עם מלך ישראל (ס"ח, ג, י) ועם בן משפחתו של דוד המלך (ס"ח, ג, סב). בחלום אחר נאמר שרח"ו דומה להילל הזקן (ס"ח, ב, נא), שבמסורת חז"ל נאמר עליו שהיה צאצא של דוד המלך;¹⁰⁰ בגלגול מעניין של רעיונות אלו זוהה רח"ו גם עם שאול המלך (ס"ח, ג, סא). בחלק הרביעי של ספר

98 בבלי, סוכה נב ע"א.

99 תמר אסף את כל החומר במאמרו תמר, האר"י והרח"ו.

100 בבלי, כתובות סב ע"ב.

החזיונות, שם רח"ו מנתח את השורשים המיסטיים של נפשו, הוא מספר שנפשו צמחה משורש אחד עם נפשותיהן של רוב הדמויות החשובות ביהדות חז"ל. ראוייה לציון הזיקה הקרובה בינו לבין התנא רבי עקיבא, שנחשב לניצוץ מנפש המשיח.¹⁰¹ לא זו בלבד שהובטח לו בחלק הרביעי של הספר כמה פעמים שנפשו קשורה בקשר אמיץ לזו של רבי עקיבא, אלא שהוא עתיד לשאת אלמנה עשירה שנתגלגלה בה נשמת אשתו של ר' עקיבא (ס"ח, א, י). וכך, אף שזיהויו העיקרי של רח"ו הוא משיח בן יוסף, הוא יכול היה לטעון לזיקה מסוימת עם משיח בן דוד.

אולי החלום הנועז ביותר שרח"ו מספר עליו הוא של הדיין המוסלמי סעד אל-דין (ס"ח, א, כט). בחלום זה ישו ומוחמד מתבזים, וטעותם של כל המאמינים בהם מתבררת. בבוא המוסלמים והנוצרים לשאול באיזו דרך עליהם לבחור כעת, מראים להם חזון רחוק של מיליוני יהודים ובראשם הולך זקן ושמו עקיבא. כאשר הם טוענים שמנהיג זה מת מזמן נאמר להם שהותיר אחריו תלמיד שחי בדור זה ושהוא מנהיגם של היהודים. אין ספק שהכוונה לרח"ו עצמו. רח"ו עומד גם על חשיבותו בהשוואה לכמה מהגדולים בחכמי צפת, ובמיוחד לר' יוסף קארו.¹⁰² בצעירותו, הוא כותב, שמע קארו מהמגיד שלו שר' חיים ויטאל יירש אותו (ס"ח, א, ג). נבואה זו מקיימת ברח"ו בכמה וכמה חלומות, הן בצעירותו הן בזקנתו. בחלום הראשון שהוא מוסר מסופר כי מת אדם עשיר, וכל אנשי הקהילה, ובהם גם ר' יוסף קארו, באים ללוותו בדרכו האחרונה. כאשר החזן מורה לשים את ציציתו של הנפטר על ראשו, המת מתנגד. כל הנוכחים, ובהם גם קארו, עומדים חסרי אונים, עד שרח"ו פוקד עליו לציית (ס"ח, ב, א). בחלום מוקדם אחר רח"ו עולה השמימה ורואה שם בחזון את ה', והוא מורה לו לשבת לימינו. אבל רח"ו מסרב, באמרו שמקום זה שמור לר' יוסף קארו. ה' עונה שאף הוא היה סבור כך בעבר, אולם בינתיים החליט שר' יוסף ישב במקום אחר, ובמקומו ישב רח"ו (ס"ח, ב, ה).

בערוב ימיו (1608) שוב חלם רח"ו שלושה חלומות אשר הוכיחו את עליונותו על ר' יוסף קארו. בחלום אחד שוכב אדם הראשון חולה בצפת ברחובה של עיר, בקרבת ביתו של קארו, אבל רח"ו הוא המביא תרופות ללבו החלש (ס"ח, ב, כה). בחלום אחר החולה הוא קארו עצמו, ורח"ו מרפאו (ס"ח, ב, מז). בחלום האחרון קארו מספר לרח"ו שהמלך שיגר שליח להחריב ולבזוז את העיר, והוא מתחנן לפני רח"ו להציל את העיר בעזרת הידע הקבלי שלו (ס"ח, ב, נא). מהחלומות משתמע שחכמתו וכוחותיו של רח"ו גדולים משל ר' יוסף קארו, שכן הוא יודע לעשות מעשים שאינם בכוחו של גדול פוסקי הדור. הידע הקבלי של רח"ו חשוב ויעיל יותר, אפוא, מהידע בהלכה.

101 תשבי, משיחיות, עמ' 156–157.

102 היחס של ויטאל לקארו היה אמביוולנטי מאוד. ראה ורבלובסקי, עמ' 142–146; פיין, שינון המשנה, עמ' 193.

רח"ו מזכיר גם אותות אחרים המצביעים על מעמדו הנעלה. אחד האותות המקובלים הוא עמוד של אש. על פי סיפור בשבחי האר"י של ר' שלימל מדרזניץ אמר רמ"ק סמוך לפני מותו שמי שיראה עמוד אש מעל מיטתו – הוא יהיה יורשו. רק האר"י זכה לראותו.¹⁰³ רח"ו שינה מסורת זו, וכעת רואים אחרים את עמוד האש המרחף מעל רח"ו עצמו, אות לגדולתו. הוא מספר על ארבע פעמים שבהן נראה העמוד לעיניהם של אחרים, בין השנים 1568 ל-1610.¹⁰⁴ מן הראוי לציין שבפעם הראשונה נראה עמוד האש שנתיים קודם שהכיר את האר"י, ומכאן שגדולתו לא הייתה תלויה בזיקה שבינו לבין האר"י.

סוגיה אחרת המטרידה את רח"ו היא מקומו בעולם הבא. בכמה חלומות, הן שלו הן של אחרים, מובטח לו שאכן יזכה למקום מרום ביותר בגן עדן. הוא יושב לימין ה', יורה תורה לתלמידים רבים, ואף רבו האר"י יבוא לשמוע את תורתו ולא ישב בישיבה משלו בשמים. עניין זה העסיקו עד מאוד, והדבר ברור מהסיפור שהוא מספר על מות חמיו. בשעה שזה שכב על ערש דוויי השביעו רח"ו שברגע שיגיע לגן העדן ישתדל לברר את מקום חתנו בגן עדן וליידע אותו על כך בחלום (ס"ח, ב, כד). גם אשתו זכתה לחזות במקום מושבו בשמים, ודיווחה לו על כך לאחר שהתעוררה מתרדמת (ס"ח, א, יז).

הערכתו העצמית המופלגת של רח"ו איננה אלא צד אחד באישיותו המורכבת. הצד האחר מפקפק ביכולתו למלא את השליחות המשיחית שהתיימר לקבל על עצמו. מתח סבוך זה בין הצלחה לכישלון מצוי גם ביחסיו עם מורו ורבו האר"י. על פי דעתו של יהודה ליבס, ראה האר"י בעצמו גלגול של משה רבנו וברח"ו גלגול של ר' עקיבא. בקבלת האר"י ר' עקיבא, גילומה האנושי של התורה שבעל פה, עומד ברמה גבוהה יותר ממשה רבנו, המגלם את התורה שבכתב.¹⁰⁵ וכך נועד רח"ו להשלים את המשימה שהחל בה האר"י. האר"י רמז לרח"ו בדרכים מספר על שליחותו המשיחית. פעם אחר פעם קשר בין שורש נשמתו של רח"ו לבין ר' עקיבא, ופעמים רבות רמז לגדולת נשמתו של רח"ו והתעקש שהדברים נודעו לו ממקורות עליונים.¹⁰⁶ האר"י, שהיה בקי בחכמת קריאת המצח, הבחין בדברים מעניינים הכתובים על מצחו של רח"ו.¹⁰⁷ פעם אחת, כאשר שאלו רח"ו על נשמתו, ראה שם את הפסוק "ולמי כל חמדת ישראל הלוא לך" (שמ"א ט, כ) (ס"ח, ד, כג). פעם אחרת ראה שם כתוב "הכינו כסא לחזקיה מלך יהודה" (ס"ח, ד, כח).¹⁰⁸

103 תמר, חיים ויטאל, עמ' תתק.

104 ס"ח, א, יב; א, כו; א, כז.

105 ליבס, מיתוס יהודי, עמ' 265.

106 זה המוטיב העיקרי בחלק הרביעי של ספר החזיונות. כמובן יש לזכור שאנו יודעים זאת רק מדברי ויטאל.

107 ראה פיין, לוריא.

108 בבלי, ברכות כח ע"ב. "ריב"ל אמר, אילו אמר חזקיהו שירה על מפלת סנחריב היה נעשה הוא המלך המשיח וסנחריב גוג ומגוג והוא לא עשה כן" (שיר השירים רבה ד, ח).

מצד אחר, שבעה ימים לפני מותו גער האר"י ברח"ו והוכיחו על שהזיק לעצמו ולאר"י מכיוון שגילה את תורתו לאחרים. גערה זו נוגעת למעשה שהיה בר' משה אלשיך, הוא שמע את שמעה של משנת האר"י ופקד על רח"ו שיספר לו עליה. רח"ו הסכים, ומשום כך גדל מספר המבקרים בביתו של האר"י בהרבה, ולא ר"י לא נותר פנאי ללמוד עם רח"ו. נוסף על כך, מן השמים כעסו על האר"י משום שגילה את הסודות לאנשים שאינם ראויים להם. האר"י התחנן לפני רח"ו שימשיך להסתיר את משנתו, ברם זה סירב, מתוך חשש שמא ימנע חזרה בתשובה של חבריו. כאמור, שבעה ימים לאחר מכן נפטר האר"י, ורח"ו הרגיש אשם, לפחות חלקי, מכיוון שלא שעה לבקשות (ס"ח, ד, מד). כאן גם ההסבר לסודיות המופלגת שנהג רח"ו בקבלת האר"י בערוב ימיו.

דברים דומים מצינו בסיפור רח"ו על מות רבו. בשעה שגסס האר"י, אמר לר' יצחק הכהן כי אילו היה מוצא ולו אחד מתלמידיו שהוא צדיק גמור לא היה נלקח מן העולם הזה. במהלך השיחה קרא לרח"ו, אך רח"ו נעדר. תגובת האר"י הייתה: "היכן הלך חיים, וכי בשעה כזאת הלך מאצלי?".¹⁰⁹ תחושת החולשה וחוסר האונים מתחזקת עוד יותר בשני חלומות של רח"ו המבטאים את אותו רעיון. האר"י נתגלה לרח"ו שלושה ימים אחרי מותו, ורח"ו שאלו מדוע "נפטר כ"כ בחטיפה". השיב האר"י: "לפי שלא מצאתי אפי' [תלמיד] אחד שלם כרצוני" (ס"ח, ב, יז). ושוב כעבור שלושה חודשים ראה רח"ו את ר' משה קורדובירו בחלום, וזה הודיעו ששיטת הקבלה הנלמדת בעולם האמת היא שיטת האר"י, ואפילו הוא, רמ"ק, לומד אותה ולא את שיטתו שלו. מששאלו רח"ו, אם כן, מדוע נסתלק האר"י מן העולם, השיבו את אותה התשובה: "לפי שלא מצא בזה הדור אפי' צדיק אחד שלם כרצוני" – אילו מצא לא היה מסתלק (ס"ח, ב, יז).

וכך ייחס רח"ו את פטירתו המוקדמת של האר"י, לפחות בחלקה, לחסרוננו שלו, לאי-שלמותו הרוחנית. לדבריו במקום אחר: "אם היינו צדיקים גמורים ושבים בתשובה גמורה, היה בנו כח להוציא כל הנשמות הטובים מהקליפות ברגע אחד ותיכף ומיד היה בא המשיח".¹¹⁰ מקביעה זו נובעת ההשערה, שאמנם מעולם לא הובעה במפורש, שרח"ו עצמו היה משיח בן דוד ואילו האר"י היה משיח בן יוסף. רעיון דומה פותח בצפת, והוא "שבכל דור ודור יבא משיח בן יוסף בגלגול אם יש צדיקים בדור ההוא שיוכלו להגן עליו שלא ימות".¹¹¹ אבל משנסתלק האר"י מן הבמה, היה על רח"ו לקבל על עצמו את אדרת רבו ולראות בעצמו משיח בן יוסף. הסבר זה עשוי להבהיר את עולם הדימויים המבלבל והמעורפל שבספר החזיונות, שם נקשר רח"ו פעמים עם מלך ישראל ופעמים עם משיח בן יוסף.¹¹²

109 שער הגלגולים, הקדמה ל"ט, עמ' קעו.

110 תמר, האר"י והרח"ו, עמ' קסט.

111 שם, עמ' קע.

112 ויטאל מצטרף למלך ישראל או בן דוד בס"ח, א, ד; א, ה; א, כא; ג, ז; ג, י; ג, יז; ג, כ; ד, כח. הוא מצטרף גם למשיח בן יוסף. על כך ראה תמר, האר"י והרח"ו.

שליחותו של רח"ו

הדו־משמעות והמבוכה שמצינו בתיאור תודעתו העצמית של רח"ו נעלמות בתיאור שליחותו העיקרית. רח"ו קובע לו מטרה עיקרית אחת, להביא את הבריות לידי תשובה וכך להחיש את בוא ימות המשיח. ראוי לציין שכמעט כל החומר המתייחס לעניין התשובה בא מתקופת דמשק של המחבר, ואילו החלומות והחזיונות המזהים אותו עם דמויות מלכותיות או משיחיות, פרט למשיח בן יוסף, באים ברובם מפרקי זמן קודמים בחייו. יש להניח שמותו בלא עת של רבו המובהק האר"י מילא תפקיד מכריע בתמורה זו. כל עוד היה האר"י בחיים, יכול היה רח"ו לראות בעצמו גלגול של ר' עקיבא וברבו גלגול של משה. ברם, אחרי פטירת האר"י נאלץ לשנות את כיוון מחשבתו, הואיל והיה ברור שהאר"י כשל בשליחותו.

בדיוניו של רח"ו בתשובה יש שלושה מוקדים. ראשית, עצם היות עניין זה מטרתו העיקרית; שנית, מצינו בדבריו תזכורות ותוכחות על שלא קיים את שליחותו; ושלישית, הוא מונה סיבות שהפריעו לו במילוי המשימה. על פי מה שרח"ו מוסר, הטפות המוסר היחידות שעולות יפה מתרחשות לו מתוך שינה בחלומותיו, מעולם לא בהקיץ; יש לכך משמעות רבה. בדרכים שונות ומפי מגוון של יצורים רח"ו שומע שוב ושוב תזכורות שמשימתו בחיים היא להחזיר את הבריות בתשובה. שליחים, ובהם חוים (ס"ח, א, טו) ומלכי שדים שהועלו באמצעים מאגיים, חוזרים ומזכירים לו שבא לעולם כדי לגרום לבני האדם לחזור בתשובה ושקיום המשימה יביא את הגאולה (ס"ח, א, כא). מסר דומה הוא מקבל ממלאכים שהועלו אף הם בלחשים מאגיים: "לא באת בעולם אלא להשיבם בתשובה והגאולה תלויה בך" (ס"ח, א, כג; א, כח). פעם, בתקופה שהטיף לחזרה בתשובה, חלם כי מלך אפרים¹¹³ בא והוא מבשר את הגאולה; גאולה זו תצמח, כך משתמע, מדרשותיו של רח"ו (ס"ח, ב, לד). בחלום אחר קיבל איגרת עידוד מן המשיח, ובה הובטח לו שהמשיח כבר הוזמן לבוא לארץ ישראל ושדרשותיו של רח"ו יחישו את בואו (ס"ח, ב, מב).

לעתים קרובות יותר מצינו בטקסט תיאורי אירועים, חלומות וחזיונות של רח"ו ושל אחרים, ובהם מצטרפים יחד הצורך שחש רח"ו להטיף לתשובה והתוכחה המופנית נגדו על שהתרשל במילוי תפקידו. אולי התיאור הדרמטי ביותר הוא זה המוקדש לרוח שנכנסה לגוף בתו של רפאל עניו (ס"ח, א, כב). הרוח – של "החכם פיסו" מירושלים – נאלצת לחזור לעולם הזה כדי לכפר על חטא בעליה על שלא השיב רבים בתשובה; ויש לכך משמעות. אף סופר לרח"ו שבתו מתה במגפה מכיוון שלא הטיף לתשובה (ס"ח, א, כג). מששאל אם יהיה ראוי לגילוי אליהו, נאמר לו שאלהו שוב איננו מבקר אצלו מכיוון שחדל מהטפותיו. אם יחזור למוטב וימלא את שליחותו, ישוב אליו אליהו (ס"ח, א, כח). עוד הוזכר לו שהגאולה

113 מלכם של עשרת השבטים.

תלויה בו ושואם לא מרצונו יפעל להחזיר את העם בתשובה, ייאלץ לעשות כן שלא מרצונו (ס"ח, ג, לב).

קשת שלמה של דמויות מזכירות לרח"ו בחלומותיו את שליחותו וגזירות בו שהוא מתרשל במילויה – החל בדמויות מקראיות, כגון יהושע (ס"ח, ג, ז), וכלה בחכמי דורו, כגון ר' שמואל די מדינה (1506–1589; ס"ח, ג, כח). הוא אף מקבל איגרות מחכמי ירושלים, השואלים אותו מדוע דחה את הטפותיו ולפיכך מנע את בוא הגאולה (ס"ח, ג, כג). גם מלכי השדים מוכיחים אל פניו (ס"ח, ג, מז). בחלום אחר היה מי שהשווהו (לרעתו) עם אויבו הגדול ר' יעקב אבולעפיה. רח"ו היה לבוש בגד פשוט בתכלית ואילו אבולעפיה לבש בגדי שרד מפוארים – וכל זאת משום שרח"ו התרשל ולא החזיר את העם למוטב (ס"ח, ג, כז). גם רבו האר"י בא אליו בחלום ומוכיחו שהוא "חותם פיו מלדרוש חכמתו לרבים להשיבם בתשובה" ומתגאה בחכמתו (ס"ח, ג, ח).

על דברי התוכחה רח"ו משיב שמשימתו מעוכבת מכיוון שיהודי דמשק אינם קשובים לדרשותיו. מלכי השדים גוערים בהם על שאינם מקשיבים לדברי רח"ו ואף מאיימים עליהם שיאבד להם חלקם בעולם הבא (ס"ח, א, כא). ר' יהושע אלטיף חלם שהמלך גוזר חורבן על יהודי דמשק בשל סירובם לשמוע לדברי רח"ו (ס"ח, ג, נז). בחלומות אחרים הוזהרו שייענשו בהפסד ממנום (ס"ח, ג, נב; ג, סב) ובברד שחור (ס"ח, ג, מט) אם לא ישעו אל דברי רח"ו ולא יקיימו אותם. גם מגפה שפגעה בדמשק נתפרשה עונש על אדישות העם כלפי רח"ו (ס"ח, ג, מד).

רח"ו היה מסוכסך לא רק עם יהודי דמשק בכלל, אלא אף עם קהל בית הכנסת הסיציליאני, שם שימש זמן מה ברבנות. אשתו של שמש בית הכנסת חלמה חלום, וחלום זה מגלה לנו יותר מטפח על יחסיו של רח"ו עם צאן מרעיתו. בחלום הגיע רח"ו לבית הכנסת בלוויית פמליה גדולה. והנה, מקום מושבם היה מהודר ונאה, ואילו שאר ההיכל היה מתפורר ומט לנפול. רק יהודים ספורים נענו לקריאה להתאסף בבית הכנסת. משראו זאת החכמים שליוו את רח"ו, יצאו מהבניין ואיימו בחורבן הקהילה. גם רח"ו קם ויצא, ובעקבותיו אשת השמש. בחצר ראתה לפניה יורה גדולה של זפת רותחת; נאמר לה שהזפת נועדה לבני הקהילה הסיציליאנית, מכיוון שסירבו להחזיר את רח"ו להיות רבם (ס"ח, ג, מח).

חלום זה משקף נאמנה, מן הסתם, את קשייו הראליים של רח"ו, אפילו במשרת רב של בית כנסת קטן. תימוכין נוספים להנחה זו הם תלונות חוזרות ונשנות של רח"ו על יהודי דמשק ועל סירובם להיענות לדבריו. כאמור, רק בחלומותיו היה מטיף מוצלח, רק שם הצליח להשיב את מאזיניו בתשובה. מכאן גם ברורה הסיבה לדיכאונו ולשורה שלמה של שליחים מן השמים אשר הגיעו לדחוק בו ולעודדו שיתמיד בשליחותו – להשיב את העם בתשובה. כאמור, עיקר זעמו של רח"ו היה על אויבו הגדול בדמשק, ר' יעקב אבולעפיה. עליו כעס אף יותר משכעס על בני קהילת דמשק. אבולעפיה, רבה של הקהילה הספרדית, לא האמין

בחזיונותיו של רח"ו ואף דחה את שיטתו בקבלה. אבולעפיה שהה בצפת, הכיר שם את האר"י, ואף יצק מים על ידיהם של כמה מגדולי הדור. הבו והלעג שרחש לרח"ו בוודאי השפיעו על זעמו של רח"ו עליו. רח"ו מרבה להזכירו בחלומותיו ובחזיונותיו ורומז פעמים רבות לנידויו ולהענשתו. עליו הטיל במיוחד את האחריות לכישלוננו במאמציו להביא את יהודי דמשק לידי תשובה מלאה.

אחד ממלכי השדים מודיע בחלום כי "ג' אנשים יש פה דמשק שונאים אותו [=את רח"ו], והם עיקר גרמת הנזקין לשלא ישמעו העם דבריו לשוב בתשובה" (ס"ח, א, כא). אין ספק שאחד מהשלושה היה ר' אבולעפיה. גם המלאך צדקאל שהעלה ר' יהושע בום מאשר עובדה זו ומספר שהמשיח כועס על אבולעפיה, מכיוון שלעג למאמציו של רח"ו להביא את המשיח. על מעשים אלו החרימו אותו בשמים (ס"ח, א, כד). לא רק אבולעפיה בעצמו ייענש על מעשיו, אלא יהודי דמשק כולם יסבלו – תפילותיהם לא ייענו (ס"ח, ג, יו), בעיר יפרצו מגפות (ס"ח, ג, מד), והיא אף תיחרב (ס"ח, ג, נח). אסונות אלו יתרחשו בגלל התנגדותו של אבולעפיה לרח"ו.

מצינו אפילו השוואה של ר' יעקב אבולעפיה לנחש של גן העדן. עם זאת הובטח לרח"ו שבסופו של דבר יצליח ושמזימותיו של אבולעפיה יושמו לאל (ס"ח, ג, נא). אמנם, בחלומות אחדים נרמז ששני האויבים עתידים להתפייס. ר' בנימין סרוק חלם שכבוד התורה מתמעט בשל המחלוקת ושהוא מתבקש לנסות להשכין שלום בין רח"ו לבין אבולעפיה. ואכן בסוף החלום הדבר עולה בידו. בחלום אחר אבולעפיה ננוף מפני חכמי הדור הקודם, וחגי הנביא כותב מסמך ובו תיאור כל מה שעבר בין אבולעפיה לרח"ו. בשבת שלאחר מכן נלקח מאבולעפיה בגדו בדרך מסתורית. כעבור שלושה שבועות הסכים להיות לתלמידו של רח"ו, ובגדו הוחזר לו. לא ברור אם מדובר בחלום או בהתפייסות של ממש (ס"ח, ג, יג). אם אכן קרו הדברים במציאות, ההתפייסות הייתה זמנית בלבד.

הרוח שאחזה בבתו של רפאל עניו ייחסה את איבתו של אבולעפיה לקנאתו ברח"ו (ס"ח, א, כד). ברם, אפשר להצביע על הסבר אחר, הגיוני יותר – התמעטות התסיסה המשיחית שאפיינה את צפת במאה ה'ט"ו. לא מן הנמנע שאבולעפיה שיקף במעשיו יחס זהיר יותר למתח המשיחי החריף בעקבות התפרצות הרגשות של הדור הקודם, ואילו רח"ו לא ויתר על חלומות נעוריו.

נשים בספר החזיונות

נשים ממלאות מקום חשוב בספר החזיונות – תופעה יוצאת דופן בספרות הסוד היהודית. בכתביהם של מקובלים אחרים הנשים אינן נזכרות כלל, ורק לעתים נדירות ניכרת נוכחותן. במגיד מישרים לר' יוסף קארו המגיד מספר לו דברים על אשתו ועל נשותיו הקודמות, ובכלל

זה מידע על גלגוליהן הקודמים. פעם אחת אף גער המגיד באשתו של קארו מכיוון שוויכוחיהם גורעים מרמתו הרוחנית ומנתקים את המגע בינו לבין המגיד.¹¹⁴ לעומת זאת, רח"ו לא זו בלבד שהוא מספר על אשתו, אלא הוא אף מדבר על כמה נשים אחרות שזכו לתקשר עם יצורים מן העולמות העליונים ועם מגידים, ואף חוו גילויי מלאכים וגילויים של אליהו. בקרב הנשים שבספר החזיונות החשובה ביותר היא בתו של רפאל עניו.¹¹⁵ היא שימשה נתיב תקשורת לרוחו של ר' יעקב פיסו, חכם וחסיד שנשלח משמים ובפיו הודעה לרח"ו. הרוח לא נכנסה לגופה באקראי, וברור מכמה וכמה התבטאויות ומעודויות בסיפור שנבחרה במכוון להיות מדיום לרוח זו; משמעות רבה נודעת לכך. יתר על כן, היכולת שלה בהגדת עתידות לא תמה בפרשה זו. לדברי רח"ו, גם אחר כך נהגה רוחו של ר' יעקב פיסו להיכנס לגופה מדי פעם בפעם. נוסף על כך, היא ראתה מלאכים בחזון, ואף זכתה לגילוי אליהו ובו מסר לרח"ו. רח"ו אפילו נועץ בה בעניין סירובו של רבו האר"י לבוא אליו בחלום או בחזיון. האר"י אמנם העביר דרכה את תשובתו, אך רח"ו לא הבין אותה. כעבור ימים מספר שוב חלמה, ובחלומה ביקש האר"י את תשובתו של רח"ו. האר"י הביע מורת רוח משום שרח"ו לא הבין את דבריו. כעבור חודשים אחדים שוב נתגלה לה האר"י, ובפיו דברים נוספים לרח"ו. ר' יעקב אבולעפיה, אויבו של רח"ו בדמשק, היה אף הוא מען לביקור רוחו של ר' יעקב פיסו. במקרה זה הרוח נכנסה לגופה של הנערה מרצונה כדי להביא את דברי הרוח לאבולעפיה (ס"ח, א, כד).

רח"ו ייחס גם לנשים אחרות יכולת לראות יצורים מהעולמות העליונים. לדבריו פעם אחת, בשעה שדרש בירושלים, ראתה רחל, אחותו של ר' יהודה משען, עמוד של אש מעל ראשו ואת אליהו עומד לימינו לסעדו. ופעם אחרת, כאשר עבר לפני התיבה בדמשק ביום הכיפורים, ראתה עמוד של אש מעל ראשו. רח"ו ציין שהיא מורגלת בראיית מראות, שדים, רוחות ומלאכים ושרוב דבריה "מזמן קטנותה ובגדלותה" היו אמת (ס"ח, א, יב).

גם נשים אחרות ראו עמוד של אש מרחף מעל ראשו של רח"ו. בשנת שכ"ח (1568) ראתה סעדת, אשתו של יעקב נצר, עמוד של אש מעל ראשו בשעה שהיה סנדק בטקס ברית מילה (ס"ח, א, בו). שנים רבות לאחר מכן, בשנת ש"ע (1610), ראתה שמחה, אשת קוינקאש, "עמוד אור לבן, מבהיק כפלי כפלים מאור השמש" מלווה את רח"ו בצאתו מבית הכנסת (ס"ח, א, כז). ראוי במיוחד לציין שתופעה זו, עדות לחסד שנטה ה' לרח"ו, נראתה לנשים פשוטות, ולא לחסידים או לתלמידי חכמים. רח"ו לא התקשה ביכולתן של נשים לראות מראות כאלה ואף לא התפלא על כך.

114 המגיד המפורסם ביותר הוא המגיד שביקר את קארו, וקארו האמין שהיה זה "המשנה". על המגיד של קארו ראה ורבלובסקי; בניהו, יוסף בחירי, עמ' 391–512. גם לר' יוסף טאיטאצאק, בן דורו של קארו, היה מגיד. עליו ראה שלום, המגיד.

115 מעניין ששמה לא נזכר אפילו פעם אחת. תמיד היא נקראת "בתו של רפאל עניו".

אישה אחרת שייחס לה רח"ו מראות מהשמים הייתה פרנסיזא שרה, עליה כתב שהייתה "אשה חסידה, היתה רואה בהקיץ מראות ושומעת קול מדבר עמה, ורוב דבריה צודקות" (ס"ח, א, יח). יוסף סמברי, בכרוניקה שלו דברי יוסף (מהמאה הי"ז), אומר עליה: בימים ההם היתה אשה חכמה וגדולה במעשיה בגליל העליון צפת תוב"ב ושמה לה פראנסיזא, והיתה[!] לה מגיד להגיד לה ולהודיעה מה יהיה בעולם. וניסו אותה חכמי צפת כמה פעמים לדעת אם יש ממשות בדבריה, וכל מה שהיתה אומרת לא יפול דבר.¹¹⁶ בהמשך סמברי מספר על כמה וכמה פרשיות שבהן חזתה אירועים שאכן התרחשו כדבריה ושחכמי צפת נשמעו לאזהרותיה.¹¹⁷ לא ידוע על נשים אחרות שזכו למגיד. מלבדה דובר בגילוי מגיד רק למקובלים גדולים, כגון ר' יוסף טאיטאצאק, ר' יוסף קארו ור' משה קורדובירו.

כאמור, אשתו של רח"ו, חנה, בהיותה שרויה בתרדמת, זכתה לחזון בדבר מסע בשמים. על פי תיאורה עברה בתחילה בגיהנום, שהיה שקט באותה שעה מכיוון שהיה יום שבת. לאחר מכן נלקחה לשמים, שם ביקשה למצוא את המקום השמור לרח"ו. היא תיארה באריכות את נפלאות המקום השמור הזה; זה היה עיקר חזיונה בעבור רח"ו (ס"ח, א, יז). רח"ו מתאר אף הוא חוויה דומה בהיותו חולה ושרוי בתרדמת (ס"ח, א, יט). גם כאן אנו רואים שרח"ו לא התקשה כלל לקבל את יכולתה של אשתו לראות מראות עם משמעות רבה, כמו אלה שאף הוא זכה להן.

החלק השלישי של ספר החזיונות מוקדש כולו לחלומות שחלמו עליו אחרים והמשקפים את גדולתו ואת שליחותו המשיחית. מכלל 70 החלומות שהוא מספר עליהם, 17 – קרוב לרבע – חלמו נשים.¹¹⁸ נראה לי שכמות זו איננה חסרת משמעות, ויש בה כדי להעיד שרח"ו העריך את חלומותיהן של הנשים וייחס להן חשיבות לא פחותה מזו של חלומות הגברים. קריאה זהירה בחלק זה של החיבור מחזקת את המסקנה שרח"ו לא הבחין בין חלומות גברים לחלומות נשים ושהוא ייחס להם ערך שווה.

תופעת ההשתלטות של רוח רעה¹¹⁹ על גופו של אדם קשורה קשר אמיץ בהשתלטות דומה של רוח טובה, ושתי התופעות מוזכרות הן בספר החזיונות הן במקורות אחרים בני הזמן מצפת.¹²⁰ באחרונה פרסם יוסף חיות ספר ובו הוא מייחס לתופעה זו חשיבות ראשונה במעלה ומשווה אותה לתופעת ציד המכשפות באירופה.¹²¹ כבר ערערתי על הנחותיו במאמר

116 דברי יוסף, עמ' 364.

117 שם, עמ' 364–366.

118 לחלומות הנשים ראה ס"ח, ג, ג; ז; ח; ג, י; ג, יב; ג, טו; ג, יח; ג, יט; ג, כ; ג, כז; ג, לו; ג, מד; ג, מה; ג, מו; ג, מח; ג, מט; ג, נב; ג, סה.

119 במאה ה"ז הן נקראו "רוח רע". השימוש במונח "דיבוק" התחיל במאה הי"ח. ראה שלום, גולם.

120 האוסף החשוב של הסיפורים האלה הוא נגאל, סיפורי דיבוק.

121 ראה חיות, דיבוקים.

תגובה¹²² למחקרים קודמים משלו ומשל מחברים אחרים.¹²³ ספר חדש זה איננו משנה את דעתי, השתלטות של רוחות רעות לא הייתה אופיינית בעיקר לנשים, ומקובלי צפת לא ייחסו לה חשיבות כה רבה.

ארבעת החלקים של ספר החזיונות

ספר החזיונות מתחלק לארבעה חלקים. החלק הראשון עוסק בתולדות חייו של רח"ו. מן הראוי לציין שכמעט כל האירועים המתוארים שם קשורים בפרקטיקות מאגיות או בהתרחשויות על-טבעיות.¹²⁴ מאורעות שאין להם זיקה ישירה לשאלות החשובות בעולמו של רח"ו אינם מוזכרים כלל. במאמציו להשיב על שתי שאלותיו המרכזיות ולדון בהן נזקק רח"ו למגוון רחב של מאגיקונים, חוזים ומגידי עתידות.¹²⁵ הוא מזכיר ראיית עתידות בטיפות שמן, בדיקת מבנים אקראיים של נקודות ושל גרגרי חול, העלאת מלאכים ושדים בעזרת ראי ושאילת שאלות בשעת היקיצה מהשינה.¹²⁶ הוא מדבר גם על מראות בשעת תרדמת. אף שכל הטכניקות הללו היו ידועות בסביבתו של רח"ו ורבים השתמשו בהן,¹²⁷ אין להתעלם מניסיונותיו, כמעט בגדר אובססיה, לברר את גורלו ולמצוא אימות לגדולתו. הוא נועץ אפילו בקוסמים מוסלמים (ס"ח, א, יט) ושלח אחרים להיוועץ בהם בשמו (ס"ח, א, כא). הפרשה המפורסמת והמפורטת ביותר בחיבור היא סיפור הכניסה של רוח המת לגוף בתו של רפאל עניו, משום שהיה אמור להביא לרח"ו ידיעה מן השמים (ס"ח, א, כד). סיפור זה זכה לפרסום רחב והובא במקורות שונים ומשונים.¹²⁸ עוד יש להצביע על זיקה בין הסיפור לבין סוגיית הגלגול, זו תידון להלן.

בחלקים השני והשלישי מסופרים חלומות – חלומותיו של רח"ו עצמו בחלק השני, וחלומות של אחרים על רח"ו בחלק השלישי. כל החלומות המתוארים בחיבור, הן שלו הן של אחרים, קשורים בשאלות של זהותו ושליחותו. אין הוא מספר איך נודעו לו חלומות של אחרים – אם מפי החולמים עצמם ואם באמצעים מיסטיים או מאגיים.

בספרות הרבנית והקבלית מצינו מגוון רחב של דעות בעניין חלומות. בעוד שכמה

122 פיירשטיין, מגידים.

123 למאמרים האחרים ראה חיות, שיפוטנים; בילו.

124 התעניינותו של ויטאל בכישוף ובהגדת עתידות לא הייתה דבר מוזר באותה התקופה. ראה בוס, משה מזרחי.

125 ס"ח, א, ד; א, ט; א, יד; א, כא.

126 ס"ח, א, ו; א, י; א, טו; א, יח; א, כא.

127 למחקר הקלאסי על כישוף ראה טרכטנברג. ראה גם דייצ'ס; דן, שרי הכוס; בוס, חיים ויטאל; בוס, משה מזרחי.

128 בניהו, האר"י, עמ' 292 הערה 1. שם ציטט את רוב המקורות.

מחברים ביטלו אותם מכול וכול, אחרים ייחסו משמעות רבה לגילויים שבחלומות. בתלמוד מובע מצד אחד זלזול גמור במשמעותם של חלומות, כגון בדברי ר' יונתן: "אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו".¹²⁹ מצד אחר יש דעות שעל פיהן החלום הוא צורה של נבואה.¹³⁰ המקובלים התייחסו בדרך כלל בחיוב לכוחם של חלומות לנבא את העתיד, אבל הכירו בסכנה של השפעות רעות מצד הסטרא אחרא.¹³¹ פוסק מימי הביניים, ר' יעקב ממרויש (שלהי המאה הי"ב-המאה הי"ג) אף נימק את פסקי ההלכה שלו בתשובות לשאלות שניסח קודם שעלה על מיתתו.¹³² רח"ו ייחס לחלומות משמעות רבה ביותר, והוא העניק להם מקום חשוב בחיבורו – חלומות היו אמצעי תקשורת חשוב עם העולמות העליונים. אף על פי כן הוא חש צורך להגן על נטייתו להישען על טיבם הנבואי של חלומות, והוא עשה זאת על ידי הבאת כמה וכמה אמרות חז"ל המדברות בחיוב על כוחם הנבואי של חלומות (ס"ח, ב, נא). החלק הרביעי של ספר החזיונות הוא חלקו האזוטרי ביותר והחושפני ביותר. חלק זה הוא האוטוביוגרפיה הרוחנית של נפשו של המחבר והוא עוסק בדברי האר"י על גלגוליו של רח"ו ועל שורשה הקדום של נפשו.¹³³ רעיון גלגולי הנשמות הוא חלק אינטגרלי במסורת הסוד היהודית. כבר בספר הבהיר, החיבור המיסטי היהודי הקדום ביותר מימי הביניים, אפשר למצוא רעיון זה, והוא התפתח והלך במשך הדורות. משמעות רבה ביותר נודעה לו במאה הט"ז, אז נידון בכתביהם של מחברים רבים.¹³⁴ אף קבלת האר"י מעניקה לרעיון הגלגול מקום חשוב, והוקדשו לו שני חיבורים במכלול הכתבים הלוריאניים.¹³⁵ על פי תורת הגלגול, נשמה אחת יכולה להיוולד מחדש בבני אדם שונים במהלך תקופה של מאות שנים. מקובל לחשוב שהסיבה לכך היא הצורך לתקן חטא או חסר מסוים באחד הגלגולים הקודמים של אותה נשמה. רח"ו זיהה את גלגוליו הקודמים ואת הסיבות לגלגולים החוזרים של נשמתו על יסוד דברים שאמר לו רבו האר"י. האר"י היה מקור המידע על אודות שורש נשמתו של רח"ו ושל גורי האר"י האחרים.

גלגולו הראשון של רח"ו היה ר' וידאל די טולוסה (במחצית השנייה של המאה הי"ד), בעל הפירוש מגיד משנה על משנה תורה לרמב"ם. חטאו היה פעוט למדי – פסיקה שגויה בעניין אישה נידה (ס"ח, ד, ז). שלושת הגלגולים האחרים היו בגופם של בני אדם שאינם ידועים ממקורות אחרים. שאול טירישטי התרשל בשעה שמל תינוק, והתינוק נפטר. יהושע סוריאנו

129 בבלי, ברכות נה ע"ב.

130 למשל בבלי, נדרים ח ע"א; בראשית רבה יז, ה.

131 תשבתי, משנת הזוהר, ב, עמ' ככה-קמו.

132 מרגליות, מלאכי עליון. במבוא הוא מתאר את העניין בספרות חז"ל.

133 בקבלת האר"י יש לנשמה חמישה חלקים: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. העיקריים הם נפש, רוח ונשמה.

134 אליאור, תורת הגלגול; הלנר-אשד.

135 שער הגלגולים וספר הגלגולים.

אכל במזיד חלק של בהמה האסור על פי ההלכה. הגלגול השלישי היה בגופו של נער בשם אברהם, שמת והוא בן 13 שנים בלבד, עונש על פשעו של יהושע סוריאנו (ס"ח, ד, ח). כל אחד מחטאים אלו לא תוקן, ובמקומו התחולל חטא חמור יותר בגלגול הבא, על פי העיקרון התלמודי "עברה גוררת עברה".¹³⁶ על רח"ו הוטל לתקן חטאים אלו על ידי קיום מדוקדק של המצוות שהופרו בגלגוליו הקודמים. הוא אף נדרש לעסוק בכמה חטאים שנקשרו לחייו שלו ולתקנם, ובהם גאווה, ליצנות והוצאת זרע לבטלה (ס"ח, ד, ו). עוד הסביר האר"י שלרח"ו הייתה משיכה עזה לספר הזוהר, משקל-נגד לזלזולו של ר' וידאל די טולוסה, שלא האמין בחכמת הזוהר. על רח"ו היה להתמקד בספרות הסוד לשם פיצוי על הזנחתה בגלגול הקודם.

מושג קרוב למושג הגלגול הוא מושג העיבור. אמנם יש ביניהם כמה הבדלים חשובים – גלגול מתרחש בעת הלידה והוא מתמיד, ואילו עיבור הוא זמני ומתרחש בדרך כלל בשנות הבגרות. מטרת העיבור היא לאפשר לנפשו של חכם בן הדורות הקודמים להיכנס לגופו של מי שרוחו מוכנה לכך כדי להשלים משימה או לקיים מצווה שנותרה בלתי מושלמת בחייו של החכם. גם בעיבור בחירת הגוף "המארח" תלויה בקשר או בזיקה בין אבות אבותיהם של ה"אורח" ושל ה"מארח".

במקרהו של רח"ו סיפר לו האר"י שנפשו של ר' אלעזר בן ערך נתעברה בו כדי להשלים חיסרון ברבו של ר' אלעזר, הוא ר' יוחנן בן זכאי. גם נפשו של ר' אלעזר בן שמוע נתעברה ברח"ו, בשנות העשרים לחייו, כדי להשלים את חסרונות רבו, ר' עקיבא (ס"ח, ד, ו). רח"ו נבחר למשימות אלו מכיוון שהיה קשור קשר אמיץ לר' יוחנן בן זכאי ולר' עקיבא – נשמות שניהם באו משורש אחד, והוא גם שורש נשמתו של רח"ו. רח"ו מייחס חשיבות רבה למושג "שורש הנשמה" ומקדיש מקום רב למיפוי שורש זה במדויק באדם הראשון ולקביעת הדמויות החשובות הרבות שבאו אף הן משורש זה. תפיסה זו תידון ביתר פירוט להלן.

מושג אחר המוזכר כמה וכמה פעמים הוא "ייחודים".¹³⁷ הייחוד כשמו כן הוא – מטרתו לייחד את נפשו של המוכשר לכך עם נפשו של חכם מן העבר הרחוק. כדי להשלים משימה זו על המבקש ייחוד להשתטח על קברו של החכם המבוקש או בביתו של המקובל אחרי חצות הלילה. בשני המקרים יש ללוות את ההשתטחות בשורה שלמה של תפילות ובקשות ולהקדים לכך תקופה ארוכה של הכנה רוחנית ותפילה. מטרתו העיקרית של המתייחד הייתה לבקש את עזרתו של החכם הקדום במפעל מסוים או ללמוד ממנו סתרי תורה. רח"ו ביקש להתייחד עם נפשו של ר' עקיבא, בגלל הזיקה המיוחדת ביניהם – כאמור, נפשות שניהם נבעו מאותו השורש (ס"ח, ד, יד).

הסוד האינטימי והחשוב ביותר שיכול רח"ו לגלותו היה השורש המדויק של נפשו. סוד

¹³⁶ משנה, אבות פרק ד, משנה ב.

¹³⁷ ראה פיין, ייחודים; פיין, רופא הנפש, פרק 8.

זה אינטימי כל כך עד שהאר"י סירב לגלות לרח"ו את שורש נפשו שלו כשהלה שאלו עליה. לדבריו של לורנס פיין:

מקובלי צפת הקדישו מרץ רב לשאלות של מוצא הנפש. מניע חשוב לעיסוק זה היה אמונתם שגורלותיהם היו קשורים קשר אמיץ בטיב הנפשות שעמן היו מחוברים ואף נקבעו על ידי נפשות אלו. לאדם שידע את מוצא נפשו ניתנה דרך לנתח את עצמו, להעמיק בשורשיו הרוחניים ולגלות אילו אפשרויות עומדות לרשותו בעתיד. ולא פחות חשוב מזה – הייתה זו דרך לקבוע את מעמדו בחברה, דבר שהיה חשוב במיוחד לקבוצת חסידים זו.¹³⁸

מטרתו הסופית של בעל הסוד הייתה להשיב את נפשו לשורשה העליון על ידי השלמת תהליך התיקון. ידיעת השורש המדויק של נפשו הייתה הצעד הראשון והחשוב ביותר בדרכו זו. לדעתו של רח"ו, שראה בעצמו משיח בן יוסף, תיקונו שלו יהיה הצעד הראשון בגאולת עם ישראל כולו.

קבלת האר"י מושתתת על מודל תאולוגי ומיתולוגי הנזקק למושגים מתורות קבליות אחרות, ומהם היא בנתה שיטה חדשה של ניתוח ועיון קבליים. הואיל ומדובר בשיטה מורכבת ביותר, תיאור מלא חורג מגבולותיו של מבוא זה, ובמסגרת זו יש להסתפק במושגים היסודיים ביותר, שיש להם זיקה לדיונו של רח"ו בשורש נפשו.¹³⁹ קבלת האר"י מיוסדת על שלושה אירועים מכריעים בחיי האלוהות – צמצום, שבירת הכלים ותיקון. הפעולה הראשונה במעשה הבריאה, על פי קבלת האר"י, היא הצמצום. במקורה הייתה האלוהות אין-סוף, ואורו של האל מילא את כל העולם כולו. כדי לאפשר את מציאותם של ישים שאינם אלוהים היה צורך להסיג את הוויית האלוהים במרחב מסוים. לפיכך חל תהליך של צמצום, האין-סוף הצטמצם מעצמו אל עצמו והותיר חלל פנוי, המכונה "טהירו". קודם לצמצום, עשר הבחינות של האלוהות – הספירות – היו שרירות בהרמוניה ובאיזון מושלם. האין-סוף המצטמצם אסף את כל מקורות הדין והתירם ב"טהירו". מלבדם נותר שם גם רושם דק של המציאות האלוהית שנסתלקה משם, הוא ה"רשימו". עתה נשלחה לחלל הפנוי של ה"טהירו" קרן אור, המכונה "אדם קדמון". האורות שנאצלו מ"אוזניו", מ"אפו" ומ"פיו" של אדם קדמון יצרו מבנה אחיד. ברם, האורות שבקעו מ"עיניו" התפצלו ויצרו עשר ספירות מובחנות. לקבלת אורות אלו היה צורך ב"כלים" עשויים מאור "עבה" יותר.

בשעה שהאור ניצוק אל תוך הכלים, שלושת הכלים העליונים מילאו את תפקידם כראוי וקיבלו את האור. ברם, שבעת הכלים התחתונים לא יכלו לקבלו ונשברו. שישה כלים נשברו

138 פיין, שינון המשנה, עמ' 197.

139 לדיונים מקיפים יותר ראה תשבי, תורת הרע; שלום, שבתי צבי, א, עמ' 18–52; שלום, מיסטיקה יהודית, עמ' 244–286; פיין, רופא הנפש, פרקים 5–9.

לגמרי, ואילו הכלי השביעי והאחרון, של ספירת "מלכות", נסדק אך לא נשבר. רוב האור האלוהי חזר אל האין-סוף, אבל כמה ניצוצות נשבו בשברי הכלים שנפלו אל החלל הפנוי, ומשברים אלו נוצרו ה"קליפות" – אלה כוחות ה"סטרא אחרא", מקור כל הרע שבעולם. הקליפות הן גם יסודו של עולם החומר. ניצוצות האור האלוהי השבויים בקליפות הם מקור הכוח האלוהי המזין ומחיה את הקליפות; בלעדיהם היו הקליפות חסרות חיים ויכולת פעולה. כל התהליך המתואר – כעין קטסטרופה קוסמית – נקרא "שבירת הכלים"; בקבלת האר"י ניתנו כמה וכמה הסברים לתהליך.

השלב השלישי, ה"תיקון", מתמודד עם הנזק שנגרם משבירת הכלים. פרטי התהליך נידונים הרבה בכתבי קבלת האר"י, והם סבוכים ומורכבים ביותר; להלן גרסה מפשטת מאוד. אמצעי התיקון העיקרי הוא האור האלוהי, השופע מאדם קדמון אחרי שבירת הכלים. אור אלוהי זה מתארגן מחדש בחמש קונפיגורציות חדשות, ה"פרצופים". הספירה הראשונה, "כתר", מתכנה "אריך אנפין"; השנייה והשלישית, "חכמה" ו"בינה", נעשות ל"אבא" ול"אימא". שש הספירות אחריהן – "חסד", "דין", "תפארת", "נצח", "הוד" ו"יסוד" – משולבות בפרצוף הנקרא "זעיר אנפין". האחרון בחמשת הפרצופים הוא "נוקבא דזעיר", והוא מייצג את הספירה האחרונה, "מלכות" או "שכינה" – האספקט הנקבי של האלוהות. נפשו של אדם הראשון הכילה את ארבעת העולמות – "אצילות", "יצירה", "בריאה" ו"עשייה". גופו היה העתק מושלם בזעיר אנפין של אדם קדמון. לפיכך, אילולא חטא, הוא היה משלים את התיקון בפעילותו המיסטית. אך הוא חטא, ובכך קטע את דבקותו עם העולמות העליונים, לדבריו של שלום: "חטאו של אדם הראשון יש בו משום חזרה על שבירת הכלים. מה שאירע שם בתחום המיטפיסי, אירע עכשיו בתחום הפסיכולוגי והאנתרופולוגי".¹⁴⁰ כתוצאה מכך הופר השלום בקיום של ארבעת העולמות, שלום שהיה תלוי בייחוד הפרצופים של זעיר אנפין ונוקבא דזעיר. התחתון שבארבעת העולמות, ועמו הניצוצות של נשמות רוב בני האדם, שקע אל תוך הקליפות. תפקידה של האנושות, למן חטאו של אדם הראשון ועד ביאת המשיח, הוא להעלות את ניצוצות הקודש ולהשיבם למקומם הראוי בעולמות העליונים. תהליך זה יבוא לקצו בביאת המשיח. המקובלים, שנשמותיהם טוהרו, ימלאו תפקיד חשוב בתהליך. בתפילותיהם ובקיום נכון של המצוות והייחודים הם מסייעים להעלות את הניצוצות ולהחזיר את הקשר ההרמוני בין האספקט הזכרי לאספקט הנקבי של האלוהות – הרמוניה זו היא אחת המטרות החשובות של התיקון. רח"ו היה משוכנע שהוא חי בסופו של תהליך זה, היינו בשחר ימות המשיח.

תורת הנפש של האר"י קרובה מאוד לתפיסה זו. כאמור, כל נפשות בני האדם נשתלבו בגופו של אדם הראשון, אשר שילב את חמשת שורשי הנשמות – חמשת הפרצופים. על פי ספר הזוהר, בכל אדם רמ"ח אברים ושס"ה גידים, בסך הכול תרי"ג = 613 (מספר מצוות

140 שלום, שבתי צבי, עמ' 31.

התורה).¹⁴¹ כל אחד מהאברים והגידים מקביל ל"נפש גדולה", ובסך הכול יש 613 "נפשות גדולות"; כל "נפש גדולה" עשויה להתחלק לכל היותר לשישים ריבוא (600,000) ניצוצות נפש;¹⁴² מספר הניצוצות עשוי להיות גם קטן מזה. כל אחד מניצוצות אלו הוא נפש של אדם אחד. אפשר לדבר על משפחות של ניצוצות נפש הנגזרות מ"נפש גדולה" אחת.

ידיעת הייחוס המדויק של הנפש חשובה ורבת משמעות לכל אחד ואחד. תיקון ניצוץ הנפש הוא תנאי מוקדם לסיוע תיקון נפשם של אחרים. כמו כן קל יותר, ואף עדיף, לניצוץ נפש לתקן את ניצוצות הנפש שממשפחת הנפש הגדולה שלו. בו בזמן, ניצוצות הנפש שבאותה משפחה עשויים לסייע בתיקון נפשו של היחיד. רח"ו ממפה בפירוט מדוקדק ביותר את ייחוס ניצוץ הנפש שלו. בתאוריה אפשר לעשות כך בכל אחת משלוש בחינות הנפש – נפש, רוח ונשמה. אולם רח"ו מתמקד בעיקר בבחינה הראשונה, היינו הנפש. ביאור מדויק ומפורט של מיקום "מפת הנפש" של רח"ו חורג אל מעבר לגבולות דיוננו זה.¹⁴³

רח"ו מונה רשימה ארוכה של בני משפחת הנפש שלו. היא פותחת בקין וממשיכה בשורה של דמויות מן המקרא, מספרות חז"ל ומימי הביניים. ברשימה כמה שמות ידועים פחות, אך רובם דמויות מוכרות וחשובות ביהדות חז"ל. השם המפתיע ביותר ברשימה הוא הראשון. על ההערכה הרבה לקין כאל "נפש גדולה" כתב שלום:

גוון גנוסטי זה שיש בעילוי ערכה של נשמת קין וראייתה כ"נשמה גדולה" הוא מן הצדדים המופלאים והזרים ביותר בשיטה הרואה עצמה כשיטה יהודית בתוך-תוכה, ועם זאת הוא גם מן הרעיונות המעניינים ביותר בקבלת האר"י ואינני יודע לה תקדים בקבלה הקודמת. ממנו אנו למדים לדעת, עד מה אפשרית היתה התפתחותם של רעיונות גנוסטיים אפילו על קרקעה של מסורת יהודית מובהקת. רב-עניין מבחינה זו הוא פרק כא ב"ספר הגלגולים" לר' חיים ויטאל, המטהר את דמותו של קין ואף מפליג לומר שהגיע למדרגת נביא.¹⁴⁴

דמות חשובה אחרת בייחוס הרוחני של רח"ו, כאמור לעיל, היא ר' עקיבא. שלא כקין, מעלתו של ר' עקיבא בהקשר זה ברורה מאליה, במיוחד באור זיקתו הקרובה לדמות משיח בן יוסף, כפי שצוין לעיל. ייחוס נפשו של רח"ו היא בעיניו אבן היסוד בניסיונו להוכיח לעצמו שהוא אמנם ראוי להיות משיח בן יוסף, חרף העדות הסותרת לכאורה של חייו הארציים.

141 הוזהר, א, קע ע"ב. בבבלי, מכות כג ע"ב כתוב: "שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה שלש מאות ושישים וחמש לאוין כמנין ימות החמה ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם".

142 שישים ריבוא הוא מספרם של בני ישראל שקיבלו את התורה בהר סיני.

143 הדיון העיקרי בס"ח, ד, לד-ג.

144 שלום, הגלגול, עמ' 344.

כתב היד ותולדותיו

בידינו כתב יד שלם אחד ויחיד של ספר החזיונות. המחבר לא נתן לו כותר. כתב יד זה הוא אוטוגרף שנכתב בידי מחברו ר' חיים ויטאל. מר יוסף אביב"י ומומחים אחרים הסיקו זאת על סמך השוואתו לכתבי יד אחרים שהוכח שהם אוטוגרפים של ר' חיים ויטאל. במכון לתצלומי כתבי יד עבריים שבבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים מצויים שישה כתבי יד מאותרים, מחציתם מן המאה הי"ח ומחציתם מן המאה הי"ט. כל כתבי היד הם הנוסח הקצר של ספר החזיונות, הידוע בשם "שבחי רבי חיים ויטאל". ההעתקות מן המאה הי"ט הן העתקות ישירות ממהדורות נדפסות של הנוסח הנדפס הקצר, הוא יתואר להלן בסעיף "מהדורות קודמות בדפוס ומהדורה זו".¹⁴⁵

ר' חיים יוסף דוד אזולאי, בן המאה הי"ח, תלמיד חכם, שליח דרבנן ומחבר ספרים פורה, הוא שנתן את הכותר "ספר חזיונות" לכתב היד שראה, בתארו אותו בספרו שם הגדולים,¹⁴⁶ אחת הביבליוגרפיות העבריות הראשונות.

איננו יודעים מה היו כל גלגוליו של כתב היד; בעליו האחרון הידוע לנו היה הרב שבתאי טואף, רבה של העיר ליוורנו שבאיטליה. ככל הנראה פגש המלומד אהרן זאב אשכולי את הרב שבתאי טואף כאשר שירת באיטליה והיה רב בבריגדה היהודית שבצבא הבריטי, ומשמע על החיבור המיוחד שבידי הרב שכנע אותו להרשות לו להעבירו בדפוס; כל זאת חלק ממפעלו הגדול של אשכולי באיסוף תעודות לתולדות המשיחיות בישראל ובפרסומן.¹⁴⁷ לשם כך הרשה הרב שבתאי טואף לאשכולי לקבל ממנו צילום של כתב היד. באמצעות הצילום הכין אשכולי מהדורה מוערת של החיבור, אבל לא הספיק קודם מותו הפתאומי, בדצמבר 1948, להוסיף לו מבוא. לאחר מותו של אשכולי טיפל בעזבונו חברו, יהודה אבן שמואל, והוא מסר לנפתלי בן מנחם את מהדורתו של אשכולי בתוספת צילום של כתב היד. בן מנחם הוציא לאור את מהדורת אשכולי בהוצאת מוסד הרב קוק בירושלים, בשנת תשי"ד, כמעט כנתינתה בידי. הוא לא הוסיף את המבוא החסר, אלא כמה תוספות בהערות לספר

145 ראה באוסף המכון לתצלומי כתבי יד עבריים, סרט 36092, כ"י מכון בן צבי 2234, המועתק מהדפסת שבחי רבי חיים ויטאל, בגדד תרכ"ו, עם ההסכמות וההקדמה לספר הנדפס; שם, סרט 44675, כ"י בניהו 158, שרובו כדפוס ירושלים תרכ"ו של הספר הנ"ל; שם, סרט 20091, כ"י מוסד הרב קוק 82 המועתק (מהדורת ירושלים תרמ"ו). מן המאה הי"ח ראה שם, סרט 45428, כ"י שוקן 11585. בו, בדף יג ע"ב בשוליים יש הערה של החיד"א; שם, סרט 7374, כ"י הספרייה הבריטית or. 10551 (היה קודם לכן באוסף משה גסטר), חלקו שונה מהנוסח הקצר הנדפס; שם, סרט 12228, כ"י קיימברידג', טריניטי קולג' 1243, מקורו בקהיר, שם הועתק בשנת תצ"ה, מבעליו היה גם נסים שמאמה, וברשותו היה גם האוטוגרף של ויטאל, וזאת אראה להלן.

146 ראה שם הגדולים, מערכת ספרים, ת, סעיף מד.

147 ראה גריס, משיח אהרון.

ופתח דבר קצר, שם טעה, ובמקום לציין שהרב שבתי טואף הוא הבעלים של כתב היד ציין את בנו הרב אליהו טואף, רבה של העיר רומא שבאיטליה.

על פי עדותו של פרופסור אריאל טואף, סבו ר' שבתי טואף קנה את כתב היד מסוחר ואספן ספרים בשם נסים שמאמה, אחד מנכבדי הקהילה של יוצאי תוניס שהתיישבו בעיר. כשנפטר ר' שבתי טואף, בשנת 1963, החליטו יורשיו, ובהם בנו, אביו של אריאל, הוא הרב אליהו טואף, למכור את כתב היד. ניסיתי להתחקות אחר עקבותיו של כתב היד בין סוחרים של כתבי יד, מומחים לכתבים של האר"י ושל חבורת תלמידיו ובאוספים של כתבי יד הפתוחים לציבור, והעליתי חרס ביד.

יוסף אביב¹⁴⁸, איש מכון בן צבי, העביר לי באדיבותו עותק של הצילום שנשאר במוסד הרב קוק. קראתי מחדש את כתב היד, ובמקום שהצילום לא היה קריא נעזרתי בפיענוחו של אשכולי. עליי לציין כי סמכתי על מהדורת אשכולי במקומות הקשים לקריאה שכן השוואת הצילום למהדורת אשכולי הראתה כי המהדורה, רובה ככולה, איננה שונה מכתב היד וכי מלאכת העתקתו בידי אשכולי הייתה מצוינת. כמה שינויים שיבחיין בהם הקורא בין מהדורה זו למהדורת אשכולי הם תוצאה של שיקולי עריכה, ואותם אסביר להלן.

מהדורות קודמות בדפוס ומהדורה זו

נוסח מקוצר הרבה ומצונזר של ספר החזיונות ראה אור במהדורה שהודפסה בכותר "שבחי רבי חיים ויטאל" (אוסטרהא תקפ"ו).¹⁴⁸ מהדורה זו הודפסה פעמים רבות נוספות,¹⁴⁹ והיא תורגמה ליידיש,¹⁵⁰ ללדינו¹⁵¹ ולגרמנית. התרגום לגרמנית הוא מעשה ידיו של חיים בלוך והוא הופיע בדפוס פעמיים באותו כותר באותה שנה, שנת 1927, בערים וינה שבאוסטריה בהוצאת Vernay ובלייפציג שבגרמניה בהוצאת Asia Major.¹⁵²

המהדורה המלאה הראשונה של ספר החזיונות היא מהדורת אהרון זאב אשכולי, והיא הודפסה, כאמור, בשנת תשי"ד, כשש שנים לאחר מותו. הפצת הספר הופסקה חודשים אחדים לאחר הדפסתו, ונעשה ניסיון למהר ולאסוף את העותקים שטרם נמכרו ועדיין היו בחנויות הספרים. הסיבה לכך הייתה מחאות שמקורן בשלומי אמוני ישראל, על ביזוי התורה

¹⁴⁸ ראה שלום, שטר התקשרות, עמ' 135 הערה 2. שם הציע שלום הסבר לכותר בהצלחת הופעתו הקודמת של שבחי הבעש"ט. הסבר אחר הוא שהמדפיס רצה לקשר את הספר עם שבחי האר"י, שנדפס לפני כן באותה העיר, אוסטרהא תקנ"ד.

¹⁴⁹ באוסף גרשום שלום שבבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים יש 13 מהדורות של הספר. ראו דן וליבס, א, עמ' 324 מס' 4318–4330.

¹⁵⁰ לניתוח התרגום ליידיש ראו באומגרטן, מיסטיקה ביידיש.

¹⁵¹ המהדורה בלדינו נדפסה בסלוניקי תרנ"ב.

¹⁵² ראו בלוך.

בחלק מן הכתוב בספר. הרב ראובן מרגליות אף טרח להסביר כי הוא היה משוכנע שהחיבור הוא זיוף מאוחר.¹⁵³

שנים רבות עברו מאז הדפסת מהדורת אשכולי, והרגישויות בציבור הדתי השתנו; לכן לא הייתה כל תגובה ציבורית להדפסה פרטית מחודשת של ספר החזיונות במהדורת אשכולי (ירושלים תשס"ב) בידי נתנאל משה מנצור; ואולם כדאי להזכיר כי הוא נמנע מלציין את הישענותו על המהדורה שנגנזה. המנגנון של ההערות במהדורה של מנצור, אין בו כמעט תועלת כלל לעומת מהדורת אשכולי. יתרה מזו לא טרח המהדיר להודיע לקוראים כי צנזר והשמיט שמות אנשים נכבדים שר' חיים ויטאל הקל בכבודם.

בשנת תשנ"ט פרסמתי תרגום לאנגלית של ספר החזיונות עם תרגום של מגילת סתרים מאת ר' יצחק יהודה יחיאל מקומרנו, אשר בכתבתו חיקה את כתיבתו של ר' חיים ויטאל. את מגילת סתרים ההדיר מכתבי יד בפעם הראשונה נפתלי בן מנחם, בהוצאת מוסד הרב קוק שבירושלים בשנת תש"ד.¹⁵⁴

במהדורה עברית זו ההדירתי את ספר החזיונות בלבד. מתוצאות עבודתי בהכנת התרגום לאנגלית השתכנעתי כי תוספת ההערות המרובות שבמהדורה האנגלית מצדיקה הוצאה לאור של מהדורה עברית חדשה לספר החזיונות, משוכללת מכל אלה שקדמו לה. בין מהדורה עברית זו למהדורת אשכולי יש כמה הבדלים. ההבדל הראשון והמשמעותי ביותר הוא שוויתרתי על הפרק החמישי בספר. בדיקה מדוקדקת של כתב היד העלתה שפרק זה אינו אוטוגרף, אלא הוא עירוב כתבים של כמה כותבים. לא זו אף זו, תוכן הפרק מעורר שאלות. חלק ממנו לקוח מספר החזיונות של ר' חיים ויטאל, וחלק אחר ברור לחלוטין שאינו שייך לר' חיים ויטאל. הבדל אחר הוא שבמהדורת אשכולי ראשי התיבות נפתחו, ואילו במהדורה זו שמרתי את ראשי התיבות כצורתם והוספתי טבלה של ראשי תיבות ופיענוחם. כמה פסקאות סודרו במהדורה זו בין הסימנים < >. אלה תוספות, או הערות, המצויות בשולי כתב היד ובדיקתן הוכיחה כי אותן כתב ר' חיים ויטאל בכתב ידו. יש גם כמה שינויים בין המהדורה הזאת למהדורת אשכולי, במספור ובתוספות למניין הסעיפים. התוספות סומנו בסוגריים מרובעים []; כך שמרתי על מניין הסעיפים לפי המקור בכתב היד. בכמה חלקים של הספר, ובמיוחד בחלקו הרביעי, כאשר סיים ר' חיים ויטאל למספר סעיפים מוקדם מאוד, בחרתי לשמר את חלוקת הסעיפים שבמהדורת אשכולי, לנוחות הקוראים. כמו שנהגתי בסימון מספרי הפסקאות האחרות שנוספו לכתב היד המקורי, אף כאן סימנתי בסוגריים מרובעים. לבסוף אציין כי בעקבות מהדורת אשכולי, גם אני שמרתי על מספרי העמודים הרשומים בכתב היד. מספרים אלו סומנו בסוגריים עגולים ().

153 ראה דן וליבס, א, עמ' 325 מס' 4331.

154 ראה פיירשטיין, אוטוביוגרפיות מיסטיות יהודיות.

ספר החזיונות

[illegible]

[חלק א]

(1) אלו הם הדברים שארעו לי מן היום שנולדתי, והיא ר"ח חשון הש"ג ליצירה.

א. בהיות אבא מארי ז"ל בח"ל, קודם שבא לא"י, נתארח אצלו חכם א' גדול ושמו הר' חיים אשכנזי וא"ל: דע כי עתיד אתה לילך לא"י לשכון שם עכ"פ, ושם יולד לך בן וקראת שמו חיים בשמי. והוא יהיה חכם גדול, שלא יהיה בדורו כמוהו.

ב. שנת יד לפרט היצירה הייתי בן י"ב שנה וחכם גדול בשרטוטי כף היד הביט בשרטוטי כפות ידי וא"ל: דע, כי בהיותך בן כ"ד שנה יבאו הרהורים רבים בלבך להתבטל מעסק התורה על כרחך שתי שנים ומחצה,¹ ואח"כ יודמנו לפניך שני דרכים, הא' לג"ע והב' לגהנם; ואז תנתן הבחירה בידך, ואם תבחר בדרך גהנם לא יהיה בדורך רשע גדול ממך ואם תבחר בדרך ג"ע, תעלה בחכמה וביראת חטא על כל בני דורך, דבר שלא ישוער. ולא נפל מדבריו ארצה.

ג. שנת יז ליצירה, צוה מהר"ר יוסף קארו ז"ל למורי הר' משה אלשיך² בשם המלאך המגיד הדובר בו³ שיזהר מאד ללמדני בכל יכלתו, כי אני הוא העתיד לישאר אחריו בדור ממלא מקומו של מהרי"ק.⁴

וגם לי אני היה הוא ז"ל מזהירני בלימודי בשם המגיד הנז'. והיה אומר, כי חצי העולם היה מתקיים בזכות אבא מארי, בזכות התפלין המפוארים שהיה הוא כותב⁵ וחצי העולם מתקיים בזכותי.

ד. שנת כה, היה בצפת החכם ר' לפידות אשכנזי ז"ל⁶ יודע עתידות אמתיות. והיה זה ע"י שהיה מביא לפניו נפש חי או נפטר, אפי' מן הקדמונים, ומגיד לו כל חפצו. ויום א'

1 הכוונה לשתי השנים ומחצה שבטל בהן מלימוד התורה ועסק באלכימיה. ראה גם להלן ב, ה; ד, יא; ד, יד. על ויטאל ואלכימיה ראה פטאי, אלכימאים יהודים, עמ' 340-364; בוס, חיים ויטאל.

2 דוד, מס' נט, עמ' 195-196.

3 על המגיד של ר"י קארו ראה ורבלובסקי; בניהו, יוסף בחירי, עמ' שצא-תיב. דוד, מס' לד, עמ' 176-178.

4 מהר"ר יוסף קארו.

5 שער הגלגולים, הקדמה ל"ח, עמ' קמח.

6 המקובל נזכר בכמה מקורות. ראה אידל, צפנת פענח, עמ' 126-127, 146-148. אברהם יגל בספר גיא חיזיון, עמ' 154, מספר שר' לפידות היה רואה עתידות.

הלכתי לביתו על ענין א', ולא נהג בי כבוד כלל, כי לא היה מכיר אותי. וליום המחרת חזרתי לביתו. וכראותו אותי, תכף קם מלפני וכבדני כבוד גדול. וא"ל: מחול לי על אשר לא נהגתי בך כבוד אתמול, כי לא הייתי מכיר את ערך נשמתך עד הלילה הזה, שהודיעוני מעלתך; ואיעצך עצה, שתסיר מחשבותיך מעניני העה"ז, וכל מחשבותיך יהיו להעלות נפשך במקום הראוי לה, כי הלא אינה מנפשות הדור הזה רק מן נפשות תנאים הראשונים;⁷ ואם תרצה, תוכל לעלות במעלות נוראות כפי עוצם גדולת נפשך, דבר שלא ישוער. ולכן צריך שלא תחשוב עצמך לנפש שפלה, אלא לנפש גבוהה מאד, כי כן הוא האמת, ועל ידי כך תתחזק בעבודה וכמ"ש בחזקיהו, "ויגבה לבו בדרכי ה'",⁸ ודע, כי אין בידך עון זולתי א' ואתמול שלשום גם כן בא על ידך ואם תתקן זה העוון, תעלה מה שלא ישוער.

וכשבאתי אחר זמן לפני מורי ז"ל האשכנזי, דיבר עמי ככל הדברים הנז'. ואז הגדתי לו מה שספר לי הר' לפידות, שהיה כדבריו, ושמח מאד.

ה. שנה הנז'. ראיתי אשה בקיאה בטיפות השמן על המים ואמרה לי: נבהלתי מאד ממה שראיתי בשמן הזה, כי עתיד אתה למלוך על כל ישראל, בלי שום ספק. וכמדומה לי כי זה יהיה בעיר שעל שפת הים, כמו צידון או טבריא; ומעולם לא ראיתי אדם גדול כמוך במעלה בכל הדור הזה בחכמתי זו על ידי לחש השמן.⁹

ו. שנת ל היתה אשה חכמה מדברת עתידות וגם היתה בקיאה בחכמת טיפות השמן. והיו קורין אותה סוניי"אדירא¹⁰ ואשאל ממנה על השמן בלחש, כמנהג, על ענין השגתי בחכמת הקבלה, ולא ידעה להשיבני עד לבשה רוח קנאה¹¹ ותתחזק בלחשיה ותקם על רגליה ותנשק רגלי ותאמר: תמחול לי כי לא היית מכיר גדולת נשמתך, והנה אינה מערך נשמות חכמי זה הדור אלא מדורות התנאים הראשונים כפי שראיתי בשמן הזה.

הנה, תשובת שאלתך הראו לי בשמן הזה כתובה באותיות אשורית, בלשון הזה: "הנה על האיש הזה השואל המשילו רבותינו ז"ל המשל הנזכר במדרש שיר השירים על שלמה המלך ע"ה: לבאר מים חיים, נובעין מתוקים מאד, עמוק עמוק מי ימצאנו ואין אדם יודע לשאוב ממנו עד שבא פקח אחד וקשר חבל בחבל וירד ושתה.¹² וכן אתה חושק וצמא

7 עיין להלן ד, ט-י.

8 דברי הימים ב יז, ו. הפסוק נאמר בקשר ליהושפט ולא לחזקיהו.

9 על לחש השמן ראה דן, שרי הכוס; דייצ'ס; טרכטנברג, עמ' 219-222.

10 בספרדית "בעלת חלומות".

11 במדבר ה, ל.

12 שיר השירים רבה א, ח. הנוסח שונה מזה הנדפס אצלנו. ראה צונץ, עמ' 128; מדרש שיר השירים, מבוא; שכטר, אגדת שיר השירים, מבוא.

לידע חכמה אחת הנק' קבלה ועליה אתה שואל; ודע כי תשיג אותה, כענין המשל של שלמה כנו', מה שלא השיג שום חכם מהקודמים אליך מכמה דורות; וזה יהיה ע"י חכם א' גדול שיבא בתוך זו השנה לצפת מצד דרום, כמו ממצרים, והוא ילמד לך זו החכמה". וכן היה, כי בשנה ההיא בא מורי ז"ל ממצרים.

עוד חזרתי לשאול בלחש על השמן על ענין החלום הנפלא שחלמתי אני ליל שבת ח' לטבת השכ"ו.¹³ ותאמר לי: וכי אני הוא דניאל להגיד חלומך? אבל עם כל זה אני אגידהו לך. ותספר לי רוב החלום.

(2) ז. שנת לא. נכנסתי ללמוד עם מורי ז"ל האשכנזי ויגד לי כל הדברים ההם שהגיד לי בעניני נשמותי, שכתבתים בקונטרס אחר.¹⁴

ח. בשנה הנז', שלחני מורי ז"ל למערת אביי¹⁵ ולמדני הייחוד¹⁶ ההוא ונדבקתי בנפשו ודיבר עמי אותן הדברים שכתבתי בקונטרס הנז'.¹⁷

ט. שנת לד. בא הר' מסעוד כהן¹⁸ מן דרע"א¹⁹ אל צפת וסיפר לי כי בצאתו משם הלך להפטר מן חכם גדול יודע עתידות הר' אברהם אבשלום.²⁰ וא"ל: לחיים ולשלום. וא"ל: פירוש הדברים הם: שיבא אצלי, אני חיים, ויתן לי שלום משמו. ונתן לו כל הסימנין אשר בי, ושהייתי בחור א' דר בצפת. וא"ל: אמור לו משמי כי הוא משיח בן יוסף וילך לירושלים וישכון בה שתי שנים בהכרח, אך בשנה השלישית הבחירה בידו, אם ירצה ידור שם. ואחר השנה הראשונה תחל רוח ה' לפעמו. ומאז ואילך יהיה מחלוקת עליו בין אנשי ירושלים והגליל. ואנשי מצרים יסייעו לירושלים, אך הגליל ינצחו ויחזירוהו לדור שם בגליל ושם יתקבצו אליו אלפים ורבבות מישראל, וימלוך עליהם, וילמדם תורה. ואח"כ אני אלך שם ואני אהיה משיח בן דוד והוא יהיה משיח בן יוסף משנה שלו ויזהר שכשילך לירושלים כנו', לא יקבץ אנשים עמו, כי ימשך לו נזק גדול בעבור זה, וגם

13 לתוכן החלום ראה להלן ב, ה.

14 עיין להלן ד; שער הגלגולים, הקדמה ל"ח.

15 וילנאי, עמ' שפד-שפה; אילן, עמ' 177; להלן ד, לב.

16 על ייחודים ראה פיין, ייחודים; פיין, רופא הנפש, עמ' 259-299; קפלן, עמ' 218-260.

17 שער רוח הקודש, עמ' קי.

18 ראה שלום, שטר התקשרות, עמ' 138 הערה 11. שם זיהה את ר' מסעוד כהן זה עם ר' מסעוד כהן שהיה רבו של ר' שלומיל דרעזניץ בקבלה. וראה תמר, מחקרים, עמ' 174 הערה 25. שם חלק עליו. ראה גם אליאור, מקובלי דרעה, עמ' 14 הערה 10; בניהו, עמ' 72.

19 אזור בדרום מרוקו. דרעה היה מרכז של לימוד הקבלה. ראה אליאור, מקובלי דרעה, עמ' 36-73; חלמיש, צפון אפריקה, עמ' 17.

20 בדפוסים של שבחי ר' חיים ויטאל הוא נקרא "אברהם שלום". עליו ראה חלמיש, צפון אפריקה, עמ' 26. ראה גם טולידאנו, עמ' 109; בן-נאיים, דף יב ע"א.

כי יכנס בסוהר לסיבה זו. ומ"ש רז"ל על משיח בן יוסף שיהרג, אני אשתדל בכל כחי להצילו מאותה הגזירה, כי עליו נאמר: "חיים שאל ממך נתת לו".²¹ פי': כי משיח בן דוד ישאל מהשי"ת שיתן חיים למשיח בן יוסף הנק' חיים והשי"ת יתן לו חיים.²² [י.]²³ בשנה הנז' שאל הר' מסעוד הנז' שאלה בהקיץ עלי. והשיבו לו, כי אחר השתי שנים הנז' תבא אשה אלמנה עשירה מארץ אדום²⁴ לשמועתי להנשא לי, ואשא אותה לאשה, והנה היא גלגול אשת טורנוס רופוס שנשאת עם ר' עקיבא²⁵ וגם אני גלגול ר' עקיבא;²⁶ ואחר כך יהיו לי תלמידים רבים, ואתן להם הספקה, עד ט"ו שנים, ואח"כ יהיה מה שיגזור הב"ה עלי.²⁷

יא. שנת לז. הלכתי למצרים ובאת"ח אחד מן דרעא וסיפר לי ככל אשר סיפר לי הר' מסעוד משם הר' אברהם אבשלום הנז' בסי' ט.

יב. שנת לח. הייתי דורש בירושלים בקהל יום שבת בבקר. והיתה שם רחל אחות ר' יהודה משען²⁸ וסיפרה לי כי כל הזמן שהייתי דורש ראתה עמוד של אש על ראשי²⁹ ואליהו ז"ל מימיני מסייע אותי וכשגמרתי מלדרוש נסתלקו שניהם.

גם בדמשק שנת ס"ב ראתה עמוד אש על ראשי בהיותי שליח ציבור ביום הכפורים מתפלל תפלת המוספין בקהל אס"קליין³⁰ והאשה הנז' רגילה לראות מראות ושדים ורוחות ומלאכים וצודקת ברוב דבריה מזמן קטנותה ובגדלותה.

יג. שנת לט בירושלים. בא אלי בבקר יום א' ישמאעלי א' שמש של בית המקדש, והיה

21 תהלים כא, ה.

22 בבלי, סוכה נב ע"א; ילקוט שמעוני, תהלים ב, רמז תרכא.

23 המספרים של הסימנים בסוגריים חסרים בכתב יד.

24 מאירופה או מאיטליה.

25 לפי אגדת התלמוד היא נתגיירה. ראה בבלי, עבודה זרה כ ע"א; נדרים נ ע"ב.

26 עיין להלן ד, ג; ד, ה; ד, ו; ד, כג; ד, ל.

27 כלומר אין לראות במראה אלא לט"ו שנים בלבד.

28 על ר' יהודה משען ראה להלן ד, נח; דוד, מס' כה, עמ' 170.

29 "ידועים דבריו של ר' שלומיל באגרתו לגיסו, אגרת שהגיעה לידינו לא בשלימות, שר' משה קורדובירו אמר בשעת פטירתו, שמי שיזכה לראות את עמוד האש ההולך לפני ארונו הוא שנבחר למלא את מקומו, ולא ראה את עמוד האש אלא האר"י לבדו (את האיגרת פרסם שמחה אסף, ראה אסף, עמ' קכח). "ייתכן, שבמראה הזה של העמוד האש ראה הרח"ו חיזוק לדמיון בינו לבין רבו, אעפ"י שבסיפור על האר"י נאמר, שהוא ראה עמוד של אש ולא שראו עמוד של אש על ראשו". תמר, חיים ויטאל, ב, עמ' תתתק.

30 קהל בני סיציליה שהיה ר' חיים ויטאל החכם שלהם. ראה להלן ג, יד. בית הכנסת הסיציליאני בדמשק והחכם שלו נזכרים אצל בסולה, עמ' כד. באותו הזמן היו סיציליאנים גם בצפת, לפי דברי הנוסע האלמוני מוונציה (אייזנשטיין, עמ' 126-128).

שונא היהודים. וינשק ידי ורגלי ויחלה פני שאברכהו ושאכתוב לו ב' או ג' תיבות מכתב ידי מאיזי דבר שארצה, כדי שיתלהו בצוארו כעין קמיע. ואשאל לו: מה נתחדש לך עתה? ויאמר לי: הנה עתה ידעתי כי איש אלהים קדוש אתה, כי הנה אני שמש בית המקדש וזה הלילה בעת חצות יצאתי מפתח ב"ה להטיל מים בעזרה, והיה הירח מאיר כצהרים; ואשא עיני וארא אותך פורח באויר ושוטט על בית המקדש שעה א' אתה עצמך בלי שום ספק.

יד. שנת מ. בא איש אחד מן אשור לצפת ושמו ר' אבא. וישאל עלי. ויאמרו לו: הנה בירושלים. ויספר להם ככל אשר סיפר לי כמו שאכתוב. ומשם בא לירושלים ויבא לביתי וינשק ידי ורגלי ויאמר לי: הנה כשיצאתי מאשור, היא מו"צ³¹ צוה עלי חכם גדול ישיש אשר שם ושמו פלוני אך אני שכחתי שמו, והוא חסיד מופלג, יושב בעליה א' לבדו מתבודד ואינו רואה פני אדם, ואליהו ז"ל מצוי עמו, ויצוני שאדרוש שלומך (3) משמו ואומר לך, כי כל מה שהגיד לך רבך הר"מ³² אשכנזי בענין גלגולי נשמתך ומעלתה,³³ הכל אמת ויציב, ואל תתייאש מהם, כי הכל יתקיים; ואילו היית יודע גדולת נשמתך, היית מתבהל. ולכן, אל יליזו מעיניך דברי רבך כי טובה גדולה עתידה לבוא לישראל על ירך. ואם קטון אתה, ראש שבטי יש' אתה. וכל ימיו הוא בחשק גדול לבא לראות פניך, אלא שאין בו כח לבא ותמיד מצטער על זה לבא לדבר עמך פה אל פה מעניניך, אלא שאינו יכול. ודי באלו הדברים ששולח על ידי.

טו. שנת נ. בא מן פרס איש א' ושמו ר' שאלתיאל אלשיך ורואה מראות בהקיץ והוא נבון וחכם וחסיד ומתענה כל ימיו. א"ל, כי תמיד מראים לו כי כל גאולת ישראל תלויה על ידי, ולהשיב יש' בתשובה, ומודיעים לו מעלת נפשי. וגם עד עתה, שנת ש"ע, כותב לי אגרות על מראותיו בעניני נפשי וענין הגאולה.

יו. בשנה ההיא היה מורי הר"מ³⁴ אלשיך ז"ל קובע מדרשו בחצר רח"ל האשכנזית.³⁵ ויום א' ראתהו יושב ומצטער, ותשאלהו על מה מצטער. ויאמר לה: וכי לא אצטער על הר' חיים תלמידי שאינו רוצה ללמדני חכמת הקבלה. ותאמר לו: וכי תלמידך גדול ממך? ויספר לה איך בהיות חי מורי ז"ל האשכנזי הלך אצלו יום א' ויבך ויתחנן לו שילמדהו

31 מוסול בכורדיסטן (עירק).

32 הרב יצחק.

33 עיין להלן ד, ב, והעניין מופיע גם במקומות אחרים.

34 הרב משה.

35 ראה שער הגלגולים, הקדמה ל"ח, עמ' קנז, שם היא נקראת רחל, אשת ר' יהודה אבירלין. עליה ראה בניהו, מסים לתלמידי חכמים, עמ' קטז-קיו.

חכמת הקבלה הוא בעצמו שלא על ידי, ושיבהו כי הוא לא בא לעולם אלא ללמדני לי לבדי, ואי אפשר שתתגלה חכמה זו כי אם על ידי, ³⁶ וא"ל: ואיך יתכן שהרב ילמוד מתלמידו? ויאמר לו: הלואי שתזכה להיות תלמידו, כי לולי שאז"ל "בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו", ³⁷ הייתי אני עצמי מתקנא בו על עוצם המעלה שעמיד לעלות, דבר שאין בו שיעור. ³⁸

גם בנו הר' חיים אלשיך סיפר לי משם אביו מורי ז"ל כל הדברים האלה. גם מורי האשכנזי ז"ל סיפר לי קרוב לדברים האלו שעברו בינו ובין הה"ר שלמה סאגיש ז"ל. ³⁹ וא"ל: אם אינך רוצה ליכנע אל הר' חיים ללמוד חכמה הזאת ממנו, מעולם לא תדענה, לסיבה הנ"ל. ⁴⁰

[יז.] בשנה הנו' חלתה אשתי חנה חולי גדול, וביום שבת א' היתה גוססת בלי שום הרגש. ובלייל מוצאי שבת נתקרבו אצלה לראות יציאת נשמתה. ופתאום פתחה פיה ועיניה סגורות, ותברך ברכת עצי בשמים. ונשאל אותה: מה הענין הזה? ותענה בקול נמוך כאוב מארץ קולה, ⁴¹ ותאמר:

דעו כי עתה הוליו נפשי לגהנם וראיתי שהיו מבערים האש שנכבית בשבת, ⁴² והרחתי ריח אש וגפרית הרבה. ואח"כ הוליו נפשי ונפשות אחרים לשדה א' שלפני פתח ג"ע, ובו אילני הדס, כדי שנריח ריח טוב, להעביר ריח הגפרית של גהנם ואז ברכתי "בורא עצי בשמים".

אח"כ חיליתי פניהם שיוליוני גם לג"ע לראות מקום בעלי הר' חיים. ויוליוני לג"ע ויכניסוני בתוך חצר גדול, וכולו נטוע אילני בשמים ופירות טובות, ובאמצע החצר בריכת מים גדולה נובעת מים חיים, ובאמצע סילון גבוה שדרך בו עולין המים הנובעים מלמטה למעלה עד האויר בחוץ, וחוזרין ויורדים ונופלים וממלאים הבריכה. ובמימי הסילון הזה אשישות כעין זכוכית של זהב וכסף עולות ויורדות במים ההם. ואומר להם: מה אלה? ויאמר לה: אלה האשישות הם נפשות בניך שמתו בקטנותם ועומדין תמיד במימי בריכת אביהם בג"ע, כי כל החצר הגדול הזה וכל שבתוכו חלק של אביהם בג"ע. אח"כ ראיתי בצד א' בחצר סולם א' גבוה מאד, שבו עולין לעליה א' למעלה באותו הצד, והיא כעין אכסדרה מקורה בגג ובג' כתלים, והכותל הד' שלצד החצר פנוי בלי כותל

36 עיין להלן ד, כג.

37 בבלי, סנהדרין קה ע"ב.

38 ראה שער הגלגולים, הקדמה ל"ח, עמ' קנז.

39 דוד, מס' עג, עמ' 206.

40 עיין שם.

41 ישעיה כט, ד.

42 בבלי, סנהדרין סה ע"ב.

רביעי, כדי לראות משם בתענוגי אילני החצר. והרבה ת"ח יושבים בעליה הנז', לומדים עם בעלי. וראיתי ת"ח א' מעוטף בטלית יושב שם. ושאלתי עליו. ויאמרו לי: זה הוא מהר"י⁴³ אשכנזי רבו של בעליך. ואמרתי להם: ואיך אינו בישיבה שלו בפני עצמה? ויאמרו לי כי שם בג"ע תמיד הוא קובע ישיבתו עם בעלי.

ורציתי לעלות בסולם לראות מקום בעלי אשר הוא יושב, ולא הניחוני. ויאמרו לי: אין לך רשות ליכנס אפי' בשום בית מכל הבתים שבחצר ומכ"ש בעליה זו כי כולן הם חלק בעליך פה בג"ע ולולי שזכית להיות אשתו, לא היו מניחין אותך ליכנס אפי' בחצר לבדו. ודי לך זה. והנה הר' גדליה לוי, בעל אחות בעלי, עולה בסולם. ויקצוף עליו בעלי ויגער בו ויאמר לו: "לך, רד מהר מזה, כי אין רשות לך לעלות פה." וירד וילך לו. וככלותה לדבר נאלמה כבראשונה עד הבקר. ואז פתחה עיניה וחזרה בדעתה. ונשאל אותה אם היתה זוכרת הדברים שאמרה ליל מ"ש. ותאמר כי אינה זוכרת כלל, שום דבר. ונלע"ד כי זה היה להר' גדליה לפי שאותן הימים הייתי בכעס עמו.

יח. שנת נד. הייתי בצפת וסידרתי להם משמרות⁴⁴ והייתי דורש להם ביום המשמרה. ושם אשה פרנסיזא שרה, אשה חסידה, והיתה רואה בהקיץ מראות ושומעת קול מדבר עמה, ורוב דבריה צודקות.⁴⁵ ותאמר לה בת ההר"ש⁴⁶ אלקבץ ז"ל: אפשר כי פה קדוש כזה מפיק מרגליות כאלו, ימות? ותאמר לה: אל תתייראי מזה, כי המשיח יבא בימיו, בלי ספק.

יט. שנת סד. חליתי חולי גדול לא ישוער וישבתי כ"א ימים בלי שום הרגש וחושים. וליל כ"ב היה מוצאי שבת, ויתעכבו (4) אצלי אנשים הרבה לראות יציאת הנפש. ובתחלה הלילה פתחתי פי ד' פעמים כענין יציאת הנפש. ואח"כ פתחתי עיני ואביט כנגדי בכותל מזרחי. וארא שם שני עמודים של אש, הא' מאש אדומה והב' מאש ירוקה, כעין העשבים. ואשתחזה לנגדם ואהיה מביט בהם עד חצי הלילה. ואז נסתלקו משם ויעמדו בכותל צפוני עד אור הבקר ועיני לא אצלתי מהם כלל כל הלילה. ואני כאיש נדהם בלי שום הרגש בעה"ז.

וכראות האנשים היושבים אצלי מה שהשתחוויתי כנגד הכותל והסתכלותי שם, אמרו:

43 מורנו הרב יצחק.

44 ללמוד ולתיקונים.

45 גם סמברי מספר על "אשה חכמה וגדולה במעשיה בגליל העליון צפת תוב"ב ושמה פראניזה והיתה!]
לה מגיד להגיד לה ולהודיעה מה יהיה בעולם. וניסו אותה חכמי צפת כמה פעמים לדעת אם יש ממשות בדבריה, וכל מה שהיתה אומרת לא יפול דבר". עיין דברי יוסף, עמ' 364.

46 הר"ר שלמה.

47 דוד, מס' עב, עמ' 205-206.

זהו מ"ש רז"ל⁴⁸ "בחיים אינן רואין ובמיתתן רואין". ויאמרו לי: מה אתה רואה? ואומר להם כי היו אומרים לי שעדיין לא הגיע זמן פטירתי, כי לא נגמר בנין ביתי ומקומי שבג"ע, כי הוא בנין גדול. ואני הייתי כאבן דומם. ויהי בבקר שכחתי כל מה שאמרתי לאנשים, אבל זכרתי כל מה שאירע לי בענין ב' העמודים.

ויוסר ממני הקדחת לגמרי, וחזרו כל החושים שלי, זולתי חוש הראות, כי נשארו עיני כהות לגמרי עד ז' ימים. ואח"כ התחלתי לראות מעט, עד תשלום מ' יום. ומאז ואילך עיני כהות, כאילו עננים, מגווני שלהביות אותן העמודים, נגד עיני עולין ויורדין רצוא ושוב.

ואחר שנה א' הלכתי לצלא"ח⁴⁹ אל פליל א', מכשף, הנק' שיך נ' איוב, בקי ברפואת הנזיקים מן השדים, ורציתי לחקור חכמתו וגם לשאול על ענין כהות עיני. ואגיע לפתח חצרו בחוץ, והוא בביתו מלא אנשים ונשים גדולי הערך. והנה נער קטן יוצא, ואומר לו: לך אמור אל השיך כי איש יהודי רוצה ליכנס, תן לו רשות. ויכנס הנער. והנה השיך עצמו יוצא בחפזון, ויאמר לי: הכנס, חכם היהודים, למה אדם גדול כמוך טורח לבא פה? ואם שלחת נער שלך, היית רץ לביתך. ויכבדני כבוד גדול ויושיבני במקומו, והוא ישב לנגדי. ותמהתי מאד מזה, יען לא הכיר אותי מימיו. גם כל הגוים אשר שם תמהו. ויאמר להם: לכו לכם, כי כל זמן שזה האריה עומד כאן איני יודע להשיב אתכם. וילכו להם. אז שאלתי ממנו בלחש, כמנהג. ולא ידע להשיבני כלל. וינסה כל מיני חכמותיו ולחשיו ולא יכול. ואמרתי לו: ואיך ידעת דבר גדול מזה להכירני בלי הקדמת הידיעה? ויאמר לי: זה סיבה לזה, והוא כי אני משתמש בהשבעות לו' מלכי השדים, ועל ידם אני משתמש בידיעתי זאת; והם שהודיעוני מעלתך, ואמרו לי: הנה אדם עליון וקדוש יהודי בא אליך ואין בנו כח לעמוד פה עמו, וילכו להם; והנני רואה אותם עומדים על ראש ההר שכנגדנו עד שתלך אתה. ולכן לא אדע להשיב תשובת שאלתך, כי איני יודע אלא על פי ז' המלכים, והנה הלכו להם.

כ. שנת סז. ליל מ"ש, י"ט לאלול, היה ר' כלב מתפלל תפלת ערבית בביתי ולא היה עדיין נר דולק בבית ובקומי להתפלל עמידה ראה בהקיץ, בעינים פקוחות, כדמות עין א' פקוחה גדולה כשיעור טפח עומד על ראשי, מאירה מאד. ויתבהל מאד, ויתערבב בתפלתו.

כא. שנת סט. בחול המועד של פסח. הלך ר"י⁵⁰ סיגורא לבית פליל א', בקי בגורל החול

48 מסכת כלה רבתי ג, א; ספרא, ויקרא ב; במדבר רבה, יד כא.

49 מקום מצפון לדמשק.

50 ר' יוסף.

ובראיית השדים. ובתחלה שאל בגורל החול, בלחש, כמנהג. וישאל: מי הוא הר' חיים המקובל ועל מה נברא בעולם? וישיבהו: אין אתה שואל עליך, אלא על זולתך, והוא איש עליון מאד, וכל היום מהרהר בלבו ומתעצב על ענין א' שהוא מצפה אליו, שאין הענין ההוא מיסוד האש והעפר, אלא מיסוד הרוח והמים ותהיה אחרית הענין טוב מאד. אח"כ שאל בשרי מראה של זכוכית. ויבאו שם ז' מלכי השדים וז' משרתיהם. ואח"כ באו עוד ז' אחרים ואח"כ ז' ואח"כ ז', עד שהיה כולם כ"ח מלכים ושרים, זולת ז' המשרתים הנ"ל, אשר הם עומדים נצבים לפני המלכים תמיד. והכ"ח יושבים על כסאות זהב ואבנים ומרגליות, וכן מוכתרים בכתרי זהב ואבנים טובות ומרגליות. ויצו להביא שם את דיוקני הנק' קארי"נא.⁵¹ ובבואה קמו כולם לנגדי. ויתנו לי כסא א' משלהם, ויפצרו בי מאד, ולא ישבתי בו. ולא עוד, אלא שגם כן נתרחקתי מאצלם, כדי שלא אתטמא מהם. וישאל מהם: על מה זה נולד זה בעולם וגם אם תבא בימיו הגאולה? ויען א' מן המשרתים של מלך השולט ביום ההוא, ויאמר: ואיך תבקש גאולה וביניכם עבירות גדולות ושנאת חנם וענוי הדין ומניעת צדקה ליתומים ולא למנות? והנה מיום שהאיש הזה נולד בעולם, באה טובה גדולה לעולם, והתחיל להאיר, כי הוא אדם גדול מאד ועליון בשמים, ויכול בתפלותיו לבטל גזירות רעות ולגזור גזירות כרצונו, ואם ירצה להדביק שתי כתלים אלו זו בזו יכול, וכל זה מפני שאינו חושש כלל לזה העולם אפי' למאכלים ולמלבושים ולממון, וכל חשקו בעניני העה"ב, וכבר טרח הרבה להשיבכם בתשובה, ואין שומעים לקולו. ואילו הייתם שומעים, כמה טובות היו באות עליכם. וג' אנשים יש פה דמשק שונאים אותו, והם עיקר גרמת הנזקין (5) לשלא ישמעו העם דבריו לשוב בתשובה; ולא יחוש להם, כי כולם יפלו כעפר תחת רגליו, והם אינם מכירים מעלתו. והנה, צרות רבות יש לכם, ועוד עתיד לבא עליכם צרות רבות גדולות, לפי שאינכם שומעים תוכחות ודרשותיו. ואחר הצרות הבאות יפלו ויהרסו ד' מדינות והראשונה היא מלט"א⁵² ואח"כ תבא הגאולה. ואמנם אי אפשר להגאל עד שיתקבצו עמו עשרה אנשים גדולים,⁵³ והם קטני הערך ממנו, והוא גדול ועליון מכולם. וכבר נולדו ז' אנשים מן העשרה, והם החכם וששה אחרים, קצתם בדמשק וקצתם בצפת. והחכם חושב תמיד ללכת בצפת והנה מוכרח הוא ללכת לבסוף שם. וא' מאלו הז'

51 ייתכן שזאת "קארינא" – שידה בערבית. תודתי לפרופ' יוסף ינון (Fenton) על הערתו.

52 נפילת מלטה כסימן לגאולה נזכרת בנבואת הילד (נחמן קטופא) המיוחסת לדורו של ר' אברהם הלוי. הוא פירשה בדור גירוש ספרד, ויש החושבים, שלא כדין, שהוא חיברה. ראה שם הגדולים, "ר' אברהם הלוי"; שטיינשניידר. וכנגד זה, שלום, ר' אברהם בן אליעזר הלוי, עמ' 101–141. בשנת 1530 כבש מסדר האבירים על שם יוחנן את מלטה מידי התורכים. "נהרה כד מטה ולא את קץ מטה מתעבד קטטה והוי חסף וינא דא מלטא". ראה נבואת הילד א, בסוף נגיד ומצווה, דף קו ע"ב. ההערה מספר החזיונות, אשכולי.

53 הרעיון כאן הוא על פי המסופר על ר' שמעון בר יוחאי בבראשית רבה לה, ב, עמ' 329–333. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

כבר מת ואין בזה קפידא, כי זכותו קיים בעולם, כאילו הוא עצמו קיים. ואח"כ יבאו עוד ב' אחרים גדולים מן הששה הנז', ואח"כ יבא העשירי וכלם יתקבצו עם החכם. ואז וקבצו את יש' להגאל. ואם א' מאלו לא יהיה שלם בתכלית השלימות, צריך שימות ויחזור לבא בגלגול, עד שישלים תקונו. ובעבור זה מתעכבת הגאולה. ואלו הי' צריכין שיהיו אוהבים זה לזה בתכלית ויהיו שלימים בחסידות, כנז'.

והנה, כל אלו הדברים יודע אותם החכם, כי נהירין ליה שבילי השמים כשמש בצהרים, ואין דבר נעלם ממנו לרוב חכמתו, אלא שהוא בעל סוד מכסה דבר, ובקרבו דואג ומצטער, וכל מחשבותיו הם בזה. ולפי שאלו העשרה בהם תלויה הגאולה אחר שיתקנו, לכן אין בידינו ידיעה להודיעך זמן הגאולה, כי הדבר תלוי במעשיהם ותיקונם. אך בלי ספק שאם כל ישראל היו שומעים לקולו, היתה הגאולה באה בימיו. אמנם, עכ"ז אחרית החכם טובה מאד ודשינה ורעננה. והנה יש לו עתה בן קטן והוא חריף גדול אלא שעדיין אין בו יישוב, ואחריתו טובה מאד, אבל אינו מכלל העשרה הנז'.⁵⁴

וכל זה היה יום ראשון בשבת, שאז מושל המלך הנוצרי,⁵⁵ ולכן הוא לבדו המדבר ע"י משרתו, בהסכמת כל הכ"ח, וכולם שותקים. ביום ההוא גמר המביט יוסף רומנו בדעתו שלא להביט עוד בעניני שדים. ובלילה ההוא חלם שאיש א' אמר לו: הזהר, שאם למחר יקראוך להביט על ענין היום הזה, אל נא תמנע להלוך עמם, כיון שעל ידך באה מצוה גדולה כזו בעולם.

אח"כ, ביום המחרת, בא הפליל הנ"ל לביתי לראות פני, כי נבהל משמוע גדולתי ביום ההוא. ובאו עמו ר"י⁵⁶ סיגורא ויוסף המביט. ואשאל אני בעצמי ולא רצו לבא המלכים במראה, זולתי משרת א' לבד. ויאמר להם יוסף: מדוע אינכם באים? ויאמר: מפני גדולת האיש הזה, היושב פה. ויאמר להם: אדרבה, ברשותו הוא, והוא בעצמו השואל מכם. ואז נתרצו כל הכ"ח והז' משרתים ובאו שם. ויביאו שם הדיוקן שלי. ואשאל מהם: על מה נבראתי בעולם? ויקימו דגל א' ירוק ככרום, ויאמר: לכך נוצרת, להקים זה הדגל הירוק.⁵⁷ אמרתי: למה אין מורי ז"ל נגלה לי כבתחלה בחלום זה זמן רב? אז הביאו שם גם לדיוקן מורי ז"ל, והיה מת ושוכב, ויוסף המביט נתן לי כל סימניו, אעפ"י שלא ראהו מימיו. וישיבני מורי ז"ל: כמו שאתה שכחתני מלחשוב בי כבתחלה, גם אני שכחתך. וגם, כי כבר הודעתך שלא באת לעולם אלא להשיב העם בתשובה. ומתחלה היית משיב ועתה נמנעת, גם אני נמנעתי מלבא אליך. ואמרתי: אם כן ח"ו נתבטלו כל

54 אולי זה רמז לאחד מבניו שמתו בצעירותם. ראה להלן – יוסף, ב, ו; נחמיה, ב, כ.

55 של השדים.

56 ר' יוסף.

57 הדגל של האסלאם ירוק. אולם ירוק ככרום הוא צהוב.

הדברים שהבטיחני בחייו! וישיבני שעדיין כל הדברים ההם עומדים כבתחלה, אבל התרשלותי מונעת קיומם. אמרתי: אם כאשר אני עושה ייחודים ומדבר עמי נפש הצדיק ההוא, אם הוא דיבור ממש שלו או אם הוא דמיון בלבד ואינו אלא דיבור שלי, ובפרט ענין אותו הצדיק הרגיל עמי? וישיבני: כי הוא הוא המדבר ולא אני כי הנה נפשו מתלבשת תוך לבי, ומשם מעלה את קול דיבורו עד הפה שלי ומדבר עם הפה שלי, ואז אני שומע. אבל, מה שאינו מאריך לדבר עמי בפירוש כרצוני, הוא מפני צרות הזמן וצער גלות יש', ועוד מפני שאני מתרשל להשיב העם בתשובה; ואינו מהראוי שאמנע מפני קצת אויבים המעכבים בידי, ולא אחוש להם. אמרתי: אולי הסיבה היא מפני שאיני ראוי לכך? וישיבני: אין כך פגם מעכב, כי אתה אהוב ועליון למעלה. אמרתי: אולי הוא לפי שאיני טובל? וישיבני: אם תטבול, יותר טוב יהיה, ואם לאו לא תחוש. ודע כי ע"י התמדת הייחודים שתייחד תתחזק קשר והארת נשמות הצדיקים כך. ואשאל: מי הוא זה הצדיק הפרטי הרגיל עמי? וישיבני כי אין כבוד הצדיק ההוא לבאר שמו בפני העומדים שם, אבל יש בשמו ד' אותיות, והראשונה היא יו"ד והאחרונה אל"ף.⁵⁸ אמרתי: והנה מורי ז"ל הזהירני מאד בחייו מללמד חכמה זו לבני אדם, ואיך עתה אמרת לי הפך זה? וישיבני: כבר יש פה דמשק ג' אנשים ראויים לשמוע, עם היות שאינם תקועים תמיד בחסידותם ופוסחים על שתי הסעיפים; וכן בצפת יש ד' אנשים ראויים יותר מאלו הג'. והרי יש לך עתה זו. והנה בארצות אחרות יש ג' אחרים, והא' מת, אלא שזכותו עומד במקומו. ואם יהיו (6) זכויות בעולם, יזמין לך הב"ה גם לאותם הג' עמך. והנה, כל מחשבותיך ללכת שם לצפת, ולפי שהזמן מעורבב בצרות, המתן מעט, ואח"כ מוכרח אתה עכ"פ לילך שם, ותקבץ עמך ז' האנשים הנז'. והנה, אשתך כעסנית וגורמת לך שתכעוס, והנה גורמת קלקול גדול בזה לך ולכל העולם. והנה ג' דיוקנאות של אביה ואמה ואבי אביה באו פה בזה המראה, כדי להזהירה מזה, ולא תאבד חלקה בעה"ב, לפי שגורמת רע לכל העולם, ואפי' לאלו הג' קרוביה גורמת רעה, כי הם יושבים במדרגה א' טובה, וכשמכעיסתו מורידין אותם למדרגה אחרת, שפלה. ויוסף הנז' ראה את שלשתן ואת שתי המדרגות הנז'. ויאמר לי: הנה שני מלאכים עמך, והטוב הוא על כתפך ימין והרע על כתפך השמאלי, וכבר החלשת כח הרע מאד, והכנעתו תחת הטוב לגמרי, וגם את זה היה רואה יוסף הנז' בעיניו שם. עד כאן.

ועתה אגיד לך ענין הכ"ח מלכים הנז', כפי מה שפירש לי הפליל המכשף הנז'. הנה השדים נחלקים לג' מינים. מין הא' הם השדים השוכנים מתחת הארץ הזאת, בז' ארצות התחתונות, כנודע. ובכל ארץ יש מלך א' עליהם. המין הב' הם על הארץ הזו שלנו, וגם

⁵⁸ הכוונה לרב ייבא סבא מהזוהר. ראה להלן ד, טז. על הקרבה המיוחדת של נשמתו לאביי ראה להלן ד, כה, "כי אביי הוא – הוא רב ייבא סבא".

הם תחת ממשלת ז' מלכי השדים הנז'. המין הג' הם הרוחות השוכנים באויר⁵⁹ השמים תחת הרקיע, והאויר הז' נחלק גם הוא לז' אוירים, ובכל אויר יש מלך א' שולט עליהם. וזה המין הג' אינם מכזבים בדבריהם כמו שני מינים התחתונים, שלפעמים מכזבים. והנה ז' מלאכים קדושים שליטים מלכים בז' הרקיעים והם שליטים על ז' מלכי האוירים וז' מלכי האוירים שליטים על ז' מלכי השדים התחתונים. ובכל יום מז' ימי השבוע שולט מלאך א' על היום ההוא וכן ע"ד זה בז' מלכי האויר ובז' מלכי השדים. והנה אלו ז' האוירים יש בכל אויר מהם ד' רוחות וברוח מזרחי שבכל ז' אוירים יש ז' שרים ממונים בז' האוירים באותו הרוח. והשר העליון שבאויר הז' הוא מלך על הששה שרים שברוח הזוה, בשש אוירים תחתונים.

והנה אלו הז' שברוח הזוה ממונים בז' ימי השבוע, כל א' ביומו. וע"ד זה הם בג' רוחות האחרות, באופן שכולן הם כ"ח שרים כנגד כ"ח מחנות הלבנה המושלים על כ"ח ימי החדש והד' העליונים שבהם הנק' ד' מלכים הם כנגד ד' שבועות שבכל חדש. ומלך א' מושל על כל הכ"ח והוא השר המושל באותו יום שבז' ימי השבוע ובאותו יום הוא מושל על כל הכ"ח, כי הוא יומו. ותחת אלו השרים יש ז' משרתים לאלו הז' מלכים המושלים כל א' ביומו. והנה המשרת של המלך השולט ביום שלו, הוא המדבר אז וכולם שותקים.

כב. שנת סט. אירע דבר גדול בדמשק ולא אכתוב פה רק הנוגע לי.⁶⁰ הנה, יום ע"ש כ"ט לתמוז באו מצוקות ועלופים לבת רפאל עניו⁶¹ ויוליכוהו אל המכשפים ולא הועיל כלל.

ויהי בלילה, היה ליל שבת ור"ח אב אחר הדלקת נר שבת, היתה מוטלת כפגר מת בלי שום הרגש.

וישמע רפאל קול א' יוצא מפיה ואומר:

רפאל, בא לכאן.

וישאל: מי אתה?

ויאמר: אני הוא חכם פיסו, ולמה לא הדלקתם זולת ב' נרות כמנהג והיה לכם להדליק נרות הרבה לכבוד המלאכים ונשמות הצדיקים שבאים עמי ללותי ולשמור אותי ולכן הכינו להם כסאות, כי הם ו' נשמות. ויכינו להם.

ויאמר: הנה איניני כשאר הרוחות, כי אני חכם וצדיק ולא באתי כי אם על חטא קל

59 מושג האויר מושפע מספר יצירה ופירושיו. ראה דן, קבלה, עמ' 26-27.

60 סיפור זה נעשה לסיפור הקלאסי בסיפורת של רוחות רעים (דיבוקים) והועתק פעמים רבות בשינויים ניכרים. ראה בניהו, האר"י, עמ' 292 הערה 1. על רוחות רעים בספרות ישראל ראה גם נגאל, סיפורי דיבוק.

61 אולי זאת המשפחה האיטלקית אניו. תודתי לפרופ' יוסף ינון (Fenton) על הערה זו.

שנשאר לי לתקן וגם להיות שליח לכם, להשיבכם בתשובה מרוב העבירות שבכם. והנה יש כ"א יום שיצאתי מג"ע דרך נהרי ג"ע ובאתי תחת הקרקע עד נהרות דמשק ושם נכנסתי בדג א' וצד אותי הצייד והוליכני למכור לרחוב היהודים בע"ש אחר המנחה. ונזדמן שם רשע גדול איל טאויל חתן שיך אל יהוד⁶² ורצה לקנותי והשי"ת שלח לרפאל עניו שם, וקנה אותי וחתכו לכמה חתיכות, ונתן חתי' א' מהם לר' יעקב אשכנזי.⁶³ ובליל שבת אכלוני, ואני הייתי בראש הדג, ואכלני בתו, ונכנסתי בה, ולא הזקתיה כלל, כי אני איני כשאר הרוחות. ולא נתנו לי רשות להתגלות ולדבר עד עתה, כי הוא שבת ור"ח, ולמאד אני עצב שלא זכיתי לעלות זה היום הקדוש למקומי בג"ע. ובחרם יהיה יהושע אל בום שלא עזרני בפעולות הספר שבידו⁶⁴ כדי להוציאני בע"ש, אולי זכיתי לעלות כנז'. והנה, איני מתעכב רק היום הזה, כי בו בלבד נתנו לי רשות לדבר, ותכף בקר יום ראשון אחזור לג"ע למקומי. והנה, כל המלאכים והנשמות (7) הנז' ממתינים להר' חיים המקובל לעשות שליחותו על ידו, לכן קראו לו ויבא. ולא רצה רפאל לבא אז, כי היה בלילה. ויאמר לו: אל תדאג על זה שאירע לכתך, כי רוח קדוש אני, ואכול ואמור קידוש.

ויקדש. ויאמר לו: למה אינך זהיר להטיל מים בכוס הקדוש? וילך ר' יעקב לביתו ויאמר לו: הזהר בחרם, אל תגד דבר. וכשחזר לבא אחר האכילה, אמר: אל יכנס מחורם זה לכאן, כי עבר על חרמי. וגם רפאל א"ל: אל תכנס, אולי אכלת זפ'אר⁶⁵ והוא רע לדברים אלו. ויאמר: לא אכלתי זפ'אר.

ויאמר לו הרוח: וגם אתה כזבן, והרי אכלת דגים. וגם אשתך טובה ממך, כי כאשר שאלה ממך על מה נתעכבת, אמרת: ע"ד רוח רעה שנכנס בפלונית. ואשתך צדקת ממך ואמרה לך: וכי אם אתה אומר שהוא חכם, איך אתה קורא אותו רוח רעה? אח"כ א"ל: ידעתי כי איש תם ופתי אתה, לכן הכנס. ונכנס. והתחיל לדבר לכל א' מאנשי הבית קצת עונות שבהם. גם סיפר עוונות אותם שמתו במגפה ההיא.

וכל אותה חצי הלילה, היה מתדמה להם כלהבות אש בבית. ור' יעקב נתנמנם וירגיש כאילו חונקים אותו. ונתעורר. ובחצי הלילה אמר: כבר התעניתי ג' ימים על הצער שעברתי בזה הגלגול ואין ראוי להתענות גם בשבת. תנו לי מים לשתות ותפוח א' לאכול.

62 זקן היהודים.

63 ראה ריבלין, עמ' 113.

64 לענייני קבלה מעשית ראה בניהו, האר"י, עמ' 291-295.

65 כרכום.

ויתנו לו. ואמר להם: עתה תישנו מעט.

וישנו עד אילת השחר. ויקיצם, ויאמר: כבר עולה השחר, קראו להר' חיים. לא רצו, עד שגזר עליהם חרם, וא"ל: אם לא יאמין לכם תנו לו אות, כי זה הלילה באשמורת הבקר חלם חלום גדול ואינו יודע פתרונו ונעצב. והנה תמצאוהו לבוש וראשו על הקרקע, חושב בחלום ההוא; ויבא אלי ואגיד לו.

והנה מה שחלמתי אני היה שראיתי ששה צדיקים באים מעה"ב לביתי והביאו לי א' ת"ח לרפאתו ושכחתי מי הם. אז באו רפאל ור' יעקב ויגידו לי כל הנז' והלכתי שם. ובהכנסי בפתח א"ל ג"פ: ברוך הבא!

ונתקרבתי אצל הנערה והנה מסוה על פניה והיא כפגר מת. ואומר לו: מנין אתה מכיר אותי?

ויאמר: וכי אין אתה הר' חיים המקובל?

אמרתי לו: ומי אתה?

ויאמר: אני החכם פיסו.

והפצרתי בו להודיעני שמו, עד שא' לי בלחש: אני יעקב פיסו והייתי בירושלים נשוי עם בת החכם ר' יצחק אשכנזי ואחות אשתי נק' אסתר ונפטרתי זה שלשים וחמש שנים, ועליתי למקומי בג"ע, וישבתי עד עתה שם. ונשאר לי לתקן ענין א' קטן, ובאתי עתה לתקנו, ולכן: אוי לו למי שאינו נזהר בעה"ז אפי' מחטא קל, כדי שלא יבא לידי זה שאני עובר.

ונ"ל חיים, כי היה חטאו על שהחטיא רבים במנוע לימוד דרכי התשובה ועתה בא לתקן ענין התשובה.

והנה החלום שחלמתי: אני הוא הת"ח ששלחו לך מן השמים שתרפא אותו ושתתפלל עליו ע"י ששה נשמות אשר הם פה יושבים אצלך והם: אליהו ז"ל והה"ר יוסף קארו והר' שמואל עמרון והר' אהרן נ' תיפה⁶⁶ והחכם עטיאה והחכם ארחא. ואע"פ שלמדתי עם מהרר"י⁶⁷ לוריא רבך ז"ל, לא בא עם הנשמות הנז' אבל גם הוא שם למעלה מתפלל עלי. והנה ידעת כי אין יכולת בעליונים להיטיב זולתי ע"י תפלת הצדיקים שבעה"ז ולכן כולם ממתינים לך וצריכים לך ולכן התפלל עלי ורפא אותי. וכי אין כ"ת רואה האש גדולה שורף העולם?

אמרתי: רוצה אתה שאקבץ כל יושבי העיר לפניך?

אמר לי: ומי יתן ויבאו ויצומו שלש תעניות שני וחמשי ושני כיום הכפורים ממש, אנשים ונשים אולי ישוב ה' מחרון אפו עליהם מרוב העבירות שביניהם.

66 ראה ריבלין, עמ' 119.

67 מורנו הרב ר' יצחק.

אמר הכותב, חיים: זה יורה מה שכתבתי לעיל, כי החטא שלו היה ביטול התשובה ובא לתקן אותה הוא, אלא שהוצרך להיות על ידי, להיותי עדיין בעה"ז. ודי למבין.

אמרתי לו: והרי אנשי דמשק אינם חפצים בדרשותי.

א"ל: כבר כל זה גלוי לפני הב"ה.

אמרתי: א"כ, אקבץ הת"ח בלבד.

א"ל: טוב הוא.

אמרתי: איני יודע את מי אקבץ.

א"ל: לא תביא לפני שום חכם מהמוסתערבים⁶⁸ אלא ת"ח ספרדים, זולתי לישראל נג'ארה⁶⁹ לא יראה פני.

אמרתי: אלך ואתפלל.

א"ל: דבר זה גדול מן התפלה.

אמרתי: איני מבטל התפלה בשום אופן ואח"כ ירחם ה'.

א"ל: וכי אין כ"ת רוצה לרחם על צערי ולתקן מה שאמרתי? מה אעשה?

והלכתי להתפלל. והלכתי (8) ואכלתי סעודת שחרית, וחשבתי שרפאל יחזור לקרא לי ולא בא. והייתי חושב תלוי ועומד, אם אלך שם אם לא. ואשלח בעד ר' יעקב ויבא אלי ויאמר לי: לא הלכתי שם. וישבנו עד המנחה. אז אמר הרוח לרפאל: הנה החכם חושב לבא כאן, ושלח בעד פלוני. ואחר מנחה הלך ר'⁷⁰ שם ויאמר להם הרוח: הנה החכם לא רצה לבא והקפיד לבא אלי והנה לא יאתה הגאווה אלא להב"ה בלבד, ולא יאמר האדם: "איני רוצה לשתות מאלו המים", כי אולי יצטרך לשתותם; והנה כל ענין השליחות שלי, לא היה אלא בעבורו, כי שלחוני מן השמים, לגלות לו רוזי שמים עליונים מה שלא ידע מרבו ז"ל, וגם לשישיב העולם בתשובה, כי כל תלוי בו, לתקן כל העולם, ובאתי לגלות לו עניני המשיח, כי הלא הוא תלוי כחוט השערה לבא; והנה תמיד הוא דורש שישבו לשיבא המשיח, ור'⁷¹ אבולעפיא, ⁷² מחמת קנאה, אומר אל העם: שקר הוא דובר, כי אין המשיח בא בדור זה ומצחק עליו ואוי לו, כי עונשו גדול, כי מפני דבריו ובשביל עבירות גדולות אשר בעיר הזאת, הכבידו על המשיח חבלי ברזל עבות, ויתאחר עוד י"ב שנים; ובתוך זמן זה יבאו צרות רבות על דמשק ותתהפך כסדום וגם ירושלים תשרף, אך צפת תנצל; ואח"כ יבא גוג ומגוג ואח"כ יבא המשיח עם ח' נסיכי אדם.⁷³

68 היהודים שהיו בני ארץ ישראל וסוריה במקורם.

69 ראה דוד, מס' מט, עמ' 188-189.

70 ר' יעקב.

71 ר' יעקב.

72 דוד, מס' לח, עמ' 180.

73 מיכה ה, ד. על ח' נסיכי אדם ראה בבלי, סוכה נב ע"ב.

והחכם דרש ג' דרשות אשתקד קודם המגפה ושבנו מעט בתשובה; ולפי שמנע עצמו מלדרוש עוד, לכן מתה בתו החביבה לו במגפה והיתה נפש גדולה. ואמנם בנו הקטן יהיה רב גדול בישראל. והנה הוא איבד מלשמוע רזים עליונים, כי ע"כ שלחוני מן השמים, וכשיבקשני לא ימצאני כי לא ניתן לי רשות לדבר רק בזה היום ולמחרת אחזור למקומי.

ובמוצאי שבת לא דיבר עוד. ובבקר באו והגידו לי כל מה שדיבר והלכתי שם. ולא רצה לדבר עוד. ואמר לי: הנני חוזר למקומי. ויתן סימנים, כדרך הרוחות כשיוצאין, ויצא ולא חזר עוד. ואמנם, כשהוא אמר מעצמו שהרי הוא יוצא, היה עומד שם יהושע בום, ועשה השבעותיו, ואח"כ יצא. ובצאתו א"ל: כתוב קמיע פלוני שיש בספרך פלוני, ותלה על הנערה, כדי שלא יזיקה מזיקין אחר צאתו. וכן עשה. ואכתוב עתה מה שעשיתי ע"י ר"י⁷⁴ בום. ואח"כ אכתוב ענינים אחרים מענין הנערה הנז'. וזה ענינו:

כג. ביום ששי לאב הנ"ל הוריד ר"י בום מלאך א' ממשרתי צדקיא⁷⁵ שר היום ההוא, ונגלה במראה זכוכית כמנהג. ושאלתי ממנו אם חכמת מורי ז"ל האשכנזי, וגם מה שדיבר לי בעניני נשמותי ובעניני השגתי, אם הוא אמת. ויאמר: כל דבריו אמת. אמרתי: אם מה שמדבר עמי נפש הצדיק ע"י הייחודים אמת או דמיון? ויאמר כי הוא דיבור אמת, אלא שלפעמים נכנס נשמת הצדיק בלבי ומעלה דיבורו בפי ואני שומע, ולפעמים יושב בחוץ, ומתקרב אצלי ומדבר עמי. אמרתי: למה נתרחק ממני זה זמן רב? ויאמר לי: אתה גורם, כי בראשונה הרחקת כל עניני העה"ז מלבך ונדבקת בתכלית עם קונך והיית מייחד יחודים ועוסק כל היום בתורה ודורש תוכחות לכל העם. ועתה עזבת הכל וגם הוא עזבך, כי יודע אתה מ"ש לך רבך ואחרים ג"כ, כי כל העולם תלוי בך ולא באת בעולם אלא להשיבם בתשובה והגאולה תלויה בך; וכבר נסית זה עשר שנים, כשדרשת והוכחת את העם: כמה אנשים שבו בתשובה, והיו דבריך נשמעים אליהם וכשעזבתם סרו מן הדרך ורבים מהם מתו בחטאם והעון תלוי בצוארך⁷⁶ ועתה נתרחקת לגמרי ונתייחדת בקרן זוית; וכמה אנשים חולמים חלומות נפלאים ומספרים אותם לך;⁷⁷ וכל זה מן השי"ת כדי לחזק לבך ועדיין לבך פוסח על שתי הסעפים, ואינך מאמין בחוזק באותן החלומות. ודע כי מקומך בג"ע אצל רבך האשכנזי⁷⁸ ושני צדיקים אחרים מן התנאים הגדולים

74 ר' יהושע.

75 צדקיא נזכר פעמים רבות בוורר ובתיקונים, בחיבורי המקובלים הראשונים ובמקורות רבים אחרים. לציוני המקומות ראה מרגליות, מלאכי עליון, עמ' קסט-קע.

76 לאמור שתפקידו הוא תפקיד של נביא. ראה יחזקאל ג ולג, וראה את סיום הסימן הזה.

77 ראה להלן ג, חלומות זולתו.

78 ראה לעיל א, יז.

הקדמונים.⁷⁹ ואתה צדיק גמור לפני הב"ה, אלא זה שאמרתי, והוא הגורם לך מניעת הדיבור של הצדיק ההוא, על ידי הייחודים. וגם רבך כועס עמך מעט על זה ולכן אינך חולם עמו כבראשונה. ואם תחזור לעבודתך תשיג כל רצונך בלי ספק. אבל עוד עון אחר קטן יש בך, ואין לנו רשות לגלותו, בפני אלו העומדים פה, אף אם תמחול בכך. והנה בתך (9) החביבה לך, שהיתה נפש גדולה, ומפני אותו עון הנז' נפטרה במגפה. גם שם הצדיק המדבר עמך,⁸⁰ אין לנו רשות לגלותו בפני אלו, מפני כבודו. אמנם, יש בשמו ד' אותיות. והנה הייחוד היותר נכון לך עתה, הוא ייחוד הז' של מט"ט⁸¹ הכתוב בספרך,⁸² וכן הייחוד של רבך ז"ל. וכן הצדיק היותר נכון לך עתה הוא שמואל הנביא,⁸³ אעפ"י שהוא גדול מאד בעיניך. ודע, כי אם לא תשמע לדברינו להשיב העם בתשובה ושיצומו שני וחמשי ושני כיום הכפורים, ובצום ובכי וכו', תבא עליך צרה גדולה. וגם ליושבי דמשק יבאו צרות עצומות. והנה, לא שלח הב"ה מעשה זה של הרוח בבת רפאל עניו אלא כדי להשיב אנשי דמשק בתשובה, כי רוח חסיד גדול היה במקומו, בג"ע, ועל חטא קל שהיה צריך עדיין לתקן שלחוהו לקבל עונשו בנהר א' ושם נתלבש בדג א', וקנאו רפאל, וכשאכלה בתו את ראשו, נכנס בה וישב בה י"ב ימים. ויום ראשון בשבת ר"ח אב הגיע זמן עלייתו ועלה מאליו, שלא ע"י שום אדם;⁸⁴ וביום שבת שלפניו, שלח אחריו בבקר והלכת שם ואח"כ לא חזרת שם עד יום ראשון, שכבר הגיע זמן עלייתו, והוא היה רוצה לגלות לך רזים עליונים. וכל כוונתו היתה, לשתשיב העולם בתשובה. וכמה נשמות ומלאכים ירדו עמו בליל שבת וכלם היו ממתינים לך, לדבר לך על זה, ולא האמנת לדבריהם, ואיבדת כל אותם הרזים. והנה לא שלחם הב"ה אלא לשישמעו העם מעשה ה' כי נורא הוא וע"י כן ישובו, אולי ישוב ה' מחרון אפו עליהם, כי רעה גדולה עתידה לבא עליהם מרוב עבירות שבהם. וגם כי יודע הב"ה שאנשי דמשק לא ישמעו לקולך, כי עבירות גדולות יש בידם המעכבין תשובתם. עשה אתה המוטל עליך ותקבץ עשרה אנשים היותר ראויים שתמצא, אף אם אינן ראויין לגמרי, והשיבם, וגם עשה מה שבידך להשיב העם בתשובה. והשומע ישמע והחדל יחדל ואתה את נפשך הצלת.

79 הכוונה כנראה לרבן יוחנן בן זכאי ולר' עקיבא. ראה להלן ד, ה ובמקומות אחרים.

80 הכוונה לרב ייבא סבא. ראה להלן ד, לב.

81 מטטרון.

82 ייתכן שהכוונה לייחוד שעשה האר"י "להעלות כמה ניצוצות נשמות שנשתיירו עדיין עתה בזמן הזה בגיהנום בתוך הקליפות, והם משורש קין" (שער רוח הקודש, עמ' פו). הוא מובא להלן ד, גט.

83 שמואל הנביא הוא משורש נפשו של ויטאל. ראה להלן ד, מה.

84 לאמור: לא בכוח הפעולות של ר' יהושע אל בום. ראה להלן א, כד.

כד. הנה בסי' כב כתבתי מה שהיה בענין הרוח עצמו שבבת רפאל עניו, מה שראיתי בעיני ומה שסיפרו לי רפאל ור"י⁸⁵ אשכנזי. וכל זה היה ביום שבת ר"ח אב ובוקר יום ראשון יצא בלי ספק ועלה למקומו. ואח"כ אירעו דברים אחרים ואינן ע"י הרוח הנו' בעודו מלבוש בה, כי כבר יצא והנערה נשארה בריאה לגמרי, אבל אומרת שלפעמים רואה מראות בהקיץ ובחלום ע"י נשמות ומלאכים וגם ע"י הרוח הנו' לעתים רחוקות. ומפני זה אני מסופק בדבריה אלה, אם הם אמתיים או מעורבים טוב ורע מהטעם הנו' וגם לסיבה אחרת: כי אני לא ראיתי זה בעיני, כמו שראיתי בראשונה. אבל מה שנפלאתי הוא, כי כל דבריה אינן אלא לתשובה ויראת ה' ודברי תוכחת. וע"כ לא אמנע מלכותבם מפי אנשי אמת שהיו שם.

ואלו הן: אמרה כי אחר שיצא הרוח ממנה, תמיד רואה מלאך א' שבחלומה מוליך אותה לג"ע ולגהנם ומראה לה מקומות הצדיקים. וברוב המראות האלו הם אומרים לה, שתזהירני להשיב אנשי דמשק בתשובה אולי ישוב ה' מחרון אפו עליהם. ביום שבת כ"ח אב: אמר הרוח שאמת הוא שלא היה יכול לעלות למקומו בג"ע עד בקר יום א'.

אמנם, אם ר"י⁸⁶ בום היה מסייעו לצאת ע"י השבעות מע"ש, שהיה אז נכנס תוך אשישת זכוכית ויושב שם כל יום השבת ושאל "כ ירחצוה מבפנים קודם שישתמשו בה, כדי שלא יזקוק, מפני שהוא נכנס בתוכה.

ליל ז' אב: אמרו לה שתאמר לי כי הנה בראשונה היה נגלה אלי תמיד נפש תנא אחד ע"י ייחוד שהייתי מתקשר עמו והנה יש זמן רב, ובפרט שנתים וחצי, שאינו נגלה לי, לשתי סיבות. הא' שעזבתי הייחודים הנו', והב' כי עזבתי דרשותי להוכיח העם ולהשיבם בתשובה כבתחלה. ומפני ב' סבות אלו עצמן, נפטרה בתי במגפה הזו.

ליל ח' באב: אמרו לה אליהו ז"ל בהקיץ בעת קדוש שבת: אמרי להר' חיים ולשאר חכמי העיר, איך הם מתרשלים מכל מה ששמעו, והנה רעה גדולה תבא על זה ליושבי דמשק, ובפרט להר' חיים. גם אמרי לו: למה חטא ביום ששי לאב להוריד המלאך באשישה לשאול ממנו. וכי אינו מאמין לכל הדברים שדברנו לו ע"י הרוח הנו'? והרי גם רבו ז"ל בחייו הגיד לו, כי לא בא בעולם כי אם להשיב העם בתשובה וגם המלאך שהוריד הגיד לו כל זה, ועדיין פוסח על שתי הסעיפים ואינו מאמין לגמרי! חוששני לו כי יבאו ח"ו עליו צרות רבות, על הפצרו.

יום י' לאב. שאלתי לה ע"י אביה: למה נמנע הצדיק הנודע לי לדבר עמי ומה שמו ואם יש תקוה להחזירו. ותשיבני כי ליל י"א לאב ראתה למורי ז"ל ויאמר לה: אמרי לו

85 ר' יעקב.

86 ר' יהושע.

משמי, שלא ישאל עוד שאלות אלו כ"כ פעמים ואיני יכול להשיב לו תשובה כי אם זאת, הלא הם ג' תיבות אלו: אשר"י מתי"ם בבית"ך⁸⁷ והוא יבין מעצמו פירוש הדברים. ליל י"ב אב: ראתה בחלום למורי ז"ל במערה א' ויאמר לה: מה השיבך הר' חיים? ותאמר לו: אמר לי שלא הבין אותן הג' תיבות. ויאמר לה: וכי דבר נקל כזה. נאטם שכלו ולא הבין? ואיה החכמה שלמדתי? וזכור יזכור אותו הרוח רעה שהוצאתי ממנו. והנה ד' שנים שאינו רואה אותי בחלום. ועתה חשבתי לחזור אליו וכיון שלא הבין דברי תשובתי, איני רוצה לחזור אליו.

ונלע"ד פי' ענין הרוח רעה הנז', (10) שהוא ענין תחיית המתים. שהחייני בלכתנו לכפר עכברא, מפני שהזיקני אותו הרוח שבקבר הגוי,⁸⁸ או יהיה מה שנעקם פי בייחוד הראשון שהייתי מתלמד.⁸⁹

יום כ"ד לאב הלך רפאל לסינים⁹⁰ והלכה רחל האבירלינא⁹¹ לבקרה. וא"ל בתו כי ביום שבת ר"ח אב. כל כוונת מבוקש אותו הרוח היה עלי, ואלי נשתלח, ואח"כ כשלא רציתי לעשות רצונו, כנ"ל, ולא חזרתי שם, שנתרעם עלי על ג' דברים: הא' לפי שכשהלכתי שם חשבתי שהיה רוח רעה, כשאר הרוחות של רשעים, ולכן לא נהגתי בו כבוד והייתי מדבר עמו בזלזול; והב' לפי שלא האמנתי לדבריו, שאמר לי שהיו שם מלאכים ונשמות וכולם ממתנים לתפילתי ולא נתעכבתי שם והלכתי; והג', לפי שלא חזרתי שם אח"כ לדבר עמו. והנה הוא בא בשליחות הב"ה לספר לי דברים נוראים ורזי עליונים ולכן איבדתי וסופי להתחרט על זה, וכשאבקשהו לא אמצאהו.

ר"ח כסלו הש"ע. בא רפאל מסינים וא"ל, כי מורי ז"ל נראה לבתו בהקיץ ואמר לה: אמרי להר' חיים כי הנה נעצב על כי לא הצליח בדרשותיו לאנשי דמשק בחדש אלול והנה תחלה הייתי בכעס עמו, יען לא רצה לשמוע אל דברי הרוח ההוא והמתין עד שיבא אבולעפיא מצפת וע"י כן נתבלבל הענין, כי כשדיבר עמו הרוח היה עת רצון ואח"כ עבר זמנו ומפני זה לא הצליח בדרשותיו. אמנם, עכ"ז כבר נתרצו דרשותיך לפני הב"ה, אע"פ שלא הצליחו.

ועתה אכתוב מה שאירע להר"י⁹² אבולעפיא עם הרוח הנ"ל, אחר שכבר יצא מגופה, כנ"ל. הנה, אני נתעכבתי מלהשיב העם מפני שהוא לא היה אז במדינה וחשבתי שע"י שנינו יתוקן הענין ונהפך הדבר, כי בבואו החריב הכל. והנה הוא בא ע"ש ט"ו לאב וכדי

87 פרפרוזה לתהלים פד, ה, "אשרי יושבי ביתך", אסמכתה לתחיית המתים, בבלי, סנהדרין צא ע"ב.

88 ראה שער הגלגולים, הקדמה ל"ח, עמ' קנח.

89 ראה לעיל א, ת.

90 זה טריפולי בצפון לבנון.

91 אשת ר' יהודה אברלין, מתלמידי האר"י, היא רחל האשכנזית, ראה לעיל א, יו.

92 ר' יעקב.

שלא יהיה לי כבוד ע"י דברי הרוח כנ"ל, ההביל הכל בעיני העם. אז, ביום שני בשבת י"ז לאב, נגלה הרוח הנז' לבת רפאל ויאמר לה שתגזור נדוי לאביה משמו, שלא יטעום מאומה בקר יום ג' עד שיביא לאבולעפיא שם אחר התפלה, להוכיח על הנז'.

ובקר יום ג' אחר התפלה קרא אותו וישב עד חצי היום בתוכחת הנז'. והיו שם רפאל ובתו וכל בני ביתו ונשים אחרות ור"י⁹³ בום ובצלאל ופרג'אלא אחיו ואנשים אחרים על הגג, כדי לשמוע. אז אמרה הנערה לר"י בום: הבא את מראה הזכוכית לפני והורד פה את המלאך צדקיא"ל השולט ביום הזה. ויתראה המלאך הנז' וד' נפשות של חכמים להיות עדים בדבר, הלא הם: הר' יוסף ציאג⁹⁴ והר' יצחק קארו והר' שמואל עמרון והר' אהרן נ' תיפה. והנערה מביטה במראה ורואה אותם ומדברת עמם.

ויאמר לה המלאך: איני רוצה אני להוכיחו, כי ר"י אבולעפיא לא יאמין אל הדברים הנראים ברמיזה במראה, רק דברים ברורים מפי רוח הנז'ל עצמו אליו, אחר אשר יתלבש בפי הנערה; וגם לפי שמתחלה הוא עצמו בא בזה השליחות מלמעלה ולכן הנני עולה למעלה לקראו. אז הלך ונתעכב שם מעט וחזר וירד לתוך המראה עם ד' העדים. ויאמר לה: אמרי לר"י אבולעפיא ולבצלאל ולפרג'אלא שיצאו לחצר, עד שהרוח יכנס בנערה. ויצאו שלשתן לחצר ויתלבש הרוח בנערה ותתעלף בדרך הנכפים. אח"כ שנתלבש הרוח, התחיל לדבר ואמר: אמרי לר"י אבולעפיא שיתקרב אצל החלון הזה מבחוץ. ויתקרב ויאמר לו: למה לא נתלבשת עד שהוצאתני? א"ל: מפני שאינך ראוי לראותי כשאני מתלבש, לפי שאתה חוטא; והנה המשיח ברע עמך, לפי שתמיד אתה מתלוצץ בענין ביאת המשיח, ואומר: אין המשיח בא בדור הזה; וכשהר' חיים המקובל דורש תשובה אל העם בעניני המשיח, אתה מתלוצץ עליו ומבהיל דבריו מפני קנאתך בו. ואם חכם אתה בעיניך, תן לי טעם של מצות פסח ושבועות ור"ה וסוכות וכו'.

ויאמר לו הטעמים הפשטיים הידועים. ויאמר לו: אלו הדברים גלויים לעמי הארץ ולו רצית לדעת האמת, היה לכם לשמוע רזי תורה מהר' חיים. והנה הוא היה רוצה ביום שבת לדרוש ולהוכיח העם ואתה עכבת בידו ומנעת התשובה מישראל. אוי לכם חכמי זה הזמן, שאינכם משיבים את העם בתשובה! והנה גם בחכמי מצרים ראיתי שערוריה, כי אין בהם חכמה כלל ומחריבים העיר בעיוות הדין. ואנשי מצרים יש להם עבדים (11) משרתים וכשהאנשים יוצאים מבתיהם, העבדים שוכבים עם נשיהם. גם טומנין התבשיל ביום שבת, וכאלה רבות. והנה כל ההולך עתה למצרים, אפילו להסתחר, מחרימין אותו למעלה, וסופו שיאבד כל ממונו מפני הרעות אשר שם. גם בויניציא עתיד לבא חרב שלופה ו' ימים רצופים ויהרגו בה חכמים גדולים צדיקים, שאין כמותם בעיר הזו. סוף

93 ר' יהושע.

94 דוד, מס' כה, עמ' 171-172.

דבר: אוי לכם חכמי הדור שיש לכם גאווה ובוז ואינכם משגיחים על כבוד הב"ה להשיב העם בתשובה ואתם גורמין רעה גדולה בעולם. אז נכנע מעט ר"י אבולעפיא וירדו דמעות מן עיניו.

ויאמר לו: כיון שנכנעת ונתבזית ע"י שהוצאתיך לחוץ, די בזה. ויתן לו רשות ליכנס. אחר שנכנס, א"ל: "הנה אתה ויושבי דמשק אין לכם חלק לעה"ב, ח"ו, לכמה סבות. אם שאתם מחטיאים העם במה שאתם משביעים אותם ע"ד המסים והעריכות, כמה ממון יש לכל א', ונשבעים לשקר וכבר אתם יודעים שנשבעין לשקר⁹⁵ גם נשותיכם הולכות חצופות בלבושים ותכשיטין של גנאי, כמו באלו הפינ'גאניש אשר בראשיהן ודדיהן מגולות וממלאין חיקיהם בגדים להראות שדדיהן גדולות ומוליכות אלו הלזא"ריש והנו"קאביש דקים, להראות גופם; ומשימין כ'שכ"שיש⁹⁶ ומיני בשמים וריחניים, לגרות יצה"ר באנשים. וכל זה מוליכים בשווקים וברחובות להראות העמים את יפיים. גם הוכיחו את בניכם ומנעו אותם מן העבירות. והנה ארבעים ושמונה בני אדם עושין עבירות עם גויות ואשת איש ומשכב זכור וזולת עבירות אחרות". ומנה את כולם, אבל על אלו בלבד ספרו לי והם: אליהו חפץ ובני גאנדור ובן קורידי ואברהם מוציירי שוכבים עם גויות; ובת קומיירי המשומדת מזנה עם יהושע קורישי והרבה אנשים אחרים; ור"י⁹⁷ מונידס רובע את נתן כולייף,⁹⁸ ועתה נתן לו בתו ועדיין מזנה עמו ואוי לו ליעקב כי פניו שחורות בעה"ב כזפת מרוב פשעיו ואין לו חלק לעה"ב; ויעקב אוזידא גיסך עשה עבירה עם פלונית; ונסים מנשה אין לו שום חלק לעה"ב ואין לו בשמים שום מליץ טוב, וכל מי שיעשה טובה עמו, ואפי' לרפאתו מזה החולי שנפגע מן השמים ע"י רוח רעה, ראוי לנוסרו במסר; ורפאל כולייף ומיכאל בנו עוברים עבירות עם נשים ישראליות וגויות. והנה ליל שבת שעברה שכב ת"ח הנק' בעדת הספרדים "חכם" עם גויה א' בגובאר.⁹⁹ ואח"כ חקרנו מי היה אז שם על התנור אשר שם, ונודע כי הוא אברהם בן הר"מ¹⁰⁰ גלאנטי,¹⁰¹ כי שם היה ישן הוא ואשתו, וגם גויה א' בעלת הבית. ואשת מאיר פרץ היא

95 בעניין הזה, אם מותר ואם רצוי להשביע את הציבור על המסים, רבו השאלות והתשובות בספרי הרבנים באותו הדור ובדורות שקדמו להם.

96 לא מצאתי את ביאורי המילים לכל שמות הקישוטים. כשכשי"ש, הכוונה כנראה לעלי חושחש, נטע ההדר; נוקיב הם צעיפים; פינג'אן – בדמות ספלים קטנים. ההערה מספר החזיונות, אשכולי.

97 ר' יעקב.

98 ריבלין, עמ' 116.

99 ג'זבאר סמוכה לדמשק. יש שם בית כנסת עתיק, "ובראש בית הכנסת יש מערה יפה, אומרים שם נחבא אליהו ז"ל, ושהבית הכנסת ההוא שם מימי אלישע". יהודי דמשק הולכים להתפלל שם ונשארים שם בימי שבת ומועד. ראה ארץ ציון וירושלים, עמ' כד.

100 ר' משה.

101 ריבלין, עמ' 114. על ר' משה גלאנטי ראה דוד, מס' סב, עמ' 197–198.

ובתה, זונות גמורות, מחטיאות הרבים. ור' דוד גאויזון¹⁰² חטא הרבה, כי הניח פה אשתו הצנועה ונשא במצרים אשה זונה ובעונותיו מתה אשתו וכלתו שהיו צנועות. ואדם אחד אמר לי שג"כ אמר עליו שבמצרים עושה עבירות עם זונות ואיבד את עולמו. ואולי הוא ענין האשה שלקח במצרים.

והנה ר"י¹⁰³ נגארה. אמת הוא שהפזמונים שחיבר הם בעצמן טובים, אבל אסור מי שידבר עמו ומי שיוציא מפיו הפזמונים שחיבר, כי תמיד פיו דובר נבלה וכל ימיו שכור. והנה ביום פלוני, שהיה בין המצרים, קבע סעודתו בשעה פלונית בבית יעקב מונידאש והניח כובעו בקרקע וזימר שירות בקול רם ואכל בשר ושתה יין, גם נשתכר ואיך מכריז משמרות בגובאר ודורש להם תשובה!"

ואני חיים ספרתי לו זה הענין והודה לי שכן היה. גם עתה, בהיותו בורח מפני המגפה, עשה משכב זכור מרוב שכרותו. וביום שבת עשה שתי עבירות: הא' כי שנתקוטט עם אשתו וגירשה מביתו והב' כי אח"כ נכנסה גויה א' בביתו והקטירה בכו"ר על האש בשבת ואחר כך שכב עמה. ולכן אסור ליהנות לו ואסור לתת לו כתובה או גט לכתוב, וכמעט שראוי לפוסלן. גם בנו הקטן בעל הגויה, והוא רשע גמור, ישחקו עצמותיו. אבל בנו הגדול (12) אינו חוטא.¹⁰⁴

והנה הרבה משכב זכר יש במדינה זו, גם הרבה עינוי הדין ועיוות הדין, יש במדינה. השיב לו ר"י אבולעפיא: ומנין אני יודע כל זה? אמר לו: והרי בנך משה, הוא ומנחם רומאנו הביאו גויה א' בבית א' בחג שבועות שעבר, קודם שהלך לצובה, ושכבו עמה.

א"ל: אפשר שבני חטא בכך?

א"ל: מעשה אבות ירשו בנים! וכי אתה ג"כ לא עשית בבחורות דברים שאינן טובים? א"ל: א"כ, אלך לי לצפת.

א"ל: החרבת את דמשק ותלך להחריב גם את צפת? תקן תחלה חורבן דמשק ואח"כ תלך למקום שתמצא.

א"ל: אמתין עד חודש אלול, שהוא זמן תשובה.

א"ל: טוב דברת, אבל אין פיך ולבך שווים, כי אינך מאמין באלו הדברים. והנה כשדברתי עם הר' חיים המקובל היה מגמגם בתחלה, עד שהוריד המלאך, ואז האמין ונתרצה להשיב בתשובה את העם. אבל אתה אינך מאמין כלל. לכן, עכ"פ התקבצו כל

102 ריבלין, עמ' 114.

103 ר' ישראל.

104 לא ברור מי הוא. ראה בארי, עמ' 278.

חכמי העיר והשיבו את העם בתשובה והניחו להר' חיים המקובל ולא תקראוהו, כיון שלא האמין בראשונה, וצומו ז' ימים.

א"ל: והרי יום שביעי הוא שבת?

אמר לו: וכי כל המצוות אתם מקיימים? והנה לצורך שעה, כי חרון אף ה' עליכם, צריך שתתענו גם בשבת. אבל אל תדרשו דרשות. אבל כל היום תרבו בסליחות ותחנונים ובכיה. ואם לא תעשו כן, דעו כי יבאו על יושבי דמשק גזרות קשות, ובפרט רעב של מהומה, אשר איש בשר זרועו יאכלו. והזהרו שר"י¹⁰⁵ נגארה לא יכנס עמכם בשום תענית מאלו. ודבר זה אני גוזר עליכם בחרם ונדוי. והנה, אם היה ביניכם צדיק גמור וקדוש היה נגלה אליו מלאך קדוש לדבר לו פה אל פה ככל הדברים הנ"ל. גם בכלל דבריו כי יהושע בום יודע ובקי בענין השבעת הרוחות והשדים ממה שקבל מר' דוד המוגרבי רבו, שהיה ירא שמים וחכם בקי. וזה תלמידו אם ירצה יכול לרפאות את שמעון הנכפה אחי בצלאל.

ואחר שנסתלק הרוח גזר ר' יעקב אבולעפיא חרם כל בו¹⁰⁶ על העומדים שם, שלא יגלו דבר, מחמת כבודו וכבוד האחרים שזכר הרוח. ולא חשו לחרמו של ים ונתגלו הדברים ואז הוכרח להודות גם הוא. אמנם הטיל מום בקדשים, מפני שנגע בכבודו, והוציא עליו דיבה שאמר "וכי כל התורה כולה אמת". ועל זה בנה מצודות וחרמים, והחרים את הרוח הנז' בקהל, על שהוציא דיבה על אנשים צדיקים. ואח"כ שלחה לו בת רפאל מסינים בשם הרוח לאמר, כי הרוח הנז' עומד בכל יום בישיבה של מעלה ומחרים אותו ולכל המסכים עמו במה שעשה.

כה. שנת שלא. בהיותי בצפת, למדני מורי ז"ל להוציא רוחות רעות בכח ייחוד שלימדני.¹⁰⁷ וכשהלכתי אליו היתה האשה מוטלת על המטה וישבתי בצדה והפך פניו מכנגדי לצד אחר ואמרתי לו שיהפוך פניו אלי לדבר עמי, שיצא, ולא רצה. וטפחתי על פניו בידי. ואמר לי: וכי מפני שלא החזרתי פני הכיתני? לא עשיתי זה ברשע, כי אם שפניך בוערות אש גדול שורף, ונפשי נשרפת אם אסתכל בך, מרוב קדושתך.¹⁰⁸

כו. כשנולד חיים בן ר' ידידיה פנצ'ירי, הייתי אני סנדקוס שלו. ובעת המילה ראתה סעדת אשת יעקב נצר עמוד של אש מן השמים על ראשי. ונלע"ד שהיה שנת כ"ח ליצירה.

¹⁰⁵ ר' ישראל.

¹⁰⁶ נוסח חרם מפורסם, לפי ספר כל בו, סימן קלט.

¹⁰⁷ בשער רוח הקודש, עמ' פח-צב, יש כמה ייחודים להוצאת רוחות רעות.

¹⁰⁸ נוסח ערוך של הסיפור נמצא בספר עמק המלך, עמ' טז ע"ג-יז ע"ב.

כז. הש"ע. יום שביעי של פסח יצאתי אחר תפלה מן ב"ה וסיעת נשים הולכות לפני. ותבט אשה א' מאחריה לראות פני, ותרא מצד ימיני עמוד אור לבן, מבהיק כפלי כפלים מאור השמש וממלא כל רוחב הדרך ההוא כולו וקומתו כפלים משיעור קומתי והיה מבהיק בתכלית ומתנוצץ כעין הברק המסטא את העינים. ולא יכלה לראות פני כלל, ומרוב צערה נכנסה בפתח חצר א' להתחבא שם. ושם האשה ההיא שמחה אחות זבדא אשת קוינקאש.

(13) כת. יום ה' כ"ח לאלול הש"ע הוריד ר"י¹⁰⁹ בום מלאך היום במארה זכוכית. ואשאל בלחש אם יש אפשרות בי לראות את אליהו ז"ל ולדבר עמו. ויאמר לי: ז' נשמות הם מצויות אצלך ומדברים עמך, אבל אתה שואל על א' גדול מאד, והוא מלאך וגם נשמה של צדיק, וכל העולם תלוי בו וכל הישועה תהיה על ידו. ובו ג' אותיות ראשונות של ההויה וגם ב' אותיות א"ל ומפני גודלו איני יכול להזכיר שמו בפירוש,¹¹⁰ מפני אלו האנשים היושבין עמך פה. והנה תחלה היה מצוי אצלך, ומפני שבטלת מנהגותיך ודרכיך הראשונים גם הוא ביטל לבא אצלך, הלא הם ענין הטהרה והטבילה וענין היותך משיב את האנשים בתשובה בדרשותיך. ואם עתה תרצה לחזור, לא תוכל, כי זקנת ונחלש כחך ואין בך יכולת לעשות כבראשונה. ועכ"ז, אל תתייאש לגמרי, הגם שא"א כבראשונה יהיה קרוב אל העניין הראשון. והנה אם תטבול יהיה דבורו עמך בבירור ואם לאו אמת הוא כי יתגלה לך, אבל ע"ד שאתה רואה בזמנים האלו, בהסתר גדול וקוצר דיבור.

כט. ליל א' י"ח לתשרי שע"ג. חלם הפליל סעד אל דין דגל¹¹¹ טומאת אומת כל הישמעאלים: והנה יושב לבדו במדבר שמים. וירא איש נצב לקראתו לבש סמרטוטין וקרוע בגדים ופניו מושחרות בדיו. וישאלהו הפליל: מי אתה? ושיבהו: אני מחמד נביא הישמעאלים. ויאמר לו: ואם אתה הוא הנביא, למה אתה עומד בכך? ויאמר לו: מפני שהטעיתי אומה גדולה כזו, וכבר עבר זמני, שהיו אלף שנים¹¹² ונתבטלה דתי שהיא הבל וריק.

והנה ששה אנשים לפניו, והשנים מהם אחזו במחמד זה בימינו וזה בשמאלו ושנים אחרים אחזו בפליל הנז' בימינו ושמאלו והשנים האחרים עברו לפניו עד מקום א' שם שהיה בבית כסא. ויוציאו מתוכו את איש א' ויביאוהו לפני הפליל, מלוכלך כולו בצואה ופניו וידי ורגליו. וישאל: מי הוא זה? ויענהו: זהו עיסה בן מרים.¹¹³ וישאלהו: ואיך

109 ר' יהושע.

110 שם המלאך – יהואל, שם הצדיק – אליהו.

111 רמאי בערבית.

112 שנת שפ"ב היא שנת 1000 בספירת האסלאם.

113 ישו הנוצרי.

אתה בכך? ויענהו: לפי שהטעיתי אומת הנוצרים בדת שקר זה זמן רב וכבר עבר זמנו ונתבטלה דת ההבל והריק.

והנה אלפים ורבבות ישמאעלים באים לפנייהם וישאלום: במי נאמין ובאיזו דת נחזיק? ויאמרו להם האנשים: שאו עיניכם למרחוק וראו אומת היהודים לאלפים ורבבות, ובראשם אותו הזקן בוקן לבנה עד הטבור, ושמו עקיבא, והכנסו בדתו האמת.

וילכו עד שם. ואחר שעה, והנה כל הישמאעלים הנז' חזרו לפנייהם, ויצעקו ויאמרו: תנו לנו דת, כי האיש אשר שלחתם אותנו אליו, נפטר ומת. אז אמרו להם האנשים ההם: הנה כבר הניח תלמידו תחתיו, חליפתו ותמורתו. אמרו לו: ומי הוא? אמרו להם: הנה הוא ח"י בעה"ז ובעה"ב חיי"ם כפולים; והנה עתה הוא חי בדורינו זה בעה"ז, לכו אליו, כי הוא עתה ראש לכל דת היהודים ההם אשר ראיתם.

ואז חזרו והלכו אליו. וישארו אלו הג', הפליל ומחמד ועיסה תפושים ביד ששה האנשים ההם בצער גדול. והיה הפליל מתהפך על מטתו וצועק בצער. ותראהו אמו בצער ותקיצהו משינתו.

ויחלום זה ג' וד' פעמים ויגד החלום לבני ביתו ותלמידיו. וביום ההוא שלח אחרי מכשפים בקיאים בחכמת שרי כו"ס ושרי מרא"ה.¹¹⁴ ויביאו שם רוחות ומלכי השדים וישאל מהם שיגידו לו מה ראה בחלומי. ויביאו לפניו ישמאעלי א' מושחר וקרוע ע"ד הנ"ל לפניו טוחות בקרקע. וגם נוצרי א' מלוכלך בצואה לפניו טוחות וכו'. וישאל להם: על מה הם בצער הזה? ויסירו מצנפותיהם מראשיהם וישליכום בקרקע, וזה ירמוז כי הוסרה ממשלתם ונפלה בקרקע. עוד הביאו לפניו יהודי אחד יושב על כסא בתוך גן א' מלא דשאים רעננים מאד בעלי ריח וב' שמשים לפניו בימינו ושמאלו, מניפין לפניו בהנפה. וישאל להם אם אלו המראות שראה בחלום הם מסיטרא אחרא, דמיון בעלמא מצד השדים והמזיקין, או אם הם מלמעלה מן השמים? וירימו ידם לשמים וירמוזו כי כל זה מאתו ית'.¹¹⁵

114 המביאים שדים ורוחות בכישוף טיפות השמן ובמראה זכוכית.

115 "חלום זה ופתורנו מושפעים בכל הנראה מקרבתה של שנת האלף למניין המוסלמי, שר' חיים והחולם גם יחד רואים בה קץ תקופת שלטונן של הנצרות והאיסלם", דן, שרי הכוס, עמ' 36 הערה

[חלק ב]

(14) אלו הם החלומות שחלמתי אף על פי שנשכחו ממני הרבה חלומות.

א. שנת השכ"ב, יז לחשבון. ביום ההוא היה בידי ספר א' ישן, מכתיבה אשכנזית, והיה כתוב בו כך: שם אהבה הוא השם שהיה הכ"ג מזכיר ביום הכפורים. ויהי בלילה, חלמתי שמת איש עשיר והלכנו לקבורו כל הקהל ומהר"י¹ קארו ור"ש² אלקבץ ור"י³ וירגא החזן. ויוליכוהו לבית הכנסת הגדולה שבצפת, להספידו. ואח"כ באו להקים מטתו. ויאמר החזן: שימו תחלה הציצית על ראשו. וידבר המת ויאמר: איני רוצה. וכל העומדים שם לא יכלו להניחו, עד שקמתי אני בכעס להניחו. ויאמר לי המת: במה כחך גדול יותר מכל אלו? ואומר לו: לפי שאני יודע שם המפורש ואחרים אותך בו. ויאמר לי: ומי הודיעו לך? אמרתי לו:

הנני מחרים אותך בתר"ך עמודי אור שבכתר ובל"ב נתיבות חכמה ונ' שערי בינה ובע"ב גשרים של מימי החסד ובמ"ב להבות אש שיש בגבורה, ובשם המפורש שבספי' הת"ת, שהוא הויה בניקוד חצ"ק צ'.⁴ אז נפל ארצה והנחתי הציצית על ראשו. ויוליכו את ארונו דרך מורד עמוק מאד, ושם בית הקברות, ויקברוהו. אח"כ נגלה איש א' על קברו ושלשלת ברזל בידו ויפתח הקבר וישם השלשלת על צוארו ויוציאהו. ויתהפך האיש ההוא דמות כלב ויוליכוהו נע ונד בעולם.⁵ אמרתי אל האיש ההוא: הנה האיש הזה מגדולי העיר ולמה תענישהו כך? ויענני: אתם לא הייתם מכירים רשעו בזה העולם, והנה זה הוא העונש שאנו מענישין את כל הרשעים אחר פטירתם.⁶

ב. בשנה ההיא חלמתי: והנני נצב על ראש ההר הגדול שלמערב צפת, בתחלת ההר באמצע, שני ראשים הגדולים אשר לו, שהם על כפר מירון. ואשמע קול מבשר ואומר:

1 מורנו הרב יוסף.

2 ר' שלמה.

3 ר' יוסף.

4 חולם צירה קמץ צירה.

5 ראה בניהו, האר"י, עמ' 103 הערה 1.

6 בסיפור אחר הוא נענש מפני שבא על אשת איש או על גויה. ראה בניהו, האר"י, עמ' 200 הערה

הנה המשיח בא! והנה המשיח עומד לנגדי, ויתקע בשופר, והיו מתקבצים אליו אלפים ורבבות מיש'.

ויאמר לנו: בואו עמי, ותראו בנקמת חרבן בית המקדש. ונלך שם. וילחם שם. ויך לכל הנוצרים אשר שם, ויכנס לב"ה, ויהרוג גם אותם שהיו בתוכו. ויצו לכל היהודים ויאמר להם: אחי, הטהרו עצמכם ואת בית מקדשנו מטומאת דם פגרי הערלים האלו וטומאת העבודות זרות אשר בתוכו. ונטהר ונבנה בית המקדש על מכונו ונקרב קרבן התמיד ע"י הכהן הגדול, והיה כדמות ר' ישראל הלוי שכיני. ואשאל את המשיח: ואיך הלוי יהיה כהן? ויאמר לי: טעות היה בידכם וחשבתם כי לוי הוא ואינו אלא כהן.⁷ אח"כ הוציא ספר תורה מהיכל בית המקדש וקרא בו. ואיקץ.

ג. שנת שכ"ד. ליל ל"א חשון שאלתי ש"ח על זוג אשה א', אם היתה בת זוגתי. וארא בחלום: והנה בית גדולה ובה שתי פתחים, א' במזרח וא' במערב, ואבי האשה בתוך הבית, ואני בפתח מערב מהחוף, ולי שתי כנפים ככנפי הנשר הגדול.⁸ ויאמר לי אביה: הכנס בביתי ותראה איך אוכל לתופשך. אמרתי לו: וכי אינך יודע שמי שהכל קוראין שמי בעל הכנפים ואיך תוכל לתפשני? וחזר וא"ל: תכנס ותראה אם אוכל. אז נשאתי את כנפי ואעוף כעוף הפורח ואכנס בפתח מערב ואצא מפתח מזרח. ואח"כ הייתי פורח באויר השמים ככל רצוני, ואבי האשה היה כאבן דומם ולא יכול לקום ממקומו.

ד. שנת שכ"ה. היתה אשתי חנה משודכת לי ונפלה קטטה בינינו. ושאלתי שאלת חלום אם אקחנה. וישיבו לי פסוק: "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם".⁹

ה. שנת שכ"ו. ליל שבת ח' לטבת, אמרתי קדוש ואשב על השלחן לאכול. והיו עיני זולגות דמעה, נאנח ונעצב על כי בעשרה לחשוון שעבר נשאתי אשתי חנה הנ"ל וקשרו אותי בכשפים.¹⁰ ואמרתי אל השי"ת: הנה, ע"י שאלת חלום החזרתיה, כנ"ל, ואיך נודמן לי צרה גדולה כזו? ובפרט שיש עון קרי לבטלה כשאני בודק עצמי עמה. גם בכיתי על בטול עסק התורה בשתי שנים ההם, ככתוב אצלי בקונטרס ענייני נשמתני בסי' ב'¹¹

7 ראה שער הפסוקים, יחזקאל, עמ' רמ, ולהלן ד, מט.

8 ראה בבלי, סנהדרין צב ע"ב, "ביום ההוא צדיקים מה הן עושין, הקב"ה עשה להם כנפיים כנשרים ושטין על פני המים". ועיין גם הזוהר, א, יב ע"ב. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו. ראה גם שלום, דרוש על הגאולה, עמ' עה: "כל מי שזכה לאכול מעץ חיים [מקובלים; ...] לעתיד לבא יתהפך חומר גופו חציו רוחני וחציו גשמי [...] והב"ה יעשה להם כנפים וילכו בגן עדן התחתון". וראה גם להלן ב, מג.

9 דברים ה, כז.

10 ראה להלן ד, ו. ראה גם אידל, קבלה, עמ' 98, 330 הערה 43: "קשירה בכשפים היא אמצעי ידוע הקשור לגרימת אין אונות לחתן".

11 ראה לעיל א, ב; ולהלן ד, יא.

ומרוב דאגתי לא אכלתי כלל, ואשכב במטתי על פני בוכה,¹² עד שנרדמתי מרוב הבכיה. ואחלום חלום נפלא:

וארא עצמי יושב בית הרב שם טוב הלוי ז"ל מתפלל תפלת המנחה הנק' עת רצון ביום שבת.¹³ ואחר התפלה הנה עומד לנגדי זקן א' כדמות הר' חיים הלוי אשכנזי ז"ל, שכיני, ויקראני בשמי ויאמר לי: אתה רבי חיים תרצה לצאת עתה לשדה עמי ללוות את שבת מלכתא ביציאתה, כדרך שאתה נוהג להקביל פניה בכניסתה,¹⁴ ושם אראך דברים נוראים? ואומר לו: הנני. ונצא, ונלך עד חומת המגדל הישן שבצפת לצד מערבי, כנגד הכא"ן,¹⁵ במקום שהיה שם בתחלה פתח החומה.

וארא והנה שם הר גבוה, ראשו בשמים. ויאמר לי: עלה אתי ההרה והיה שם ושם אגיד לך דברי שליחותי אשר שולחתי אליך. וכהרף עין ראיתיו נצב על ראש ההר ואני יושב למטה כי לא יכולתי לעלות כלל, כי היה זקוף כעין כותל א' ואינו בשיפוע כשאר ההרים.¹⁶ אמרתי לו: תמיה אני, כי אני בחור ולא יכולתי עלות כלל, ואתה זקן ועלית כלו כהרף עין. ויאמר לי: אתה חיים, אינך יודע כי בכל יום אני עולה ויורד דרך ההר הזה אלף פעמים לעשות שליחותי של מקום ואיך אתה תמיה עלי? וכשראיתי כי בראשונה קראני ר' חיים ועתה קראני חיים, ולא רבי, וגם בשומעי דבריו המבהילים, ידעתי כי הוא אליהו ז"ל משבט הלוי¹⁷ ודאי ואז זלגו עיני דמעות ונתפרדתי באימה גדולה. ואז התחננתי אליו בדמעות ואמרתי לו: תיקר נא נפשי בעיניך¹⁸ והעלני עמך. ויאמר לי: אל תירא, כי על כן שולחתי אליך. ויחזק בזרועי, ויעלני כהרף עין אל ראש ההר עמו. וארא, והנה סולם א' מוצב ארצה על ראש ההר והוא וראשו מגיע השמימה¹⁹ אין בסולם ההוא רק ג' מנכין ר"ל שליכות ומדריגות (15) ובין שליבה לחבירתה כשיעור קומת איש. ויאמר לי: עד כאן נתנו לי רשות לסייעך ומכאן ואילך ראה מה תעשה. וילך ויתעלם מעיני ואני בוכה בצרה גדולה.

והנה אשה חשובה יפה כשמש נצבת על ראש הסולם, ואחשבה בלבי שהיתה אמי. ותאמר: מה לך בני חיים פה בוכה? ואני שמעתי דמעתך, ובאתי לעזרתך. ותפשוט ידה

12 על החשיבות של הבכי ראה אידל, קבלה, עמ' 98-105; וולפסון, בכי ומוות.

13 שער הכוונות, עניין מנחת שבת, עמ' קא.

14 זאת "קבלת שבת" של מקובלי צפת. ראה שלום, מסורת וחידוש, עמ' 132-140.

15 מקום חניה לאדם ולבהמה.

16 ראה אשכולי, הערות.

17 פנחס הוא אליהו. ראה תרגום יונתן, שמות ו, יח; פרקי רבי אליעזר, מז; ילקוט שמעוני, במדבר רמז תשעא; בתי מדרשות, א, ליקוטים ממדרש שוחר טוב, כתב יד, מזמור סג, עמ' רצו. וראה להלן ד, ט.

18 מלכים ב א, יד.

19 בראשית כח, יב.

הימינית ותעלני לראש הסולם. וארא והנה שם חלון גדול עגול ושלהבת אש גדולה יוצאה ממנו רצוא ושוב כמראה הבזק,²⁰ בחוזק גדול והיא לוחטת כל הנמצא שם. ואדע בנפשי כי היא להט החרב המתהפכת אשר בפתח ג"ע²¹ ואקרא במרירות נפש אל האשה ההיא ואמרתי לה: אמי אמי, עזרני נא מהלהט הזה, בל ישרפני. ותאמר: אין לך עוזר מזה הלהט כי אם אתה בעצמך! ולכן אתן לך עצה מה תעשה: הנה, שים ירך על ראשך ותמצא שם צמר גפן לבן כשלג וקחהו ושים בחלון הלהט ויסגר,²² ותעבור מהרה.

ונלע"ד כי הצמר הם, שנהפכו שערות ראשי השחורות שהם דין ללבנים ע"י איזו זכיות בסוד "ושער ראשה כעמר נקא"²³ ואעשה כן, ואעבור מהרה. ותכף כרגע חזר לצאת הלהט ההוא כבתחלה. ואז נתעלמה האשה ההיא מלפני.

ויחזור אליהו ז"ל להתגלות שם כבראשונה, ויאחזני בימיני ויאמר לי: בא עמי אל המקום אשר שלחוני בתחלה להביאך בו. ויביאני אל חצר גדול שאין לו שיעור, ובתוכו נהרות גדולים מושכין מים חיים להשקות את הגן ההוא. ועל שפתי הנהרות מזה ומזה אילנות של פירות, נחמדים למראה דשנים ורעננים לאין קץ. ורובם אילני תפוחים, מריחים כריח מור ואהלות. ועצי האילנות גבוהים מאד וראשי הענפים היוצאין מגוף האילן כפופים למטה עד קרוב לארץ ותחתיהן כעין סוכה. ובאותו הגן עופות לאין קץ, כדמות אווזים לבנים, מתהלכים בגן לארכו ולרחבו ושונים משניות של מסכת שבת. כי כן היה אז ליל שבת כנ"ל, בתחלת החלום. ומדי הליכתן היו קורין משנה א' או פרק א' וזוקפים צוארם ואוכלין תפוחים מן האילן בעצמו ואח"כ שותין מים מן הנהרות. וזה מעשיהן בתמידות. וכבר הבינותי, שהם נשמות צדיקים בעלי משנה,²⁴ אך לא ידעתי למה היו צורת אווזים ועופות ולא צורת אנשים. ויוליכני עוד פנימה תוך הגן, עד שראיתי בתוך הגן עליה א' גדולה וגבוהה, כאילו היא על גבי גבעה גבוהה, ואין תחתיה בית אחר. והיתה גבוהה מקרקע הגן כשיעור קומת איש ופתחה בצד מערב, וסולם של ג' מדריגות של אבנים מהקרקע עד פתח העליה. ויתעלם אליהו ז"ל מעיני. ואעלה אני לבדי בסולם, ואכנס בפתח העליה, ואראה את השי"ת יושב על הכסא בצד כותל דרומי באמצעו והוא כדמות עתיק יומין, זקן וזקנו לבנה כשלג, מהודר עד אין תכלית, וצדיקים יושבים שם בקרקע לפניו על גבי מצעות ומרבדים יפים וחדשים, לומדים תורה מפיו. ואדע בנפשי כי אלו הם הצדיקים הנקראים בני עליה והם בצורת בני אדם,²⁵ רואין פני

20 יחזקאל א, יד.

21 בראשית ג, כד.

22 "היה עומד משה רבנו ומשקיע ציפי צמר באותה האש והיא משתקעת", מדרש תנחומא, וישלח, ב.

23 דניאל ז, ט.

24 ואינן נשמות מקובלים. ראה גילר, הרצון המואר, מפתח, "Masters of the Mishnah".

25 הם המקובלים.

שכינה תמיד ולומדים תורה מפיו עצמו, ולא כן מעלת בעלי משנה, כי הם בצורת עופות ואווזים, שעליהם נאמר: הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה.²⁶ והן עומדין בחצר ובגן ואינן מקבלים פני שכינה בתמידות כמו בני עליה ואינן לומדין תורה מפיו.

והנה כשנכנסתי וראיתי פניו נבהלתי ואחזתני רעדה ואפול על פני ארצה בין רגליו ולא עצרתי כח כלל. וישלח את ידו ויחזק בימיני ויאמר לי: חיים בני, קום לך, למה זה אתה נופל על פניך? לא תירא ולא תחת. אמרתי לו: אדוני, לא עצרתי כח והודי נהפך עלי למשחית מרוב אימתך הגדולה ואין בי כח לקום. ויאמר לי: הנה חזקתיך ואמצתיך, עמוד על עמדך ושב לימיני בזה המקום הפנוי מאין יושב בו, אצלי ממש. אמרתי לו: ואיך אשב אצל ימינך במקום זה והנה כבר הוכן לישוב בו הה"ר יוסף קארו? ויאמר לי: כן חשבתי בתחלה ואח"כ נתתי לו מקום אחר ונתתי לך מקום זה וכבר הכינותי לך. אמרתי לו הנה זה המקום הוא של שמואל הרמתי ז"ל.²⁷ ויאמר לי: אמת הוא כי זה מקומו, אבל כשנחרב בית המקדש קבל עליו שלא לישוב במקום זה עד שיבנה ב"מ לעתיד לבא. ומאז הלך לו לירושלים בבית המקדש החרב, ושם עומד תמיד מתאבל עליו, עד עת קץ שיבנה ולכן נשאר מקומו פנוי, והנה נתתיו לך שתשב בו. אז ישבתי לימינו, ממש אצלו, על מצעות שבקרקע, כאשר הצדיקים אשר שם.

ויאמר לי: טוב בעיניך זה המקום? אמרתי לו: ומי יכול לספר גדולת שבח מקום העליה הזו? אמנם, תבאר לי: למה נשתנו בעלי משנה מאלו בני עליה, להיות ביניהם כ"כ שינוי כמו שראיתי בעיני? ויאמר: וכי שכחת מה שאמרו חכמים, כי לעתיד לבא הצדיקים הב"ה עושה להם כנפים ושטין על פני המים;²⁸ ואמרו זה על זו הכת הנק' בעלי משנה, שהן בדמות עופות בכנפים ושטין על פני המים אשר בנהרי ג"ע, כמו שראית בעיניך. ואז אמרתי לו: אדוני כבר נזכרתי מה שכתוב בהקדמת ס' התיקונין על פסוק כי יקרא וכו',²⁹ והאם רובצת על האפרוחים וכו', ואת הבנים תקח לך,³⁰ כי אפרוחים אלו בעלי משנה, בנים אלו בעלי קבלה,³¹ ואלו הן בני עליה, אלו שהן בצורת בנים.

חזרתי ואמרתי (16) לו: אדוני, תיקר נא נפשי בעיניך³² הניחני במקום הזה ואל תחזירני לרדת בעולם השפל, כי גלוי לפניך שכוונתי לעשות רצונך וירא אני פן שאור

26 בבלי, ברכות נו ע"א.

27 ראה להלן ד, ט.

28 בבלי, סנהדרין צב ע"ב; הוזהר, א, יב ע"ב.

29 תיקוני הוזהר, הקדמה, א ע"ב.

30 דברים כב, ו.

31 תיקוני הוזהר, הקדמה, א ע"ב.

32 מלכים ב א, יג-יד.

שבעיסה יחסיאני³³ ואאבד זה המקום הקדוש. ויאמר לי: עדיין בחור אתה, ועוד לך זמן להתעסק בתורתך ובמצותי וצריך אתה לחזור שם להשלים נפשך ובקץ ימך תבא פה למקומך זה. ואם ירא אתה לרדת פן תחטא, תקע לי כף ימינך והשבע לי שלא תניח עסק התורה מפני עסק אחר כלל, וגם אני נשבע לך שאם תעשה כן, לא אחליף ולא אמיר מקום זה לזולתך בשום אופן, וזה יהיה מקומך לימיני קיים לעולם. אז נשאתי את ידי ונשבעתי לקיים כל הנז', וגם הוא נשבע לי לקיים דבריו הנז'. ויאמר לי: לך לשלום וזכור ואל תשכח כל הדברים האלו. אז ירדתי משם מן העליה הנז', אני לבדי, ומצאתי עצמי עומד בזה העולם השפל בחלום עצמו ולא ראיתי שום דבר מכל מה שראיתי כשעליתי בראשונה.

[ו.] ואחר שלשה חדשים, ליל שבת הגדול, חלמתי וראיתי עצמי מטייל בשדה א' גדול, ואעבור דרך פתח העליה הנז', ואזכור כי שם עליתי ונשבעתי לאדון הכל, כנ"ל. אז עליתי באותו בסולם ונכנסתי בפתח. ואירע לי ככל מה שאירע לי בראשונה, שנפלתי על פני חרד, ככל הנז', ואחרי קומי ישבתי באותו המקום הנז'.

אז אמר לי: למה שכחת מה שנשבעת לי במקום הזה? אמרתי לו: כבר עסקתי, אבל אמת היא שלא עסקתי בתורתך כראוי היטב, ועכ"ז הודיעני אם ח"ו נתבטלה שבועתך. ויאמר לי: אל תירא, כי עדיין מקומך קיים ומוכן לך ושבועתינו במקומן עומדות; ולכן חזור ותקיים שבועתך כראוי וגם אני אקיים את בריתי אתך, לתת לך את המקום הזה שנשבעתי לך.

ויוסף דבר אלי עוד, ויאמר לי: חיים בני, לך נא אל קהל אשכנזים, כי שם מביאים עתה ספר תורה א' ותשורר ותזמר לפניו, כמנהגך לכבוד הס"ת; וקח עמך את חמך הר' משה סעדי', ואמור לו שלא יתרשל במצוה זו, כי זה מנהגו גם הוא, כי זו מצוה רבה היא. אז נפטרתי מלפניו ונתתי לו שלום והחזיר לי שלום.

ואצא מפתח העליה, ואמצא עצמי בעה"ז, ואפגע בחמי אשר גם הוא מעצמו היה בא לבקשני. ויאמר לי: כמה טרחת לבקשך, כדי שנלך יחד לכבוד ס"ת א'. אמרתי לו: גם אותי צוו במקום פלוני לבא לבקשך לדבר הזה. ונלך אל רחוב עיר צפת, והנה אנשים הרבה מוליכין ס"ת א' מהודר מאד במלבושים ותפוחי זהב ומוליכין לפניו נרות ואבוקות דולקות ונשורר שירים לפניו עד שנכנסנו בב"כ של אשכנזים וכבר הקהל היו מתפללין תפלת "יוצר" של שבת, כי יום שבת היה חלום הזה, כנ"ל. ונתפלל עמהם תפלת "יוצר" בק"ש ועמידה וחזרת ש"ץ. ואח"כ פתחנו אותו הס"ת עצמו, ויקראו בו ז' אנשים, כמנהג יום שבת, בפרשת השבוע. ונתפלל תפלת המוספין ואחר גמר בתפילה רציתי לצאת

מבית הכנסת. ויחזיקו בי מורי הר"מ³⁴ אלשיך ואבא מארי וחמי הנ"ל, ויאמר: היכן אתה נחפו ללכת? והנה אתה עצור, כי עתה יעשו פה ברית מילה. ואשב שם, ויביאו ילד אחד למול. ויתנו לי הילד לשבת סנדקוס עמו, וימולו אותו, ויאמרו לי: הנה בנך הוא זה. ואח"כ הם עצמן הביאו שם בבית הכנסת סעודה גדולה ונאה ונאכל שם כולנו סעודת המילה. ואיקץ. ואחר שנתיים ימים בא מורי האשכנזי ז"ל לצפת ולמדתי עמו. וסמוך לפטירתו אמר לי: הנה בן א' יולד לך עתה וכבר אשתך מעוברת ממנו והוא גדול ת"ק מדרגות על מדרגתך ויש ספק אם יחיה, וכו'. ויפטר מורי ז"ל, וגם הבן הנז' נפטר אחר שנה וחצי. וקראתי שמו יוסף והיה תכלית הדעת. ושבוע אחד קודם שנפטר דיבר דברים קרובים לנבואה.

ואחשוב כי מורי ז"ל הוא ס"ת של האשכנזים, ונתגלגל באותו הבן יוסף, והוא הבן שמלתי בחלום.

ז. שנת ש"ל ט"ו לתמוז. שאלתי ש"ח על השגת חכמת קבלה. וארא בחלום זקן א' בדמות הר' אברהם הלוי מוגרבי³⁵ יושב בחלון ביתי ונתן לי שלום וחזרתי לו שלום. ויאמר לי: תרצה שאלמד לך כמה טעמים וסודות בענין התפילין? ואמרתי לו: אם תרצה אני אלמדך יותר משמונים סודות נפלאים בענין התפילין, שלא שמעתם מעולם. והייתי בעיניו כמצחק, והתחיל לומר לי כמה סודות. והייתי מהביל אותם. אז נטה שכמו ללכת. אמרתי לו: תחלה למה באת ועתה למה אתה הולך? ויאמר: הנה אתה קראתני, וכבר באתי וכיון שאינך מדבר לי הנני חוזר לדרכי. אז הכרתי שהיה אליהו ז"ל. ושאלתי ממנו: אם אזכה לעשות ביאור על ס' הזהר? ויאמר לי: לא אוכל להשיבך עד יעברו ימים. ויתן לי שלום וילך לדרכו.

ח. הש"ל. ליל שבת י"ג לאב. חלמתי שהיה יום שבועות או ראש השנה והנני יושב עם אבי ואמי וקרובי, אוכלים על השלחן והנה, חלון א' שאינו מפולש לצד חוץ, והוא בכותל דרום, ותוך החלון ביצה א' של נחש, וקצה הא' של הביצה התחילה להשבר, ואקחנה ואשליכנה לארץ, ותשבר לגמרי. ויצאו מתוכה שני נחשים גדולים מאד, זכר ונקבה, והיו מעורים ודבוקים זה עם זה כעין תשמיש זכר ונקבה.³⁶ ואקח אבן א' לבנה כשלג (17) ואשליכה על ראש הנחש הא' ויכרות ראשו. אמנם, ראשו נשאר מעורה עם הנחש השני והראש ההוא שנכרת קפץ וברח חוץ מן הבית ההוא. ואלך לבקשו. וארא אהל אחד

34 הרב משה.

35 הוא ר' אברהם הלוי ברוכים. דוד, מס' ד, עמ' 152.

36 השימוש בנחשי צפע לסמל רוע עתיק מאוד. ראה המקורות אצל אידל, עיונים ב"ספר המשיב", עמ' 247 הערה 13.

משמלה לבנה מאד. ונכנסתי לתוכו לחפש אם נכנס ראש הנחש שם ולא מצאתיו. ואומר בלבי: איני חושש אליו, כי בלי ספק שלא יחיה רק עד הערב שמש וכשישקע השמש ימות לגמרי. אז נשאתי את עיני למעלה וראיתי כתוב בשמלה ההיא למעלה בלשון הזה, קצתו בלשון תרגום וסופו בלשון הקדש, וז"ל: כל מאן דאכנע ומתבר סטרא אחרא וכל מאן דרדיף בתר חייביא לאעברא מיניהו ההיא זוהמא ולאכפיא סטרא אחרא, אשים את כסאו ממעל עבדי מטטרו"ן. והיה נראה אז בדעתי כי זה הלשון הוא ממש פסוק א' מספר משלי שלמה. אז אמרתי: אם כן, שכ"כ שכרו גדול מי שמכניע סטרא אחרא, אלך ואהרוג גם את הנחש השני, כי כבר הרגתי הנחש האחד.³⁷ ואיקץ. וזה היה באשמורת הבקר.

ט. בשנה הנז'. חלמתי שהיה יום שמחת תורה והייתי מתפלל בבית הכנסת של יוונים שבצפת.³⁸ והיו שם הר"מ קורדואירו³⁹ ואדם א' גדול מאד ממנו במעלה. ואחר שהקיצותי שכחתי אם היה התנא ר' פנחס בן יאיר ז"ל או הר' אלעזר נ' יוחי,⁴⁰ הזה שבדור שלי. והם חילו פני שאקום ואהיה שליח צבור ואתפלל תפלת מוסף של החזרה בקול רם. ואקום ואתפלל תפלת שחרית של חול עד תשלום ברכת "מצמיח קרן ישועה". ותכף פסעתי ג' פסיעות ואמרתי "עושה שלום" וכו'. ויצעקו כל הקהל עלי ויאמרו לי: למה אינך משלים כל שמנה עשרה ברכות? ויענו שני החכמים הנז' ויאמרו להם: שתוקו, כי יודע הוא מה שעושה, וכך הוא צורך השעה.

אחר התפלה אמר לי הרמ"ק:⁴¹ למה אתה מצטער כ"כ לידע חכמת הזוהר על בוריה, ואין דעתך נוחה במה שידענו בה אני וחכמי דורות לפנינו? ואמרתי לו: אני אשתדל בכל כוחי להשיג יותר על בוריה, ואם לא ירצו מן השמים, מה בידי לעשות? אמר לי: כיון שכ"כ אתה חושק לדעת אותה על שרשה, מה שלא השיגו הדורות שלפניך, אני אעלה ואתפלל עליך בשמים ככל יכלתי. אז אמר לו החכם האחר שהיה עמו: מה טיבו של האיש הזה, לשיכול להשיג מעלת השגה זו? ויאמר לו: הנה הוא ירא שמים מאד, וכל ימיו טרח בכל כחו לדעת זו החכמה וראוי הוא לכך. ויאמר החכם האחר: א"כ גם אני אתפלל עליו למעלה, עד ששיגנה כרצונו.

אח"כ יצאתי אני מן ב"ה וראיתי אנשים הרבה יוצאין לטייל בשדה ולהוליך שם מאכל ומשתה, כי יום מועד היה, כנז'. ואלך גם אני עמם לעסוק שם בתורה, אך לא לאכול.

37 על מקורות קדומים של הרעיון הזה ראה דן, דילה ריינה, עמ' שכא-שכב.

38 ארץ ציון וירושלים, עמ' טו. בסולה לא מצא בשנת רפ"ב אלא שלושה בתי כנסת בצפת: אחד של ספרדים ואחד של מוריסקים ואחד של מוגרבים.

39 הרב משה. דוד, מס' סח, עמ' 202-203.

40 דוד, מס' יד, עמ' 160.

41 הר' משה קורדובירו.

ויבאו עלינו שוללים וישללו כל מה שלנו ויקחו את כסותי העליון מעלי, שהיה לבוש מועד נאה. ואברח ואכנס בעיר אל תוך בית הכנסת ואתפלל ואומר: גלוי לפניך כי אני לא יצאתי לטייל או לאכול, כאשר האנשים שיצאו, רק לעסוק שם בתורה ולמה אירע לי כך? והנה איש א' נכנס וכסותי בידו ויאמר לי: נתקבלה תפלתך לפני השי"ת, כי לא יצאת שם רק לעסוק בתורה, והחזירו לך כסותך קחנו זה הוא עצמו.

י. בשנה ההיא. הסכימו קצת ת"ח שבעיר צפת יראי ה' וחסידיהם להתקבץ יחד כלם בבית הכנסת בכל ע"ש ולספר כל א' מעשיו לפניהם, אם טובים ואם רעים, מה שעשה בשבוע ההוא, כי ע"י זה יתבייש האדם ויחדל מלחטוא.⁴² ואמרתי להם: אין אני מסכים עמכם בכך כי מי יערב אל לבו לגלות מעשיו הרעים לאחרים? וקיבוץ הזה היה ביום ע"ש בבית הכנסת. ובאותה הלילה, ליל שבת, חלמתי: והנה אני הולך ויורד מן הכאן של צפת דרך הסולם של אבנים היורד לשוק ובחנות מוכרי הבשר שני דרכים, שתי וערב. והנה אבא מארי בא לקראתי מהדרך הא', והר"מ⁴³ קורדואירו והר"מ⁴⁴ סאגיש שניהם באים מן הדרך הב' שבו עולין מבית הקברות אל הכאן. והרבה אנשים נפטרים וכולן ירדו מן השמים אל הדרך ההוא אז⁴⁵ לפני ומשם היו באים לקראתי. ומרחוק, בטרם יקרבו אלי, ראיתי פנקס א' בידם כתוב בו כמה שמות אנשים, ת"ח, והם ג"כ היו מזכירין אותם בלחש. והראשון היה הר' שלמה סאגיש ואחריו אני חיים ואח"כ שאר ת"ח. וכשקרבו אלי השבעתי להרמ"ק,⁴⁶ שיגיד לי מה טיבו של הפנקס באמת, כי אם ח"ו כתוב בו שמות האנשים שימותו בשנה ההיא, יותר טוב היא שאדענו, כדי שאחקור במעשי להכין צידה לדרכי. ויאמר: אין זה כי אם מספר הת"ח הראויים לשוב בתשובה לעבוד את ה'; וכבר היום הזה כולכם נתקבצתם בבית הכנסת לפשפש במעשיכם ואתה (18) לא רצית להסכים עמהם במצוה זו. ואמרתי לו אותו הטעם עצמו שאמרתי בע"ש, כנ"ל. אח"כ אמרתי לו: וכי הר"ש⁴⁷ גדול ממני, שהוא כתוב בפנקס קודם ממני? ויאמר: ח"ו, אינה זו הסיבה, כי אם מפני כבודו של אביו זה, שהוא היה המתחיל בענין מצות הסכמה זו בשבוע זו, לכן כתבנו בנו ראשון.

אז באנו כלנו אל רחוב היהודים וארא קבוץ כל יש' יחד מתקבצים שם ובצהרים שקעה השמש והנה היתה חשך אפילה בכל העולם וכל יש' היו בוכים שם בקול מר. והנה איש

42 על החבורות בצפת ראה תמר, צפת; תמר, האר"י, עמ' 74-77.

43 הרב משה.

44 ר' משה.

45 יש מילה בכתב יד, אבל אי-אפשר לקרוא אותה.

46 הר' משה קורדובירו.

47 הר' שלמה.

א' בדמות הפרושים והמתבודדים⁴⁸ קרוע בגדים ושערות ראשו ארוכים, מגיעים עד רגליו, בא מן המערב דרך בית הכנסת של ארגון⁴⁹ אל הרחוב הנז' והיה משורר זמר שיר ערב בקול רם. ואותו השיר היה מחובר מן בתים, כענין השירים, וכלו היה על מצות היבום והיבמה וענין המשיח והגאולה, על דרך מה שפירשו בס' הזוהר⁵⁰ בפסוק "אם יגאלך טוב יגאל" וכו'.⁵¹ ולא היה מי שיבין דבריו ולא שומע קולו כלל כי אם אני לבדי. ויבא הולך ומזמר עד מקומי. ויחזור השמש להאיר כבתחלה.

יא. של"א. ר"ח אייר. בעת המנחה נתבודדתי ע"י קריאת המשנה ג"פ, כנודע אצלי.⁵² ונתכוונתי במחשבתי לשאול: מי היה גלגולי קודם אלי. וארדם וארא מורי ז"ל. ויחזק בזרועי ויאמר לי: הנה איש הבחור יפה תואר הלזה העומד אצלנו הוא גיסי בעל אחותי, ואתה היית רבו. ואיקץ.

והזרתי לקרא המשנה ונתנמנמתי. ואשמע קול גדול ממש קורא: חיים, חיים. ואירא ואקץ. ואחשוב בלבי, כי מורי ז"ל הוא רבן גמליאל והוא גיסו של ר' אליעזר תלמיד ריב"ז⁵³ והלכתי למורי וספרתי לו הכל. ויאמר לי: זה הוא התעוררות עליון בלי ספק. אך איני רוצה לגלות לך פי' דברים אלו, לפי שאיני רוצה שתדע גלגול נשמתי מי היא.

יב. יום שבת כ"ה לאייר, בעת שהיה הש"ץ אומר קדיש של תפלת "יוצר" בזמר, נרדמתי וראיתי למורי ז"ל. ויאמר לי: הלא ידעת כי איש א' הולך עתה לביתך מצנפת א' חשובה שתשים בראשך, והאיש ההוא נק' א"ל ונקרא יה"ו. ואיקץ. ואגיד למורי ויפרש לי הענין, כי בשבת ההוא זכיתי לתוספת שבת הרוח שלי המזומן לי אחר שאתקן נפשי.⁵⁴

יג. ובעת מנחה נתבודדתי ע"י המשנה, כנ"ל. ואשאל במחשבתי. אם אני מגולגל מן רבינו הקדוש. וארא למורי אומר לי: דע כי שני יהודה הם, יהודה בן יעקב אע"ה⁵⁵ ויהודה

48 לפי התיאור לא ברור אם הכוונה לפרוש ומתבודד מישראל או לדרווש. אבל לפי ההמשך מתבהר כי הוא דווקא מתבודד יהודי, ולכן יש לקרוא בהמשך, "זמר שיר ערב", ערב = נעים, ולא ערב = ערבי. בהמשך הוא מסביר כי נושא השיר יהודי וכי הוא מבוסס על דברי הזוהר. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

49 בית כנסת של יוצאי ארגון.

50 הזוהר החדש, רות פח ע"ב-ע"ג.

51 רות ג, יג.

52 על קריאת המשנה אצל ויטאל ראה פיין, שינון המשנה. על התבודדות במיסטיקה היהודית ראה אידל, התבודדות; ינון, התבודדות; ינון, מדיטציה.

53 רבן יוחנן בן זכאי.

54 על הגשמה היתרה בשבת ראה בבלי, ביצה טז ע"ב; תענית כד ע"ב. ראה גם תשבי, משנת הזוהר, ב, עמ' תקמב-תקמו; גינצבורג, שבת, עמ' 121-136.

55 אבינו ע"ה.

הנשיא. ודוד הע"ה⁵⁶ עומד בין שניהם ואותיותיהן שוות. והנה כתוב "יהודה אתה יודוך" וכו'⁵⁷ ור"ת ד' תיבות אלו הוא שם יאי"א היוצא ג"כ מר"ת ה' אלהינו ה' אחד.⁵⁸ וזהו סוד מ"ש הסבא פ' משפטים במלת אתה.⁵⁹ והוא סוד ה' אחד כי הוא הוא והכל אחד. וכן אתה הנאמר ביהודה לרמוז כי הוא אב ראשון ואב האחרון. ויאמר לי: ולמה אינך מסתכל בזה הפסוק שאומר יהודה אתה, כי אתה הוא יהודה הנשיא. ואיקץ מאותה תרדמה של התבודדות, כי לא הייתי ישן ממש.

יד. כ"ז לאייר. נתבודדתי כנ"ל. ואשאל במחשבתי: אם נפש ר"א⁶⁰ בן ערך המתעברת בי, אם עדיין היא מתעברת בי. ונדבקתי נפשי בנפשו ע"י קריאת המשנה של "ראב"ע⁶¹ אומר: הוי שקוד ללמוד תורה", וכו'.⁶² ובהיותי בהקיץ לגמרי ועיני סגורות, ראיתי חברת ת"ח עוסקים בתורה. ויאמרו לי: דע, כי זה הספר שבידינו, שאנו קורין עתה בו, ובו כתובים כמה פסוקים. דע, כי החכם ר' אלעזר בן יוחי בהיותו חי אמר לנו, שאלו הפסוקים הכתובים בזה הספר מורים על שם אלעזר שהוא רמוז בהם.

טו. שלב. כ"ד לתמוז ליל שבת. קרוב לעלות השחר, קמתי וישבתי בהיותי מתנמנם על מטתי והייתי ישן ומדבר בקול רם יוצא מפי מאליו ואבי ואמי שומעין ותמהים ושותקים. וזהו הלשון שהייתי אומר: והיה ביום ההוא ידל כבוד יעקב וכו',⁶³ ונשאר בו עוללות וכו'.⁶⁴ "ידל כבוד יעקב" זהו מורינו הר"י⁶⁵ לוריא, הנק' כבוד יעקב, כמבואר אצלי בקונטרסי, בדרוש שארית יש' ושארית יעקב, וע"ש.⁶⁶ "ומשמך בשרו ירזה"⁶⁷ הם שתי הכתות שהיו (19) תלמידיו, הנק' שארית יעקב. "ונשאר בו עוללות" קשה:⁶⁸ כי אם פירושו הוא שישארו שני פעמים שלשה הל"ל: ששה, ואם הן שנים ושלשה הל"ל חמשה;

56 המלך ע"ה.

57 בראשית מט, ח.

58 דברים ו, ד.

59 הזוהר, ב, קד ע"א.

60 ר' אלעזר.

61 ר' אלעזר בן ערך.

62 משנה, אבות ב, יט.

63 ישעיה יז, ד.

64 ישעיה יז, ו.

65 הרב יצחק.

66 שער הגלגולים, הקדמה כו.

67 ישעיה יז, ד.

68 הפסוק ממשיך – "כנקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעפיה פריה נאם ה' אלהי ישראל". הדרוש מפרש את החלק הזה של הפסוק.

וע"ד זה יש להשקות במ"ש ארבעה חמשה: אם הוא ד' פעמים חמשה הל"ל עשרים, ואם הוא ד' וה' הל"ל תשעה. אך פירושו הוא: מן הכת הראשונה שלנו, הנק' ראש אמיר, ימותו קצתם, והדבר תלוי בספק כמה ישארו מהם אם ישארו שנים לבד או שלשה או שנים ושלשה שהם ה', או שני פעמים שלשה, שהם ששה. וכן בכת שנית הנק' סעיפיה יש ספק אם יהיו הנשארים מהם ד' או ה'.⁶⁹ ואז הקיצותי ופתחתי עיני וזכרתי כל מה שדברתי ולא נשכח ממני דבר. ובע"ש האחרת הוכה מורי ז"ל במגפה ונפטר בה' לאב. והנה עתה שנת הש"ע, נשארנו מן הכת הראשונה אני והר' גדליה והר' אברהם גבריא⁷⁰ והר'⁷¹ן' טביל מוגרבי⁷² והר'⁷³משען, עם היות שמורי ז"ל בעודו חי הוציא אלו השלשה האחרונים מכלל כת זו. ומן הכת השנית נשארו הר"ט⁷⁴ צהלון⁷⁵ והר' דוד כהן והר' יצחק קרשפין והר'⁷⁶אלטרץ והר'⁷⁷אורי ור' ישראל לוי אשכנזי.

יו. אחר ג' ימים שנפטר מורי ז"ל ראיתיו בחלום ושאלתי ממנו איך נפטר כ"כ בחטיפה. ויאמר לי: לפי שלא מצאתי אפי' אחד שלם כרצוני.⁷⁸ אמרתי לו: א"כ, ח"ו אתייאש מכל מה שהבטחתי ומכל הטובה שאמרת לי שעתידיה לבא בעולם על ידי? אמר לי: אל תתייאש, כי בהגיע הזמן אני אבא ואגלה לך את אשר תעשה. ואיקץ.

מאז ואילך רוב הלילות היה נגלה לי בחלום לנחמני, שלא אתייאש. וזה נמשך עד עשרים שנה אחר שנפטר. ומאז עד עשר שנים לא היה בא כי אם פעם א' בחדש. ומאז ואילך בא פעם א' מג' לג' חדשים. ובכל החלומות שאני חולם עמו, תמיד הוא באופן א', כי מלמדני תורה ומנחמני שלא אתייאש. כי עוד חזון למועד וכו'⁷⁹ והכל יתקיים ב"ה.

יו. של"ג. ר"ח חשוון, אחר ג' חדשים שנפטר מורי ז"ל, ראיתי בחלום להר' משה קורדואירו ז"ל בפתח חברת ת"ת שבצפת והשבעתיו שיגיד לי האמת בענין אופן לימוד הקבלה בעולם הנשמות, אם הוא על פי דרכו או דרך מורי ז"ל. ויאמר לי: שתי הדרכים

69 ראה להלן ד, נז-נח.

70 דוד, מס' ה, עמ' 152.

71 הרב יוסף.

72 דוד, מס' כז, עמ' 171.

73 הרב יהודה.

74 הרב יום טוב.

75 דוד, מס' כז, עמ' 170-171.

76 הרב יעקב.

77 הרב ישראל.

78 על מותו של האר"י בגלל גילוי סוד בהפצרת ר' חיים ויטאל ראה עמק המלך, הקדמה, ג, פרק ו (יב ע"א-יג ע"א). ראה גם להלן ד, מד; בניהו, האר"י, עמ' 200-205.

79 חבוקק ב, ג.

אמת, אמנם דרכי היא ע"ד הפשט אל המתחילים בחכמה זו ודרך רבך היא הפנימית והעקרית; וגם אני עתה למעלה איני לומד אלא בדרך רבך. אמרתי לו: א"כ, למה נסתלק מן העולם? ויאמר לי: לפי שלא מצא בזה הדור אפי' צדיק אחד שלם כרצונו, ואילו מצאו לא נסתלק.

יח. של"ד. מוצאי יום הכפורים. שאלתי בחלום למורי ז"ל אם יש איזו בחינת פרצוף מכנגד חציו העליון של זעיר כמו שיש מחציו ולמטה פרצופי יעקב ורחל.⁸⁰ ויאמר לי, כי גם שם יש בחינת פרצוף א' היוצאת מן אות אל"ף של אהי"ה של אימא המתלבשת בזעיר ומשם יוצאת זאת ההארה לחוץ באחורי זעיר ונעשית שם פרצוף א' עומד על ראש רחל שבאחוריו מחציו למטה. ועל זו העליונה רמזו רז"ל⁸¹ במ"ש כי כשיעקב נזדווג עם לאה היתה רחל למטה תחת המטה. וכנגד זה בצד פנים דזעיר יש למעלה בחינת היסוד הסתום בתוכו, שהוא היסוד של זעיר הראשון משש קצוות, אשר כשנגדל עלה ונק' ת"ת ובתוכו מתלבש יסוד דאבא. וכמו שהארת יסוד דאימא יוצא לחוץ לצד אחר ונעשית לאה, כן הארת יסוד זה דאבא יוצא לצד פנים למעלה ומזדווג עם לאה הנז'.

יט. חשון ראיתי למורי ז"ל בחלום ויאמר לי: דע, כי כמו שיש שם של מ"ב באותיות, כך ישנו בטעמים. ואח"כ שכחתיו ולא זכרתי רק השם השני קרע שטן,⁸² כי הוא טעם הנק' תלש"א, ואולי הוא כי השם הנז' הוא בגבורה וגם תלשא הוא ת"ל א"ש שהם ה' גבורות ה' פעמים אלהי"ם בגימטריא ת"ל וכולן א"ש גבורה. וכן ב' שמות הנז' עם שני הכוללים, הם בגימטריא תלש"א.⁸³

(20) כ. של"ה. יום ראש השנה, כשהיו קוראים הפסוקים של קודם תקיעת שופר, "עלה אלי"ם בתרועה"⁸⁴ נתנמנמתי וכמעט שהיה בהיקץ. וראיתי עצמי בכפר תנחום על ציון אחד של ר' תנחום הקבור שם.⁸⁵ והייתי אני וכמה אנשים עושין הקפה לאותו הציון. ובא איש אחד ונתן לי אבן טובה אחת, מאירה כשמש ממש, ויאמר לי: הנה תחלה נתנו

80 על תורת הפרצופים של ר' חיים ויטאל בהקשר הזיווגים ראה להלן ד, נה; שער הגלגולים, הקדמה כ"ו.

81 מדרש איכה רבתי, פתיחתא, פסקה כד.

82 השם יוצא מראשי תיבות של פסוק שני של תפילת ר' נחוניא בן הקנה – "קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא". ראה שער רוח הקודש, עמ' כד.

83 סכום קר"ע שט"ן עם הכולל, ספירת שתי התיבות, הוא בגימטריא תשל"א. ראה פרדס רימונים, חלק ב, כט, ב (עמ' סו ע"ג); וולפסון, טעמים, עמ' 11 הערה 84. תודתי לפרופ' אליזר ר' וולפסון על הערה זו.

84 תהלים מז, ו.

85 הוא כפר נחום. ראה איש שלום, עמ' 72, 186; וילנאי, עמ' שצח-שצט; אילן, עמ' 268.

לך נר אחד דולק, וחסר השמן וכבה הנר, אך עתה אנו נותנין לך אבן טובה זו, שאינה צריכה שמן ולא תכבה. ואיקץ.

ואחר כך, בחדש כסלו, נולד לי בן וקראתיו נחמיה, על שם הציון של הצדיק ההוא ועל שם הכפר גם כן. והבנתי כי הנר שכבה היה בני יוסף, הנ"ל בסוף סימן ו', שדיבר נבואות ונפטר בן שנה וחצי באלול שעבר וזו האבן היא נחמיה. ובעונותי, גם הוא נפטר בן י"ג שנה, וגם זה דיבר נבואות וראה מראות נפלאות בהקיק. והוא בן ד' שנים ראה על גג אחד למט"ט⁸⁶ ואמר לו: אתה הוא גלגול זכריה הנביא בן יהוידע הכהן.⁸⁷ ונלע"ד כי גם בו נתגלגל מורי.

כא. ליל שני של ראש השנה חלמתי עם מורי ז"ל, שהיה אומר לי: ידעת למה היה מצטער כל כך דוד המלך ע"ה על הבן הא' שנולד לו מן בת שבע ומת?⁸⁸ אמרתי לו: איני יודע. אמר לי: דע, כי זה הבן הוא נתגלגל אחר כך בנחמיה ההתרשטא,⁸⁹ שהיה מזרע דוד והיה אדם גדול. גם דע, כי מפני שתחלה מת קודם שנימול ועדיין לא קראו לו שם, לכן גם אח"כ נטפל ספרו לספר עזרא ולא נזכר על שמו.⁹⁰

כב. ראש חדש אדר ליל שבת. חלמתי שהייתי בירושלים ובא גוי ישמאעלי ומצנפת לבנה על ראשו ונתן לי שלום בסבר פנים יפות מאד. ואח"כ היה מברך אותי בלחש, רק שפתיו נעות. ואז נתדמה במחשבתי שהייתי מכירו ושהיה אליהו ז"ל. ושמעתי גם כן אומר בלחש: יקום אלי"ם יפוצו אויביו, וכו'.⁹¹ אח"כ היה בא ר' יעקב מסעוד והוליכני לבית הרב לפידות האשכנזי ז"ל והיה יום שבת וקם מפני וכבדני כבוד גדול והושיבני אצלו. והיה בידו ס' הזוהר ונתעסקנו יחד בו. ובתוך הויכוח היה הוא מסתפק בענין א' ואני פירשתי לו והבאתי לו ראיה מספר שמות בזוהר, ממעשה דהוא גברא ששמו יועזר בן יעקב, שהלך לפני ר' אלעזר וסיפר לי איך נכנס לג"ע הארץ, וכו'.⁹² ואיקץ.

כג. בשנה ההיא. חלה אחי הר' משה וא"ל מורי ז"ל בחלום שאכזיב עליו בברכת רפאנו⁹³ בתיבת רופא חולי עמו ישראל, כי רופא עם בכולל בגימ' רפ"ח ניצוצין, שמהם באין

86 מטטרון.

87 דברי הימים ב כד, כ.

88 שמואל ב יב, טו-כג.

89 נחמיה ח, ט. שלום הציע שזה גם רמז לנחמיה בן חושיאל, אחד השמות של משיח בן יוסף. עיין שלום, שטר התקשרות, עמ' 141. נחמיה בן חושיאל נזכר גם בספר זרובבל. עיין גם מדרשי גאולה, עמ' 78.

90 בבלי, סנהדרין צג ע"ב.

91 תהלים סח, ב.

92 הזוהר, ב, יג ע"א-ע"ב.

93 בתפילת שמונה עשרה.

החולאים; ואכוין שאלו הרפ"ח יתקנו ויתמתקו ועל ידי כן יימשך הרפואה אל החולה. אמרתי לו, כי רופא אינו בגימטריא רק רפ"ז⁹⁴ וכיון שכן יותר נכון היה שאכוין הכונה הנז' עצמה בראשי תיבות רופא חולי עמו ישראל, שהן רפ"ח שלימים [?] ⁹⁵ ויאמר לי, כי כן הוא האמת, והוא לא רצה לאומרו עד שאני אמרתיו לזכות אותי.

כד. של"ו. ליל שבת כ"ח לאלול נפטר חמי הר' משה סעדיה ז"ל, ג' שעות בלילה. ובהיותו עדיין גוסס משכתי את זרועו במקום הדפק⁹⁶ השבעתי שאחר שיפטר יבא אלי בחלום ויגיד לי מעלתי ומקומי בג"ע. והלכתי לביתי לישון, ולא ידעתי אם מת בלילה ההוא. ויהי בחצי הלילה ראיתי בחלום ושאלתי לו: מה אירע לך באותו עולם? ויאמר לי: טוב הוא, אבל בהיות שנפטרתי עתה והיא ליל שבת, לא הכניסוני עדיין בדין של מעלה לשאדע מה שיארע לי; והנה מענין מקומך בג"ע, כבר הלכתי וחקרתי ולא הניחו לי ליכנס לראות את מקומך, כי אמרו לי שאיני כדאי לראותו. אמנם שמעתי כי הוא מקום עליון מאד.

כה. של"ז. חלמתי שהייתי בשוק, בפתח הר' יהודה עונקנינא וארא אדם א' ארוך יותר מן שלש אמות מושכב שם לאורך הדרך ההוא, מן הפתח ההוא עד קרוב לפני פתח בית הר"י⁹⁷ קארו ז"ל, והיה שוכב על המטה. ואמרתי לו: מי אתה? ויאמר לי: אני הוא אדם הראשון אביך,⁹⁸ ואני חולה מאד שוכב פה, לכן בבקשה ממך, אתה חיים בני, הבא לי מן חנות הרופא משקין ותרופות טובות להחזיק לבי החלש מרוב החולי. והלכתי והבאתי לו ויאכל וישת. ואיקץ.

כו. ליל שבת כ"ז לניסן. ראיתי קרי בחלום. ואיקץ ואצטער מאד על הקרי. וחזרתי לישן וארא למורי ז"ל. ויאמר לי: הנה, עדיין לא הגיע הזמן על מה שצויתך בהיותי חי, שתלך לדור בירושלים.⁹⁹ ועתה בא עמי למערה א' של צדיקים, לדעת מה יהיה. וכניסני במערה א' של צדיקים מזמן התנאים ראשונים. והיה בנין קדמון מפואר מאד, מן אבנים גדולות על הציונים של אותן הקברות, כעין אותה מערה של הלל ושמאי.¹⁰⁰ וארא חקוק

94 אין כאן סתירה, כי אמר עם הכולל.

95 יש מילה בכתב יד, אבל אי-אפשר לקרוא אותה.

96 על חשיבותו של מקום הדופק אצל האר"י ראה שער רוח הקודש, עמ' יד; ליקוטי תורה, וירא, עמ' עו.

97 הרב יוסף.

98 ראה להלן ד, ט. ר' חיים ויטאל הוא גלגולו האחרון של קין.

99 שער הגלגולים, הקדמה ל"ח, עמ' קנו.

100 ארץ ציון וירושלים, עמ' טז; איש שלום, עמ' 129-132; וילנאי, עמ' רפט-רצג; אילן, עמ' 281-282.

באבן א' גדולה שעל קבר א' שם קסטיאל ותחתיו חקוק שם סמאל.¹⁰¹ וגם היו שמות אחרים חקוקים שם ושכחתים. ושם אמר לי מורי ז"ל: הנה, כבר הגיע הזמן ונותנים לך רשות שתלך לדור בירושלים.

כו. בליל מוצאי שבת שלאחריו. חלמתי והנה ספר פתוח לפני וכתוב בו כי הצדיקים (21) מדריגתם היא למעלה מחיות הקודש, לפי שנשמותיהם חצובות מכסא הכבוד,¹⁰² ואחר פטירתם חוזרים שם ונעשים מרכבה אל השכינה.¹⁰³ וחיות הקודש הם מרכבה תחתונה, למטה מהם. עוד כתוב שם, כי גם אליהו ז"ל נעשה מרכבה אל השי"ת.¹⁰⁴ והנה בזרוע אחד של אליהו ז"ל, אשר נחלק לג' פרקים, כתוב בהן ג' שמות וג' מלאכים וכולם מסויימים, ושכחתי עניינים בפרטות. אך מה שאני זוכר הוא, כי בפרק הראשון כתוב בו נחושת ובפרק השני כתוב בו נחש ובפרק השלישי אין בו שום אות מהראשונות ושכחתי מה ענינם.¹⁰⁵ גם היה כתוב שם, כי ג' הפרקין הללו עם שלשה שמות המלאכים אשר בהם, הם שלשה רגלי המרכבה.

כח. ראש חודש טבת היינו בהסגר בכפר עין זיתון והשלמנו מסכת חגיגה. וחשבנו לעשות סעודה לשתי סיבות: הא', משום סיום מסכתא ועוד משום ראש חודש וחנוכה. ובליל ראש חודש הנז' ראיתי בחלום נפש הר"ר יצחק אמיגו המנגן, שנפטר זה ג' שנים מחולי הכבד וחולי המעיין. וכשהיה בחוליו, היה מוציא מן הכבד חתיכות חתיכות. וראיתיו בחלום בבית הכנסת גדולה, כמנהגו בחייו, והיו אנשי הקהל עם מה"ר קארו¹⁰⁶ ש"ץ שם במעמד ויבא אלי מה"ר קארו ור' אברהם לאנדו הממונה ויחלו פני שאתקן נפש הנפטר הנז'ל. ויאמר לי הנפטר בעצמו: הנה אני אבא אליך שתתקנני. ואיקץ. והי בבוקר,

101 ראה מרגליות, מלאכי עליון, עמ' רמח-רע.

102 המשפט מורכב מרעיונות מכמה מקורות: בגמרא, שבת קנב ע"ב, נאמר שנשמות הצדיקים גנוזות תחת כס הכבוד. משם עבר הרעיון לזוהר; שם בדרך כלל כתוב שנשמות ישראל גנוזות מתחת לכס הכבוד; ראה כל ההפניות של מרגליות ב"ניצוצי זוהר", זוהר, א, קיג ע"א אות א. אבל בזוהר החדש, פרשת לך לך למדרש הנעלם כד ע"א: "כל נשמתן של צדיקים נגזרו מתחת כסא הכבוד"; עוד שם, שם כו ע"א: "א"ר יהודה נשמתו של צדיק ניטלה מאור כסא הכבוד"; והשווה לתיקוני זוהר, תיקון נז, צא, רע"ב. זאת ועוד, על פי הכתוב בזוהר, א, רכה ע"ב, ב"מדרש הנעלם", ברור שלנשמה מעלה יתרה על חיות הקודש. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

103 על פי פירוש רש"י לבראשית יז, כב. דברי רש"י הם כמוכחן פרפרזה לבראשית רבה מז, ו, עמ' 475: "האבות הם המרכבה". וראה עוד שם פב, ו, עמ' 983. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

104 ראה בחופת אליהו רבה, ד. הדבר נדפס בראשית חכמה, ג, עמ' רל: "פני נשר כנגד אליהו שטס בעולם ארבע טיסות" (בבלי, ברכות ד ע"ב). תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

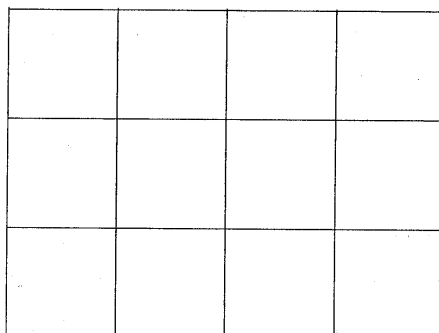
105 אולי זה רמז לבמדבר כא, ט.

106 אולי ר' יצחק קארו. ראה להלן ג, מח.

סיפרתי החלום לפני בני הישיבה, והנה שם בכפר הנ"ל הביאו הגויים עגל לשחוט, ויברח מהם ויכנס לבית מדרשי, ויעלה על גבי האיציטבא אשר שם קובעים ישיבה אני והחברים, ושם שולחן ארוך שמניחים הספרים עליו. ויתייצב העגל לפני ושתי רגליו על האיציטבא ושתי ידיו על השולחן והיה מביט בפני ועיניו זולגות דמעה. ובני הישיבה רואים, ויתמהו. ואמרתי להם: זה הוא החלום שסיפרתי לכם. אז יצאנו לחוץ וקנינו העגל מבעליו ונשחטתו בכוונה לתקן נפש המת המגולגל בהעגל. והעגל פשט צווארו מאיליו, בלי טורח כלל, ונבדוק אותו, ונמצא כשר בלי שום פקפוק כלל. ואמרתי אל החברים: קרעו את הכבד ותמצאוהו נרקב, כמו שהיה בעל החולי המגולגל הנ"ל. ויקרעוהו וימצאו כל הסימפונות מלאים דם ותולעים ארוכים מאד ורבים לאין מספר. אז צוויתי להם שייזהרו, שלא להשליך ממנו אפילו כל שהוא לאיבוד. וכן עשו, וינקרו כל התולעים וכל החלב האסור של שארית העגל ולא אבדו ממנו כל שהוא מן המותר לאכילה. וגם לא הנחתי לאכול ממנו שום זר כלל, כי אם אנחנו לבד, בכוונה לתקן את הנפש ההיא ע"י סעודת מצוה. אח"כ, בלילה שלאחריו, ראיתי בחלומי נפש הנזכר, ואמר לי: תנוח דעתך כשם שהנחת דעתי.¹⁰⁷

כט. השל"ח. ראש חודש כסליו אחר שקיעת החמה, נראה ברקיע לצד מערב, נוטה מעט לצד דרום, כוכב אחד גדול ובו זנב ארוך מאד נוטה לצד מעלה, על הכוכב עצמו, והיה נוטה קצת הזנב כלפי המזרח, והיה שוהה שם שיעור ג' שעות ממש. ואח"כ היה שוקע במערב אחורי ההר ההוא שבצפת ונמשך זה יותר מחמישים לילות. ובט"ו לכסליו הלכתי לדור בירושלים.

ל. ליל שבת ב' בכסליו חלמתי, שהייתי נושא עיני למרום וראיתי דמות ציור א' מרובע ברקיע ממש בתים בתים כטורי החושן י"ב בתים והיה מגוונים יפים ומיני צבעונים ומזהבים כזה.

107 סיפור דומה נמצא בצפנת פענח. ראה אידל, צפנת פענח, עמ' 126-127. ראה גם בניהו, האר"י, עמ' 111-112.

ובטור הראשון בבית הראשון שבכולם היה כתוב בו: דגל יהודה, ובבית השני כתוב בו: אריה. גם ראיתי כל צד אחד ברקיע, ציור אחד מוזהב ומפואר בתכלית היופי ובתוך הציור ההוא היה כתוב אותיות כתר באותיות גדולות מאירות מאוד מאוד ומתנוצצות כברק. והאותיות ההם היו כתובות במעשה רוקם בולטות כמרגליות וזהב ומיני צבעונין. והיה נראה לי בחלום, כי זה היה בתוך ביתי, והייתי מספר החלום לאמי והייתי מפרש לה פירוש החלום והוא סימן: הגלות "השיב אחר ימינו"¹⁰⁸ והימין הוא "פני אריה אל הימין".¹⁰⁹ והנה, יהודה נקרא גור אריה,¹¹⁰ שהוא בגלות, והנה עתה בגלות, והנה עתה יזרח אור המשיח משבט יהודה, הנקרא אריה, והוא בימין. ואיקץ.

לא. ליל ערב שבת קודש השל"ט היה מגיפה במצרים וברחו אנשים ובאו לירושלים. וקמתי בחצי הלילה ונצבתי בחלון שבעלייתי, נוכח בית המקדש להתפלל אל הקב"ה בבכי על דבר המגיפה, שלא תבא לירושלים. ואחר כך ישבתי במקומי המיוחד לי לעסוק בתורה באותו החדר שלי והיה הנר כבוי ונתנמנמתי בעודי יושב.

וארא בחלום, והנה שר צבא הגויים ועמו חיל אנשים רבים באים לצבא על ירושלים, לשללה. וקמתי ואמרתי לו בקול רם: הזהר, אל תשלח ידך בעיר זו. ויאמר לי: ומי אתה שאשמע לדבריך? ואמרו לו בני אדם שהיו שם: דע, כי זה האיש הוא אדם גדול וקרוב למלכות. וירם (22) אותו השר את ידו ויך אותי על עורף צוארי ומכח אותה ההכאה נכפף צוארי עד למטה. והקצותי ועוד צוארי כפוף, ממש כאילו היה הדבר בהקיץ ממש. ובהיותי משתומם על המראה והנה נחש אחד גדול, קר בתכלית הקור, מתחיל להכרך על רגלי. ואקום במהרה והדלקתי הנר וראיתי הנחש ההוא נכנס בצדי ממש בחור אחד שבכותל ואהיה עוסק בתורה עד הבקר ואלך לבית הכנסת ואתפלל תפלת השחר ובאתי לביתי. ואכנס בחדר הנז' ותכף נאלמתי לגמרי עד שקיעת החמה. ואז באו אנשים לביתי להתפלל ערבית ליל שבת. וכאשר התחילו לומר פסוק מזמור שיר ליום השבת¹¹¹ נפתח פי מאליו והתפללתי תפלת ערבית כדרכי.

לב. הש"מ. ליל מוצאי שבת י"ו לאדר אמר לי מורי ז"ל בחלום: דע, כי שרש נשמתך בי"ב שבטי ישראל היא בא' מן ג' השבטים שהוליכו מטת יעקב מצד מזרח והוא מן השבט היותר קרוב לצד דרום.¹¹²

108 איכה ב, ג.

109 יחזקאל א, י.

110 בראשית מט, ט.

111 תהלים צב, א.

112 ראה בראשית רבה ק, ב, עמ' 1284. הכוונה לשבט יהודה.

לג. שמ"ו. ליל ט"ו בשבט, אחר שחזרתי לצפת. שאלתי ש"ח¹¹³ מה שמו של היצר הטוב הנכנס בי בתחלת י"ד שנים ללידתי. וארא בחלומי חכם הר' חיים המוגרבי¹¹⁴ והיה אומר לי: באתי להשיבך שאלתך דע כי שמו שגלילד מלשון "נצבה שגל לימינך".¹¹⁵

לד. שנ"ד. הייתי באותו זמן דורש תשובה לעם בלילות. ובתוך השנה ההיא חלמתי ב' או ג' לילות רצופין חלום אחד בסגנון א' ואיני זוכר פרטיו, רק זה אני זוכר, בדרך כלל, כי הייתי רואה בחלום שהייתי יוצא לטייל בשדה אצל נהר גדול, וראיתי שם מחנה גדול ועצום של יש' חונים שם באהלים ונכנסתי באהל א' וראיתי המלך שלהם יושב שם מוטה על צדו והוא אדם ארוך וזקנו שחורה כבן חמשים שנה. וכאשר ראה אותי הושיבני לצדו בשמחה גדולה ויאמר לי: דע כי אני מלך יש' משבט אפרים ובאנו עתה כי כבר הגיע זמן קבוץ גלויות ולא באתי פה אלא בחשק גדול שהיה לי לראותך.

לה. לילה א' ראיתי בחלום עשיר א' שנפטר פה דמשק שנה א' קודם שבאתי ושמו יהודה גאנו ומעולם לא ראיתיו ויחל פני, שלמען ה' שאתקן נפשו, כי אין זולתי ראוי לתקן בדור הזה, והנה למחר אבא לביתך לתקן אותי. ואיקץ. ויהי ביום ההוא ותבא לביתי נערה א', בת דניאל רומנו, שהיתה פגועה מרוח רעה, שארפאנה.

לו. שס"ז. י"ב לכסלו, ליל ג' שככבו מאדים ומלאכו סמאל. והיה בפ' וישלח, שבה מלחמת סמאל עם יעקב¹¹⁶ וענין אלופי עשו, כמו שאמרו רז"ל: ¹¹⁷אלוף מגדיאל זו רומי, גם ההפטרה של "חזון עובדיה".

וארא בחלומי הר' גדול וגבוה מאד, והוא צור החלמיש, והיה חצוב וישר מן ד' רוחותיו כדמות ד' כתלים של חומה א' מרובעת. ואעלה על החומה המזרחית מצד קרן דרומי מזרחי ואשאל: מה היא העיר הזו? ויאמרו לי: זו היא נינוה. ואח"כ היו אומרים לי: זו היא רומי הרשעה.

אמר הכותב, חיים: זכור, כי כן תמצא בספר זרובבל של כתיבת יד.¹¹⁸ וארא כי מצד פנים של כותל מזרחי היה שם תקועה יתד א' ארוכה מאד ובולטת לצד בתי העיר ומקומה היה במחצית גובה הכותל ממש. וחרב אחת הפוכה, חודה למטה, נעוצה ביתד. ובית יד

¹¹³ שאלת חלום.

¹¹⁴ עליו ראה חלמיש, צפון אפריקה, עמ' 31; בן-נאיים, דף לו ע"ב.

¹¹⁵ תהלים מה, י.

¹¹⁶ בראשית לב, כה-ל. האיש שנאבק ביעקב הוא סמאל. ראה הזוהר, א, קמו ע"א.

¹¹⁷ פרקי רבי אליעזר, לח.

¹¹⁸ ראה מדרשי גאולה, עמ' 72, ולנוסחאות השונות ראה עמ' 379, 386.

שלה היה למעלה בראש הכותל: כי שיעור אורך החרב היה כשיעור אורך גובה מחצית הכותל. ויאמרו לי: הנה, זו החרב נעוצה בזו היתד מיום שנברא העולם עד היום הזה ושום אדם לא נגע בה מעולם. ואסתכל בה וארא והנה היא חרב נחושה שאין כמוה וחותכת כל מיני ברזל כאילו הם קש יבש. ולה ד' פיפיות מן ד' צדדיה. ובראש החרב, בקצה חודה, היה כעין פה א' של נחש ממש, והיו אומרים שכל מי שהחרב הזו תגע בו אין לו תקומה כלל.

ואחשוב בלבי: אולי כל כך אורך הזמן, מבריאת עולם עד עתה, עלתה חלודה על החרב. ואסתכל בה, שהיתה חדשה ממש, ואקחנה בידי. ויגידו לקיסר רומי: הנה, אותה החרב ששום אדם לא נגע בה מעולם, הלא היא ביד איש יהודי א'. ויצו המלך לבקש אותי ולהרגני. ובהיותי עדיין שם למעלה על החומה זרקתי החרב מידי אל תוך העיר ותנעוץ חודה למטה בקרקע חצר א' מחצרי העיר. ואברח ואחבא במערה א' אשר ברומי ובה שוכנים אנשים עניים¹¹⁹ ואהיה מתחבא שם עד שעת מנחה של יום שבת. ואז יצאתי ויפגעו בי אנשי הקיסר ויוליכוני לפניו. ויצו: הוציאו כל איש מעליו!¹²⁰ ואשאר אני והוא לבדינו. אמרתי לו: על מה זה אתה מבקש להרגני? והנה כלכם תועים בדתיכם, כמו העורים, כי אין תורת אמת רק תורת משה לבדו ואין זולתה אמת. ויאמר לי: הנה, לפי שידעתי כל זה, לכן שלחתי לבקשך, לפי שידעתי כי אין נבון וחכם כמוך¹²¹ בחכמת האמת ורוצה אני שתודיעני סודות התורה וקצת שמות השי"ת אלהיכם, כי כבר אני מכיר האמת; לכן אל תירא ממה ששלחתי אחריך, כי אני אוהבך באמת. אז הודעתיו מעט מזו החכמה. ואיקץ.¹²²

לז. שס"ו. חלמתי שחכם א' גדול, מן הקדמונים, הזהירני שבכל תפלה אתפלל בברכת "שמע קולינו" תפלה זו בלשון הזה: יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי (23) שתחברני ותקשרני ותייחדני באזור חגורת מתני שכינת עוון, כמו שאמרת למשה ע"ה "וראית את אחורי".¹²³ ואיקץ. ושכחתי מי היה החכם הנז'. ואני מסופק בא' מאלו השנים: או רב המנונא סבא או רב ייבא סבא.

לח. שס"ח. ראיתי בחלומי שהייתי עובר בדרך אצל בית חיים מונידס והגן הנק' בוסתן איל קאט וארא והנה אדם חשוב מאד יפה תואר וזקנו שחורה ניצב בפתח הגן הנז' אשר

119 המשיח נמצא בין עניי רומי. ראה בבלי, סנהדרין צח ע"א. ראה גם ברגר.

120 בראשית מה, א.

121 בראשית מא, לט.

122 יש קשר בין החלום הזה ובין היחסים בין שלמה מולכו לאפיפיור קלימינס השביעי. ראה אידל, שלמה מולכו, עמ' 216-217.

123 שמות לג, כג.

כנגדו יש פתח חצר א' שבתוכו קבור קבר א', ואומרים שהוא צדיק קדמון מישראל. והנני עובר ואשאל לו: מה שמך? ויאמר לי: אני הוא אביך ישראל סבא. ואשמח מאד כשמוע דבריו ונשקתי ידיו. ואיקץ.

לט. בחדש אב, בהיות מוראד באשא המשנה רוצה לחזור לקונסטנטינא חלמתי, שזה המשנה בא פה דמשק ויראני ויחבקני וינשקני ויאמר: שאל מה אעשה לך ועלי להפיק רצונך. ועוד זה מדבר ויביאו לפניו שקים גדולים מליאים כלי זהב וכסף ומאזנים ויתלו את המאזנים לפניו ויתחילו לשקול הכסף במאזנים, כדי להצניע באוצר המלך. וארא שם כלי א' של כסף, כעין אשישה של יין, גבוהה אמה א'. ואחמדה ואקחנה בסתר בידי. ויאמר לי המשנה: אם תרצה קח לך. ואקח אותה לי. ויוציאו עוד אשישה אחרת מאבן טובה, זכה כזוכית לבנה מאד, והיתה נפרדת לחלקים רבים, כעין חוליות זו על זו, אשר בהתחברם יחד יחברו לאשישה א', ולה מכסה מכסף. ואקחם ואטמנם תחת שולי חלוקי. ויבט בי המשנה ויאמר לי: אם תרצה, קח לך גם זו, כי שלך היא, כי כלי זה הוא מכלי בית המקדש, והיה שלך, ובזמן החורבן שללוה האויבים, ולכן אל תתבייש לקחתה, כי שלך אתה לוקח ותחבר חלקיה הנפרדים. ועשיתי כן ולקחתיה. ואיקץ.

מ. אב. וארא בחלום שהייתי בב"ה של ספרדים ביום ר"ה, בעת תקיעת שופר. ויקם נער א' יפה תואר כבן י"ז שנה, ובידו שופר, ויברך הברכה ולא תקע כלל. אמנם, התחיל לדרוש דברי תוכחות. ויאמר: עיקר תקיעת השופר אינה אלא אחר התעוררות התשובה הגדולה. והוכיחם הרבה ובסוף דבריו אמר להם: ואם לא תעשו כן, הנה כתוב "והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים"¹²⁴ והביטו וראו כי יתומים בגימ' שופר.¹²⁵ אמרתי לו: והלא אין מספרן שוה! אז ביאר לי איך הם שוין. ואני שכחתי ענינו.

וארא יושב אצלי חכם גדול גבוה קומה ויפה תואר ושמו משה ר"ב. אמרתי לו: אין כ"ת משגיח פחיתות זה הקהל כי אדם לתקוע השופר ביום כזה אין בהם אלא הנער הזה, ולא עוד אלא שבדרך והפסיק בדרש, וגם אחר הדרש לא תקע כלל. ויענני: גם אני יורד עתה מן השמים, ואני רואה פחיתותם, כי אין להם רועה הגון, גם הם נערים פני זקנים ילבינו,¹²⁶ ואני שותק גם אתה שתוק כמוני ותסבול. אח"כ חילה פני, שאשקהו יין משלי. ואקח כוס א' ואהפוך שוליו למעלה ואתן שוליו מים שרופים שמוציאין מן היין באלנב"יקי.¹²⁷ ולפי שלא אמרתי קדוש על היין עדיין אז בשחר, לכן לא השקיתיו לא יין וגם לא בכוס עצמו.

124 שמות כב, כג.

125 יתומים במספר קטן = 20. שופר במספר קטן עם הכולל = 20.

126 משנה, סוטה ט, טו.

127 כלי לבישול ולצריפה.

מא. שס"ט. ליל מ"ש, בחול המועד סכות. חלמתי באשמורת הבוקר שהייתי בצפת בב"ה עם מורי הר"מ¹²⁸ אלשיך ז"ל. ויאמר לי: מה קול הקריה הומה, ומאמתים הדבר כי על ידך תבוא גאולת ישראל? אמרתי לו: הנה, זה ימים התחלתי להשיג רוח הקודש, ובני אדם רואים אותי כי אני מתבודד ומשיג ורואה מראות וכו'. ולכן אומרים כן. ויאמר לי: הלא ידעת מה שקרה לר"י¹²⁹ טבול המוגרבי¹³⁰ כי לקח בת רי"ט¹³¹ צהלון לאשה ולא זכה לגשת לבא עליה כדרך כל הארץ וכל העם מרננים עליו. אמרתי לו: אם הוא חכם, כמו שהוא אומר, כי משיג רוח הקודש, למה אינו מרפא עצמו מזאת הרעה הגדולה שבאה עליו. ואיקץ.

ובבוקר, בא לביתי שבוי א' שבא מסלונקי לגבות פדיון שבויים ויספר לי כי בלילה הזו חלם שהיה יום ר"ה והיה בבית הכנסת ויקח החזן שופר בידו ויתקע והקול היוצא מן השופר לא היה קול תקיעה אלא הקדיש בעצמו: יתגדל ויתקדש, וכו', ויקרב משיחיה בעגל ובזמן קריב. ואז היו כל הקהל עונים אחריו: אמן, יהא שמיא וכו'.

מב. כ"ו לחשון. חלמתי חלום גדול ולא זכרתי רק זה המעט דרך כללות: וארא אדם א' אהובי, הביא לי אגרת א' שיעור חצי נייר משלנו, כתובה אשורית גסה, כעין אותיות כתב ספרי תורה שלנו ממש ויתנה בידי ויאמר לי: הנה תמיד היית אתה חושק לראות כתב מיד המשיח מלך ישראל, והנה הבאתיה לך מארץ רחוקה יותר משנתים ימים, ממקום ששוכנים השבטים, אבל אני הבאתיה לך במרוצה, בזמן מועט, והיא כתובה מיד המשיח עצמו ושולחה אליך.

אז השבעתיו ג' פעמים אם אמת הוא כי היא כתב ידי המשיח עצמו וגם שהוא עצמו שולחה (24) אלי בפרטות. וישבע לי כי זה הוא אמת ויציב. ואפתח אותה והנה כותב בתחלתה שלומות רבות, כענין דרך האגרות ואח"כ היה כותב באריכות ודרך כלל הוא להודיעני כי כבר נודמן לבא לארץ יש' תכף ולכן צריך שאשתדל להשיב לי' בתשובה, כדי שע"י כן יהיה עזר אליו לשיבא במהרה.

מג. י"ח לכסלו. חלמתי שהייתי מצטער לדעת ענין א' וחליתי פני ר' משה הסוא"ז שיראני ספרו, אולי אמצא כתוב שם טעם למה היו קורין אותי בתחלה בעל הכנפים ועתה נאבד ממני הכח ההוא. והיה נ"ל בחלום שהספר ההוא היה מחכמת מורי ז"ל. ואז ראיתי והנני פורח באויר כמנהגי בראשונה.¹³²

128 הרב משה.

129 ר' יוסף.

130 ראה להלן ד, נח.

131 ר' יום טוב.

132 ראה לעיל ב, ג.

מד. י"ו לטבת. חלמתי חלום גדול ושכחתי. ואכתוב את אשר זכרתי ממנו: הייתי אני ושמואל בני יושבים על שפת הים הגדול ואגע בידי במים לראות אם הם קרים או פושרין, וארא והנם פושרין. ונעל משם אל הר גבוה מאד אשר בשפת הים ההיא ולצד ההר שבצד מי הים היה כותל בנוי מאבנים ולא היה שם ההר משופע ורחוב פנוי בין הכותל ובין הים. ואעקור אבן א' מראש הכותל ואשליכהו ברחוב ההוא. ואחר שהשלכתי הייתי צופה באבן ההיא, והנה נשתנית לעצם רחב כשיעור גולגולת אדם עד הגרון, ובקצה הא' היה חתוך, כאילו נחתך מן המפרקת, אבל לא היה בו ציור כלל. עוד היתה הולכת ומצטיירת מעט מעט בכל ציורי ראש האדם. אח"כ נפקחו עיניו, והיו צופות ומביטות בי בועף גדול ואני רואה ומתבהל מראות כל זה. ותפתח הגולגולת את פיה ותאמר אלי: וכי אין אני יודע שאתה הוא שעקרתני מן זה הכותל והשלכתי למטה. והנה אני הוא טלפאס¹³³ א' עשוי בכשפים, והניחוני שם בראש הכותל ההוא להיות ישראל משועבדים בגלות תחת יד האומות כל זמן שאני נתון שם ועתה שעקרתני והשלכתי פה כבר הוסר כחי מאותן הכשפים ויצאו ישראל מתחת השיעבוד. ואתה גרמת כל זה, ולכן אני זועף עליך.

וארא, והנה נשלם ונגמרו כל איברי גופו בפרצוף אדם גיבור ובעל קומה ושמן ובעל בשר ואדמוני, ויעלה אלי אל ראש ההר ההוא להלחם בי. וארא אצלי ב' סכינים, א' גדול, והיה ראש להב הברזל קטוע, והב' קטן ממנו, ולהב הברזל שלם, אך קתא ובית יד שלו מעץ, חציה העליון הסמוכה ללהב לא היתה בו משני צדדיה כלל. ואקחם, ואלחם עמו בחזקה, ואכהו הכה ופצוע מכות עצומות בצווארו ובשתי כתיפיו עד מקום החזה, והדם שותת ממנו, דבר נפלא. והנה חבירו בא לעוזרו ולא ידעתי מאין בא והיה איש שחור וקטון הקומה וחלש ממנו וגרוע במעלה ממנו ויבא לעוזרו: והכיתיו גם הוא, כמשפט הראשון ממש.

ואתיירא, פן יתפשני שר העיר למה שפכתי דמם ואניחם, ואשוב לאחור. אז בא הראשון ויקח מידי הסכין הא' ואתיירא ממנו, פן יתחזק עלי. והתחלתי להחרים, ואמרתי לו: תהיה בחרם ובנידוי מפי הב' בשתי עולמות אם תזיקני. אז התחלנו להתווכח יחד דרך התנצלות. ואז ידעתי והכרתי מי הוא. ואיקץ.

ואחלום שנית שהייתי כותב דברים נפלאים הרבה, ושכחתי ענינם, אך דרך כללות אני זוכר שהייתי כותב כל התיקונים של נפשי שכבר תיקנתי אותם, ושכבר תיקנתי כולם או רובם. ובדף אחרת הייתי כותב דברים אחרים. והייתי כותב אח"כ: אלו הן הברורים שעדיין לא הובררו מתוך הקליפות לשיתוקנו: וכשישלים הב' לבררם, יתוקן כל העולם.

133 "אין ספק כי יש לתקן ל'טלמאס'. דהיינו: טליסמן". אשכולי, דוד הראובני, מבוא למהדורה השנייה, עמ' xxxviii. על הקשרים בין חלום זה לסיפור דוד הראובני ראה שם, עמ' xxxix-xxxvi.

מה. י"ד לאדר ראשון. חלמתי שהייתי מתעטף בציצית קטן והיה מצוייר בו חמש שורות ובכל שורה מהם היו בה שלש עיגולים עשויין כמין סגול, כעין שמציירים המקובלים אחרונים בספריהם ציור העשר ספירות שלש שלש שלש, אלו למעלה מאלו. והייתי תמיה, כי הי"ס הם שלש שלש שלש בג' שורות וביצית שלי איך היו ה' שורות של שלש שלש. והייתי מקיץ וחוזר וחולם כל זה ד' או ה' פעמים. והנה, הציצית עצמו היה מבגד א' שלם כעין שלנו, אלא שהיו מצויירין בו ציור הי"ס שלש של שלש שלש במעשה רוקם, כענין יריעות המשכן. וכמדומה לי שבתוך החלום עצמו הייתי אומר שהיו ה' שורות כנגד ה' פרצופין שיש בכל עולם של אבי"ע, וכל פרצוף לא היו בו רק ג' ספירות כנגד ג' קווים הכוללים כל ט' ספי' שבפרצוף. ונלע"ד, כי פתרו הוא כי גמרתי לתקן לבוש נפשי דעשיה הכולל ה' פרצופין.¹³⁴

(25) מו. ה' לניסן. היה חלום ארוך ואכתוב מה שזכרתי. הייתי אני והרבה צדיקים מהתנאים עמנו. והיה שם חכם א' שר על כולנו. והיה כל א' מן היושבים שם מזמר לפניו קדיש א' בניגון וקול נעים, לבחון איזי קדיש ראוי ומעולה משאר הקדישים. וכמדומה לי שהיה זה באחרית הימים, שעתיד זרובבל לומר קדיש, ואז יעלה קרח ועדתו משאול בזמן התחיה¹³⁵ והיה מנסה לדעת מי הוא הראוי לומר הקדיש ההוא. ואצלי ספק קרוב לודאי שאותו החכם היה מורי ז"ל. ג"כ אני מסופק אם היה יום שבת או י"ט, וזה נ"ל יותר ודאי שהיה י"ט. ואחר שהרבה מן התנאים ההם כל א' מהם אמר קדיש א', קמתי אני ואמרתי בנעימה, והיה נ"ל אז כי הנועם ההוא כנועם קדיש של החצוצרות, הנהוג עתה לחזנים ספרדים. והייתי מרים קולי כ"כ בניגון הקדיש ועניית "אמן, יהא שמיא רבא" וכו' בכל כחי בנועם, עד שניחר גרוני מעט והיה מתדמה אז במחשבתי שלא נחה דעת מורי ז"ל בהרימי קולי עד כי ניחר גרוני מעט והשלמתי כל הקדיש כלו בנעימה והרמת קול בכח. ואני מסופק אם הקצותי תכף או אם גמרתי כל תפלת ערבית, כי ליל י"ט או שבת היה, כנז'. ואח"כ הקצותי.

אח"כ חזרתי לישון וארא מהר¹³⁶ קארו ז"ל בא לביתי להקביל פני בי"ט וישב. והנה, ר' שבתי חיים ושותפו הביאו לי מנחה ד' או ה' קופות של מאכל ותרנגולות פטומות מבושלות ומילינאש גבינה וחלב ואתן לפני מהרי"ק¹³⁷ ויתרצה לסעוד עמי. אך הוא לבדו אכל מהם, ואני לא אכלתי אלא תבשילים שלי, כמנהגי גם בהקיץ. ואיקץ. והנה

¹³⁴ ראה שער הגלגולים, הקדמה א.

¹³⁵ בית המדרש, ג, מדרש אלפא ביתא דרבי עקיבא, נוסח א, א, עמ' 27-28; בתי מדרשות, ב, מדרש אותיות דרבי עקיבא השלם, נוסח א, א, עמ' שסח. על עליית קורח ועדתו מן השאול ראה להלן ד, מט.

¹³⁶ מורנו הרב יוסף.

¹³⁷ מורנו הרב יוסף קארו.

פעמים הרבה אני חולם שמהרי"ק חולה וגוסס ואני הולך לבקרו ומצטער עליו ועושה לו תרופות. ואיני מבין פתרונם.

מז. כ"ב לניסן. א"ל מורי ז"ל: הנה אני באתי בעה"ז פעם אחרת והיו בצפת ת"ר בעלי בתים ועתה תחזור להתישב צפת ויהיו בה אלף ות"ר בעלי בתים ואחזור אני לבא.

מח. הש"ע. י"ח לכסלו. חלמתי שהייתי משדך לבני שמואל עם בת שלמה רגואן והייתי אומר לו לשלמה: אינך מכיר ערך מדרגתי, כי הלא כל בחינות חנוכה נרמזים בשמי. ואפרשם לו. ואיקץ. ואחלום שנית כי הייתי חוזר ומפרש מה ששכחתי, והוא זה: כי הנה ח' של חיים היא ח' של חנוכה. ג"כ ח' של חיים רומז לח' אורות נרות חנוכה. אבל השמן שבנרות נרמז בשתי יודי"ן של חיים, שהם סוד מ"ש במנורת זכריה ושנים זיתים עליה,¹³⁸ הם ב' יודי"ן, כמ"ש ברעיא מהימנא פ' פנחס,¹³⁹ כי כל יו"ד שיעורה כזית והם ג"כ סוד אלה שני בני היצהר, וכו',¹⁴⁰ כי השמן יוצא מן הזיתים וגם הוא נק' יצהר, כ"ש "דגנך תירושך ויצהרך";¹⁴¹ גם יצהר הוא אביו של קורח.¹⁴² ומ' של חיים היא מ' של מנורה, שהם הנרות עצמן, הרי נרמזו בשמי הנר והשמן והאור. גם נרמז בשמי של הגואל ההוא בעל נס חנוכה והוא מתתיה חשמונאי. ומ"ם של חיים רומז למ' של מתתיה. ועוד פירשתי דברים גדולים בענין הנז', ואיני זוכר כי אם זה שכתבתי.

מט. כ"ט לכסלו. חלמתי שהיה בקר יום שבת אחר תפלת שחרית והייתי בבית מורי ז"ל. וא"ל: דואג אני על קרובי ר' דוד אמריליו, שבא הוא וביתו ממצרים לגור פה צפת והוא עני ואביון ומהיכן יתפרנס. אמרתי לו: למדתני רבינו: רגלוהי דאיניש אינון ערבין ליה, וכו',¹⁴³ ואולי היה לו איזי זכות שהביאוהו רגליו ליקבר פה. א"ל: א"כ, איך הוא עדיין חי? אמרתי לו: אולי נגזר עליו שיחיה פה זמן מועט ואח"כ יקבר פה.

אח"כ הרגשתי בעצמי שנתעלפתי, שאחזני כאב גדול ואח"כ הוסר ממני העילוף. והנה, ד' נשים שמעו שנתעלפתי והיו באות לעשות לי תרופות. וימצאוני יושב, כי הוסר ממני העילוף. והיו שם אנשים הרבה ואומרים: זה העילוף לא בא לו אלא מהדאגות שדואג על כי אין העם שומעים קולו לשוב בתשובה. אז אמרתי למורי ז"ל: אל תכעוס עלי ואומר לך דבר א': הלא היא, כי כל הרעה הזו שאין העם שבים ואינם שומעים לקולי

138 זכריה ד, ג.

139 הזוהר, ג, רמד ע"ב.

140 זכריה ד, יד.

141 דברים ז, יג.

142 שמות ו, כא. קורח היה משורש נשמתו של קין, ותיקונו נעשה בידי ר' חיים ויטאל. ראה להלן ד, נט.

143 בבלי, סוכה נג ע"א.

אתה גרמת כל זה, יען לא לימדתני כל הצורך בחכמה זו. ואיני רוצה עתה להטריחך, כי הגיע זמן סעודת שחרית שבת ולכן אלך עתה לביתי ואבוא אחר הסעודה ואשב כל היום עמך, עד שתודיעני מה שתעשה עמי. ויצחק מורי עמי ברצון טוב. ואיקץ. (26) נ. י"ז לטבת, בפ' שמות, שבה נז' ענין לידת משה רבינו ע"ה חלמתי חלום ארוך ושכחתי וזהו מה שנזכרתי:

כי היה אהרן הכהן אחיו של משה חי בעוה"ז, בדור הזה, והיה פקיד על מלאכת המלך, ואיני זוכר אם על המכס או אם על עשיית צורת המטבעות.¹⁴⁴ גם איני זוכר אם גם ראיתיו בעיני אם לא. ובי"ח לטבת בזה השבוע חלמתי ג"כ חלום ארוך ושכחתי כנז' ואיני זוכר אם ראיתי בעיני ליששכר בן יעקב או אם הייתי דורש בעניניו סודות נפלאים בלבד.

ובע"ש של זו הפרשה, בעשרים לטבת, חלמתי חלום מבהיל ושכחתי ראשיתו וגם כמה דברים באמצע החלום. וזהו מה שנזכרתי: כי היה יום הושענא רבה או יום שמחת תורה עצמו והייתי בבית הכנסת בצפת, והיה עליהם חכם ר"י¹⁴⁵ אבולעפיא, ורצו אנשי הקהל לתקן ב"ה במצעות נאים, כמנהג יש' לכבוד שמחת התורה. ואז בחלום היה נראה לנו כי גם מנהג כל ישראל מימי קדם להביא בבית הכנסת את גופו של משה ע"ה. ואני מסתפק אם היה המנהג להביאו בכל שנה ביום הזה או מז' שנים לז' שנים ביום שמחת תורה, והנה בזה היום כבר עברו ז' שנים, ולכן היו מביאים אותו. וטעם הדבר לפי שהיום הזה הוא שמחת התורה שניתנה ע"י משה, ולכן היו מביאין אותו, "שישמח משה במתנת חלקו".¹⁴⁶ ועוד, לפי שקורין ביום הזה פ' וזאת הברכה, שנז' בה פטירת משה, ולכן מביאין את גופו לזכור ענייני פטירתו.

וארא והנה הביאו גוף משה לבית הכנסת והיה ארכו קרוב לעשר אמות.¹⁴⁷ ויכינו שם ספסל ארוך ועליו ספרים ועליהן הניחו גופו של משה. וארא שהיה גופו מלובש במלבושיו, וכאשר השכיבוהו על השולחן נשתנה מכמות שהיה ונהפך לספר תורה א' ממש, ולא היה נגלל אלא שטוח לארכו, כעין אגרת ארוכה מוטלת לאורך הספסל וכתוב בה כל פרשיות התורה מן בראשית עד לעיני כל ישראל. ולא היה כעין ספר תורה שלנו, עשוי מן יריעות רבות וכל יריעה נחלקת להרבה דפין, אלא כולן דף אחד לבד ומשורטט שטוח, שטה תחת שטה, עד הסוף. והניחוהו ראשו לדרום, שהוא פ' בראשית, וסופו לצפון והוא פ' וזאת הברכה. וחכם הקהל היה יושב אצל ראשו ואני בסופו. ואמרתי בלבי: מגאווה עשה

144 שתי המשרות היו פעמים רבות בידי היהודים בארצות המזרח.

145 ר' יעקב.

146 בעמידה של שחרית של שבת.

147 קומתו של משה רבנו הייתה עשר אמות. ראה בבלי, ברכות נד ע"ב.

כן שהניח ראש הספר תורה אצל מקומו וסופו אצל מקומי. וחזרתי ואמרתי בלבי: אע"י שהוא נתכוון להתגאות עלי, ראוי לי לשמוח בזה, יען מקומי סמוך לסוף פרשת ברכה, שבה כתוב פטירת משה, כי זה יורה שיש לי אחיזה ודביקות שיש בנפש משה רבינו ע"ה עם נפשי.¹⁴⁸ אז אמר החכם הנ"ל: הביאו לבושים להלביש גוף משה רבינו ע"ה, אבל האיזור שבו חוגרין מתניו אל תביאוהו, זולתי חוט אחד דק בלבד ובו תחגרוהו. והיה נראה בעיני החכם שדבר זה הוא חידוש גדול, שלא ידעוהו זולתו. וצחקתי עליו בלבי, כי הנה דבר זה של החוט כתוב בפירוש במסכת סופרים.¹⁴⁹ אחר כך ראיתי והנה חזר הספר תורה לכמו שהיה, גוף משה ממש, וילבישוהו ויחגרוהו בחוט הנז' ושתי סודרין לבנים ותמהתי עליו איך הוסיף שתי הסודרין. בתחלה צוה שלא יחגרוהו אלא בחוט לבדו. אח"כ שינו מושב הספסל הנז' והניחו ראשו למערב וסופו למזרח, ואני מסופק אם הוא להפך. וענין זה בחצי היום ושכחתי מה אירע עוד... אח"כ ראיתי עצמי חוץ לחומת עיר צפת במזרח, ושם מקום גבוה רחב כעין מישור אצל החומה, ואני וכל העם יושבין בצד דרומי המישור ולצד צפונה לצד החומה ממש היה מקום משה ע"ה ואיני זוכר אם היה שם קברו ממש או אם גופו לבד, כבראשונה. ואמנם, לא היינו רואין אותו ממש, רק בידיעה לבד. וגם היה בעת המנחה והייתי מתעצב ודואג בלבי מאד ואומר: מי יתן והייתי זוכה עתה לראות אור זיו השכינה אשר חופף על משה ע"ה, העומד פה עמנו, ומי יתן יפקחו עתה עיני ואראה. ובהיותי מהרהר, נשאתי את עיני להר הגדול אשר במערת צפת, אשר הוא מחובר מן הרים הרבה זה אצל זה, ובאמצע זה ההר, אצל כפר סמוע"א, ¹⁵⁰ היו שם ג' ראשי הרים סמוכים יחד, כנז'. ¹⁵¹ וארא והנה שקעה החמה שלא בעונתה אחורי ראש ההר הנז' כמנהגו. והייתי חושב בדעתי, כי עדיין לא ירד השמש הרבה באחורי ההר וקמתי אולי אראהו. ואשער בדעתי, כי השמש עצמו היה בכפר א' שהיה אחורי ראש ההר האמצעי הנז'. וראיתי בעיני את האור שלו זורח ונוטה לצד השמים בת... השמש, אך את השמש לא ראיתי. ואיקץ.

אח"כ חזרתי להתנמנם וראיתי עצמי בבית הכנסת של ספרדים בדמשק ביום ראש השנה בעת תקיעת שופר. ויקם הר' יהודה אפומאדו ¹⁵² ז"ל ויתקע סימן הראשון, שהוא תשר"ת, ולא השלימו, אבל תקע תקיעה ושברים ותקע התרועה והאריך בה מאד עד כי לא היה בו כח להריע. ואז הריע ג' טרימוטי"ן קטנים בתכלית החולשא כלל. (27) וכולנו היינו תמהים מכל אלו השנויים שעשה. וכל החלום היה בסוף הלילה. ואיקץ.

148 ראה להלן ד, ה; ד, טז; ד, כג.

149 לא מצאתי רמז לזה בכמה גרסאות של מסכת סופרים שבידינו.

150 הוא כפר סמועי, שבין פרוד (פראדיה) למירון. ראה ברסלבסקי, א, עמ' 231.

151 ראה לעיל ב, ב.

152 הוא היה רופא ונזכר בזמירות ישראל, עמ' קמג ע"ב. ראה בניהו, האר"י, עמ' 210–211.

ט"ו בשבט. חלמתי שהיה יום הכפורים ביום והיינו אני ומורי ז"ל האשכנזי בתיבה והר"י¹⁵³ קוריאלי¹⁵⁴ שליח צבור. והתחיל כל נדרי בנועם, ולא כמנהגו. ואמרתי: עדיין הזקן הזה קצת בכחו הראשון. אח"כ אמר ה' מלך בנועם; אח"כ הוציא ס"ת והיה סגי נהור, כמנהגו. וכשקרב אצל התיבה שאל למורי ז"ל עלי, אם עדיין הייתי אוהו דרכי במחשבת ההשגה. ושיבהו: עדיין כל מחשבותיו בענין זה. ואז הייתי בוכה לפני מורי שיורני דרך זו אלך. ואיקץ.

נא. אל תתמה אם אני כותב חלומות, כי הרי במדרש קהלת שאל ר' יוחנן להווא גרדי שראה בחלום לרב אסי שהרקיע היה נופל והחזיקו רב אסי ומאז ואילך חשש לזה החלום ונהג בו כבוד.¹⁵⁵ גם במס' ברכות אביי ורבא גדולי הדור היו נותנין שכר לבר הדיא שיפתור להם חלומותיו.¹⁵⁶ וכאלה רבות. ושם אמרו כי לאדם טוב אפי' כדוד אין מראין לו אלא חלום רע ואם רואה חלום טוב שוכח אותו, אבל אחרים רואין לו חלום טוב. ושם אמרו: ג' חלומות מתקיימין חלום שחלם לו חבירו וחלום שחרית וחלום שנפתר בתוך חלום. א"כ, יותר טוב הוא כשחבירו חולם לו חלום טוב מכשהוא עצמו חולם.¹⁵⁷

ו' לניסן. חלמתי שהייתי הולך בדרך והנה שם הרים גדולים ובהם כפרים סמוכים לצפת. ואבא אל כפר א' ושם יהודים. וארא שם בית הכנסת וכנגדו בית המדרש א' ללמוד בו תינוקות כל הכפר ושם יושב המלמד שלהם ושמו ר' יאשיה, הנז' בירושלמי, שצוה, "קברוני בתכריכין לבנים שאיני בוש במעשי", וכו'.¹⁵⁸ והיה איש חסיד גדול ופרוש ומתבודד. וגמרתי בלבי לשאול ממנו דרכי בפרישות והתבודדות. ואשאל ממנו. וארא כי היה מלביש אותי מלבוש של משי והיה אורג אותו על גופי והיה כעין חגורה של משי רחבה שיעור ג' אצבעות ארוכה מאד. ותחילה היה מסדר אותם ממעלה למטה על גופי כעין שתי ואח"כ היה אורג אותם כעין ערב, עד שגמר לארוג את המלבוש. והיה אומר לי: הנני מלבישך חגורה. והיה נ"ל כענין מש"ה "ויעשו להם חגורות",¹⁵⁹ ר"ל: לבוש א' נעשה מאריגת חגורות וכבר החגורה היתה מתחלה נארגת מחיבור חוטים. והיה אומר לי פסוקים נחמדים מאד מענין שלימות נפשי ושכרה בתענוגי הע"ב. ואיקץ והייתי זוכרם. וחזרתי לישון, ושכחתים. ואיקץ. והיה זה הפסוק שגור בפי: "שמן ששון

153 הרב ישראל.

154 דוד, מס' נ, עמ' 189-190.

155 קהלת רבה ט, י.

156 בבלי, ברכות נו ע"א.

157 תוכן הסימן הזה נמצא בדפוסים בתחילת החלק הזה, לפני החלום הראשון, ולשם הוא שייך.

158 ירושלמי, כלאים ט, ג.

159 בראשית ג, ז.

מחברך מור ואהלות קציעות כל בגדותיך".¹⁶⁰ גם פסוק "אז תתענג על ה'"¹⁶¹ וכו'. וכל שאר דברי החלום שכחתים. והיה זה באשמורת הבוקר.

ליל שבת כ"ד לניסן. אחר שנולד בני אברהם יצ"ו בכ"ה לאדר, יום שבת חלמתי שנולד לי בן והיה המילה ביום שבת. והייתי בכעס עם קהל הספרדים שבדמשק והתפללתי בביתי עם קצת אוהבים שלי. ויאמרו להם: למה אינך שולח אחר רבך הר"מ¹⁶² אלשיך נ"ע? ואמרתי להם: מפני שאיני רוצה שימול בני, אלא ר' שלמה שניאור ואם יבא מורי אצטרך לתת לו את בני שימול אותו. אז ראיתי חדר א' בתוך ביתי פתוח בכותל ימני ושם שתי חלונות ובהם יושב מהר"י¹⁶³ קארו ז"ל מתפלל עמנו. בא לכבדני. ואתן לו שלום ויחזיר לי שלום ויבוא עד המקום אשר אני יושב ויוליכני אל כותל המזרחי שבבית, אנחנו שנינו לבדינו. ויאמר לי: אתה עסוק למול בנך עתה, והנה המלך שלח המשנה שלו להשחית ולשלול כל העיר. והנה בעת הזו יכנס המשנה או הקהאיי"א שלו, לכן ראה אם תוכל לבטל גזרה זו בכח חכמת הקבלה שאתה יודע. אז התפללתי בנשיאות כפי, ואמרתי: ירמיאו"א שתראה לפניך דם קרבן בני שאמול היום כדם קרבנות ע"ג המזבח וכו', ותרחם על עמך יש' ועל העיר הזו, וכו'. ואיקץ.

כ"ב לטבת שע"א. ראיתי בחלום שפתחתי תפלין שבראשי וראיתי בפסוק "למען ירבו ימיכם וכו' על האר"¹⁶⁴ זו הצד"י הארוכה תמורתה אות ק' וטיפת דיו על כולה וגררתיה ונגלית אות ק' ותמהתי: איך זה נעלם ממורי ז"ל כשראם ולא הגיד לי פיסול זה. ואקח (28) סכין וגררתי גג הקו"ף באמצעו וישאר ק' ארוכה. ואיקץ.

ואישן ואחלום שנית, כי זו הק' ארוכה היא י"ן של קין והוא הטוב שבקין, חיבור אבא ואימא. ומפני העון של קין שחטא בהן כנודע, היו אחור באחור כנודע בק' ארוכה ואז שלטה בהן הקליפה, שהיא ק', ונהפכו לק' שהיא ק' של קין ולא עוד אלא שהחושך שלה גברה שם וזו היא טיפת הדיו. והתחלתי אני לתקן פגם של קין באבא ואימא. ועדיין כלשהו נשאר לי לתקן בזעיר ושכחתי ענינו אחר שהקיצותי. ונ"ל כי גם היו אומרים לי שכבר בא לי נשמ"ה וח"ה מן עשי"ה ואני בתקונם מפגם קין הנז'.¹⁶⁵

ליל ב', ד' לאדר שע"ג. חלם ר' משה מזרחי הסופר¹⁶⁶ שהיה בבית מדרש א' ושם זקן א' יושב על מחצלת ושלש מאות תלמידים נצבים עליו. ודמות אותו זקן היה כדמותו

160 תהלים מה, ח-ט.

161 ישעיה נח, יד.

162 הרב משה.

163 מורנו הרב יוסף.

164 דברים יא, כא.

165 ראה להלן ד, ט; ד, י; ד, כה, ובמקומות אחרים.

166 אולי זה משה מזרחי שחיבר ספר על חכמת הטבע. ראה בוס, חיים ויטאל.

בכל הפרטים ועיניו סגורות ודורש, כמוני ממש. וישאל עליו ויאמרו לו: זה הוא הלל הזקן, ויתמה איך יושב על מחצלת. ויענוהו כי כן היה עני בעה"ז. והנה הוא מדבר בלחש רב מרחוק מן הזקן עם ג' מהנצבים ואומר לו: הנה דמות זקן זה בכל פרטיו דומה לחכם פלוני הר' חיים ויטאל. אז היה אותו הזקן משיבו מרחוק ואומר לו: וכי אתה תמיה על זה? דע כי נשמתו אצולה מנשמת. אז הוליקוהו למדרש רבינו הקדוש ז"ל והראוהו רוב עושרו וגדולתו לאין קץ; ואותו עצמו לא ראה. וקודם לזה, קרוב לשנה, חלם ג"כ שראני בחלום והיה שואלני גם ראיתי איזו פעם בחלום אותו דבר ואמרתי לו בשתי לילות של שבת חלמתי עם אליהו ז"ל.

[חלק ג]

(29) הרב אב"א זלה"ה
אלו הם חלומות זולתי.

א. שנת של"ט. בירושלים. בא אלי גוי א' בנאי וא"ל: חלמתי בזו הלילה שמכותל הבית הזה שאתה דר בה היה יוצא מעין מים חיים ומשקה לכל העולם, אפי' לגויים.

ב. גם בא אלי פליל א' גדול, שהשכיר לי ביתו, והשכים בבקר רוכב על הסוס וא"ל: כל הלילה הזה לא ישנתי מרוב מחשבתי על חלום נפלא שראיתי בזו הלילה, ובאתי לראות אם יש שום שינוי בביתי: ראיתי שהיתי נכנס וראיתייה מוצעת מצעות משי וכסף וזהב, גם כל הכותלים היו בנויים מאבנים טובות ומרגליות מבהיקות כשמש ומכותל דרומי יוצא לחוץ מעין מים חיים ומשקה לכל העולם, אפי' לגויים.

ג. גם אשה ישראלית מתענה כל ימיה אמרה אלי: ראיתי הלילה בחלום את שיך עבד אל נביא, הפליל יותר גדול שבירושלים, שנפטר בשנה זו אחר שלקח לשמואל הנביא לישמעאלים מיד היהודים.¹ והיה אומר לי: קח נא מידי את המפתחות האלו שהם משערי בית המקדש, כי עד עתה היינו אנו מושלים עליו ועתה שבאת אתה כבר ניתן לך ממשלת בית המקדש; ולכן, הנה אלו המפתחות, קחם לך, כי שלך הם מכאן ואילך. ואקחם ונלך עם הרבה יהודים ונבנה בית המקדש וטיהרנוהו ונקרב קרבנות חובותינו.

ד. יום א' הייתי מתווכח עם פליל א' גדול ע"י מתורגמן וחילה פני מאד שמאז והלאה אטרח ללמוד לשון ערבי, שלא יצטרך לשמוע דברי ע"י מתורגמן והסכמתי לעשות כן. ובבקר בא אלי הה"ר יצחק חדידא ז"ל, תלמיד מורי ז"ל ויאמר לי: נפלאתי מאד, כי ראיתי בחלום הלילה הזה למוריניו ז"ל מדבר עמי וכשרצה ללכת אמרתי לו: למה אינך אומר לי איזו שליחות שאומר אל תלמידך ידיך הר' חיים? ויאמר לי: הזכרתני: לך אמור לו שיזהר בנפשו שלא ילמד לשון ערבי, כי מן השמים אינם חפצים שילמוד לשון זה, כי ח"ו יבא לידי סכנה בהתווכחו עמהם פה אל פה, שלא ע"י מתורגמן.

ה. שמ"ו. בצפת שאל ר"ש בן קאים² ש"ח על ענין של השגתי. והשיבו לי: התרפית

1 ארץ ציון וירושלים, עמ' כ; איש שלום, עמ' 113-116; וילנאי, עמ' קסה-קעו; אילן, עמ' 361-362.

2 הוא לא ידוע כלל. בניהו, האר"י, עמ' 72 הערה 8.

ביום צרה צר כחכה.³ ונר' לי פי' הדברים שהיתי צריך לקבוע וללמד לזולתי.

ו. גם ר' מסעוד סגי נהור⁴ שאל ש"ח על הנז' והשיבו לו שני פסוקים אלו: והיה בעבור כבודי וכו',⁵ וראית את אחורי וכו'.⁶ וחזר ושאל ש"ח לילה אחרת והשיבו לו: הנה תשובת מה שאלת על הר' חיים, היא רמוזה באות ת'⁷ ובאות ו'⁸ של אלפא ביתא של אשרי תמימי דרך.⁹ ואמר לי כי זו התשובה היתה חלום בתוך חלום והקיץ ופיו מדבר התשובה הנז'.

ז. שנ"ח. בדמשק. חלמה סעדת שראתה אשה אחת שהלכה עמה לבית הכנסת להתפלל מנחה. והיו שם אנשים רבים. ותאמר להם בכעס גדול: למה אינכם ממתינים עד שיתקבצו כל אנשי המדינה ויתפללו יחד? ותאמר לה סעדת: מי את, שאינך יריאה לחרף כל האנשים האלה בקול רם? אמרה לה: אני האשה שלקח הה"ר חיים המקובל במצרים. ותלך עוד להאלה, לצאת מפתח העיר. ותאמר לה סעדת: יש הסכמה שלא תצא שום אשה חוץ מפתח העיר, אלא אם יהיה ללוות איזו נפטר. ותאמר: שאי עיניך וראי. אז נשאה עיניה ותרא ארון א' גדול כאורך שתי קומות איש והיה פורח באויר והולך. ויצא קול א' מתוך הארון ויאמר לה: סעדת, לכי אל הה"ר חיים המקובל ואמרי לו: החכמה שנתן לו הב"ה לא נתנה לו לבדו, אלא כדי שיזכה גם כן לבני אדם וישיבם בתשובה ולמה מונע מלדרוש לעם להשיבם? והנה, אני המדבר הוא יהושע בן נון תלמידו של משרע"ה ואמרי לו משמי כל אלו הדברים.

ח. שנ"ט. חלמה סעדת הנז' שהיתה בשדה וראתה ז' חכמים עוברים דרך שם וכל א' מהם היה נושא ס"ת א' בזרועו. ואחר כולם ראתה לאשתי חנה הולכת בסמוך עם החכם הז', האחרון שבכל הז', והיתה נושאת בזרועה ג' ספרים גדולים כעין שלנו ואינן ס"ת ממש. ותשאלנה: להיכן אתם הולכים? ותאמר לה: אנו הולכים להר הכרמל להתפלל שם. ותאמר לה: ומי הם אלו? ותאמר: הראשון שבכולן הוא החכם האשכנזי, רבו של בעלי הר' חיים, והוא הגדול שבהם. והאחרים הם: הר' יוסף קארו והר' יוסף סגיש¹⁰ והר' יעקב בירב הגדול¹¹ והר' יוסף ציאח ועוד ששי, ולא זכרה את שמו. והז' האחרון שבכולן הר' משה

3 משלי כד, י.

4 הוא היה רבו בקבלה של ר' שלומיל מדרזניץ, מחבר שבחי האר"י.

5 שמות לג, כב.

6 שמות לג, כג.

7 תהלים קיט, קסט-קעה.

8 תהלים קיט, מא-מח.

9 תהלים קיט.

10 דוד, מס' לב, עמ' 175.

11 דוד, מס' לט, עמ' 180-182.

סעדיה אבי ולכן אנכי הולכת סמוכה לו. ואלו השלשה (30) ספרים שאני נושאת הם ספרי חכמה שחידש בעלי הר' חיים בעולם הזה, ואני עזרתיו ושמשתיו, ולכן נותנין לי שכרי בעה"ב.

אח"כ הפך מורי ז"ל פניו אליה ואמר לה: סעדת, לכי אמרי להר' חיים המקובל שכינך משמי: למה חותם פיו מלדרוש חכמתו לרבים להשיבם בתשובה ולמה מתגאה כל כך בחכמתו, כי הנה בנו הקטן שיצא מחלציו¹² יהיה חכם גדול יותר ממנו.

ט. שס"ז. ליל ששי. חלם ר' בנימין חזן, שראה זקן מופלג אומר לו: למה בכל יום אתה חוטא, כשנכנס הר' חיים המקובל לב"ה ואינך עומד מפניו? והנה הוא אדם גדול ביש' ואינכם מכירים מעלתו והנה החכם הזה הוא קרובי ודע, שאם מכאן ואילך לא תתקן חטא זה, תקבל עונש. ולכן בבקר השכם ולך לביתו ותנשק ידיו ורגליו ותבקש ממנו מחילה על מה שעשית לשעבר. ויאמר לו: מי אתה? ויאמר לו: אני הוא אליהו הנביא. ויקץ.

י. בת יוסף ציאד¹³ חלמה, שראתה אותי לבוש ירוק כעין כרפס ומצנפת כרפס על ראשי, ואני יושב על הכסא. והיו אומרים לה: הנה זה הוא מלך ישראל וכשיעברו ג' שנים מהיום אז יהיה הוא מלך על כל ישראל.

יא. ר"ח כסלו. חלם ר' כלב פינטו¹⁴ שראה להר' יעקב אליה, וחילה פניו שיתן לי שלום משמו ושיאמר לי כי אני חשוב מאד בתכלית למעלה בשמים וכי המשיח אוהב אותי מאד ותמיד הוא מתפלל עלי לפני הב"ה.

יב. אייר. חלמה רחל האשכנזית, שהיתה יושבת שם בצפת במרפסת עליה שלה, אשר אני דרתי שם, ותרא אותי מעופף ויורד מן השמים וירדתי שם. והייתי מספר לה גודל מעלתי אשר לי שם והמראות הגדולות שראיתי שם. וגם כי בהיותי שם נתנו לי מפתח א', ויאמרו לי: לך לאוצר פלוני אשר כאן, אשר עדיין לא נפתח מיום שנברא העולם ופתח אותו בזה המפתח, כי אין רשות לשום אדם לפותחו אלא אתה. והלכתי שם עם מלאך א' גדול ששלחו עמי, שיראני מקום האוצר ההוא. ושם ראיתי חכם א' גדול שנפטר זה ת"ק שנה ויאמר לי: הנני מייעץ אותך, שלא תפתחו עתה, פן יעכבו אותך פה בו ולא יתנוך לירד עוד בעולם השפל; ומרוב אהבתי אותך אני מייעץ אותך כן. ואם ירא אתה על שאינך מקיים שליחותך, תן לי המפתח, ואני אעמוד כאן כאילו אני מתעסק לפותחו ואתעכב פה קצת זמן ואז תבא לפותחו כי אין רשות לשום אדם בעולם לפותחו אלא אתה. ושמעתי עצתו וארד בעולם הזה.

12 זו רמיזה לבניו שמתו. ראה לעיל ב, ו; ב, כ.

13 לעיל, ב"א, כד, שמו כתוב ציאג; וב"ג, ח שמו כתוב ציאת.

14 ריבלין, עמ' 118.

יג. שס"ח. כ"ט לתמוז, ליל מ"ש. חלם ר' אליהו עמיאל שהיינו בצפת. ואמרתי לו: בא עמי, כי אני רוצה לקבץ כל הצדיקים וללכת לבית המקדש. ונלך תחלה אל מערת ר' יהודה בר אלעאי¹⁵ והיה יפה תאר ושמן ובעל בשר. ויאמר לי: לך אצל אדוני. והלכתי שם וראיתיו עם עשרה חכמים לומדים עמו. ומשם לר' יוסי דמן יוקרת.¹⁶ ומשם להלל ושמאי¹⁷ ורשב"י¹⁸ ור"א¹⁹ בנו²⁰ ור' יוסי בן קיסמא²¹ ור' פנחס בן יאיר.²² ומשם לר' יוסי הגלילי²³ ומצאתיו כותב ס"ת א'. ויאמר: המתינו לי עד שאכתוב ג' תיבות אלו והם: ה' ילחם לכם.²⁴ ומשם ליונתן בן עוזיאל²⁵ שם חזרנו לצפת להושע בן בארי.²⁶ והר' יוסף קארו²⁷ והר"ש²⁸ אלקבץ²⁹ והר"מ³⁰ קורדואירו³¹ והר' יעקב גויזו והר' אלעזר אזיכרי³² ואבא מארי ז"ל ועמהם הר"מ³³ גלנטי שהוא חי עדיין. ומשם לריב"ז³⁴ ולר' עקיבא³⁵ ולר' מאיר.³⁶ ומשם ליונה בן אמתי.³⁷ ומשם לרבינו הקדוש³⁸ ותוארו כתואר

- 15 ארץ ציון וירושלים, עמ' טו; איש שלום, עמ' 142-143; וילנאי, עמ' שנב-שנה; אילן, עמ' 312-314.
- 16 ארץ ציון וירושלים, עמ' טז; איש שלום, עמ' 156-157; וילנאי, עמ' שסג-שסד; אילן, עמ' 357.
- 17 איש שלום, עמ' 129-132; וילנאי, עמ' רפט-רצה; אילן, עמ' 281-282.
- 18 ר' שמעון בר יוחאי.
- 19 ר' אלעזר.
- 20 ארץ ציון וירושלים, עמ' טז; איש שלום, עמ' 179-181; וילנאי, עמ' שכד-שמג; אילן, עמ' 281, 286-287.
- 21 ארץ ציון וירושלים, עמ' כו; איש שלום, עמ' 155-156; וילנאי, עמ' שעג-שעד; אילן, עמ' 285.
- 22 ארץ ציון וירושלים, עמ' יז; איש שלום, עמ' 175-176; וילנאי, עמ' שנו-שנז; אילן, עמ' 195, 348-349.
- 23 ארץ ציון וירושלים, עמ' יז; איש שלום, עמ' 157-158; וילנאי, עמ' שס-שסב; אילן, עמ' 202-203.
- 24 שמות יד, יד.
- 25 ארץ ציון וירושלים, עמ' טז; איש שלום, עמ' 152-153; וילנאי, עמ' רצה-רצו; אילן, עמ' 321-322.
- 26 ארץ ציון וירושלים, עמ' טו; איש שלום, עמ' 61-63; וילנאי, עמ' רכה-רכז; אילן, עמ' 337-338.
- 27 וילנאי, עמ' תלד-תלה; אילן, עמ' 343.
- 28 הרב שלמה.
- 29 וילנאי, עמ' תלא; אילן, עמ' 350.
- 30 הרב משה.
- 31 וילנאי, עמ' תלא-תלב; אילן, עמ' 346.
- 32 דוד, מס' יג, עמ' 158-159.
- 33 הרב משה.
- 34 רבן יוחנן בן זכאי. על קברו ראה איש שלום, עמ' 149-150; וילנאי, עמ' שב-שג; אילן, עמ' 226-227.
- 35 ארץ ציון וירושלים, עמ' כז; איש שלום, עמ' 173-175; וילנאי, עמ' שז-שי; אילן, עמ' 232-234.
- 36 איש שלום, עמ' 166-169; וילנאי, עמ' שטו-שכד; אילן, עמ' 230-231.
- 37 ארץ ציון וירושלים, עמ' יח; איש שלום, עמ' 77-78; וילנאי, עמ' רל-רלא; אילן, עמ' 291.
- 38 רבי יהודה הנשיא. איש שלום, עמ' 145-146; וילנאי, עמ' שמז-שנב; אילן, עמ' 332-333.

מורי הר"מ³⁹ אלשיך ז"ל. ומשם ליוסף הצדיק⁴⁰ ויהושע בן נון⁴¹ ואלעזר ואיתמר⁴² וע' זקנים⁴³ וכלב בן יפונה.⁴⁴ ומשם לגד החוזה.⁴⁵ ומשם לאדם הראשון⁴⁶ ואברהם יצחק ויעקב.⁴⁷ ואלו הד' לא היו קבורים בעפר, אלא הם ישינים שוכבים במערה, ואבוקה גדולה מאד לפני אדם הראשון לבדו.⁴⁸ ושלמהביות ונרות לאין קץ נכללין בכלל השלהבת הגדולה של האבוקה, מראשה ועד סופה. וישאלני ר' אליה הנז': מה המה אלה השלהביות? ואמרתי לו: אלו הן כל נשמות הצדיקים אשר הם כלולות בנשמת אדם⁴⁹ שהיא האבוקה עצמה והן כדמיון הנרות לפני האבוקה.

ומשם הלכנו עם כל הצדיקים הנז' לבית המקדש. ושם מערה א' תחת בית המקדש, ושם היה זקן מופלג. ולא הודעתי לר' אליה את שם הזקן ההוא. ועמו יושב מורי ז"ל האשכנזי. ויאמר מורי ז"ל: הביאו לפנינו את יעקב אבולעפיא. וילכו הר' אלעזר אזיכרי והר"מ⁵⁰ גלאנטי ויביאוהו שם. וכל הצדיקים הנז' כולם לובשים לבנים וגם אני הייתי לבוש צוף א' לבן. ויעקב הנז' בא לבוש בגדים שחורים וגם היה לו מסוה א' שחור על ראשו ופניו וזקנו. ויצו מורי אל שני החכמים שהביאוהו להסיר מעליו כסותו השחורה וילבישוהו מעיל קטן לבן (31) מגיע עד כרעיו בלבד. ויעשו לו כן. אבל המסוה הנז', אמר להם שימתינו, שעדיין אינו זמנו להסירה. אחר כך ציווה אותי מורי ז"ל שאלך לחגי הנביא, שיכתוב לי שטר בידו מכל מה שעבר. ונלך ונמצאהו במערה, יושב על האצטבא ונר דולק לפניו. ויכתוב ויחתום בידו ויתן בידי. וחגי נשאר במערה ולא בא עמדי לבית המקדש כשאר הצדיקים הנז' ל. ובעודי מדבר עמו, הלך ר' אליה הנז' ליספר למורי ז"ל איך נכתב השטר ונחתם ואז הזקן הנז' היושב שם פתח פיו ויאמר לר' אליה: לך אמור להר' חיים, שזכור יזכור ולא ישכח את הדברים אשר נדברנו יחד זה ימים בליל שבת בבית הכנסת א' והבטיחני לקיימם, והם דברים שהוא מוכרח לעשותם. ואני עדיין עם חגי, ומשם שמעתי כל דברי הזקן, כי קרובה מערת חגי לב"ה. ואמרתי: כן אעשה. ושמתי ידי על ראשי כמי שמודה לקיים הדבר ההוא.

39 הרב משה.

40 ארץ ציון וירושלים, עמ' יח; איש שלום, עמ' 79-82; וילנאי, עמ' קז-קיג; אילן, עמ' 365-366.

41 איש שלום, עמ' 72-75; וילנאי, עמ' קמט-קנה; אילן, עמ' 258-259.

42 איש שלום, עמ' 52-53; וילנאי, עמ' קנה-קנט; אילן, עמ' 310-311.

43 איש שלום, עמ' 110-112; וילנאי, עמ' קנט.

44 איש שלום, עמ' 72-75; וילנאי, עמ' קנה; אילן, עמ' 259.

45 איש שלום, עמ' 58; וילנאי, עמ' ריב; אילן, עמ' 220-221.

46 איש שלום, עמ' 46-47; וילנאי, עמ' סג-סו; אילן, עמ' 208-210.

47 איש שלום, עמ' 39-44; וילנאי, עמ' עא-צח; אילן, עמ' 208-210.

48 הוזהר, א, קכו ע"א.

49 ראה הוזהר, ג, קמג ע"א. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

50 הרב משה.

ויקץ והנה חלום.⁵¹

ויהי אח"כ ביום שבת הבאה באשמורת, היה ר' יעקב אבולפיא מטייל בב"ה ושונה משניות. ופתע פתאום לקחו כסותו השחורה מעליו כי לא הלביש בתי ידיו ולא הרגיש מי לקחו. ויפן אחריו ולא ראהו. וגם היו שם ג' אנשים אחרים ולא ראו מאומה. ובע"ש השלישית עשה שלום עמי ויקבל עליו לבא הוא ותלמידו בכל יום חצי שעה לשאפרש לו מעט מס' הזוהר דרך פשט בלבד וחזר בו.

יד. כ"ז לאב. חלם ר' יצחק נ' נון החזן בליל שבת שהיה הולך לגוב"אר להתפלל שם בב"ה במשמרת של ערב ר"ח ופגע בו אדם מהודר ביותר, כבן מ' שנה, אדמוני גבה קומה ויפה תואר. ויאמר לו: מה עשו קהל אסקליין בענין הר' חיים, שלא רצה להיות חכם עליהם? וישיבהו: כבר אנו עוסקים בענין זה, לעשות שלום, ויאמר לו: אילו ידעתם מעלת החכם הזה הייתם משכימים ומעריבים לפתחו, לנשק ידיו ורגליו ולחסות תחת כנפיו. אמר לו: וכי אין אנחנו יודעים שהוא חכם גדול? ויאמר לו: כל העולם יודעים שהוא חכם גדול, אבל אינם יודעים מי הוא. א"ל: ומי הוא? ויפצר בו מאד עד שהשיבו. ויאמר לו: הנה הוא המשי"ת. ואביא לך ראייה מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ומן התלמוד. מן התורה מן הפסוק שאומר "ויחי למך" וכו'⁵² למ"ך הם אותיות מל"ך. ואמר "ויולד בן" ולא אמר ויולד את פלוני, כשאר המקומות, והטעם הוא כי נח הוא המשיח.⁵³ אם תהפוך ח' של נח על צדה, תהיה צורת ב' ונמצא כי ויולד בן הוא כאילו אמר ויולד נח. ולפי שלא היה מהול בידי אדם⁵⁴ נק' בן סתם, וכשהטיפו ממנו דם ברית ע"י אדם היה כח באותה הב' לעמוד על עומדה ונתהפכה לח', כנגד המילה שניתנה לח' ימים; ואז נק' שמו נח ממש. ולא עוד, אלא שהנו"ן אשר בסוף ב"ן נקדמה בראש והיה נח, כי הנו"ן היא נ' של נחש, שהיא הערלה שנתקנה בו.⁵⁵ ולפי שהוא המשיח בדור המבול ובדור האחרון, לכן נאמר "זה ינחמנו ממעשינו"⁵⁶ בדור המבול, "ומעצבון ידינו"⁵⁷ בדור האחרון. גם לרמוז לזה יש שני מיני טעמים במלת זה, תרי טע"מי ותלש"א, לרמוז כי

51 בראשית מא, ז; מלכים א ג, טו.

52 בראשית ה, כח.

53 למך קרא לנח מנחם. ראה ילקוט שמעוני, בראשית רמז מב; ספר הישר, עמ' 53. מנחם הוא שמו של המשיח (בבלי, סנהדרין צח ע"ב). גם ויטאל זיהה בין נח ובין ינון על פי גימטריה, וינון גם הוא שם של המשיח (בבלי, סנהדרין צח ע"ב). לפיכך נח (מנחם וינון) = משיח.

54 מדרש תנחומא, בראשית יא; נח, ה; אבות דרבי נתן, עמ' 12.

55 על הקשר בין הערלה ובין כוחות הסטרא אחרא, שסמלו נחש, ראה וולפסון, עיגול בריבוע, עמ' 148 הערה 49 והמקורות שם.

56 בראשית ה, כט.

57 שם.

נח זה ינחמנו בשני גאולות. גם לזה נכפל שמו נח נח.⁵⁸ גם נכפל שמו לרמוז אל הנ"ל, כי נח הוא חיים, בזה האופן: כי מ' של חיים במלואה היא מ"ם, בגימ' פ'; ושתי היודי"ן הרי ק' ואות ח"ת היא אצלנו בעולם העליון במילוי ח"ח כמו שאתם אומרים בעולם השפל ה"ה, ו"ו, מ"ם, נו"ן, כן אצלנו ח' במלואה ח"ח הרי הכל בגימ' קי"ו, כמו נ"ח נ"ח. ואז, בזמן גאולת דור אחרון, נק' שם המשיח חיים והנו"ן שבנח לא תזכר עוד, כי היא נון של נ"חש ושל נ"פילה, כי לכך לא נא' נו"ן באשרי יושבי ביתך, כנודע.⁵⁹ מן הנביאים דכתיב "והוציא את האבן הראשה תשואות חן חן לה"⁶⁰ והם אותיות נח נח, כי בדור המבול גבר כח הנו"ן, שהיא הנחש והערלה, על אות ח', שהיא המילה ואז יגבר כח הח' שהיא המילה על הערלה, שהיא נ' של נחש. וזה יהיה בבית שני, בימי זכריה. אך בגאולה האחרונה יבטל הנ' של הנחש לגמרי ויהיה שמו חיי"ם, כנ"ל. מן הכתובים דכתיב "לפני שמש ינון שמ"ו",⁶¹ כי ינו"ן בגימ' נח נח וחו"ן חן, וגם חיים ע"ד הנ"ל.

מן התלמוד שכתוב שם "בעקבי משיחא חוצפא יסגא".⁶² פי': כי שם המשיח הוא חיים כנ"ל. ועק"ב הם אותיות יעק"ב אבלעפיא שבזמנו, כי חוצפא שלו יסגא על חיים. גם רומז, כי יעקב הנז' יעכב ע"י חיים הנז', כי אות כ"ף של יעכב במילוייה הם בגימ' ק': הרי כי יעק"ב הוא יעכ"ב. ונתן לו האיש ההוא שתי הדסים להריח בהם כדי שלא ישכח זה החלום. ויקץ.

(32) טו. שנת נ"ה. קודם שנשאתי אשתי גאמ"לא היתה דרה בסינים, וראתה בחלום שהיתה עולה בסולם גבוה מחצרה אל גג ביתה ובן הר"י כהן דודה בחיקה. ובהיותה קרוב אל הגג נראה אליה זקן מופלג וזקנו אדומה ולבנה. ויאמר לה: פלונית, אם לא תקבלי עליך מעתה להנשא להר' חיים המקובל, אשליך אותך ואת הילד לארץ, והיא היתה בוכה. ולא נתרצה הזקן להניחה עד שנדרה לו לעשות כן. אח"כ באה לדור פה דמשק. וליל א' של מ"ש לקחה בפיה מן היין שבכוס ההבדלה, קודם שיטעום ממנו שום אדם, והוציאה ראשה מן חלון ביתה, לשמוע קול ראשון. ושמעה שהיו קורין פסוק "עץ חיים היא למחזיקים בה", וכו'.⁶³ אח"כ נכנס לביתה יום אחר גוי מכשף ובראותו אותה א"ל מאליו: כמה טוב מזלך כי את עתידה להנשא לחכם גדול, זקן א' ושמו חיים.

58 בראשית ו, ט.

59 בבלי, ברכות ד ע"ב.

60 זכריה ד, ז.

61 תהלים עב, יז.

62 משנה, סוטה ט, טו.

63 משלי ג, יח.

י. שס"ו. חלם ר' שלמה ואלנסי שהיה בדמשק בבית של ספרדים ביום תענית צבור ואביו ז"ל יושב בתיבה. ובאמצע הסליחות שתקו כל הקהל יותר משעה א', וכולם היו בוכים. וישאל להם ר"ש: ⁶⁴ מה זו שתיקה? ואין עונה. וישאל לאביו ויאמר לו: אתה ירדת מעולם העליון, הגד לי הסיבה. ויאמר לו: ואיך נתפלל לפני הב"ה, אם חכם זה הקהל ר"י ⁶⁵ אבולעפיא החרימוהו בשמים מפי הר' חיים המקובל, איך תשמע תפלת הקהל שלו? ועל זה כולם בוכים.

יז. שס"ז. ליל ר"ה. אירע ענין מצור גאנבו"לט ⁶⁶ וכל יושבי העיר החביאו נכסיהם במערה ור' שמואל בירו"אני לא היה לו מקום לטמון, והיה מצטער כל הלילה, כי למחר ביום ר"ה היה עתיד ליכנס הצר בעיר. ויחלום כי גם בתוך החלום היה מצטער על זה. והנה איש עומד לנגדו ויאמר לו: אל תצטער על זה "וגנתי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי" ⁶⁷ ויאמר לו: כי מי הביא לדוד בדמשק לשיגן עליה? אמר לו: הנה חיי"ם הוא דו"ד. אמר לו: ואיך הוא זה? א"ל: חשוב דו"ד וחיי"ם בגימ' במספר קטן והם שוים. ⁶⁸ א"ל: ומי הוא? א"ל: זה הוא הר' חיים המקובל. ויקץ. ויחלום שנית החלום הזה. וכן ד' וה' פעמים.

ויהי בבקר שללו החיל כל חיל דמשק ולא נגעו בבתי היהודים כלל. ואח"כ, ביום שני של ר"ה, הלך לו. וזה ר' שמואל הנז', מעולם לא דיבר עמי ולא נכנס לביתי. והוא איש נבון וירא שמים ועוסק בתורה ופרוש מן הבריות ונושא ונותן באמונה.

יח. שס"ח י"ח לאלול. חלמה נחמה בת צייאד כי ראתה אותי מתבודד ומתלבש בשלהביות אש ואורות גדולים והיה זה בשביל שהייתי מוציא מפי שמות קדש ומהרהר בהם.

יט. כ"ה לאלול, ליל שבת. חלמה אשת ר' בנימן סרוק הגדולה ששמעה אנשים רבים אומרים: נלך לראות המעלה הגדולה שעלה הר' חיים המקובל. ותבא עמהם. ויראוני בבית גדולה מוצעת מרבדים נאים ושם מטה גבוהה מן לוחות מוזהבות הנק' בערבי תכ"ת. ⁶⁹ וסביב לה אבוקות שעוה גדולות דולקות וסביב כל אבוקה כעין נרות קטנות ושלהביות מתאחזות ונכללות בשלהבת האבוקות. ואני יושב על מטה הנז', לבוש בגדים

64 ר' שלמה.

65 ר' יעקב.

66 בני ג'נבולט היו משפחה כורדית. הם מונו להיות שליטי סוריה עוד בימי סלים, השליט העות'מאני שכבש את סוריה.

67 מלכים ב כ, ו.

68 דוד בגימטריה – י"ד; חיים במספרו הקטן, בחשבון העשרות כיחידות, הוא י"ד.

69 מיטה.

לבנים, והיו הלבושים מצפרנים לבנים מאירים בתכלית, כעין משו"ל בלבושי אדם הראשון ממש.⁷⁰ וידעת כי בכ"ה לאלול נברא העולם.⁷¹

כ. גם בליל זו עצמה חלמה דודת אשתי כזה החלום עצמו: שהייתי בשדה גדול יושב שם על הכסא והייתי לבוש בגדי צפורן לבנים ומאירין כשמש, כבגדי אדם הראשון, וכל ישראל היו באים שם לפני והיו מביאין לי אגרות וכתבים מכל הארצות. וענין האגרות האלו היה, שכולם היו מקבלים אותי לנשיא ולדיין (33) עליהם. והיו מביאין לפני בעלי דינים הרבה והייתי דן לכל אחד כראוי לו זה ביסורין וזה במלקות וזה במיתה, והכל בקול דממה דקה.⁷² אני יושב ושותק ושני שרים לובשי בגדי כרפס, א' מימיני וא' משמאלי, משנים שלי חותכין הדין ואני באמצען שותק כמלך. והנה אדם גדול ומצנפת כרפס בראשו מביא אלי אגרת מן צידון ויתנה לי והיא מענין האגרות הנ"ל. והיו אומרים לדודת אשתי: כל גדולת החכם הזה באה אליו מצידון וכל זה זכה לפי שהיה מתרצה במועט ולא היה רודף אחר המותרות.

כא. כ"ט אלול. חלם שמואל בני שהיה בידי ספר של חכמה ממורי ז"ל ולא הייתי מניחו לקרות בו ואמר לי: למה אינך מניחני? ואמרתי לו: הבט כנגדי בזה הכותל. ויבט שם וירא איש זקן פניו כשמש והיה נגלה ומתעלם. וישאלני אם הייתי רואהו ג"כ. ואמרתי לו: כך הוא המנהג, שאני איני יכול לראותו ואתה רואהו, כענין שואל עם בעלת אוב.⁷³ ואני לא רציתי להודיעו מי הוא הזקן הנראה שם כל זמן שאני עוסק בתורה בספר ההוא. ובני חשב בדעתו כי עתיק יומין הוא. אח"כ הלכנו לגן א' ושם בית א' ואני נכנסתי, והוא לא הניחוהו ליכנס, ובכה עד שהניחוהו. ונכנס וחזר לראות כבתחלה שאני קורא בספר הנז' והזקן הנז' עומד לנגדי.

כב. ס"ט. ה' תשרי. חלם בני יוסי שראה אותי בחברת אנשים רבים והוא היה בחברת אנשים אחרים לנגדי. ויאמר איש א' מאותן שעמו: לך, אמור לאביך זה הפסוק: עבר קציר כלה קיץ וכו'.⁷⁴ ובא ואמר לי. ויחזור לומר לו: אמרת לו הפסוק? ואמר לו: כבר אמרתי. וחזר וא"ל: איך אמרת לו הפסוק בתמיהא או בניחותא? אמר לו: אמרתי בניחותא. א"ל: א"כ, חזור לו הפסוק בתמיהא.

כג. ליל שבת חול המועד סכות. חלם ר' כלב שהיה בביתי והנה שליח א' בא אלי מירושלים

70 עיין תנחומא, בראשית כד, עמ' 18; בראשית רבה כ, יב, עמ' 196-719.

71 ויקרא רבה כט, א; כהנא, פסקא כג, ראש השנה, ב, עמ' 333.

72 מלכים א יט, יב.

73 שמואל א כח, ז.

74 ירמיה ח, כ.

ובידו אגרת וכתב בה: הנה כמה אגרות שלחנו לך שתבא לירושלים, למה אתה מתעכב? מהר ובא. אמנם לא תבא הנה כי אם הסירך העורים והפסחים ואח"כ תקבץ בני ישראל והביאם עמך לירושלים. ואמרתי אל השליח: מכיר אני אותך שהיית אוהב שלי גדול. ואמר לי: ודאי, שאילולי שאני היותר אוהב גדול שבעולם לא שלחוני בשליחות זה. וישאל ממני ר' כלב שאפרש לו ענין האגרת הנז' והייתי אומר שהיו כותבין לי שטרם שאלך לירושלים שאחזיר בתשובה לאנשי דמשק ולשאר בני יש' שהם עורים ואינן רואין הדרך הישרה והם פסחין מללכת בדרכי השי"ת.

כד. ז' לחשון. חלם בני שמואל שהיינו הולכין להביא חטים למצות שמורות לפסח. והיינו הולכין בבקעה אחת כולה מעלות ומורדות ואין שם שום זרעים. ומשם ואילך היה כל הדרך מליאה קוצים. ואמרו לי: איך נוכל ללכת על הקוצים? ואמרתי להם: אני אזכיר שם א' ותוכלו ללכת. ובתי עזמי הולכת לפני ותאנה א' לחה בידה. ואמרתי להם כי כל גדולת חכמתי היתה בתאנה הזו שבידה. והיה נהר א' גדול נמשך בכל הדרך ההוא מצדו א' עד שהגענו אל מקור מי הנהר ההוא. ואשב שם ואקח קליפי ביצים ואגוזים ואכתוב על כל קליפה מהן א' אות. וכל האותיות שבקליפות ההן היו אלו: אדהיכטן. והיה שם סולם אבנים גבוה וראשו בשמים זקוף ישר ולא נטוי ולא היו יכולים לעלות בו וזכרתי שם א' ונעלה למעלה ושם גג גדול ושם בית א' ובתוכו ריחים גנוזים מבני אדם. ואני הייתי טוחן תמיד כל צרכי ואקח קליפה א' מהן ואטחון שם. ולקחתי קמת שלה ופזרתי על שאר הקליפות ונעשו קנים ארוכות וחזרתי לירד. ואזרע אלו הקנים במקור הנהר הנז' בקרקע. והקנים הנז' היו בהם קשרים רבים, כדרך כל הקנים, אלא שהיו קשרים אדומים. ואמרתי לבני: לך מכאן והתחבא, שלא יראוך האנשים האלה. ויכנס בגן א' ויזכיר שם א' ויתבקע אילן א' מאליו ויתחבא שם בתוכו. וילכו האנשים לבקשו, ויצא מתוך האילן ויקח ענבים מגפן א' טובה אשר שם ויוציא גרעיני הענבים ויזרעם ויצמחו חטים. ואגער בו: למה לימדת חכמתי לאלו האנשים? ויקח ענבים רעים מגפן אחרת רעה אשר שם, ויוציא גרעיניהם וישליך על החטים הצומחים ויתייבשו. וחזרנו אל המקור הנז' ואקח מטחינת קליפת האגוז הנ"ל, ואשליך על הקנים הנז' ויצמחו חטים לפסח. ויאמרו לי: באיזי כח אתה מצמיח אלו החטים? ואמרתי להם: והלא ר' אליעזר היה חכם בנטיעת קשואין ג"כ.⁷⁵ ויאמרו לי: ר' אליעזר היה עושה כן בכח באחיזת עינים, לפי שעה, ולא בפועל כמוך. ואמרתי להם: אני עושה כר' עקיבא, שהיה עושה בפועל גמור גלוסקאות יפות ואוכל אותם וכל שאר מה שהיה אוכל תמיד היה ע"ד זה. והנה ר' עקיבא תמיד דבק בי,⁷⁶ וממנו היא כל חכמתי, ומכחו אני עושה כל זה, להצמיח אלו החטים. אז נבקע

75 בבלי, סנהדרין סח ע"א.

76 ראה להלן ד, ו.

קרקע המקור הנז' ויצא מתוכו גחזי נער אלישע.⁷⁷ וישאלהו בני: הנה אתה מצורע⁷⁸ כי אלו הקנים הם עצמותיך, והקשרים אדומים שבהם היא הצרעת שבהם ואיך יכולת לעלות? ויאמר לי: כבר אני יודע כי זה שעושה אביך הוא להחיות המתים. אז אמרתי אני לו: והרי אתה הוא (34) א' מד' הדיוטות שאין להם חלק לעה"ב.⁷⁹ ויאמר לי: הנה בנך שמואל ישיב לך תשובה בעדי. ויאמר לי בני: אבי, כבר אמרת לי כי כמה אופני עה"ב יש; ומ"ש רז"ל כי ד' הדיוטות שהן גחזי ובניו אין להם חלק, ר"ל: כי לא יקומו הם מעצמן, כשאר המתים, אבל אם אתה נוטע אלו הקנים שהם עצמותיו ואיבריו פעם אחרת כדי להחיותו בתחיית המתים וכבר הגיע זמנה אפשר שיקום.

אז הלך גחזי ונכנס בגן הנז' וישב שם. אח"כ חזר ונבקע הקרקע הנז' ויצא משם עוג מלך הבשן. אמר לו בני: הנה אתה רשע גמור ובקשת להרוג כל ישראל ע"י האבן שזרקת עליהם⁸⁰ ואיך זכית לתחיית המתים? ויאמר לו: אעפ"י כן, הבט לברית החתום בבשרי ע"י אברהם ראש הנמולים, שהיה יותר צדיק מכל המוהלים שביש'.⁸¹ ולכן זכיתי לקום בתחיה, והנה אביך מכיר אותי. ויאמר לו: והלא אבי נולד בזה הדור ואיך מכיר אותך? ויאמר לו: הנה אביך הוא א' מאותם הג' שקפלו העולם, שהם אחיה השילוני ודוד הע"ה ואליהו ז"ל.⁸² ויחשוב בני כי אני הוא אחיה. ויאמר לו עוג: למה זרע אביך אלו החטים המועטים ולא זרע הרבה, כי יכול אני לבלוע כל אלו החטים בגמיעה א'. ואמרתי אני לו: אפי' חטה א' מאלו שזרעתי אינך יכול לאוכלה! ואקח חטה אחת מהן וכתבתי עליה שם א' והיתה גסה כשיעור שקד א' ונתתיה לו. וישם בפיו ויוציא דם מפיו ולא יכול לאכל אותה. אח"כ התחנן אלי עוג, שאתן לו ג"כ מקום נחלה לשבת בו ואתן לו נחלה מועטת בגן הנז', כמו שנתתי אל גחזי. ויכנס שם.

כה. כ"ג לחשון. חלם שמואל בני, שאני והוא ויוסי בני ור' כלב ומוסא נג'אר היינו הולכים בשדה זרועה, עד שהגענו לגן א' גדול מאד, מוקף חומה מאבני שיש, ושם פתח א', ולה דלת ישנה נרקבת, ורציתי ליכנס בה. ואמר לי ר' כלב: הנה יש פתח אחרת טובה מזו ונלך שם והיה לה דלת חדשה מן תדהר מריח ריח נפלא. ואפתחנה ונכנסנו בה. וכל הגן מלא אילנות מכל מיני פירות שיש בעולם וגבוהים עד לשמים ומריחים, דבר נפלא, אפי'

77 מלכים ב ה, כ.

78 מלכים ב ה, כז.

79 משנה, סנהדרין י, ב.

80 דברים רבה א, כד.

81 עוג זהה לאליעזר עבד אברהם. ראה סופרים, כא. אברהם מל כך את בני ביתו, ובהם את אליעזר.

ראה בראשית יז, כג.

82 בבלי, בבא בתרא קכא ע"ב: "שבעה קפלו את כל העולם כולו", והם אדם, מתושלח, יעקב, עמרם, אחיה השילוני ואליהו הנביא. וויטאל מוסיף, דוד המלך.

העלים שלהם. וכל קליפות כל האילנות היו קליפות לבנות. והלכנו עוד בגן הנז' וארא סולם מבנין אבנים, גבוה לאין תכלית, ובו מעקה משני צדדיו. וראש הסולם מגיע לפתח עליה א' סגורה וסמוך אל הפתח הנז' היה חלון א' בלתי דלת, אלא היה לו רשת של עצים. ויאמר לי ר' כלב: הנה בעליה זו יושב זקן א' וישמו אפרים ואינו מן הראוי שנכנס עד שיתעורר משינתו. ויעלה בני שמואל בסולם עד ראשו ויתאחז משם בסבך אותן האילנות הגבוהים ויכנס בנקבי רשת החלון עד חצי גופו. ויחזק בו הזקן ויעזרהו, ויכניסוהו כולו. וירא הזקן עומד על מצעות נאות ובראשו א' מצנפת כעין הכרפס. וילך שמואל ויפתח מבפנים את הפתח, ויעלה ר' כלב, ויחזור לירד. ויאמר לי: הנה, הזקן חולה וישן. אז שמואל חילה פני הזקן שיפתח גם החלון והפתח לגמרי ויתראה פניו אלינו, למען יאמינו כי אינינו ישן. ואז עשה כדבריו. ואז עלינו כולנו ונשב שם עמו.

ויאמר הזקן לשמואל: תן לפניהם לאכול. וירד שמואל וילקט עלים ופירות מאילני הגן. ויתן לפנינו. וישם לפני ג' עלים ויתן על עליה הא' תאנה א' ובעלה הב' תפוח א' ובעלה הג' פיר⁸³ א'; ויתן לפני ר' כלב עליה א' בלבד, ובתוכה ענבים. ולפני האחרים לא זכר מה נתן. ואני הייתי אוכל מהתאנה ומהפיר⁸⁴ א' שבימין ושמאל, אך מן התפוח שבאמצע לא אכלתי. אח"כ אמרתי אני: הוציאו כל איש מעלי. ואשאר אני ובני שמואל עם הזקן לבדינו. והייתי אני לבדי מדבר עם הזקן בלחש. ואותן שיצאו לחוץ היו מתאחזים בענפי האילנות כנגדנו, אולי ישמעו מה שהיינו מדברים. ויאמר להם בני: בעוד שאבי והזקן מדברים, באו עמי ואראה אתכם גן א' טוב. ועשה כל זה כדי שלא ישמעו את דברינו. ויוציאם דרך הפתח הראשונה הישנה ויכנסם בגן אחר, אשר בהכנסתו היו בו אילנות טובים כאותן שבגן הראשון. ויניחם שם והוא חזר אל הגן הראשון ויעלה אל גג החומה ומשם היה רואה אותם איך היו הולכים ונכנסים יותר לפניו באותו הגן האחר והנה שם כלו מלא עשבים בלבד. ויאמרו לו: למה רמיתנו להביאנו אל הגן הזה, שראשיתו היה נראה חשוב כמו הגן הראשון והנה כלו עשבים בלבד. ויאמר להם: זה עשיתי כדי שלא תשמעו מה שמדבר אבי עם הזקן. ואח"כ היה הזקן מגלה קצת סתרים שהיינו מדברים אנו יחד, לשמואל. ואני הייתי מצטער, כי לא הייתי רוצה שיגלה לו. ויקץ שמואל והנה חלום.

(35) כה.⁸⁵ כ"ה לחשון. חלם ר' נסים כהן שבאו מקוסטנטינא אנשים לדמשק ויחנו במקום אחד. וישאלוהו: אתה נכנס לבית הר' חיים המקובל? ויאמר להם: כן. ויאמרו לו: אינך יודע מעלתו כמה היא. ויהי באנשים ההם חכם א' גדול יפה תואר ואדמוני ועיניו

83 Pera, אגס.

84 בראשית מה, א.

85 כך בכתב היד.

כעין התכלת. ויאמר לר' נסים ולשני אנשים אחרים: עשו לי הטבת חלום. והתחיל בקול רם ואמר: מי שברך אברהם יצחק וכו', הוא יברך את פלוני. וקודם שיזכיר שמו היה מזדעזע ולא היה יכול להזכירו. והיו אומרים לו: אולי שמו אברהם? ויאמר: לא. וחזרו להזכיר לו שמות אחרים, והיה אומר: לא, עד שנתחזק בעצמו ואמר: הוא יברך את הר' חיים המקובל וכו'. אח"כ קם בן החכם הנז' ואמר: ואני רוצה לברכו שנית, יותר בחזק ובשפה ברורה. ויאמר בקול רם. "מי שבירך אברהם וכו', הוא יברך להר' חיים המקובל". אח"כ אמרו החכם ובנו לאנשים העומדים שם: דעו כי לא באנו פה מארץ רחוקה כי אם בעבור החכם הר' חיים המקובל.

כו. ה' לכסלו. חלם ר' נסים ששלחוהו אלי שיאמר לי והוא נתעצל לספר לי החלום. אח"כ, ליל ה' לכסלו חלם שהיו מוכיחין אותו, לפי שלא סיפרו לי, וגם היו מכין אותו ואומרים לו: אמור לו שילך לדור בירושלים, עכ"פ. אמר להם: ואיך ילך והוא מתיירא מן הסנג'ק,⁸⁶ שר העיר? ויאמרו לו: לא יתיירא משום נזק ואם ירא הוא, קח זה הטס של זהב עשוי בזו הצורה T כעין ג' קרנות ובכל קרן כתוב שם אחד וישימהו כעין ציץ על מצחו והקרן האמצעי יהיה תלוי בין שתי עיניו ותנהו לו ולא יירא משום נזק. ויבא אלי אז בחלום והיה אומר לי השליחות הנז'. והייתי אומר לו: הנה, כל תאותי היא זו, אבל מה אעשה שאשתי מעכבת על ידי ואילו לא היתה מעכבת הייתי הולך ומוליך עמי לירושלים כ"ח בעלי בתים לדור שם. ויקץ. ולא זכר מה הן ג' השמות הנז', רק שבראשון היה כתוב בו אות ש' ובשני אות ד' וכל השאר נשכח ממנו.

כז. כ' לטבת חלמה דודתי אשתי שראתה אותי לבוש בגדים לבנים קצרים ואינן טובים וחדשים ור"י אבולפיא לבוש בגדים נאים וחשובים, והיתה מצטערת מזה. והיתה שם אשה חשובה מאד, לבושה בגדים לבנים יפים בתכלית, ותאמר לה: אל תצטער מזה, כי יש להר' חיים לבושים רבים נאים וחשובים שאין בעולם כמותם ואותן הלבושים שלו הם הלבושים העקריים והנאים באמת ואלו הלבושים של הר"י⁸⁷ הם נאים לפנים, למראית העין, ולא כפי האמת. ואמנם לפי שהר' חיים מתעצל מלדרוש כדי להשיב העם בתשובה, לכן אינו לובש עתה הלבושים החשובים שיש לו.

כח. י"א לשבט חלם ר' מרדכי כהן, שראה להר' שמואל די מדינה רב שבסלוניקי וא"ל: לך בשליחותי זה להר' חיים המקובל ואמור לו: למה מונע עצמו מלדרוש ומלהשיב העם בתשובה וישב לו בקרן זוית וכי חושב הוא שישאר העולם בזה המצב? והלא כבר הגיע

86 מושל המחוז.

87 הרב יעקב.

הזמן של תיקון העולם, והכל תלוי בו, כי הוא הגדול שבדור הזה, וכבר הוא יודע כל זה שכל תיקון העולם תלוי בו, ולא הייתי צריך להודיעו.

ויאמר לו: וכי הוא ישמע לי? ולא יאמין ולא יחוש לדברי. ויאמר לו: לך ואמור לו שליחות זה ואם לא יאמין, לך אמור לו, שאם ירצה אני אבא ואדבר לו, אם ירצה בחלום או אם ירצה בהקיץ.

ויאמר לי: ואם כ"ת נפטר לעה"ב זה כמה זמן, איך תדבר לו בהקיץ? ויאמר לו: מה לך בכך? אמור לו אלו הדבר וכבר הוא יודע באיזי אופן אני יכול לדבר עמו בהקיץ, כשירצה. גם קח ספר הזה ותן לו והוא יראה איך בתחלת זה הספר כתוב בו ענין השליחות הזה, ואיך כל תיקון העולם תלוי בו. ויביאהו לפני וארא והנה הוא ספר ישן מאד מקלף כשל תפלין ובכתיבה אשורית יפה מאד. ויתנהו לי ויאמר לי גם כן כל דברי השליחות. ואמרתי לו: ומה לי צורך בספר הזה? וכי כל זה אין אני יודע היטב, כל זה? וגם יודע אני כי כן כתוב בספר הזה. אז פתח הוא הספר ולא היה רואה כתוב בו הענין הזה. ואמרתי לו: הנה, כל ענייני השליחות הזה כתובים הם בתחלת זה הספר בהסתר וברמז ואתה הוא שאינך מבין אותו. ויאמר לי: כבר אני יודע שכל הדברים האלו הם בחלום, שהרי החכם הנ"ל נפטר זה זמן רב ואיך מדבר עמי בהקיץ? ועכ"ז השב לי תשובה מה אשיב לו, כי הנה הוא ממתין לי שאלך להשיב לו התשובה שלך וגם צוה עלי, שאומר לכ"ת, שיזדרז בכל כחו לתקן העולם בלי שום עצלות, לפי שכבר הגיע זמן ואין בעולם מי שיכול לתקנו זולתך. ואל תדאג אם בני אדם אינן שומעין את דבריך ולא תירא ולא תחת משום אדם בעולם. אז אמרתי לו: ומה בידי לעשות, אם אינן רוצים לשמוע בקולי? והנה כל הימים אני טרוד במחשבה זו ואיני יודע מה אעשה. ויקץ.

כט. ט"ו בשבט חלם שולימאן רקאק שהיה יום שמחת תורה, וראה חכם א' רוכב בין הגויים על סוס לבן ותמה מזה.⁸⁸ ויאמרו לו: הנה, זה החכם התענה י"ו תעניות, ואילו התענה עוד תענית יום (36) השבעה עשר, היה בא המשיח. ושם החכם היה ר' משה רקי. ואח"כ ראה אותי בבית הכנסת והוציאו ס"ת וקראו בו ואח"כ קמתי ודרשתי דרושים נפלאים מבהילים העולם. ואח"כ זימנתי להם סעודה גדולה, ויאכלו עמי.

ל. בלילה הנו', חלם ר' צדוק הספר שהיה יום שמחה תורה ג"כ כנ"ל ואני לבוש צוף לבן בביתי והיה לי ס"ת א' ועליו עטרה גדולה ומפה נפלאה. והיו אומרים: לא ראינו מימינו עטרה יפה כזו. והייתי דורש להם דרושים נפלאים. ואח"כ הולכתים לגן נאה והכינותי להם שם סעודה גדולה מתרנגולות פטומות וככרות לחם. והיו אומרים: מימינו לא אכלנו סעודה כזו.

88 בארצות האסלאם ליהודים היה אסור לרכוב על סוסים.

לא. בלילה הנז' חלם ר' כלב שהיינו בישיבה לומדים ובא שם מורי ז"ל האשכנזי וא"ל: רציתי ללמד לכם פירוש הלכה למשה מסיני והלכה סתם וסברא ושמעתתא. והיה מפ' דברים נפלאים. ויקץ.

וחזר לישון וראה איך היינו בבית הכנסת א' עוסקים בתורה ושם יותר ממאתיים עששיות דולקות, והאור שלהם חשוך מאד. וחזר מורי ז"ל ונכנס שם במהירות גדול. ויאמר ר' כלב: איני יודע למה אלו הנרות חשוכות. ויאמר מורי: אני אתקן אורם. ויקם ויתקן מנורה א' גדולה שהיתה שם, קרובה אצלי. ואז היתה מאירה מאד. ויאמר מורי: איני צריך לתקן כל הנרות אשר כאן, כי כיון שתיקנתי זו המנורה הגדולה, מאליהן יאירו שאר הנרות. וכן היה כדבריו.⁸⁹

לב. כ"ד לשבט חלם בני שמואל שהיו באים שני תוגרמים אל ביתי, וסגרתי הפתח. ואז הוסר לוח א' מן הדלת מאליו, ויכנסו משם לבית וישבו אצלי ויאמרו לי: אל תירא, כי יהודים צדיקים אנו ובאנו בצורת תוגרמים כדי שתקבל דברינו בשמחה ותעשה אותם. והא' היתה מצנפתו לבנה, והב' במצנפת כעין הכרפס. והכרתי בהם שהיו באים כדי לשמוע ד'ת מפ', ודרשתי להם. ובהמשך הדרשה דרשתי להם מעלת הבכור וחשיבותו לפני הב".ה. אמר לי בני: מה היא זאת המעלה? אמרתי לו: הנה, המשיח הוא בכור, וממשפחת אביו הוא משבט יהודה, אך משפחת אמו היא משבט ראובן הבכור, אעפ"י שמקצת הבכורה ניתנה ליוסף. וכל זה הוא מבחינת גופו, אבל בחינת נפשו היא מן יוסף, שלקח עיקר הבכורה של ראובן, וגם כי הוא הבכור לרחל אמו. אז הפך בני פניו לאותו אשר מצנפתו ככרפס וא"ל כמצחק: הנה אני בכור מאמי, איפשר שהמשיח יהיה ממני? ויאמר לי: אפשר שתהיה או אתה או א' שיצא מזרעך. אח"כ דיבר עמי ואמר לי: דע לך כי אנחנו באים אליך בשליחות מן הזקן החכם היושב בירושלים תמיד והוא אוהבך בתכלית. והנה קח נא זה הכתב ששולח לך. אמרתי: כבר אני מכיר והיה אהובי גדול, יתכן שהעוד הוא חי? ואמר לי: ולמה תתמה מזה ולמה אינו חי? ואקח הכתב ואקראהו ובו כתובים דברים רבים בארוכה, אך מה שהוא זוכר היא בקיצור; אתה הר' חיים, כבר ידעת מה שמחשיבין אותך בשמים עד להפליא; גם ידעת כי אין הגאולה באה אלא על ידך ולכן טוב לך שמעצמך תמהר לקרב הגאולה, ותקבל שכר גדול, ואם תתאחר, סוף הדבר הוא שיכריחוך מן השמים שתעשהו, ואז תוכרח לעשותו ולא תקבל שכר גדול. ואמנם אי אפשר שתבא הגאולה כי אם ע"י, או ברצונך מעצמך, או על ידי הכרח. אלו דברי הכתב. ואחר שהייתי קורא הכתב, היה בעל המצנפת ככרפס חוזר לעשות

89 הכוונה היא שהאר"י יתקן את ר' חיים ויטאל בלבד ושוויטאל יתקן את כל האחרים. ראה ד, א, "שלא היה מוטל עליו [האר"י] ללמד לשום אדם זולתי אני לבדי [ויטאל]".

שליחותו בעל פה, ככל הכתוב בכתב. ויאמר לו חברו: מה לך לספר כל זה? וכי הוא אינו יודע כל זה היטב? ואח"כ נתתי להם לאכול ולשתות. ויקץ.

לג. ו' לאדר א'. ראה אותי ר' כלב בחלום לבוש קמב"א⁹⁰ של משי אדומה ובידי חרב שלופה והייתי אומר: "לעשות נקמה בגויים" וכו'.⁹¹

לד. י"ד לאדר א'. ראה ר' כלב בחלום נפטר א', ושאל לו: מה אומרים למעלה בענין הגאולה? ויאמר לי: אין לי רשות לאומרו, אבל לך להר' חיים המקובל ואמור לו פסוק "האלף לך שלמה" וכו'.⁹² והוא יגיד לך כמו שהוא יודע. כי הנה, בזה הפסוק נרמז קץ הגאולה וכמו ששלמה בנה בית המקדש א' כן בשמו של שלמה יבנה בית המקדש לעתיד.

לה. י"ד לאדר שני. ראה ר' כלב בחלום את בני שמואל שהיה לו זקן ארוך ואדום, והיה תמיה בעצמו. ואמרתי לו: הנה, בני זה הוא גלגול מורי ז"ל האשכנזי ונתגלגל עתה בו כדי שאלמד לו חכמה זו, לשלם לו מה שהוא לימדני.

לו. כ' לאדר שני. חלם שמואל בני שהיה אז יום הדין הגדול והיה אדם הראשון ור' עקיבא דיינים לכל באי עולם והיו יושבין בחדר ביתי האמצעית אצל החלונות. וברוך בן נריה היה השוטר שלהם. וזה ברוך היה יושב בביתי החצונה מלקה לר' אליעזר ור' יהושע ורשב"י,⁹³ כי אין איש נמלט מיום הדין, כנודע⁹⁴ מפסוק "למה הרגזתני לעלות".⁹⁵ אח"כ היה מלקה את המן האגגי. והיה בני תמיה: מה זכות היה לו להמן, להיות נידון אצל ג' גדולי עולם הנז' ויאמרו: לפי שמצדו הא', הסמוכה להם, יצא משם רב שמואל בר שילת והוא הנידון עמהם ואינו המן עצמו כמו שאתה חושב.⁹⁶ אח"כ הכניסו לדון בחדר הנז' את חכם א' שהיה נק' שמו חכמי"ם. וישאל עליו: מי הוא זה? ויאמרו לו: "מאן חכמים? ר' מאיר".⁹⁷ וידינו אותו ויצא זכאי בדינו. ואז דיבר בני דבר א'. ויגער בו (37) ר' מאיר. ויקצוף בני. ויאמר לו ר' מאיר: מצחק אני עמך, כי אנחנו קרובים בנשמותינו ואנחנו משורש אחד.⁹⁸ וידבר לו דברי פיוסים. אח"כ דנו את ברוך בן נריה ואמרו לו: הנה בתחלה היית ראוי ליקרא ארור, ע"י ענין א', ואח"כ נכנסת בכלל ברוך וצריך שתקבל עונש על

90 חלוק.

91 תהלים קמט, ז.

92 שיר השירים ח, יב.

93 רבי שמעון בר יוחאי.

94 בבלי, חגיגה ד ע"ב.

95 שמואל א כח, טו.

96 ראה היימן, ג, עמ' 1147.

97 בבלי, גיטין מו ע"ב.

98 ראה שער הגלגולים, הקדמה ל"ח, עמ' קמת.

הזמן הראשון. אמר ברוך: כיון שכבר נכנסתי לכלל ברוך ע"י ירמיה הנביא קרובי, נעקרתי מכל מה שקדם. ואז פטרוהו מן הדין.

וישאל להם: מפני מה אין אבי יושב פה עמכם והנה הוא בעל הבית הזאת? ויאמרו לו: וכי אין אתה שהוא הוא רבי עקיבא א"כ, הרי הוא כאילו הוא עצמו יושב פה. ועוד, כי אביך הוא ג"כ אדם הראשון, העומד פה. ויאמר להם: גם כל הנשמות כלולות באדם!⁹⁹ ויאמרו לו: אינו דומה כי שאר הנשמות הם דרך כללות נכללים בו, אבל אביך הוא אדם בעצמו, מהיותר מובחר ומשובח שבו.

לו. כ"ח לאדר שני. רחל האשכנזית ראתה בחלום שהייתי בבית א' ולפני שולחן מסודר בספרים ללמוד והייתי אוכל ארוחת ירק של צנון וחזרת. ותאמר לי: למה אתה אוכל אכילה זו? ואמרתי לה: מעולם לא פסק מעל שולחני לא צנון ולא חזרת ותמיד איני אוכל אלא ארוחת ירק.¹⁰⁰ ותרא בביתי ערימת תבן וקש גדולה, והנה היא בוערת באש והתבן והקש איננו אוכל. ואותו האש היה יוצא ממנו אור ומאיר לי ולכל הבית אור גדול. ותתמה על המראה ההיא, ותשאל אותי: מה ענין ההוא? ואמרתי לה: זש"ה "והיה בית יעקב אש וכו' ובית עשו לקש" וכו'.¹⁰¹ ותאמר לי: אתה אומר לי לשון הפסוק ככתבו, אבל אני רואה שהענין הוא ממשי במעשה ובפועל גמור.

לח. ג' לניסן. חלם ר' כלב שהייתי יושב בביתי ודורש סודות נפלאים לבני אדם אשר שם, בפסוק "גדול יהיה כבוד הבית היה האחרון מן הראשון" וכו'.¹⁰² ובתוך הדרש אמרתי: הוציאו כל איש מעל!¹⁰³ ויצאו כלם וישאר הוא לבדו עמי. ויאמר לי: למה צוית כך? ואמרתי לו: וכי אינך רואה אלו הנכנסות? וישא עיניו וירא שתי נשים לובשות לבנים וקומתן שוה. וישאלני: מי הן? ואמרתי לו: זו שבימין היא לאה וזו שבשמאל היא רחל. וישא עיניו להביט בפניהן, ותכהין עיניו, יען היו קרני הוד ואור וזיו כקרני החמה יוצאות מפניהן. ואני קמתי מפניהן ותדבר לאה עמי ותאמר לי: הנה באנו לחלות פניך שתצטער בצער רחל זאת, אשר היא מסורה עתה ביד עשו הרשע שלקחה והיא בצער גדול. לכן, הרבה בתפלה עליה להב"ה שיוציאנה מתחת ידו ויקרב הגאולה. ויבך ר' כלב על בכיה גדולה, ויאמר: והלא בראשונה, כאשר בא עשו לקראת יעקב, נגש יוסף לפניה, כדי שלא יביט בה כלל!¹⁰⁴ ועתה איך נמסרה ממש בידו?

99 ראה לעיל הערה 35.

100 בבלי, עבודה זרה יא ע"ב. תודתי לפרופ' יוסף ינון (Fenton) על הערה זו.

101 עובדיה א, יח.

102 חגי ב, ט.

103 בראשית מה, א.

104 בראשית רבה עח, י, עמ' 928.

ואשב אני על הארץ ואתפלל ואבך לפני ה' בכיה גדולה ובכמה מיני השתחויה וכריעה ובריקה וקידה. ואתפלל תפלה א' מסודרת על ענין שאלה מהשי"ת, שיקרב גאולת יש' ויציל את רחל מתחת יד עשו הרשע וכו'.¹⁰⁵ ואז ראינו אדם א' ולא זכר מי הוא. ויאמר לנו: אל תרבו מאד בבכיה, כי עתה הוא חדש ניסן. ואז גמרתי תפילתי. וילכו שתי הנשים ההן לדרכן. ואמנם, כשבאו לפני בתחילה היו באות מהמערב ופניהן למזרח, ואני יושב בדרום בביתי. וחלום זה היה ממש בשעת אילת השחר. ויקץ מתוך הבכיה, והנה עדיין היו עיניו יורדות דמעה. ומשם בא לביתי להתפלל שחרית.

לט. חול המועד של פסח. חלם ר"ש חייטי שהיו בני אדם באים אלי להחזירם בתשובה. והייתי אומר להם: דעו שאני לא נולדתי בעה"ז אלא להשיב בני אדם בתשובה וכל הנשמות שנתקנו תנו אותם לי עמי, והנשמות שעדיין לא נטהרו יחזרו למעלה, להצרף ולהזקק עד שיתוקנו.

מ. כ' לניסן חלם ר"י¹⁰⁶ סיגורא שהיה רואה כל הגויים שבדמשק אסופות אסופות והיו אומרים: כבר נגלה מלך יש' ובא בלי ספק בזה העולם. וגם ר' דוד גאויזון ביום הזה הוא יוצא ממצרים לבא פה. והיו שואלים זה לזה: מהיכן יצאו אלה הדברים? והיו אומרים כי עשרה חכמים שלהם נתקבצו במקום אחד ועשו פעולה בהשבעות והשיגו בידיעתם, כי כן הוא בלי ספק. ויקץ.

וישן ויחלום שנית ויקץ. והיה מדבר ומוציא מפיו פסוקים אלו: "עד מהרה ירוץ דברו, הנותן שלג כצמר וכו', משליך וכו', ישלח וכו', מגיד דבריו ליעקב" וכו'.¹⁰⁷ ויקץ. (38) וישן ויחלום שלישי, כי היה בא לביתי לספר שני החלומות הנז'. והייתי אני ור"י¹⁰⁸ מונידאס ובני אדם אחרים בבית הכנסת. והיה ר"י הנז' אומר לי: תן לנו אות ומופת על אלו הדברים שאתה אומר לנו. ואתכעס עליהם ואמרתי: כמה אני טורח בעבורכם להטיב לכם ואינכם מאמינים לקולי! והביטו וראו כתיבה זו שכתבתי מזמן מורי ז"ל. וגם ראו שמות העשרה חברים שאני עתיד לקבץ על ענין הזה. ויביטו וימצאו כתוב שם שמותם וא' מהם היה נק' יעקב מנשה והשאר שכח שמותם. ויתמה ר"י סיגורא על יעקב מנשה, איך זכה להיות מן העשרה. ויאמר: אין זה כי אם לפי שהוא בעל צדקה גדול ומכניס אורחים תמיד. אח"כ הייתי מראה להם באותה הכתיבה הנז', בדף אחר, כתוב שם יעקב אבולעפיא וקו א' של דם מקיף שמו. ואמרתי להם: דעו לכם שכל זמן

105 רמז לתיקון רחל, חלק מתיקון חצות.

106 ר' יוסף.

107 תהלים קמז, טו-יט.

108 ר' יעקב.

שזה הוא שכור אין לו תקנה. ואח"כ סיפר לי אותן שני החלומות שחלם הוא כנ"ל. ויקץ.

מא. בלילה הגו' חלם ר' נסים שהיה הולך לירושלים עם ר"ש חייטי, ובצאתם מן דמשק היה נהר גדול, ונכנסו בספינה קטנה, לעבור לצד השני של הנהר. ויקם עליהם גל מים גדול להטביעם, ופגעו באי אחת שהיתה בתוך מימי הנהר ההוא, וכל האי היה מוקף חומת עץ כעין מרפסת נאה, ובה הרבה חלונות פתוחים מד' רוחותיה לנהר ההוא. ויתאחזו בעצי החומה ויכנסו לתוך האי ההוא וניצולו. ויראו והנה כל האי זרועה בתכלית היופי. וישאלו: למי האי הזו? ויאמרו להם: זו נקראת האי של חיים הזקן. ויראו באמצע האי צומח שם תומר א' גדול ושם הייתי אני ור' יצחק אלטיף ואנשים אחרים עמי. והייתי אומר: כבר יש עמנו פה תשעה אנשים, ואם היה בא איש אחד היינו עשרה ואמרנו קדיש.

מב. כ"ב ניסן. חלם ר' נסים, שהיה שואל לאיש א' עלי ואמר לו האיש ההוא: אם יטהר מרכבת חזקיהו לא יירא משום אדם.

מג. באייר חלם ר' יצחק אלטיף, שיום א' נתעלפתי עילוף גדול, כמו שעה אחת, ובאו אנשים זקנים לאין קץ ונשים רבות לראות אותי. ותמלא הבית לגמרי. והיו מצטערים כולם עלי. ואח"כ הוסר העילוף ופתחתי עיני ואמרתי להם: דעו, כי עתה עלתה נפשי עד כסא הכבוד וחזרו ושלחו את נפשי בעה"ז, כדי שאדרוש לכם ואדריך אתכם בתשובה ובעניני הצדקה. אז היו כולם נושקין את ידי. ואח"כ באה אשתי גאמילא והסירה החלוק שעלי והלבישתני חלוק אחר לבן וטוב.

מד. בחדש אייר. חלמה מירא אחות ר"ש חייטי בהיותה בכפר, כי ראתה בית הכנסת ארוך, לא ישוער ארכו ותפארתו, ונתמלא אנשים לאין קץ לובשי ציצית ותפלין ומתפללין בכבוד ראש ויראה. ובקצה בית הכנסת חלון א' ושם אדם גדול מאד עטוף בציצית ותפלין. ובתוך התפלה יצאה בת קול ואמרה: צדקה, צדקה, צדקה וצדקה תציל ממות.¹⁰⁹ אח"כ ראתה שני שוטרים תופשים בר' יעקב אבולעפיא מימינו ומשמאלו, להביאו לדין, ואביו ר' שלמה ודודו ר' אברהם צועקים ואומרים: אין עליו אשם, כי אנשי דמשק רשעים, ואינו יכול להוכיחם. אז החכם הנ"ל הפך פניו להם בכעס גדול ובנזיפה, ואמר: שקר אתם אומרים, כי כל האשם תלוי בו. ויברח יעקב הגו' מידם. ויבאו עשרה שוטרים אחרים, באין לבקשו ולא מצאוהו. וירם שוטר הא' מהם ידו ויחזק בזקן עצמו, ויאמר: גם אם יסתר במסתרים משם אביאנו, כי הוא גרם להביא גזירה רעה על העיר הזו לסיבה שאינו מוחה בהם והנה הגזירה נצבת נגד פניכם. וישאו עיניהם לשמים והנה חשך אפילה גדולה ורעמים וקולות אבני בלסטראות יוצאות ומרעישות העולם. אז בקשו

109 משלי י, ב; יא, ד.

הר"מ¹¹⁰ קורדואירו והר' אלישע גאליק¹¹¹ והר' מרדכי אחיו ללמד סניגוריא עליו. אז צעק עליהם החכם הנ"ל, ואמר להם: אין בזה העולם חנופה ולא משוא פנים, והאמת הוא כי כל העון תלוי בו, לפי שאינו מוחה בהם. ויקץ. ואז בשבוע ההיא נתחזקה המגיפה בעיר להפליא.

מה. ט לתמוז. חלמה מרחבה אשת ר"ש חייטי, שהיתה הולכת בשדה וראתה פתח א' ונכנסה בגן א' גדול מאד והאילנות שבו מריחין כמור ואהללות. גם היו בתוכו בתים רבים נאים, דבר (39) נפלא, ובריכת מים נובעים גדולה להפליא בתוך הגן ושדריבן¹¹² יוצא בתוכה שממנו נובעין המים. וסביבות הבריכה ספסלים רבים לישב שם בני אדם. ולא היתה רואה שום אדם בכל הגן הוא והיתה נכנסת בכל הבתים לראות עניינם ותשא עיניה ותרא אשה א' חשובה מאד, יפה ושמינה ובעלת בשר, יושבת בעליה א' גבוהה. ותאמר לה: איך נכנסת בזה הגן, אשר אין רשות לשום אדם ליכנס בו? אז היתה חושבת בדעתה: מי הוא בעל זה הגן המפואר? ותשמע קול יוצא ואומר: "זה הגן הוא מקומו של הר' חיים המקובל", ולא ראתה מהיכן יצא הקול ההוא. ולפי שעה ראתה אותי עומד אצלה, והייתי אומר לה: הנה, זה הוא המקום האמיתי.

מו. ח' לאב ליל שבת. חזרה מירא אחות ר"ש חייטי הנ"ל בסי' מ"ד, שראתה בחלום להר' מרדכי משמת והר"מ קורדואירו והר' דוד נ' זמרא¹¹³ והר' משה ברוך¹¹⁴ בעלה, נצבים פתח הרחוב הקטן אשר אני והיא דרים שם. ונזף בה בעלה הנז' בכעס וא"ל: למה נתעצלת באותו השליחות ששלחתי לך בחודש אייר? ותאמר לו: הנה ר"י¹¹⁵ אבולעפיא הלך לצפת. ויאמר לה בכעס גדול: וכי מה לנו בזה, אם הוא פה או בצפת? והנה, הר' חיים המקובל שכינך, לכי אמרי לו כי עד עתה יגענו להליץ זכות על יושבי העיר הזו, וראי זו הזיעה היוצאת מן בשרינו תוכיח על יגיעתנו וכבר אין תפלתנו יכולה להליץ עליהם מרוב עבירות גדולות אשר בקרבה.

מו. י"א לאב. חלם בני שמואל שהייתי שולח לבתי לקנות לי מלפפונות ותכף היתה חוזרת ואומרת: אדום ירקרק ירוק. אמרתי לה: וכי ג' מלכי השדים הם באים לביתי? וראיתי שהיו נכנסין דרך פתח בתי ג' מלכי השדים, האדום והלבן והירוק. ולא נכנסו

110 הרב משה.

111 דוד, מס' יב, עמ' 158.

112 "כנראה מזרקה, ולא מצאתי את מקורו של השם הזה (פרסי?)." הערה מספר החזיונות, אשכולי.

113 דוד, מס' ית, עמ' 163-165.

114 ריבלין, עמ' 113.

115 ר' יעקב.

מעומד אלא יושבין ונסחבין על ארכובותיהן. ותחלה הכניסו רגליהן ואחר כך גופם וישבו לפנים סמוך אל הפתח. אז השתחוויתי להם ג' השתחוויות. ויאהב האדום את שמואל מאד. ויאמר לו שמואל: הנה בזה השבוע שאלנו אל השדים הנק' שרי מראה וידברו אלינו כך וכך וכו' כנז' בקונטרס ענייני נשמתי בסימן כג. ¹¹⁶ אח"כ חזר שמואל בו ואמר: לא כך היה אם מלאך א' הנק' צדקי"אל. א"ל: כך הוא, כי כל מלך מן ז' מלכי השדים יש מלאך א' ממונה עליו. אז שאלתי אני לו: למה באתם אלי, עתה? ויאמר לי הנה, כשהורדת המלאך הנז' לא חטאת, יען חפצת לידע הדברים ששאלת ממנו, אבל מה שאתה חוטא הוא על שלא האמנת לדבריו שאמר לך שאתה מוכרח להשיב את העם בתשובה ואינך מקיים דבריו. ודע, כי כל דברי המלאך ההוא אמתיים והוא אשר שלחנו לדבר לך הדברים האלה משמו. אז גם מלך הלבן פתח פיו ויאמר: הלא עד עתה הייתי שותק, אבל דע לך כי כל מה שאמר לך אותו המלאך הוא אמת ויציב ואם אינך רוצה להאמין דבריו, תדע מה שיהיה לך! אך מלך הירוק לא דיבר כלל. והנה המלך האדום היה לובש בגד צמר אדום נאה ומלך הלבן לובש בגד צמר לבן דק, ומלך הירוק היה לובש בגד משי ירוק. ואמנם המלך הלבן היה קצר קומה מאד. אח"כ יצא מלך האדום עם שמואל ונכנס לבית התנור שאצל שכונתנו ואמר לו לבעל התנור: תן ככר לחם א' להר' חיים, ולא רצה. אז קרב אליו להזיקו, ואז נשק רגליו ויתן לו הלחם ויביאהו לי. אח"כ נתעלמו הלבן והירוק, לא נשאר כי אם האדום. ויאמר לנו: אם תרצה אתן לך אות כי כל הנ"ל הוא אמת. אז הכניסנו לתוך הבור שבחצר, ובתחתית הבור נקב א', והוציאנו משם והכניסנו לבית א' נאה במצעות נאות ובו חלונות הרבה, וכל חלון פתוח לדרך א', ובהם יוצאין הם אל המקום שרוצים ללכת שם. ויוציאו מחלון א' ויוליכו אל הים הגדול ובזווית א' שבים היה שם חשך גדול ובאמצע מקום החשך נקב קטון בשיעור רמון והיה בו כעין אור של נר מאיר. ושם בור א' גדול מאד ועמוק בלתי כתלים, סביב הבור, שלא יכנסו בו מימי הים, ועכ"ז לא היו נכנסין מימי הים בתוכו. ויאמר לו: ראיתם זה הפלא? ודעו, כי בדרך הזו אנחנו עולים מתחת לארץ, כי שם מושבינו. ובדרך הזה עלינו כשבאנו עתה אליך להגיד לך שליחות המלאך הנ"ל.

(40) מח. י"ב לאב. חלמה אשת עוזיאל שמש אסקליין והוא דר בכנסת הנשים, כי ראתה אנשים והיו מכבדין ומרביצין השווקים שהולכין בהם לקהל של אסקליין. ותשאל להם ויאמרו לה: זה אנו עושין לכבוד הר' חיים המקובל, שחוזר להיות מנהיג וחכם על קהל אסקליין, כבראשונה. ותרא אותי נכנס בבית הכנסת ואחרי נכנסו כמו מאתים אנשים לובשים לבנים ואחריהן כמו ק' אנשים לובשי מוראדו ¹¹⁷ ואחריהן כמו שמונים לבושי

116 לעיל א, כג.

117 ארגמן בספרדית.

שחורים. וישבתי אני ושמואל בני במקומינו תחת ההיכל. והמאתים לובשי לבן ישובו נגדנו לפנינו ולבושי המוראדו אחריהם ולבושי השחורים אחרי כולן במושב האבלים אצל הפתח. ויאמר לי שמואל: הבט וראה איך מקומנו לבד הוא מהודר ומצוייר בתכלית היופי ברקמי זהב וכל כתלי בית הכנסת מתקלף קליפות ליפול. ועשרה חכמים נפטרים יושבים כנגדי ז' מצפת והר' יצחק קארו והר' שמואל עמרון והר' יוסף פיסו מדמשק. ותאמר זו האשה לבעלה השמש: לך מהרה ותקבץ כל קהל אסקליין, שיבאו לפני החכמים האלו שבאו. ויאמרו לו החכמים: אין אנו צריכין לך, כי אתנו שלוחים לקבצם. וישלחו שליח לקבצם ויבא ויאמר להם: הנה יצחק עורייבי הוא בבתי הנוצרים לגבות רביתיותיו ור' חיים ברור הלך לחליב והשלישי, והוא יהושע שנינא, הנה הוא בא. ויבאו שם יהושע הנו' ועמו ישראל דאלי לבדם. ויאמר יהושע: הנה בית הכנסת הזה נופל וחרב והלואי שיחרב לגמרי, כי מה בידינו לעשות כיוון ששאר הקהל לא באו. ויאמר ישראל: אין כח בידינו לתקן החורבן הזה. אז אמרו החכמים הנו': כיוון שהקהל הזה אינן חוששין לכבדינו, הננו הולכים וחכמים אחרים יותר חזקים ממנו הם יבאו וייסרו אותם.

אז היתה בית הכנסת של הנשים ג"כ מליאה נשים ושם רחל האשכנזית. ותאמר לה אשת עוזיאל: איך הוא שהר"י קארו היה בעה"ז סגי נהור לגמרי ור"ש עמרון סומא בא' מעיניו ור"י פיסו בעל בשר ושמן ועתה הם ממש להפך? ותאמר לה: הנה בעה"ב מתרפאין כל בעלי מומין וכן מי שהיה בעל בשר בעה"ז, הוא רזה בעה"ב, ע"י התורה המתשת חומר האדם.

אז יצאתי אני ג"כ. ותצא האשה הנו' אחרי. וראינו שהיה שם בעזרה יורה גדולה על האש מן זפת רותח ובעלה עוזיאל אצל היורה. ותשאלהו אשתו: מה זה? ויאמר לה: זה הוא להרתיח בה את קהל אסקליין שלא רצו להחזיר להר' חיים לחכם עליהם. אז נגעה ידה ביורה וקפץ טיפת זפת מן היורה לידה.

ואצא מפתח העזרה, ויביאו אצלי פרה א' לבנה כולה, ושום שיער של גוון אחר לא היה בה; ועליה מצע א' לבן, מרוקם בכסף לבן; ועליו כר א' לבן, מרוקם בכסף. וחבל א' של משי, עשוי מעשה עבות חובש את המצע והכר על הפרה.

והיו שם לפני אנשים לאין קץ. ותרא ג' אנשים נצבים אצל הפרה, ולהם בתי ידם במלבושיהם רחבים מאד, כבתי ידים של הערביים. ואלו ג' האנשים לא היו להם ידים. והיו האנשים תמהים באיזי אופן ירכיבוני ג' האנשים מבלי ידים על הפרה. אז הוציא כל א' מהן שתי כנפים גדולים ככנפי הנשר מתוך בתי הידים ולקחוני בכנפיהן וירכיבוני על הפרה. ואלך.

ותשאל האשה אל הנשים העומדות שם: להיכן מוליכין להחכם? ויאמרו לה: להר הכרמל; והנה גם אנחנו כולנו נלך עתה לבתינו, ונקח המלבושים הנאים שלנו ונלך עמו

שם. ותאמר להם: ואיך אשת החכם אינה הולכת עמו? ויאמרו לה: כבר היא רוכבת על הבהמה ועומדת בפתח ביתה ללכת עמו. ואלך אני והיה איש א' לפניו ושמו אליהו עמיאל ובידו חנית ארוכה מאד ובראשה דגל א' גדול מאד מרוקם בכסף כעין דגל המלכים והוא נוסע והולך לפני בדרך הנו'.

והנה השחר עלה ויכנס החזן בב"ה ויאמר סליחות בקול רם. ותעור משנתה מתוך יראה גדולה ותשמע להחזן אומר: ה' שמעה, ה' סלחה וכו'. ותאמר היא: אמן, כן יאמר ה'. ותבט בגב ידה ותרא טיפה א' שחורה כזפת עליה ותזכור מטיפת הזפת שראתה בחלום כנ"ל. ותרחצו היטב ויעבור מעל ידה.

מט. ליל שבת ט"ו באב. חלמה מרחבא אשת ר"ש חייטי שראתה עצמה במקום אחד ותאמר בלבה: הנה זה המקום הוא טבריא. ויאמרו לה: כן הוא. ותראה כי היתה שם בפתח בית הכנסת, והוא מלא אנשים רבים מישראל קהל גדול וחכם א' עמד ודורש להם. ויאמר (41) החכם ההוא ושני חכמים שהיו שם עמו: הנה אנחנו בזה העולם העליון דורשים לרבים, ולמה הר' חיים המקובל אינו רוצה לדרוש לרבים בעולם השפל, להשיב בני אדם בתשובה? וע"י כן שאינו דורש להם, תבא עליהם רעה גדולה. ויקם אחד ויאמר: ואיך ידרוש להם ואינן רוצים לשומעו ולקיים דבריו? ויאמר החכם הנ"ל: אמת הוא שאינן רוצין לשמוע, אבל הרבה אנשים אחרים יש, כי הם שומעין לו. וירד מטר מן השמים והמטיר אבנים שחורות דקות כעין ברד שחור תמורת מטר. והיו אומרים לה: הנה זה המטר שחור שיורד הוא לפי שאינן שומעין דברי הר' חיים המקובל.

נ. בלילה הנו' בא ר' יעקב אבולעפיא מצפת ובלבל התשובה. ואז היה ר' ישועה המלמד בב"ה ספרדים באשמורת הבקר יושב שם בב"ה ועוסק בתורה ונתנמנם נים ולא נים וכמעט שהיה ממש בהקיץ.

וירא והנה מעין נובע מים חיים גדול מאד יוצא מתוך ב"ה ויוצא לחוץ דרך הפתח. והיה הוא בעצמו אומר: זהו ש"ה: "ומעין מבית ה' יצא והשקה" וכו'.¹¹⁸ וירא, והנה במקור המעין חרס א' מן נחשת עומד שם ומעכב נביעת המים. ויאמר אל העומדים שם: הנה מה שסותם פי התהום, שלא יעלה הוא חרס ממש, כמ"ש ז"ל על דוד הע"ה כשכרה השיתין;¹¹⁹ ולמה נשתנה זה החרס להיות מן נחשת הנק' בערבי נחש? ויאמרו לו: הכל הוא א'. ויחזור לשאול. ויאמרו לו: לך שאל להר' חיים המקובל והוא יגיד לך. ויפצר בם מאד ויאמרו לו: הנה חר"ס ונח"ש מספרן שוה במספר קטן.¹²⁰ ויאמר

118 יואל ד, יח.

119 בבלי, סוכה נג ע"א.

120 חרס במספר קטן הוא טז, וכן נחש.

ל: ומי הוא זה אשר הניח זה החרס כאן? ויאמרו לו: יעקב אבולעפיא. אבל דע, כי אעפ"י כן סוף הדבר יהיה טוב והמעין הזה לא יפסק ויהיה טוב, כי כך נח"ש במ"ק עם הכולל¹²¹ בגימ' טו"ב. אח"כ:

נא. בליל שבת כ"ז לאלול. בהיותו ג"כ נים ולא נים באשמורת הבוקר בב"ה הנז', חזר לשאול על ענין החרס הנ"ל. ויאמרו לו: הנה גם בשמו של ר"י¹²² אבולעפיא נרמז כל הנ"ל: כי הנה יעקב במספר קטן הוא בגימ' נח"ש. ויאמר להם: ואיך הוא? ויאמרו לו: כבר בתורה נכתב יעקוב מלא ו¹²³ והוא במספר קטן כמו נחש.

גב. ר"ח אלול. אחות ר"ש חייטי בקיאה בלחש טיפות שמן על כוס מים. שאלתי: אם אצליח בתשובת אנשי דמשק? והשיבה: כי מאת ה' היתה להכניס תשובה בלבם, ואנשים הרבה ישובו בתשובה, אך לא לגמרי, לפי ששורשם מר והושרש היצה"ר בלבם: ועכ"ז ראוי להשיבם, כי לא עלי המלאכה לגמור, ¹²⁴ ויהיו מחלוקות גדולות בין המוסתערבים והספרדים, ויפסידו ממון רב. והנה כבר התחילה הקטטה, אלא שהב"ה משקיט אותה, ואח"כ תהיה קטטה גדולה, כנז': וימות חכם זקן ועשיר אשר ראה לו בנים ובני בנים והוא מוסתערב, בינוני הקומה, ויחלה ד' או ה' ימים וימות קודם ר"ה הב"ר או יותר קודם. ואחר שימות תתחדש הקטטה עוד ואח"כ תשקוט הארץ ויהיו כולם לאחדים.

עוד שאלתי: היכן מזלי? ותאמר לי: כי כל ימי היותי בח"ל או פה דמשק, לא אמצא נחת רוח כלל, לא לנפשי ולא לגופי ולא לממוני. ואם אלך לצפת יהיה לי נחת רוח כפלי כפלים מבדמשק. אמנם, אין מזלי עומד אלא בירושלים, לכל פרטיה, בחיתי בעה"ז ובעה"ב. והב"ה וכל הנשמות וכל המלאכים בכעס עלי על ישיבתי פה. והנה, תחלה הייתי דר שם ומפני קטטות ולשון הרע יצאתי משם, ואילו לא יצאתי אפשר שכבר באה הגאולה בימי. ואמנם, כבר עתה מתו כל האנשים המבקשים את נפשי¹²⁵ וכשאלך עתה יהיה לי שם מעלה גדולה וכבוד גדול ועושר ושלמות הנפש. ולא עוד, אלא שמקום של קבורתי הוא שם. ובלכתי שם ילך עמי יוסי בני וג' אוהבים ילכו עמי לתור הארץ ויחזרו פה ויוליכו שם בתייהם. וח' בעלי בתים ילכו לגור שם בעבורי ובמעט זמן יתרבו שם בעלי בתים הרבה קרוב לת"ק, מכל המקומות. ותכף בלכתי שם ישלח לי איש א' עשיר

121 כנ"ל, בתוספת א' לחישוב התיבה עצמה. בחישוב זה נחש וטוב, שניהם יז.

122 ר' יעקב.

123 עיין ויקרא כו, מב; ירמיה ל, יח; לג, כו; מו, כז; נא, יט.

124 פרפרזה למשנה, אבות ב, כא.

125 ראה שמות ד, יט.

גדול מארץ אחרת דרך יבשה מתנה גדולה ע"י שליח. ואח"כ יבא הוא וג' עשירים אחרים ויעמדו שם עמי ויטיבו לי במתנות גדולות. וגם ייטיבו אל אנשי ירושלים בעבורי. ובבואם ימצאו שם קטטה גדולה, היהודים עם הגויים, על ענין ממון, והם ישקטו הקטטה הנו'. והליכתי זו תהיה מהיום עד תשלום ז' חדשים. ובחדש השמיני יעלה במחשבתי פתאום לילך שם ושם אשיא את בני ובנותי עם אנשים מארצות אחרות, ולא מתושבי הארץ. ומשם אכתוב לכל הארצות אגרות ולא יפילו דברי ארצה וישלחו ממון רב להעמיד המדינה על תילה. ואותות ומופתים אראה שם בעיני ע"ד הגאולה, אך הגאולה בעצמה לא יש (42) יש כח באלו השרים שבזה הזמן לדעת מתי תהיה. וכשאהיה שם אהיה תמיד נותן הודאות לשי"ת על שהוציאני מדמשק, על רוב הצרות שעתידות לבא בה. ומכללן הוא, כי ג"פ תעבר אש בבתי דמשק בין האומות, ולא יודע מהיכן ירד האש, ואינו אלא מן השמים. ובהיותי בירושלים אשמע פעמים הרבה שמועות מבהילות כי הגוים נאספים להלחם עליה והכל יהיה הבל, כי אם שלום ואמת יהיה בימי.

נג. ט' לאלול. מזל טוב, המלחשת על טיפות השמן גם שומעת קול דובר אליה, אמרה לי כי כל גדולת כוכב מזלי אינו אלא בירושלים לכל דבר אם לענין השגת החכמה בשלימותה, אם לענין מזונותי, אם לשררה וכבוד. וענין שלימות חכמתי היא שנת ע"ה למולדתי. וימי חיי ק' שנה. ושם בירושלים אקבר מבן ק' או פ"ט. וג' בנים זכרים יהיו לי מאשתי גאמילא ושמואל יגדל מבן ט"ו ומעלה בחכמה מאד. והבן שיולד לי בשנה זו יגדל יותר ממני מאד בחכמה.

נד. הש"ע. ליל ר"ה חלם ר' יעקב רומאנו הדר בירושלים שראה בחלומו מן קרן הר הבית מזרחי דרומי עד הר הזתים על נחל קדרון ועמק יהושפט, גשר א' גדול בנוי כעין קשת ממש, ועל הקשת כסא. וישאל: למי זה הכסא? ויאמרו לו: הנה בו ישב הב"ה לשפוט כל הגוים בעמק הזה.¹²⁶ וירא כל העמק מלא אנשים מעוטפי ציצית ולובשי תפלין. ויראני אני חיים, בא ממקום רחוק עד העמק ההוא, ואחרי באים אנשים עם רב כחול הים לובשי תפלין וציצית. ובהגיעי שם, קמתי כמו שליח צבור והתפללתי עם הצבור ההם והייתי אומר: ויעבור וכו' וכל השלש עשרה מדות.¹²⁷ ויקץ.

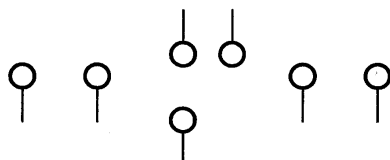
נה. ו' לתשרי. חלם ר' ברוך פוליישטרו שראה בחלום לר' ישעיה שיני נ"ע, שהיה נכנס לביתי בתכריכין לבנים ורביד זהב על צוארו וישב לנגדי ויאמר לי: עתה באתי מן השמים בשליחות; יען כי תחלה שלחו הרוח ההוא בבת רפאל עניו להשיב בתשובה לאנשי דמשק

126 מדרשי גאולה, ימות המשיח, עמ' 97; בית המדרש, ג, עמ' 75.

127 שמות לד, ו-ז.

ולא האמינו לדבריו¹²⁸ ועתה אני בא בשליחות ההוא, באופן שלא יוכלו להכחיש. וזה לכם האות: כי ספר הזה שבידי נכתב בשמים. ואראהו, והנה הוא כתוב באותיות שלנו הנק' רש"י, והיו מוזהבות, והראה לי כתוב בספר ההוא כל ענייני השליחות, שישוּבו בתשובה ככל שליחות דברי הרוח ההוא ממש.

נו. ב' לחשון ליל שבת. חלם שמואל בני והנה ים סוף לפניו, והוא ארוך מאד אבל אינו רחב הרבה. ויקרע הים לרחבו, ויהי ליבשה באמצע ב' חלקיו כזה:

והנה בחלק הא' של הים עצמו היו ב' שבטים בני יעקב עצמן, דן ונפתלי וכל צבאותיהם בתוך הים, אצל היבשה שנקרעה, ושני דגלים ביד דן ונפתלי אבותיהם. ובחלק הים השני, אצל היבשה, ב' שבטים אחרים עצמן, גד ואשר, הם וצבאותיהם; וב' דגלים ביד גד ואשר אביהם אצל היבשה ג"כ. ואני הייתי עומד תוך היבשה שנקרעה מצד הא' ובידי דגל יהודה. ואני וד' השבטים נוסעים והולכים לצאת משם, ופנינו לצד א' של הים. ור"י¹²⁹ אבולעפיא עומד בצד שכנגדי ביבשה ג"כ ופניו הפך מכולנו, לצאת מצד האחר, ובידו דגל יוסף. וישאל בני: וכי זה ראוי לשאת דגל יוסף? ויאמרו לו: אעפ"י שאינו ראוי, עכ"ז לסיבת היותו ת"ח נושא אותו. אמנם, הוא הולך למפרע מכל השבטים, אחור באחור. ויקץ. ואולי פתרונו בסוד: אני ואתה ובן ישי נטייל בג"ע. ואמר ומי בראש וכו' ולא רצה וישב אחור.¹³⁰ והבן זה.

נו. עשרים לטבת ליל ששי. חלם ר"י¹³¹ אלטיף שהמלך גזר כליה ח"ו על הספרדים שבדמשק. ועליתי אני בתיבה ואמרתי להם: כל זה בא לכם מפני שלא שמעתם בקולי לשוב בתשובה ולכן אם תאבו לשמוע דרשותי ותשובו בתשובה, עלי לבטל גזירה הקשה הזאת מעליכם, בלי ספק. ויענו: לא נעשה ולא נשמע.¹³²

אז באו חיילות המלך ונכנסו ברחוב היהודים והיו הורגים כל הנמצא. ויתחבא ר"י אבולעפיא וכל הספרדים עמו במחילות עפר תחת הארץ. וירא ר"י אלטיף את ר' בנימן סרוק שהיה מתחבא מבית לבית ויבא אלי לחלות פני, שאניחם ליכנס בביתי. ואמרתי

128 ראה לעיל א, כב.

129 ר' יעקב.

130 בבלי, סנהדרין קב ע"א. הדברים אמורים על ירבעם.

131 ר' יהושע.

132 ההפך של "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז).

להם: כיון שנגזרה גזירה, הלואי שאוכל לבני ביתי. וילך ר' בנימן להתחבא ור"י אלטיף יצא לשדה. וירא שם לר' יעקב מונידאס ויאמר לו: אינך מודה שכל הגזירה הזו באה בעבור ר"י אבולעפיא, שמנע להר' חיים המקובל להשיבכם בתשובה? ויאמר לו: אין ספק כי כן הוא.

ויברח ר"י אלטיף לצפת. וירא לת"ח אשר שם בוטחים ושקטים ויאמר להם: איך לא באה גם עליכם צרת דמשק? ויאמרו לו: הם חטאו על ששמעו לר"י אבולעפיא, החכם שלהם, כדי למנוע דרשות ותוכחות הר' חיים המקובל ולא כן אנחנו.

נח. ליל ה' י"ט לטבת. חלם ר"י אלטיף שבאה גזירה מאת (43) המלך להרוס ולהחריב שליש הבתים של היהודים אשר בדמשק והוא המקום הנק' ת"ל ערו ערו עד היסוד¹³³ ולא יבנו עוד לעולם, על רוב העבירות, שגדלה רעתם לפני ה'.¹³⁴ וראה כי כרגע נחרבו עד היסוד ולא נשארו לזכרון.

נט. כ"ה לטבת. חלם ר' כלב שהיינו ברחוב ובא אדם חכם א' זקן מצפת ויאמר לי: מה אתה עושה פה? ואמרתי לו: אינך יודע כי נשארתי בעה"ז להיותי מאסף לכל המחנות? ויאמר לי: א"כ, אתה משבטו של דן. אמרתי לו: איני כי אם משבט אחר, יותר עליון, אבל באתי להיותי מאסף לכל המחנות.

ס. ר"ח שבט. חלם ר' כלב שהייתי ברחוב וקומתי גבוהה מכל בני אדם מאד. והיו הכל תמהים לפי שמתחלה הייתי קצר הקומה. ויאמר להם ר' כלב: כל הרוצה לראות את שאול המלך יראה אותו, כי הוא הוא, כי גם שאול היה משכמו ומעלה גבוה מכל העם.¹³⁵

סא. ליל שבת כ' לשבט. חלם בני יוסי שהיה בביתו ושמע קול כרוזים מכריזים: הנה מלך יש' עובר וכל מי שהוא יהודי יבוא ללוותו. וכל השומעים היו באים והיו מתקבצים אלפים ורבבות מיש'. וגם הוא יצא מפתח ביתו בחוץ, ברחוב העיר, וירא כתות כתות מהלכות זו אחר זו, כת א' בעלי חרבות וכת אחרת בעלי רומחים וכת אחרת בעלי קשתות וכת אחרת בעלי אלתות, ר"ל: עצים עבים ומקלות וכתות רבות מכל מיני זיין שבעולם. וכשיצא לקח בידו מקל א' הנק' אלה, והיתה מן זהב. אמר לו איש א' שהיה נק' יצחק: למה עתה עומד בזו הכת? לך לך עם הכת שלפנינו, שהם בעלי מקלות. אז הלך עמהם. וירא בראש כל המחנות שורה אחת של שלשה אנשים ובאמצע היה מלך ישראל והיה כבן ששים שנה וזקנו שחורה ולבנה מעורבת ואני מצידו הא' ואיש אחר מצדו השנית,

133 תהלים קלז, ז.

134 פרפרזה לבראשית יט, יג.

135 שמואל א ט, ב.

ולא זכר מיהו. ואחר שלשתנו היו באים כל ההמון הנז', כת אחר כת.¹³⁶ כי אמרו לו בחלום הנז', כי הכת הראשונה ההולכת אחרי המלך ואחרי, היו כולם משפחת דוד המלך ע"ה. וראה רבים מהחיל הנז' שהיו מן הנביאים והצדיקים שבדורות ראשונים, וגם היה בהם אנשים מן הדור שלנו, והיה מכיר את כלם. ואח"כ, כשהקיץ שכחם. גם אמר כי הוא חושב בספק שהעיר הראשונה הנז' היא ירושלים תוב"ב. גם אמר כי יהושע בן נון היה איש שמן ובעל בשר וגבור חיל וזקנו שחורה ופניו צהובות אדומות, כעין התפוח.¹³⁷ וכלנו רגליים ולא רוכבים על סוסים. והנה גוים ישמעלים רבים לפנינו והיו שואלים: מה ענין זה החיל הגדול? ויאמר להם בני ואחרים ג"כ: הנה זהו מלך ישראל. ויאמרו הגוים: הנה כבר נפלה מלכות ישמעאל בלי ספק, ומלכו ישראל, וישתקו. והיינו עוברים ביניהם ואין דובר דבר. והיו יש' תמהים איך הגויים שותקים. אמרתי אני להם: ולכל בני יש' לא יחרץ כלב לשונו.¹³⁸ ונלך עד פתח א' ונכנסנו בה לחצר א' גדול של מלך ישראל ושם אכסדרה א' ובה סולם א' גבוה לא ישוער. ועלינו כולנו בסולם ההוא וממנו לסולמות אחרים זה למעלה מזה, עד אשר נכנסנו לעליה א' גדולה.

אז נשתנה החלום בדעתו של יוסי בני, וראה אותי חולה על מטתי בצד א' של הבית הנז' ואשתי חנה נ"ע חולה במטה אחרת, בצד אחר בבית. ואמרתי לו וליהודה בני, אחיו. לכו אל יהושע בן נון ושאלו ממנו מהי הסבה שחליתי עתה ובמה אתרפא. אמרו לי: והיכן הוא? אמרתי להם: הנה הוא יושב בעיר הזו, בבית פלוני. וילכו שם ויגידו לו שליחותי. אז אמר להם יהושע פסוקים רבים מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, ודורש להם דברים נפלאים וסודות ושמות היוצאים מאותן הפסוקים בר"ת וס"ת ובנוטריקון ובגימט'. ויאמרו לו: אין אנו באים אלא לשתאמר לנו במה יתרפא אבי מזה החולי. אמר להם: באלו הפסוקים והשמות שאמרתי לכם רמוז ענין חוליו ורפואתו מה לכם לדעת איך הוא? לכו הגידו לו אלה הדברים שאמרתי לכם והוא מעצמו יבין הדברים היטיב. אז באו ויגידו לי תשובת דבריו. וגם הגידו כל זה לאשתי חנה ותשמח היא מאד בתשובה ההיא. אמרתי להם: חזרו ולכו אליו ושאלו ממנו: איך אפשר שבזמן כזה וגם כי הוא יושב בזה העיר עמנו, איך יש' בינינו בישראל איש פלוני מכשף גדול (44) ושואל אוב וידעוני. וילכו. ויאמרו להם: אין זה תימא, כי הלא בימי מלך הראשון של ישראל, והוא שאול המלך, אשר הוא עצמו הסיר האובות והידעונים מכל הארץ ואחר כך הוא עצמו הלך ושאל באוב.¹³⁹ אז חזרו ויגידו לי התשובה. ואז ירדנו כולנו עם המלך של ישראל בדרך הסולמות

136 במקום זה מופיע בכתב היד: "עיין בסוף זה החלום", ושם צוין ההמשך הבא כאן.

137 כאן נגמרת הפסקה שבאה שלא במקומה.

138 שמות יא, ז.

139 שמואל א כת, ח-כ.

הנז', ולמטה היה מישור גדול מלא זרעים נפלאים דשנים ורעננים, והיו שם מוכנים סוסים קלים כנשרים לכל ההמון הרב הנ"ל ורכבנו כולנו עליהם. והיה בני תמיה איך נזדמנו שם הסוסים הנז' עתה, מה שלא היה כן בתחלה. ונלך בדרך, חוץ לעיר, כדי לילך לעיר אחרת. ובאמצע הדרך היה נהר גדול רחב מאד. ויתיצבו כל החיל בשפת הנהר, כי לא ידעו איך יעברו הנחל. ואני הייתי בצד המלך, לפני כל החיל, ואמרתי להם: וכי לא היה כן בירדן, שנבקע לפני ישראל ועברו ביבשה?¹⁴⁰ גם אנחנו נעשה כן בואו אחרינו. אז אנחנו שלשתנו, המלך ואני האיש האחר כנ"ל, שבשורה הראשונה, נכנסנו במימי הנהר רוכבים על הסוסים. ויתבקעו המים ויבאו אחרינו כל החיל. ונעבור הנהר ביבשה לגמרי לצד השני. אז הקיץ בני משנתו ולא זכר רק את זה שכתבתי. אמנם החלום היה גדול וארוך מאד.

בליל הנז' חלם נסים כהן, שראה גוי גבור חיל אדמוני ובידו ספר והיה כתוב אותיות ישמעאלים ובמקום אחר אותיות אשורית. ויאמר לו: מי אתה? ויאמר לו: אני בן בתו של מחמד נביא הישמעאלים, ואני יהודי ועמדי חמשה אחרים חברים, תלמידי רבי יעקב אבולעפיא. ואנחנו חושבים, שהוא חכם גדול יותר מה"ר חיים המקובל. אמר להם: באו עמי אליו ותשמעו חכמתו. ויבאו לביתי ושמעו דרושים ממני. ויאמרו עתה ידענו כי יש אלי"ם בישראל ותורה בישראל, ולכן כל ימינו נשב עם החכם הזה. ומה שהיה כתוב בספר ההוא היה: ה' מלך וכו' וגם היינו אנחנו מתפללים ה' מלך וכו'. גם בלילה ההוא חלם ר"א חייטי שהיה יום ר"ה ולא היה אדם יודע לתקוע וקמתי אני ותקעתי שופר. והיה הקול מתפוצץ בכל העיר והיו תמהים איך זקן חלש כמוני היה תוקע בכח הגדול ההוא. גם ר' חביב חלם אז שהיה יום שמחה תורה והיו כלם בביתי מתפללין בשמחה גדולה ומוציאין ס"ת וקורין בו אנשים הרבה, וביתי מוצעת במצעות נאות.

סב. י"ט לאדר. חלם ר' בנימן סרוק, ששלח משנה המלך ארבעה אנשים ממשרתיו להוליכני אצלו, על שאלה אחת בענין ששה אותות שעתידין להיות קודם ביאת המשיח וכבר הגיעו הד' והיה רוצה לשאול על שתי האותות שעדיין לא באו ואין שום חכם בזה הדור יכול לדעת זה, כי אם אני. אז היה הוא אומר: ירא אני פן יבא נזק גדול לר' יעקב אבולעפיא מזה, פן ישאלני המשנה מעניניו הרעים עמי ואודיעהו. אז היה רואה זקן אחד מהודר נצב לפניו ואמר לו: דע כי נגזירה גזירה על ג' אנשים גדולים שבעיר הזאת שימותו בשנה הזו וכל זה מפני שהשליכו כבוד תורת עזר, על ידי ב' חכמים, הר' חיים והר' יעקב אבולעפיא, שיש קטטה ביניהם וזה דובר על זה רעה, הושפלה תורתו בפני עם הארץ. והיה ר' בנימן מחלה פניו ואומר: חדל נא, מי יקום יעקב, כי קטן הוא.¹⁴¹

140 יהושע ג, טז.

141 עמוס ז, ה.

ויאמר לו: אם כן, הגזירה תהיה, שיפסידו אנשי דמשק בשנה זו ג' אלפים גרושים.¹⁴² ויתעלם הזקן ההוא וירא איש אחר, שמו ר' משה, וישאל ממנו: מה אירע לך שנתעכבת? ויאמר לו: מפני שהייתי חולם עם זקן (45) אחד כך וכך. ויאמר לו: וכי המעט בעיניך דבר זה? ואז גם הזקן הנז' חזר ונגלה שם ושניהם היו משביעים אותו כמה מיני שבועות, שיגיד לי ולר' יעקב אבולעפיא החלום הנז'. אח"כ חזר וראה את חכם אחר ושמו ר' משה גם כן והזקן עמו. והיה ר' בנימן מספר להם החלום והיו חוזרין ומשביעין אותו פעמים רבות שיגיד לנו החלום הנז'. ויאמר להם: והן לא יאמינו לי. ויאמרו לו: השבע להם בספר תורה שכך חלמת. ויאמר: מימי לא נשבעתי בספר תורה. ויאמרו לו: אם כן, השבע להם בשי"ת. והיה מקיץ וחוזר וחולם כל זה ששה פעמים. ובאחרונה אמרו לו: ראה כי זה החלום אמת, כי הרי הוא חלום שנפתר בתוך חלום עד ששה פעמים וגם כי הוא חלום האשמורות של הבקר.¹⁴³ ועוד טעם שלישי ושכח את ענינו. ואז היה מחבר את שנינו ועושה שלום בינינו. וייקץ.

סג. כ"ד לאדר. חלם שמואל בני ושכח כלו. וזהו מה שנזכר: כי כבר המשיח בא לישראל ואז היינו כולנו הולכים יחד, עד שהגענו אצל נהר גדול רחב וכל שפתיו וכל הבקעה אשר שם דשינה ורעננה. וכלם היו מתייראים לעבור. והיינו רוכבים על סוסים. והיו שם משה ויהושע. ומשה היה אדם יפה תואר מאד וגבור. ואמרתי אני, כי אני אתחיל לעבור בנהר. אמר יהושע: אני אתחיל. אמרתי אני: לא כי, אני אתחיל, כי אתה מן יוסף ואני כהן וכך עברו הכהנים בירדן בתחלת כל ישראל.¹⁴⁴ אמר לי בני: לא כי, הם עמדו באחרונה בירדן עד תום כל העם לעבור.¹⁴⁵ אמרתי לו: עם כל זה, הם עברו ונכנסו לפני כל ישראל. ואמר לי בני: וכי אתה עובר לפני יהושע, שהוא קרע הירדן? אמר לו יהושע: שתוק, כי גם אביך גדול הדור. אז אמרתי אני: וכי הוא עבר בזמנו ואני אעבור עתה בזמני. אז נעצב יהושע ונתאחר לבסוף. אז חליתי פניו שיבא ובהגיענו אל הנהר, קדמתי אני ועברתי בתחלה במימי הירדן ואחר כך נבקע הנהר ליבשה ונעבור כולנו. ומשה נתאחר וישב לו במקום אחד. ויאמר לו בני: למה אינך עובר בתחלה? ויאמר לו: לפי שבשנה הזו מת אבי ואני מתאבל עליו, הנח לאביך שיעבור בתחלה, כי זמנו הוא. אז נתעכב בני עמו ויעברו שניהם הנהר אחרונים מכל העם.

142 גרושים.

143 עיין בבלי, ברכות נה ע"ב: "ג' חלומות מתקיימין: חלום של שחרית וחלום שחלום לו חברו וחלום שנפתר בתוך חלום".

144 יהושע ג, טו.

145 יהושע ג, יז.

סד. כ"ה לאדר. נולד בני אברהם יצ"ו ונתעלף אז וקראו לו בשם אברהם כמה פעמים, עד שנתעורר.

ובליל כ"ז לאדר חלם ר' יוסף צייד, שהיה שומע קול מבלי איש ואומר: הנה, כמה טרח הר' חיים המקובל להחזיר בתשובה לאנשי דמשק ולא יכול להם. והנה עתה בא הזקן הר' אברהם הלוי והוא ישיבם בתשובה בעל כרחם ובימיו תבא הגאולה. ויאמר הוא: והנה כתוב: "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא"¹⁴⁶ שהוא משבט לוי. ויאמרו לו: והנה אליהו ישתנה שמו ויקרא אברהם.

ובג' לניסן מלתי בני וקראתיו אברהם ולא הייתי יודע עדיין מאותו החלום כלל וגם הוא לא היה יודע שבעת לידתו כשנתעלף קראוהו אברהם כנז'.

סה. י"ט לניסן שמחה אשת קולינקש ראתה בחלום אחיה שנפטר זה כמה שנים ובידו כבש אחד שחוט וחתוך מחציו ומעלה בלתי השוקים. ואחריו היה בא איש אחד. ותשאל לאחיה: מי הוא האיש הזה? ולא ענה. אז אמר לה האיש ההוא: אני באתי עתה להודיעכם, כי זו הגזירה באה עליכם על שלא שמעתם לא לקול אותו הרוח ששלח הב"ה לכם בבת רפאל עניו להשיבכם בתשובה¹⁴⁷ ולא לקול הה"ר חיים המקובל. ותאמר לו: ואם עתה ישובו, תתבטל הגזירה? ויאמר לה: כמתלהלה: עד שישוּבו.

וביום ההוא נפטר ש"ץ של הקהל הר' יום טוב אריפול נ"ע. ואולי הוא כבש השחוט. ליל ג' כ"ד סיון ע'¹⁴⁸ חלם ר' שמואל פנציירי, שהיה יום הכפורים בשעת הנעילה והתחילו לומר פזמון "אל נורא עלילה". ואני ערכתי שלחן לפני כל הקהל ההוא להסעודה אחר התפלה ההיא. ואמרתי להם: הנה, אחר הסעודה אראה אתכם שתי לוחות של עשרת הדברים. והיו מונחות בקצה השולחן ומכוסות במטפחת אחת. אז קרב ר' שמואל הנז' וגילה קצה של המטפחת וירא שם לוחות אבנים לבנות כמראה הבדולח הנקרא קרישטל, זך ומבריק אור גדול. וינחם על אשר עשה, לבל יארע לו כענין אנשי בית שמש, כי ראו בארון אלי"ם.¹⁴⁹ ויראם והנה שיעור ארכם זרת אחד בלבד. וישאל לי: והנה אמרו רז"ל, כי הלוחות ארכן ששה טפחים.¹⁵⁰ ואומר לו: להיותנו עתה בגלות נתמעט ארכן עד זרת לבד.

יום ערב ראש חדש אב ע'¹⁵¹ היה הר' שמואל אדאג'יש יצ"ו בבית הכנסת של ג'ובר

146 מלאכי ג, כג.

147 ראה לעיל א, כב.

148 שנת ש"ע.

149 שמואל א ו, יט.

150 בבלי, בבא בתרא יד ע"א; ירושלמי, שקלים ו, א.

151 שנת ש"ע.

במשמרת, בתענית, בציצית ובתפלין וחכם אחד היה דורש. ונתנמנם בעודו יושב אצל ההיכל. וירא איש נכבד קורא אותו: שמואל אדאגיש! ויאמר: הנני. ויאמר לו: אתה אוהב את החכם הר' חיים המקובל? ויאמר: כן הוא. ויאמר לו: אם כן, שמע נא דברי אשר אני מצוה אותך בשבועה, שתלך ביום הזה קודם שתאכל לבית החכם הנז' ואמור לו למה אינו משגיח לתקן המדינה הזו והנה העון תלוי בצוארו על שאינו מחזירם בתשובה; וכל זה גורם הוא, יען הוא אינו מראה פנים לקצת בני אדם שאינם אוהבים אותו ולסיבה זו הם מעכבים תיקון המדינה, בחשבם (46) שהם מכעיסים אותו בזה. ויאמר לו: וכי הוא יכניע עצמו להם? ויאמר לו: והרי מצינו גדולי הדור שהיו מכניעים עצמן לפני בני אדם שאינם מהוגנים להשיבם בתשובה, בראותם כי הוא מראה להם פנים צהובות והנה הוא הגדול שבכל הדור הזה וכפי גודל מעלתו הוא גודל ענשו; גם אינו משתדל לתקן כל העולם כי הכל תלוי בו.

ליל א' של ר"ה שע"א. חלם שמואל בני שהיה עומד עומד בפתח הרחוב שלנו וירא ישמעאלי א' אדמוני, יפה תואר מאד, בחור, ובמצחו כעין כתר ובו בולט כעין לוז א' עגיל של זהב ובו עין א' פקוחה מאירה כשמש. ויברח בני עד פתח חצרי והנה אני יוצא. ויאמר לי אותו הישמעאלי: מה אתה חושב לעשות מאותו הדבר? דע לך, שאם לא תעשהו יבא לך נזק גדול ואל תתיירא מאותם הראשים של קהל ספרדים היועצים לך בהפך, כמו גאויזון וזולתו אל תשמע מהם ואל תתיירא מהם כלל וכו'.

ליל שני של ר"ה שע"א. חלם מור"א נגאר שראה חכם א' ולא הכירו ויתן לו אגרת פתוחה וחתומים בה חכמים קדמונים הרבה. והחתומות היו למעלה וענין דברי האגרת למטה מהחתומות. ויאמר לו: הבט וראה מי הם החותמים בה. וירא בראשותם ג' חתימות, זו למטה מזו: הראשונה, נראה לו כי היא של רבן יוחנן בן זכאי, או קרוב לזה מענין אותיות ח"ן, והשנית רב ייבא סבא והשלישית רבה בר בר חנה ותחתיהן חתימות חכמים אחרים הרבה מאד, אינו זוכרם. ויאמר לו: קח האגרת הזאת והוליכה להר' חיים המקובל ואמור לו שישמור האגרת הזו היטב עם אגרת אחרת שיש לו, כי הוא מוכרח לו.

והיה מקיץ ומספר לי החלום הזה והייתי אומר לו: איני רוצה להחשיב דברי חלומות. והיה חוזר וחולם החלום הנז'. ואומר לו החכם ההוא: עכ"פ לך אצלו ואמור לו כל הדברים האלו הנ"ל. כה אירע לו ה' או ו' פעמים, חולם ומקיץ, והכל היה חלום א'. ויהי בהקיצו שכח דברי ענין האגרת הכתובים למטה מהחתומות.

[חלק ד]

(47) אלו הם הדברים שאמר לי מורי ז"ל הנוגעים לי ולשרש נשמתי.¹

א. ביום ר"ח אדר השל"א ליצירה אמר לי, כי בהיותו במצרים התחיל להשיג השגתו ושם נאמר לו, שיבא לעיר צפת, כי שם הייתי אני חיים דר שם, כדי שילמדני. וא"ל, כי לא בא לדור בצפת תוב"ב אלא בעבורי ולא עוד אלא שאפילו עיקר ביאתו בגלגול הזה לא היה אלא בעבורי, להשלים אותי, ולא בא לצורך עצמו, כי לא היה צריך לבא. גם א"ל, שלא היה מוטל עליו ללמד לשום אדם זולתי אני לבדי ובהיות שאני אלמוד לא יצטרך הוא להתקיים בעולם הזה. גם א"ל שהיתה נשמתי למעלה מכמה מלאכי רום גדולה בתכלית המעלה ושהייתי יכול לעלות ע"י נשמתי, ע"י מעשי, למעלה מרקיע ערבות.

ב. ושאלתי לו שיודיעני מי היא נשמתי ולא רצה לבאר בכל הפרטים, אמנם אמר לי, דרך כללות, ענין זה. כי תחלה הייתי הרב הר' וידאל די טולושא, בעל ס' מגיד משנה, ונק' שמו כשמי עתה.² ואחריו הייתי בגלגול איש א' ושמו ר' יהושע סוריאנו והיה אדם עשיר וזקן ובעל צדקה ומשכים ומעריב בבית הכנסת. ואחריו הייתי בגלגול בבחור א' ושמו אברהם, בחור בן י"ג שנים, ונפטר בשנת י"ד. ואחריו באתי עתה בגלגול בפעם הזאת ונק' שמי חיים, כשם הראשון דון וידאל, בעל מגיד משנה. וא"ל, שמה שהוצרכתי להתגלגל עתה, היה לסבת שבגלגול א' מן הקודמים אלי לא הייתי מאמין הרבה בחכמת הזוהר. וכפי דבריו הבנתי, שהיה כשהייתי בגלגול מגיד משנה ולא רצה לגלות הענין. וא"ל כי העיקר, שאני צריך לתקן עתה בגלגול הזה הוא לעסוק בחכמת הזוהר. וא"ל, כי לפי שבהיותי בגלגול המגיד משנה, הייתי מעיין גדול וחרף בחכמת העיון, לכן איניני חפץ עתה מאד לטרוח בחכמת העיון. וא"ל, כי כל אלו הגלגולים הנז' אינן רק מבחינת הנפש שלי בלבד, כי בחינת הרוח והנשמה יש בהם דברים מגלגולים אחרים.³

ג. גם אמר לי שבהיותי בן י"ג שנים נתעבר בי בסוד עיבור נפש ר' אלעזר בן ערך, תלמיד רבן יוחנן בן זכאי ז"ל. ואח"כ, בהיותי בן עשרים שנה, נתעבר בי נפש ר' אלעזר

1 סימנים א-נא נמצאים גם בשער הגלגולים, הקדמה ל"ו ול"ח, עמ' קכה-קנה, עם שינויים קלים.

2 ויטאל היא הצורה האיטלקית לתרגום השם חי או חיים; וידאל היא הצורה הספרדית של התרגום.

3 ראה שער הגלגולים, הקדמה, א-ב.

בן שמוע, תלמיד ר' עקיבא ז"ל, >כי להיותו אחד מעשרה הרוגי מלוכה, מעלתו גדולה מר' אלעזר בן ערך<⁴ ושעתה בשנת השל"א, שאני בן כ"ט ללידתי, היה רוחו של רבי עקיבא ע"ה מרחפת ומחופפת עלי להתעבר בי ב"ה. >מזה נראה כי נפשו מגולגלת בי עם נפשי.<⁵

ד. אח"כ, ביום ראשון של חול מועד של פסח הלכתי עמו לכפר א' הנק' עכברא ושם נכנסנו במערת ר' ינאי בתוך הפרדס, שיוצא מעין א' מפתח המערה עצמה, ופתחה צר עד מאד. וא"ל כי אין קבור שם רק ר' ינאי⁶ לבדו, אך ר' דוסתאי ור' נהוראי ככתוב בס' ייחוס הצדיקים⁷ אינן קבורים שם.⁸ ושם הדביק נפשו בנפש ר' ינאי, ובכלל דבריו אמר לו ר' ינאי: אני הוא ר' ינאי בעל הציון הזה. ודע כי כה אמר השי"ת לך ואמרת אל האיש הזה חיים הבא עמך שישמור עצמו מן הרכילות ומן לשון הרע ומן שיחה בטילה ויהיה שפל רוח מאד ואני אהיה עמו בכל מקום.

ה. גם אמר לי החכם מורי ז"ל ביום ההוא, כי נפשי יש לה שייכות ואחיזה בנפשו של משה רבינו ע"ה, כי כל כללות הנשמות נכללות בו, ובפרט נשמות הצדיקים, ויש לי חלק בחינת נפשי בדוקא ממנו, אבל בבחינת הרוח או הנשמה לא היה מדבר אז עדיין מה ענינם ושנפש הזו נתגלגלה אח"כ כמה גלגולים, עד שנתגלגלה אח"כ ברבן יוחנן בן זכאי ז"ל ואח"כ בר' עקיבא ז"ל ואח"כ נתגלגלה כמה גלגולים, עד שנתגלגלה באביי הנק' נחמני,⁹ חבירו של רבא. וא"ל כי זהו סוד מ"ש רז"ל בגמ', כי שלשה היו ק"ך שנה: משה וריב"ז¹⁰ ור' עקיבא.¹¹ ומשה עשה מ' שנה בבית פרעה ומ' במדין ומ' פרנס את יש'. וכן ריב"ז, מ' שנה בפרקמטיא ומ' למד ומ' לימד. וכן רבי עקיבא מ' שנה היה ע"ה ומ' למד ומ' לימד. וגם גלגולו אח"כ באביי נרמז במ"ש רז"ל,¹² כי ריב"ז לא הניח מקרא ומשנה וכו' והויות דאביי ורבא; והבן ענין זה.

ואח"כ נתלבשה נפש זו בא' מרבנן סבוראי הנק' רב אחאי, וז"ש בתלמוד עליו "פריך ר' אחאי".¹³ וא"ל כי כמדומה לו, שרב אחאי זה הוא עצמו רב אחאי משבחא, בעל ס'

4 הקטעים בסוגריים מזוותים הם בשולי כתב היד.

5 ראה להלן ד, ו.

6 בסולה, עמ' יז; איש שלום, עמ' 159-160; וילנאי, עמ' שפח-שפט; אילן, עמ' 315-316.

7 ייחוס הצדיקים לר' גרשם ב"ר אשר איש שקרמילה, מנטובה, שכ"א, דף עב ע"ב-עג ע"ב.

8 אותם דברים הכתובים כאן על קבר ר' ינאי חוזרים בשער הגלגולים, הקדמה ל"ו, עמ' קפד.

9 ראה הימין, א, עמ' 75.

10 רבן יוחנן בן זכאי.

11 ספרי, דברים שנו, ז, עמ' 429; ילקוט שמעוני, זאת הברכה, רמז תתקסה.

12 בבלי, סוכה כח ע"א; בבא בתרא קלד ע"א.

13 בבלי, קדושין יג ע"א ובמקומות אחרים.

השאלות. ¹⁴ ואח"כ נפש זו נתגלגלה ברב דוסתאי גאון. ואח"כ עברו כמה גלגולים, עד שנתגלגלה בר' אהרן הלוי נכדו של הר"י ¹⁵ הלוי בעל המאור. ואח"כ נתגלגלה בהרב בעל ס' מגיד משנה. ואחר כך בר' יהושע סוריאנו. ואח"כ בבחור א' הנק' אברהם כנ"ל. ואח"כ נתגלגלה בי אני עכשיו הצעיר חיים.

ו. וא"ל כי יש שייכות וקורבה עם הרמב"ם ז"ל ולכן עשה ביאור המגיד משנה על ספר הי"ד להרמב"ם ז"ל, כנודע.

וא"ל, כי לסבת היותו ר' אלעזר בן ערך תלמיד ריב"ז, שהוא שורש נפשי, כנ"ל, לכן בא עתה להתעבר בי בהיותי בן י"ג שנים, כדי להשלים מה שחסר לריב"ז רבו והוא המדריכני עתה ומסייעני, כי התלמיד חייב בכבוד רבו. גם ר' אלעזר בן שמוע נתעבר בי בשנת העשרים כדי להשלים חלק ר' עקיבא רבו, לסיבה הנז', כי הוא תלמידו.

וא"ל, כי זהו הסימן אל היותי מגלגול ר' עקיבא, כי בכל עת שאני רואה קבוץ עם להרוג איזי אדם אני מתעלף, לפי שנפשי זוכרת הצער שסבלה בזמן שנהרג ר' עקיבא ע"ה. וכן הוא האמת. גם נתן לי סימן אחר, כי בהיותי בחור היה לי חשק גדול ללמוד בס' פרקי רבי אליעזר; והטעם היה לפי שהיה רבו של רבי עקיבא. ¹⁶

גם א"ל, כי לסיבת שהיו ריב"ז ור' עקיבא שניהם עמי הארץ בתחלת בחרותם, במ' שנה הראשונים, ובפרט ר' עקיבא, שהיה אומר "מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור"; ¹⁷ ומזה תבין שאר דברים, כשהיה ע"ה מ' שנים ובהכרח שהיו להם חטאת נעורים. וא"ל, כי הסיבה היה לפי שהיתה נפשם בחינת טיפת זרע א' מאותן העשרה טיפין שהוציא יוסף מבין (48) עשר אצבעותיו, כמו שאמרו ז"ל ¹⁸ ועל כן היו ע"ה מ' שנים הראשונים ונאחזו בהם החצונים קצת בימים ההם. ולסיבה זו הוצרכו להתגלגל אח"כ בכל הגלגולים הנז'. ולסיבה הנז' נכנסה נפש גדולה וקדושה כזו בר' עקיבא, שהיה בן גר ולא מזרע ישראל. ¹⁹ והסיבה, לפי שהיא טיפת זרע יוסף שיצתה מבין צפרניו בעת הרהורו באשת אדוניו, כנודע. ונודע מ"ש בזהר בפרשת ויקרא דף י"ד ריש ע"ב, כי הגר קשה לאעברא וזהמא

14 ראה היימן, א, עמ' 134.

15 הר' זרחיה.

16 הכוונה לר' אליעזר בן הורקנוס.

17 בבלי, פסחים מט ע"ב.

18 בבלי, סוטה לו ע"ב; בראשית רבה פז, יא, עמ' 1072.

19 לפי גינצבורג, עקיבא בן יוסף: "טעות בהבנת הביטוי 'זכות אבות' (בבלי, ברכות כז ע"ב), בשילוב מסורת הקשורה בסיסרא שר הצבא של חצור (בבלי, גיטין נז ע"ב; סנהדרין צו ע"ב), היא מקור למסורת אחרת, ולפיה ר' עקיבא הוא צאצא של סיסרא (פירוש נסים גאון לברכות כז ע"ב). בשער הגלגולים, הקדמה ל"ד, עמ' צח, ויטאל כותב על ר' עקיבא, "ואע"פ שנקרא גר, אינו גר ממש".

מיניה, אפי' עד תלתא דרין, ואח"כ כיון שר' עקיבא היה בן גר, בהכרח הוא שנאחזו בו החצונים בהיותו ע"ה כנז'.

וא"ל שלסיבת היותי מגולגל מהם, שלכן אירע לידי החטא ההוא, שקשרו אותי ביום חתונתי בכניסתי לחופה ועמדתי קשור ט' חדשים רצופים ובהכרח היה שהוצאתי קרי לבטלה בזמן ההוא. וזה נמשך לי להיותי מטיפת זרע יוסף, כנ"ל, ומסיבת היות ר' עקיבא בן גר כנז' דהוא קשה לאעברא וזהמא מיניה.

וגם טעם אחר היה בי, כי הגאווה הגדולה שהיתה בי בהיותי בחור, אעפ"י שלא היתה בגלוי לפני בני אדם אלא במחשבתי לבד, ביני לבין עצמי, זה גרם לי החטא הנז', כנודע שעבירה גוררת עבירה.²⁰

וא"ל, כי אלו השני דברים הנז', שהם הקרי לבטלה בעת היותי קשור כנז' וגם ענין הגאווה הגדולה שהיתה לי בימי בחורתי, הם שני החטאות שיש לי עתה בגלגולי זה. והם החטאים היותר גדולים שיש לי בכל ימי חיי ושלכן אני צריך עתה לתקנם. והוא כי כנגד הגאווה אני צריך שאתנהג בשפלות רוח עד קצה האחרון; וכנגד הקרי לבטלה צריך אני ליוהר שלא אשמש מטתי עד אחר חצות הלילה ושאשהא על הבטן עד שטיפי הזרע יכלו לגמרי ולא יצא אח"כ לחוץ. ושלא לדבר עם האשה דברים רבים בעת הזווג ושאתענה פ"ד ימים רצופים, כנז' אצלי בתיקון העונות וע"ש.²¹ והם כנגד פ"ד שנים שנתעכב יעקב אבינו מטיפת קרי, עד שנשא את לאה והוליד לראובן.²²

גם א"ל, כי לסיבה שהייתי בגלגול א' מן הקודמים בלתי מאמין הרבה בחכמת הזוהר, שצריך שעתה אעסוק תמיד בכל יכלתי בחכמת הזוהר. ושזה הוא העיקר הגדול שאני צריך לעשות עתה בגלגולי זה. וגם א"ל כי לסיבה הנז' צריך שלא אקשה קושיות רבות בזוהר, עד אשר אלמוד עמו זמן נודע אצלו ואח"כ יהיה לי רשות להקשות ולשאול כל מה שאני רוצה לחקור ולידע בס' הזוהר.²³

גם א"ל כי יש בידי עתה ג"כ עון ליצנות בגלגול הזה.

[ז.] אח"כ יום אחד אמר לי, כי ג' הגלגולים הנ"ל שקדמו אלי היה עוונם לשהוצרכו להתגלגל מפני הסבות האלו אשר נזכיר. כי הרב המגיד נתגלגל עיקר גלגולו על שחטא בשוגג בעון נדה וע"כ בא להתגלגל בי, לתקן העון הזה, וע"כ בא לי עון זה, כי בלילה הראשונה שנכנסתי לחפה לא פירשתי מיד מאשתי בראותה דם בתולים בבעילה הראשונה. ואלו לא בא לידי עון זה הייתי אני משלים שנותיו של הרב המגיד, שלא מילא

20 משנה, אבות ד, ב.

21 שער רוח הקודש, עמ' סג.

22 בראשית רבה צח, ד, עמ' 1253.

23 ראה לעיל ב, ז.

שנותיו ומת קודם זמנו, ומה שחסרו משנותיו הם מ"ד שנים והייתי ג"כ מוסיף עליהם שנים יתירות. וכיון שבא לידי עון הנז' עצמו אעפ"י שהוא דם בתולים ואינו כ"כ עון ובפרט שהיה בשוגג, עכ"ז כיון שכל עיקר ביאתי היתה לכך ולא תיקנתי, לכן אין לי אלא המ"ד שנים בלבד וזהו סוד "ויש נספה בלא משפט" וכו' ²⁴ ח"ו, כי מספיק זה להכריע עון גדה הקודם כיון שזו היתה עיקר סבת ביאתי בעולם, אעפ"י שזה החטא של עתה אינו חטא גמור. וא"ל שהיה איפשר שבהמשך הזמן היה אפשר שיתוקן זה ע"י תשובה. ואח"כ התעניתי ג' ימים רצופים, כמו שנכתוב למטה, ואז א"ל שכבר נתבטלה הגזרה ההיא ת"ל.

[ח.] ג"כ אירע דבר אחר אל הרב המגיד אשר גם עליה נתגלגל, אעפ"י שעיקר גלגולו היה לסיבת עון גדה כנ"ל. והוא, שפעם א' בא לידו דין אשת איש והתירה לינשא וטעה בדין. וא"ל כי גם אני טעיתי קרוב לזה, כי בהיותי בחור בא לפני מורי הר"מ ²⁵ אלשיך נר"ו דין א' של אשת איש והיינו נושאים ונותנים יחד בדין הזה ואמרתי לו שהיה דעתי נוטה להתירה וגם הוא אמר שלזה דעתו נוטה והתירה. ויען אשר לא עיינתי היטב בדין ההוא טעיתי בו. וא"ל כי לא נודמן אז הדין ההוא לפני, אלא לתקן העון ההוא ואז, אלולי עיינתי בו לא הייתי טועה והייתי מתקן העבר ושע"כ היה עתיד לחזור ולבא דין אחר כיוצא בו לידי, שישאל ממני חכם א' סברתי בדין ההוא ואשיב לו האמת. ובזה יתוקן הענין הנז', כי החטא לא היה במעשה אלא בדיבור לבד וגם עתה בדבור תליא מלתא לתקן פגם הדבור ההוא.

וסיבת גלגול הר' יהושע סוריאנו נתגלגל לסיבה, שפעם א' אכל חלב בידיעה ובמזיד ולא נזהר בו. ²⁶ וא"ל כי לסיבה זו אני מתקן עתה מאד העון הנז' ונתן לי הסימן הזה, שאני יושב שתי שעות בניקור הבשר וכמעט שאני משליך כפלים כמוהו מן הבשר עם החלב; ושמכאן ואילך אזהר ג"כ שלא יכנס בפי כל ימי חיי שום בשר ניקור, זולתי אם יהיה ע"י מומחה חסיד.

וא"ל ג"כ, כי קודם גלגול ר' יהושע סוריאנו קדם לו ממש גלגול אחר באיש א' שמו ר' שאול טירישטי ונודמן לידו עון א' והוא: כי הוא היה מוהל ומתחלה לא היה בקי ומל ילד א' ומת מחמת המילה. והיה זה שוגג קרוב למזיד. ועון הנדה של הרב המגיד הקודם זה, גרם שפיכות דם שחטא ר' שאול טירישטי. ושתי עונות אלו גרמו עון חלב במזיד להר' יהושע הנז', שנתגלגל בו ר' שאול הנז' מיד אחר שמת. ונמצא: שהרב המגיד היה שוגג ור' שאול אחריו שוגג קרוב למזיד ור' יהושע אחריו מזיד גמור כי עבירה גוררת

24 משלי יג, כג.

25 הרב משה.

26 על נוסח אחר של חטאו של ר' יהושע סוריאנו ראה בניהו, האר"י, עמ' 235-236.

עבירה²⁷ (49) ונתן לי סימן כי עתה אני בגלגול הזה אני נזהר מאד ומתרחק שלא להיות לא מוהל ולא שוחט ואדרבה איניני יכול להסתכל כאשר מוהלין או כאשר שוחטין. ולפעמים אני נזהר אפי' מלהרוג את הפרעושים.²⁸

ואחר ר' יהושע נתגלגל בבחור א' שמו אברהם ומת בן י"ג שנים בכרת על אכילת החלב בגלגול ר' יהושע שהיה במזיד.²⁹

[ט.] אח"כ ביום פסח שני ט"ו לאייר הגיד לי הדברים יותר מבוארים וא"ל: דע כי אעפ"י שאמרו בזוהר כי קין הוא זוהמת הנחש והבל הוא מסטרא דאדם,³⁰ פ' הדברים הם כך, כי ע"י חטאו של אדם נתערב טוב ברע ויצאו קין והבל, שניהם מורכבים מטוב ורע, אלא שקין היה רובו רע מזוהמת הנחש והבל רובו טוב מצד אדם ומיעוטו רע, מצד הנחש. אבל חלק קין הטוב הוא דבר גדול במאד מאד, לסיבה שהיה בכור ולקח הבכורה של חלק הטוב >כנוצר בזוהר פ' בראשית דף ל"ו ע"ב ובכל תיקון ס"ט, דף ק"ג א' וק"ב א' וקט"ז א' וקי"ז. <ואח"כ התחיל קין להתקן בקינן ומחללאל, כנו' בזוהר בפ' תרומה.³¹ ואח"כ כשיצאו יעקב ועשו היו בסוד הבל וקין וכשנולדו נולד יעקב וידו אוחזת בעקב עשו,³² הוא אותו חלק הטוב של הבכורה שלקח עשו שהיה הטוב של קין שנתערב עם הרע כנ"ל >בסוד "ואתה תשופנו עקב"³³ וע"ש עקב ההוא שלקח ממנו נק' יעקב. ואח"כ כשהוליד את יששכר, הוריש לו אותו החלק הטוב שלקח מעשו, שהיה מן הטוב של קין. וז"ש "וישכב עמה בלילה הוא",³⁴ כי הוא יעקב עצמו הנק' כן ע"ש העקב הנז'³⁵ ונתנו בלאה בסוד זווג ומשם יצא יששכר. וז"ש מ"ש בזוהר במדרש רות³⁶ כי מן יששכר יצא ר' עקיבא שהוא העק"ב הנז'.

ואח"כ נתגלגל בנדב ואביהוא כי הם תרי פלגי גופא, כנו' בזוהר פ' אחרי מות.³⁷ ואח"כ נתעברו בסוד עיבור בפנחס, שהוא אליהו הנביא ז"ל,³⁸ עד הזמן שהלך אל המערה כי איבדם ע"י מעשה דבת יפתח³⁹ ונסתלקה ממנו הנבואה ואח"כ חזר ולקחם במערת הר

27 משנה, אבות ד, ב.

28 ראה שער רוח הקודש, עמ' לו, ולהלן ד, יט.

29 ראה להלן ד, מו.

30 הזוהר, א, כח ע"ב; לו ע"ב.

31 הזוהר, ב, קסח ע"א.

32 בראשית כה, כו.

33 שם ג, טו.

34 שם ל, טז.

35 ראה להלן ד, לט; ד, מ; ד, מב.

36 הזוהר החדש, עמ' פט ע"ג-ע"ד.

37 הזוהר, ג, נו ע"ב.

38 ראה לעיל ב, ה הערה 17.

39 סדר אליהו רבה, עמ' 55.

חורב, כנז' בזהר. ⁴⁰ ובאותו הזמן שנסתלקו מאליהו ז"ל נתגלגלו בסוד גלגול בשמואל הנביא ע"ה. וא"ל מורי ז"ל, כי זהו הטעם שהראו לי בחלום, כי היה מקומי בעה"ב מקום שמואל הנביא ע"ה. ⁴¹

ואח"כ חזרו ונתעברו באליהו ז"ל. ואח"כ חזרו ונתעברו באלישע הנביא ז"ל. ואח"כ נתגלגלו בחזקיהו מלך יהודה ז"ל. ואח"כ נתגלגלו במתתיה כהן גדול חשמונאי. אח"כ נתגלגלו בעקביא בן מהללאל. ואח"כ ברבן יוחנן בן זכאי. ואח"כ בר' עקיבא בן יוסף. ואח"כ ברב ייבא סבא של פ' משפטים. ⁴² ואח"כ באביי. ואח"כ נתעברו ברב אחאי הנז' בגמ' פריך רב אחאי. ⁴³ ואח"כ ברב אחא משבחה גאון, בעל השאלות. ואח"כ נתגלגל ברב דוסתאי גאון. ואח"כ בר' אהרן הלוי נכדו של הר' זרחיה הלוי בעל המאור. ואח"כ בדון וידאל די טלושה בעל ס' מגיד משנה. ואח"כ בר' שמואל טרישטי. ואח"כ בר' יהושע סוריאנו. ואח"כ באחד בחור ששמו אברהם. ואח"כ בי' אני הצעיר חיים. [י.] אח"כ הגיד לי בארוכה הרבה אנשים שהם מן שרש נשמתי וכולם מבחינת הנפש שלי. ועוד יש אנשים אחרים, גם מבחינת נפשי.

ואלו הן הנז' בפסוק: קין. קינן. יובל. מהללאל. יששכר. שלה בן יהודה. נדב ואביהוא. יבל. למך אביו. נחשון בן עמינדב. נתנאל בן צוער. קרח. דתן ואבירם. יתרו. פנחס. עתניאל בן קנז. כרמי אבי עכן. שמגר בן ענת. שמשון. אלקנה. שמואל הנביא. אביה בן שמואל. חבר הקיני. <יעל אשת חבר הקיני. רחב הזונה. עלי הכהן. > אפלל. ססמי. חבר אבי שוכו. ישבח אבי אשתמוע. ישובי לחם. ישי אבי דוד. אבישי בן צרויה. שמעא אחי דוד. דואג ואחיתופל. אביה בן רחבעם. אליהו הנביא ז"ל. אלישע הנביא. יונה בן אמת. חיאל בית האלי. נבות היזרעאלי. מיכה המורשתי. נחום האלקושי. חזקיהו המלך. מנשה בן חזקיהו. אוריה הכהן. זכריהו בן יברכיהו. יחזקאל. אליהו בן ברכאל הבווי. חנניה חבר דניאל. נדביה בן יכניה המלך. ענני בן אליועיני.

ואלו הן מן כת התנאים: מתתיה כ"ג חשמונאי. יוסי בן יוחנן איש ירושלים. נתאי הארכלי. עקביא בן מהללאל. רבן יוחנן בן זכאי. ר' עקיבא בן יוסף. ר' יוסי הגלילי. ר' נהוראי סבא שבזוהר סוף פ' תצוה. ⁴⁴ רב ייבא סבא שבפ' משפטים. ⁴⁵ יונתן בן הרכינס. חנניה בן חזקיה בן גרון. אבא שאול. ר' ישמעאל בן אלישע כ"ג. ר' חוצפית התורגמן. ר' יוסי בן משולם קהלא קדישא. ר' יהודה בר' אלעאי. ר' אחי בר' יאשיה. רבן גמליאל.

40 הזוהר, ב, קצ ע"א.

41 ראה לעיל ב, ה.

42 הזוהר, ב, צד ע"ב-קיד ע"א.

43 ראה לעיל הערה 12.

44 הזוהר, ב, קפו ע"א.

45 ראה לעיל הערה 41.

וא"ל מורי ז"ל כי א' מחבירי רשב"י⁴⁶ שנמצאו באדרא רבה שהוא מן השרש של נפשי ולא רצה לגלותו אז וגם לא רצה לפרש הטעם.⁴⁷

ויש ג"כ קצת תנאים אחרים שיש לי קצת אחיזה בהם ואיני יודע ביאור הענין מה הוא. ואלו הן: רב שמעיא חסידא רבו של הינוקא של פ' בלק.⁴⁸ ר' צדוק הכהן ור' קיסמא אביו של ר' יוסי בן קיסמא ור' כרוספדאי חמיד לבא שבזוהר פ' שלח לך.⁴⁹

ואלו הן האמוראים: רב הונא שהיה ריש גלותא בבבל בזמן רבינו הקדוש, שהעלו ארוננו בזמן ר' חייא.⁵⁰ יהודה וחזקיה בני ר' חייא. לוי בר סיסי. ר' שמעון בן יהוצדק. רב ייבא סבא, אמורא, תלמיד רב, והוא אביו של רב חנא וגם הוא חמיו של אשיאן בן נדבך. פנחס אחי שמואל. ר' מיאשא בזמן ר' יוחנן. ר' שילא דמס' ברכות שנעשה לו הנס.⁵¹ רב ייסא אמורא והוה רב אסי הכהן. ר' צדוק תלמיד רבינו הקדוש. ר' ירמיה בר אבא בימי רב. ר' חלקיה בר אבא. רב שמן בר אבא. מר עוקבא. ר' זריקא. רב סחורא. ר' עקיבא האמורא. עולא בר קושב, בימי ריב"ל. אביי הנק' נחמני. רמי בר חמא. רב ביבי בר אבוי.⁵² רב דימי מנהרדעא. רב נחומי. רב משרשיא. רמי בר יחזקאל. (50) רב יימר. ר' שמואל בר שילת. ר' אבין נגרא. נתן דצוציתא ריש גלותא. ר' תנחום דמן נוי. רב ייבא אבי רב סמא ורב ספרא בימי רבינא. רמי בר תמרי. רפרם בר פפא. ר' זעירא בר הלל. ר' זעירי מדהבת. רבין ורב דימי דסלקו מבבל לארץ יש'. רב חנא בגדתאה. שבחת בריה דרבינא. רב חמא בר בוזי. רב שישא בריה דרב אידי. ר' חייא מדפתי. יהושע בר זרנוקי ונק' בגמ' חייא בר זרקוני והוא שיבוש.⁵³ איו. אבדימי. באל. רב יהודה הנדואה. רב טביומי. רב מלכיו.

ואלו הן רבנן סבוראי: רב אחאי. רבה מפומבדיתא.

ואלו הן גאונים: רב אחא משבחה. רב דוסתאי גאון. רב צמח גאון הראשון בריה דרב פלטוי גאון. רב נהילאי גאון הראשון.

ואלו הן פוסקים: הרשב"א⁵⁴ ז"ל. רבינו אהרן נכדו של הר' זרחיה הלוי ז"ל. דון וידאל די טולושע בעל ס' מגיד משנה. הר' יוסף קארו בעל ס' בית יוסף על הטורים. ואחי כ"ר משה ויטאל. ואני הצעיר חיים.

46 רבי שמעון בר יוחאי.

47 ראה להלן ד, יז.

48 הזוהר, ג, קפו ע"א-ע"ב, קפח ע"ב.

49 הזוהר, ג, קסד ע"ב.

50 בראשית רבה לג, ג, עמ' 306.

51 בבלי, ברכות נח ע"א.

52 צ"ל רב ביבי בר אביי. ראה היימן, א, עמ' 265.

53 צ"ל זרנוקי. עיין בבלי, סנהדרין כו ע"א.

54 רב שלמה בן אברהם אדרת.

ודע כי כל אלו הם משרשי בבחינת הנפש, אבל הרבה מהם יש שהיה רוחם משרש אחר ואפי' ר' עקיבא היתה רוחו משרש אחר, זולתי אביי לבדו, שהיו נפשו ורוחו ונשמתו כולם מזה השרש שלי. ונמצא כי כל אלו הגלגולים הנ"ל שזכרתי מן קין ועד אני חיים, הכל הם מן בחינת נפש לבד. ושבתי אוצר פירי⁵⁵ הוא אחד מהקליפות של שרש נפשי. [יא.] בענין השגתי שאל את נשמתי ואמרה לו שאתענה ארבעים ימים רצופים בשק ואפר ואח"כ אתענה שני וחמישי ושני תמיד עד תשלום שתי שנים ומחצה ואז אשיג השגה גמורה, כמוהו ממש, בלתי שום תערובת דסטרא אחרא, כמו שאירע לאחרים. יום אחד חזר לשאול והשיבו לו: שאתנהג חדש א' שלם בשק ואפר ותענית ושאתנהג בשפלות ושלא אתלוצץ משום אדם. וא"ל, כי כל עיקר השגתי תלויה בשתי ענינים אלו הנז' בפרטות, שהם השפלות ושלא להתלוצץ.

יום אחד חזר לשאול והשיבו לו כי להשיג השגה אמתית כמוהו ממש לא היה איפשר עד מלאת שתי שנים ומחצה. אמנם אם בתוך זמן הנז' אתנהג בתשובה ובפרט שאתענה מ' ימים רצופים⁵⁶ בשק ואישן כל אלו הלילות בשק, שאז יבא לי התעוררות רוח הקדש מג' לג' חדשים בפתע פתאום. ואחר השתי שנים ומחצה אשיג ממש כמוהו באמיתות. וסיבת קצבת זמן הזה הוא, כי ישבתי בבחורותי שתי שנים ומחצה בלתי עוסק בתורה ומעשי לא היו אז רצויים כתיקנם. לכן הייתי צריך תשובה ב' שנים ומחצה אחרים, כמספר הימים ההם ממש.⁵⁷

[יב.] יום אחד חזר לשאול והשיבו לו שאתענה ארבעים יום רצופים בשק ואפר ובכי, ובפרט שאשכב כל אלו הארבעים לילות על הקרקע לבוש שק, גם אשים אבן אחת תחת מראשותי ואכוין בשם ההויה העולה אב"ן כזה יו"ד ה"ה וא"ו ה"ה⁵⁸ ואח"כ אתענה שני וחמשי ושני בכל אלו ההנהגות הנז' עד תשלום שתי שנים ומחצה ושאתנהג בכל זמן זה בענוה ובשפלות גדול עד התכלית האחרון ושאזהר ג"כ עד התכלית מן הכעס ומן ההקפדות.

יום א' אמר לי, שאזהר מאד, כי כפי מה שהגידו לו הוא מוכרח, שבהמשך הזמן הנז' שתתערבב מחשבתי ולא ארצה לסבול עול התשובה כ"כ ולכן, כיון שהבחירה תלויה בידי, שאזהר ואתחזק בדבר הזה מאד.

יום א' אמר לי כי אז בשבוע ההיא היה רואה רוח טהרה א' שהיה מסבב אותי ושזה

55 בבלי, בבא בתרא צ ע"ב.

56 ראה שער רוח הקודש, תיקון כו, עמ' סב.

57 ראה לעיל א, ב, ולהלן ד, טו.

58 שניהם, השם במילוי ואבן, שווים בגימטריה. מספרם 53. ראה שער רוח הקודש, כוונת התענית, עמ' כה.

מורה כי בהכרח אני צריך להשיג השגה. ואעפ"י שאני אדחה אותה, יכריחוני מן השמים עד שאשיגנה ב"ה ושאשיג השגה גמורה אמיתית כמוהו.

יום א' א"ל, כי כל זה שאני עתיד להשיג עתה הוא מחמת חשקי בו ושנשמתו היא מסייעני מאד וכמעט שהוא מתעבר בי. וא"ל, כי יש לי קורבה גדולה עמו ובפרט כי פעם אחת, בגלגול אחר, הייתי תלמידו ג"כ כמו עתה ושאתדבק עמו תמיד במחשבותי ויועיל לי מאד.

[יג.] יום א' א"ל, שאזהר מאד לומר "הללויה אודה ה' בכל לבב" וכו'⁵⁹ ואח"כ אכוין בשם מנצפ"ך ואעשה כך תמיד כשאקום בכל לילה אחר חצות, כי מועיל מאד אל ההשגה.⁶⁰

גם א"ל שאזהר לשים תמיד תפלין כסברת ר"ת,⁶¹ שהם סוד צירוף שם יהה"ו היוצא מר"ת "יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי"⁶² ולכן הנחת אלו התפלין מועיל מאד אל ההשגה ואל השכל והידיעה.⁶³

גם א"ל כי עיקר השגה זו תלויה ע"י כוונת האדם וזהירותו בכל ברכות הנהנין⁶⁴ לפי שעל ידם מתבטל כח אותם הקליפות הנמצאות במאכלים החומרים ומתדבקים באדם האוכלם וע"י הברכות האלו הנאמרות בכונה הוא מסיר מהם הקליפות ומזכך החומר שלו ונעשה שכלי וזך ושאזהר בזה מאד.

גם צוה אותי שאקרא בכל יום הקביעות של מקרא ומשנה ותלמוד וקבלה עם הכוונות שמסר לי, ככתוב בספרי ואזהר בו מאד.⁶⁵ גם החמיר עלי מאד בענין השבת לשומרו ולכבדו, יותר מכל שאר המצות כולן.⁶⁶

[יד.] יום א' הייתי לפניו ונתעכבתי חדש ימים שלא עשיתי שום ייחוד מן הייחודים שסידר לי והכירו בפרצופי וא"ל: "אם יום תעזבני ימים אעזבך"⁶⁷ ואתה גורם בזה נזק גדול, שתרגום שיתפרשו ממך הנשמות שרוצות לידבק בך. ונתתי לו טענה, שלא הייתי רוצה אלא לעסוק בתורה באותו זמן, ובפרט שלא היו באים כפי הראוי אותם הנשמות בגילוי. והשיב לי שעכ"ז לא אמנע מלעשות הייחודים ההם בכל יום, כי הוא גדול מן עסק התורה, כי הוא מייחד העולמות העליונים והוא עסק התורה וייחוד הכל ביחד.

59 תהלים קיא.

60 שער רוח הקודש, עמ' לד; שער הכוונות, ענין דרושי לילה, עמ' שעו.

61 רבנו תם. על מנהג זה ראה גרסנר.

62 ירמיה ט, כג.

63 שער רוח הקודש, עמ' לה.

64 שער רוח הקודש, עמ' לו.

65 שער המצוות, פרשת ואתחנן, עמ' פב-פג.

66 שער רוח הקודש, עמ' לד.

67 ספרי, דברים עקב, מח, עמ' 112.

והזהירני שכאשר אייחד הייחודים, שלא תהיה כוונתי בלבד להמשיך את הנשמה, אלא לתקן למעלה.⁶⁸

(51) גם א"ל כשהלכתי עמו לטבריא במערת ר' עקיבא,⁶⁹ כי א"ל ר' עקיבא שאזכור עשרה פעמים את ר' עקיבא זה אחר זה קודם כל תפלה מן הג' תפלות ערב ובקר וצהרים וע"י זה יתעבר בי ויסייעני מאד. וא"ל, שאין צורך לומר ר' עקיבא, אלא עקיבא בלבד. גם א"ל כי עד חג הסוכות של שנת השל"ד אני צריך סיוע ממש, שהוא יעזורני בעת הייחוד, אבל משם והלאה איני צריך לסיוע כלל, כי כבר אז נשלמים שתי שנים ומחצה שחטאתי בהם, שמנעתי עצמי מעסק התורה. וגם, כי עד אז אפי' אם הוא מסייעני, הוא במקרה, שאי אפשר להיות בקביעות, אבל משם והלאה יהיה ב"ה בקביעות.

[טו.] גם צוה אותי שלא אמנע מלייחד הייחודים שמסר לי ושאם אלך להשתטח על קברי הצדיקים יהיה בערב ראש חדש או בט"ו לחדש, כי אז יש יותר הכנה מכל שאר הימים ושלא אלך לא בשבת ולא בי"ט ולא בר"ח, כי אז נפשותם עולות למעלה ואינן מושגות על הקבר.⁷⁰ ופעם א' שלחני על קברי הצדיקים בחול המועד להתפלל עליהם, אבל לא נשתטחתי.

וא"ל, כי הייחוד של היודי"ן והווי"ן של י"ג חוורתי דרישא⁷¹ אייחד אותו יותר בקביעות משאר הייחודים. ובלילי החול יהיה אחר חצות הלילה, כי אז הוא עת רצון. ובליל שבת אייחד אותו אפי' קודם חצות אחר סעודת הלילה.

ובראש חדש אייחד הייחוד שהוא מיוסד על שם שדי, כי ייחוד זה הוא סוד ראש חדש; כי שם שדי במילואו הוא בגימ' ראש חדש ואפי' להשתטח על הצדיקים ביום ר"ח, הוא טוב הייחוד הזה הנז' של ראש חדש. גם הייחוד של פסוק של חדשים לבקרים⁷² הוא טוב לעשותו בלילי החול אחר חצות לילה, או בליל שבת קודם חצות, כי בשני זמנים אלו מתפשטת לאה בכל אורך זעיר. גם בליל שבת קודם חצות אייחד הייחוד של עשרה הוויות שבדעת. גם צווני שאקרא בכל ליל שבת אחר הסעודה וברכת המזון, קודם חצות, מס' עירובין: בסוד העירוב ובסוד ע"ב ה"ן.⁷³

ודע כי עיקר כל אלו הייחודים הם או על קברי הצדיקים או בכל חצות לילה, אחר עבור חצות לילה, אפי' שלא על קברי הצדיקים, יועיל. ואחר חצות לילה היא עת רצון ואז היא שעה הנבחרת מכל שאר השעות.

68 שער רוח הקודש, עמ' עה.

69 ארץ ציון וירושלים, עמ' כז; איש שלום, עמ' 173-175; וילנאי, עמ' שז-שי; אילן, עמ' 232-234.

70 שער רוח הקודש, עמ' קז-קח.

71 בחינה של אריך אנפין. ראה שער רוח הקודש, עמ' קכו-קלא.

72 איכה ג, כג. שער רוח הקודש, עמ' קיח.

73 ליקוטי תורה, פרשת בשלה, עמ' קמד.

[טז.] גם א"ל כי רב ייבא סבא הוא יותר קשור עם ר' יהושע סוריאנו שאכל חלב כנ"ל⁷⁴ ואם אתקן זה, יתקשר עמי רב ייבא סבא יותר מן השאר. ורבן יוחנן בן זכאי קשור עם הרב המגיד על ענין הנדה. ור' עקיבא קשור יותר עם ר' שאול טרישטי על ענין שפיכות הדם הנ"ל. וענין ר' עקיבא הוא מחמת מה שנכשל גם הוא באותו מת מצוה שהרכיבו על כתיפו כמה מילין ואמרו לו חכמים, שעל כל פסיעה ופסיעה היה שופך דמים⁷⁵ ולכן הוא קשור עם ר' שאול, אבל בשנים האחרים לא רצה לגלות כיון שלא גלוהו רז"ל, אבל ענין ר' עקיבא כבר גלוהו רז"ל⁷⁶ ולכן יש לו רשות לגלותו. גם א"ל שראה כתוב במצחי פסוק "לחשוב מחשבות לעשות בזהב"⁷⁷ וכו', לרמוז על עון ביטול זמן שביטלתי בחכמת האלקימייא.

גם צוה לי בענין הסרת הסכין מעל השולחן שאזהר מאד להסיר אותו לגמרי ולא יספיק לכסותו בלבד ובפרט אני שבא משרש קין שהוא סוד כלי זין.⁷⁸ גם א"ל כי עתה בגלגול הזה אני מתקן את יובל, שהוא משרש נפשי והיה לוטש נחשת וברזל מצד הגבורות ואיני מתקנו כראוי. ולכן, לפעמים כשהסכין בידי אני חותך ידי ואצבעותי בלא מתכוין או ע"י כל כלי ברזל. וא"ל, כי בחינת יובל היא בחינת קין אשר בפרצוף יעקב, כי גם הוא כולל קין והבל וכל השרשים כמו זעיר אפין הנקרא ישראל הכולל קין והבל הראשונים, בני אדם הראשונים, ושהוא מוכרח לתקן את יובל הזה קודם ביאת המשיח בסוד "יובילו שי למורא".⁷⁹ זה יובל נתעבר במשה ע"ה להתקן בו, כי גם במשה ע"ה יש בו קצת ניצוצות של קין וזה נרמז בר"ת "ויתעבר ה' בי למענכם".⁸⁰ וזהו סוד "ועל יובל ישלח שרשיו",⁸¹ כי יש בו כל שרשי קין כמו שיש בזעיר הנז' כי קין הוא בחינת קין בזעיר. ויובל הוא בחינת קין בפרצוף עליון הנק' יעקב, כנודע. ונמצא כי יובל זה התחיל להתקן ע"י משה ע"ה ולכן נרמז בר"ת פסוק הנז' של "ויתעבר בי למענכם".

[יז.] פעם א' הלכתי עם מורי ז"ל אל מקום שנתוועדו שם חברי רשב"י⁸² כשעשו האדרא רבא דנשא.⁸³ ושם במזרח הדרך יש שם סלע א' ובו שתי בקיעות גדולות. ובאותה

74 ראה לעיל ד, ח, ולהלן ד, מו.

75 ירושלמי, נזיר ז, א.

76 שמחות, סוף פרק ד; דרך ארץ זוטא, פרק ח; ירושלמי, נזיר פרק ז, א.

77 שמות לא, ד.

78 שער רוח הקודש, עמ' לז.

79 תהלים עו, יב.

80 דברים ג, כו. ראשי התיבות של פסוק זה הם יובל.

81 ירמיה יז, ח.

82 רבי שמעון בר יוחאי.

83 הזוהר, ג, קכו ע"ב-קמה ע"א.

הבקיעה שלצד צפון, שם ישב רשב"י ע"ה בזמן האדרא רבה. ובבקיעה שלצד דרום שם ישב ר' אבא. ואצל האילן שכנגד ב' בקיעות אלו במערב שלהם, שם ישב ר' אלעזר. ומורי ז"ל ישב בבקעה הצפונית במקום רשב"י ע"ה ואני ישבתי בבקיעה הדרומית, במקום ר' אבא, שלא בידיעה. ואח"כ הגיד לי מורי ז"ל הענין ולא ידעתי אם ענין הנ"ל, שא' מחבירי האדרא הוא משרש נפשי, הוא ר' אבא, ועל כן ישבתי במקומו שלא בידיעה. וענין ישיבתנו בב' בקיעות אלו הנז', אני מסופק אם הדבר היה להיפך מהנז'.

אמר לי, כי בהיותי קטן קללתי פעם א' את אמי ע"ה. וצוה אותי להתענות ג' ימים רצופים לילה ויום ולכוין שהם ע"ב שעות והוא כנגד תרין עטרין דחסדים וגבורות דאבא ואימא הגנוזים בג' אבות חג"ת והם ע"ב כנודע, כי שם ע"ב הוא בחג"ת. ולפי שפגמתי וגרמתי לסלק אלו הב' עטרין מן הבן העליון, לכן אכוין להחזירם אליו ע"י אלו הע"ב שעות שיש בג' תעניות אלו.⁸⁴

וא"ל שאתענה אלו הג' ימים הנז' ג' ימים קודם יום שבועות ואכוין ג"כ בסוד "היו נכונים לשלשת ימים",⁸⁵ כי אז פסקה זוהמתן של יש' וע"י התענית הזה יפסק ג"כ ממני זוהמת החומר אשר בי, כדי לקבל כח ידיעת סודות התורה בליל שבועות עמו. ובליל שבועות למדתי עמו כל אותה הלילה בסודות התורה ולא ישנתי כלל כל אותה הלילה.⁸⁶ וגם א"ל, כי אלו הג' תעניות יועילו לבטל גזרת המ"ד שנים שחסרו מהרב המגיד כנ"ל וע"ש.⁸⁷

(52) [יח.] יום א' בשבוע הששי של ספירת העומר א"ל, שאכוין בשבוע ההיא שהיא כנגד יסוד, כנודע, ושאכוין בו לתקן הפגם שפגמתי בו בהיותי נקשר בימי חופתי, כנ"ל.⁸⁸

יום א' הייתי בתענית ובכיתי מאד והרביתי דברים לפני השי"ת לומר: שלמה היה מונע ממני דרכי התשובה ולא היה משים בלב מורי ז"ל שילמדני כרצוני והרבה דברים כאלה. והלכתי לביתו והכיר הענין בפרצופי וא"ל, כי באותה שעה רצו להענישני בב"ד העליון על שהטחתי דברים כלפי מעלה, לולא שנודמן סניגור עלי לומר, שמחשבתי היתה לטובה. וא"ל, שאזהר מלדבר פעם אחרת דברים כאלה, כי יותר ממה שהעגל רוצה ליינק פרה רוצה להניק,⁸⁹ אלא שיש זמן קצוב לכל דבר כנז': לכל זמן ועת לכל חפץ

84 ראה שער רוח הקודש, תיקון י, עמ' מט.

85 שמות יט, טו. בבלי, שבת קמו ע"א.

86 על "תיקון ליל שבועות" ראה וילהלם, עמ' 125-130; שלום, מסורת וחידוש, עמ' 131-133; חלמיש, תיקון.

87 ראה לעיל ד, ז.

88 שם.

89 בבלי, פסחים קיב ע"א.

וכו'⁹⁰ ואיך הייתי אומר, שח"ו הב"ה היה מונע ממני התשובה. ואדרבה, מי היה גורם ומכניס בלבי כל זה ההתעוררות של התשובה, לולא הוא ית' ברחמיו הרבים על בריותיו וא"ל, כי מה שמנע עד אז להגיד לי כל רצוני היה סבת זמן קצוב ואז באותו היום נשלם הזמן ושמעיהם ההוא ואילך לא יסתיר ממני כל אשר אשאל ממנו. וכן עשה מאז והלאה. [יט.] אמר לי, כי בגלגול הקודם קיימתי מצות שחיטה ועתה בגלגול הזה הזהירני במאד מאד, שלא אשחוט כלל ועיקר. ולא עוד, אלא שהזהירני ג"כ, שלא להמית שום בריה, אפי' כנים ופרעושים כלל ועיקר.

וא"ל כי יען אשר אני ניצוץ חדש, שע"כ אני מוכרח לקיים מצות פריה ורביה, כי עדיין לא קיימתי.

וא"ל, כי המצות אשר אני חסר מהם, הם אחד עשר בלבד, אעפ"י שאני חדש. ואחר שאשלים אותם, אז צריך שאקיים מצות שלוח הקן,⁹¹ אעפ"י שכבר קיימתי בגלגול אחר. וזו המצוה היא תיקון האחרון שבכל התיקונים שאני צריך לתקן. וכוונת הענין, להורות על שילוח הנפש שכבר נגמרה להתקן ע"י האחד עשר מצות הנז'. ואז יבא הרוח לבדו ויתוקן גם הוא. ואחר שיתוקן גם הוא, אז תבא גם הנפש, שכבר היא מתוקנת ותהיה אז כסא אל הרוח המתוקן. והבן מאד ענין זה וזכרהו, כי זה שרש גדול ואל תשכחנו.⁹²

ואמר לי כי אלו האחד עשר מצות הם מאותם שאינן מצויות בתכלית ההרחק. וא"ל, כי אחת מהם היא מצות זרוע לחיים והקיבה.⁹³

[כ.] ופעם אחרת ביאר לי הענין היטב. וא"ל, כי הנה יש מצות עשה ולא תעשה זכרים ומצות עשה ולא תעשה נקבות. והנה, אין לך אבר מכל רמ"ח איברים שבאדם הראשון שלא יהיה כלול מן בשר וגידים ועצמות. והנה הבשר והעצמות הם מצות עשה והגידים הם מצות לא תעשה. והנה שרש נפשי היא באבר הכתף השמאלי שלאדם הראשון מבחינת לאה, אשר עומדת שם מאחוריו. והמצות עשה אשר באבר הזה הם אחד עשר כמנין ו"ה, שתי אותיות אחרונות של ההוי"ה, והם כמספר כתף, באופן זה: וי"ו פעמים ה"י ש"ל, וי"ו פעמים ה"י ק"פ, הרי תק"י. תסיר י"א, כמנין ו"ה, ישאר ת"ק, כמנין כת"ף. והמצות לא תעשה הם ט"ו, כמנין ב' אותיות י"ה הראשונות של ההוי"ה. וכמשו"ל: י"ה עם שמי שס"ה, ו"ה עם זכר"י רמ"ח.⁹⁴ וגם הם בגימ' כת"ף, באופן זה: יו"ד פעמים ה"י, ש'.

90 קהלת ג, א.

91 דברים כב, ו-ז.

92 שער הגלגולים, הקדמה ג, עמ' טז-יט.

93 קרבן פסח.

94 הזוהר, א, כד ע"א.

יו"ד פעמים ה"ה, ר'. הרי ת"ק, כמנין כת"ף. והנה העשרה הרמוזים באות י' הם עשר מצות לא תעשה זכרים. והחמשה הרמוזים באות ה' ראשונה הם חמש מצות לא תעשה נקבות. והששה הרמוזים באות ו' הם ששה מצות עשה זכרים. והחמשה הרמוזים באות ה' אחרונה הם חמש מצות עשה נקבות. והנה העור שיש באבר הזה של הכתף בו נרשמו כל ההארות אשר יש בפנים באבר הזה. וא"ל החכם נר"ו, כי בחטאו של קין ירדה נפשי עד העקב. ואבא מארי ע"ה כשהוליד אותי העלה אותי עד מקום הטיבור. ואני צריך עתה לתקנה ולהעלותה עד מקומה לגמרי.

ואמנם העשרה מצות לא תעשה הזכרים לא קבלתים ממורי ז"ל.⁹⁵ אבל הה' מצות לא תעשה הנקבות הם: א. לא תרצח,⁹⁶ ובכללה שלא להלבין פני חברו ברבים.⁹⁷ ב. לא תגנובו ממון.⁹⁸ ג. לא תבשל גדי בחלב אמו.⁹⁹ ד. לא תאכל חלב.¹⁰⁰ ה. לא תאכל כל דם.¹⁰¹

וששה מצות עשה הזכרים הם אלו: א. וחי אחיך עמך¹⁰² והיא קרובה ממש של מצות הצדקה והיא לבקש המצאה אל אחיך, שיכול לחיות עמך כנודע.¹⁰³ ב. לאכול מעשר שני בירושלים.¹⁰⁴ ג. ועשית מעקה לגגך.¹⁰⁵ ד. מצות פריה ורביה.¹⁰⁶ ה. למול את הבן¹⁰⁷ ובפרט בנו ממש. ו. ואהבת לרעך כמוך.¹⁰⁸

וחמש מצות עשה הנקבות ואלו הן: א. ההלואה לעני וסימניך: אם כסף תלוה.¹⁰⁹ אל תיקרי אם בחירק אלא אם בצירי. ב. מצות ציצית¹¹⁰ וגם בכללה ליתנה על הכתף לפי ששרשי מן הכתף. ג. שלוח הקן וסימניך: שלח תשלח את האם.¹¹¹ ד. שמטה בשביעית.¹¹²

95 ראה שער הגלגולים, הקדמה יז, עמ' מט.

96 שמות כ, יג.

97 בבלי, בבא מציעא נח ע"ב.

98 שמות כ, טו.

99 שמות כג, יט; כו; לד; דברים יד, כא.

100 ויקרא ג, יז.

101 ויקרא יז, יד.

102 ויקרא כה, לו.

103 משנה תורה, הלכות מתנות עניים, י, ז.

104 דברים יב, יז-יח.

105 דברים כב, ח.

106 בראשית ח, יז.

107 בראשית יז, י.

108 ויקרא יט, יח.

109 שמות כב, כד.

110 במדבר טו, לח.

111 דברים כב, ז.

112 ויקרא כה, ד.

ה. לזכור יציאת מצרים.¹¹³

[כא.] גם הזהיר מורי ז"ל לי ולכל החבירים שהיינו עמו בחברה ההיא שקודם תפלת שחרית נקבל עלינו מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁴ ויכוין לאהוב לכל א' מישראל כנפשו,¹¹⁵ כי ע"י זה תעלה תפלתו כלולה מכל יש' ותוכל לעלות ועשות תיקון למעלה ובפרט אהבת החבירים שלנו צריך כל א' וא' ממנו לכלול עצמו כאלו הוא אבר א' מן החבירים האלו. ולמאד הזהירני מורי ז"ל בענין זה. ואם איזי חבר הוא ח"ו עומד בצרה או יש לו איזי חולה בביתו או בבניו, ישתתף בצערו ויתפלל עליו, וכן בכל דבריו ישתף לכל חבריו עמו.¹¹⁶

גם מורי ז"ל לא היה הורג פרעושים וכנים ושום רמש חי כלל ועיקר. וא"ל, שלחיות שרש נפשי מן קין שהרג את הבל וגם מפני ר' שאול טרישטי, שנתגלגל עמי ממש על עון שפיכות דם כשמל התינוק הנ"ל ומת תחת ידו, שצריך שאזהר שלא להמית שום דבר חי בעולם וגם שלא לשחוט כלל.¹¹⁷

(53) גם עשיתי תיקון ותעניות על ידי מורי ז"ל על עון שאירע לי בימי חופתי, שנקשרתי והזרעתי לבטלה. ועל עון כיבוד אב ואם. ועל יין נסך ששתיתי עם ישראל א' שנשתמד והטעה אותי וא"ל שהיה בא אז לעיר צפת לחזור לדת ישראל ולא היה אלא לפנים ואח"כ חזר לסורו הרע.¹¹⁸ ועל עון הגאווה. ועל הליצנות. ועל שפיכות דם הנ"ל שידעת. ועל ביטול ק"ש ותפלין.

א"ל מורי ז"ל, כי לפי שאני משרש קין, שהוא סוד הגבורות הנק' אש, לכן אני מתפעל מאד ומתבהל מראיית המים, כי האש בהכנסה תוך המים נכבית ומתבטלת. וגם לפי שהמזיקין יצאו מתולדת קין, כנודע,¹¹⁹ לכן אני מתפחד מאד מן המזיקין.

[כב.] גם א"ל, כי קין הוא בסוד ציור ומעשה והבל הוא הבל העליון של הפה, שהוא דיבור, ולכן שרשו של הבל הם דרשנים ודברנים אבל אני להיותי מן קין, איני דברן ובעל דברים ואין לי כ"כ כח הדיבור כמו שיש לי כח בציור במלאכות מעשיות. בענין המשניות שאני מחויב לגרסן על פה, א"ל מורי ז"ל שהם סדר נשים ושאר הסדרים איני מחויב.

113 דברים טז, ג. ראה שער הגלגולים, הקדמה יז, עמ' מח-נ.

114 ויקרא יט, יח.

115 ראה חלמיש, הנהגה; חלמיש, גלגוליו של מנהג; גריס, הנהגות, עמ' 128-129 הערה 96; גריס, ממיתוס לאתוס, עמ' 120-126. ראה גם להלן ד, נט. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

116 שער הכוונות, עניין ברכת השחר, עמ' ב.

117 ראה לעיל ד, יט.

118 שער רוח הקודש, עמ' מב.

119 הזוהר, א, ט ע"ב.

גם א"ל, כי הימים הנכונים להתענות אני בהם ב' ימים רצופים, הם יום ג' ויום ד' בשבוע כפי שרש נשמתי.

גם א"ל, כי אין לך אדם שאין לו יום א' קבוע בשבוע ויום קבוע בחדש, שהוא יום יפה לו בכל דבריו, כי מזלו תלוי באותו היום, כפי שרש נשמתו, ובאותו יום אין לו פחד משום דבר רע ופגע רע ולא ימות באותו היום ושוהו סוד "ושוב יום א' לפני מיתתך",¹²⁰ כי באותו יום אין פחד שימות בו ולכן שוב בתשובה באותו יום, כי משם ואילך יש פחד בשאר הימים. וא"ל, כי היום הנכון לי שהוא כפי שרשי ונשמתי בכל שבוע הוא ביום שני מן השבוע והיום הנכון לי בחדש, שהוא יום של שרש נשמתי, הוא יום שלשה עשר בכל חודש וחדש.

גם א"ל כוונה אחרת בקדושה וא"ל, כי אעפ"י שכל אדם צריך לכוין בה אני צריך לה יותר משאר כל אדם. והוא כי הנה ג' קדושות הם. א' קדושת שחרית של העמידה והיא נקדישך, ב' היא קדושת מנחה של העמידה והיא נקדישך, ג' היא קדושת "ובא לציון" שאנו אומרים בליל מוצאי שבת אחר העמידה. וכבר ידעת כוונת הקדושה שהיא דילוג עליית מלכות למעלה ממקומה לקבל דעת, כי דעתה קלה וזהו סוד בדילוג שאנו מדלגין כשאנו אומרים ג' פ' קדוש קדוש קדוש וכו' כנו' בפרקי היכלות.¹²¹ וכבר ידעת כי כל עליה היא ע"י שם מ"ב ולכן צריך שתכוין בקדושת העמידה דמנחה דחול בשתי אותיות ראשונות של אבגית"ץ.¹²² ובקדושת עמידה של שחרית דחול תכוין בשתי אותיות ג"י האמצעיות.

ובקדושת ובא לציון של מוצאי שבת תכוין בשתי אותיות ת"ץ האחרונות, כי שם זה הראשון הוא כולל כל שם של מ"ב והוא עיקרו של שם מ"ב לפי שהוא בסוד ספי' החדש המתפשט בכולם כנודע ולכן כל הכוונות הם בשם זה לבד.¹²³

[כג.] פעם א' שאלתי למורי ז"ל בע"ש על השגת נשמתי וא"ל פסוק זה "ולמי כל חמדת ישראל הלא לך".¹²⁴ וחליתי פניו, שיבאר לי דבריו ולא רצה לבאר יותר מזה. ואמרתי לו אם היה פירוש דבריו, שאני משרש שאול המלך, שלו נאמר הפסוק הזה והשיב לי, שלא היה רצונו לפרש ולבאר כוונת דבריו.

פעם אחת חזרתי לשאול לו על ענין נשמתי וא"ל, שהייתי יכול להשיג יותר מן

120 משנה, אבות ב, טו.

121 ראה בתי מדרשות, פרקי היכלות רבתי. פעמים הרבה, למשל בפרקים ג-ה, שם חלק א, עמ' ע-עה. תודתי לפרופ' זאב גריס בעד הערה זו.

122 הן האותיות הראשונות של הפסוק הראשון של התפילה "אנא בכוח", הנקרא "תפילת ר' נחוניא בן הקנה". ראה סדר עבודת ישראל, עמ' 180.

123 שער הכוונות, עניין כוונת חזרת העמידה, עמ' רנח-רנט.

124 שמואל א ט, כ.

המלאכים מצד גודל ערך נשמתו ושביאת נשמתו לעולם היתה לצורך גדול בעולם ושלא היה בידו ורשותו לבאר יותר מזה, כי לא ניתן לו רשות, ושם היה מגלה לי הענין שהייתי כמעט פורח באויר מרוב שמחה על הענין, אלא שלא ניתן לו רשות לאומרו אז. הר"י¹²⁵ ארזין ז"ל הגיד לי, כי ליל א' של שבת הלך לבית מורי בחצות הלילה מרוב קנאה, שעלה בלבו לומר למה היה הוא גדול בשנים יותר ממני והיה משועבד לי לשמוע הדרוש ממני והלך לבכות בפני מורי ז"ל אז על הדבר הזה והשיב לו, כי הוא ז"ל לא בא בעולם אלא ללמד אותי בלבד ושכל שאר החבירים לא היו יכולין ללמוד אפי' אות א' ממנו, אלא כולם היו צריכים ללמוד עמי. וגם ענין זה אני שמעתי מפי מורי ז"ל. גם שאל ממנו שכיון שהיו אנשים גדולים משורש נפשו שא"כ איך ישתעבד לי והשיב לו, שאין הדבר תלוי בזה אלא בנפש האדם עצמו, שתהיה היא ממקום גבוה. גם הר"י באגילייר יצ"ו א"ל, כי מורי ז"ל הגיד לו על ענין קורבתו של מורי ז"ל עמי, שהטעם היה, כי ג' אותיות אב"י נרמזו בשם עקיבא ושהם ממטה למעלה ולא רצה לבאר לי יותר מזה. וגם אמר לו, כי עלי נאמר "מה שהיה הוא שיהיה"¹²⁶ ר"ת מש"ה. והענין, כי כמו שר' עקיבא לימד תורה לכ"ד אלפים תלמידים ולכל העולם שכן אהיה אני עתה ב"ה.

פעם א' הייתי יושב לפני מורי ז"ל אחר סעודת המנחה של יום שבת והייתי מפציר עמו, שיבאר לי בענין השגתי ובענין שרש נפשי ובתוך הדברים אמר פסוק זה "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן".¹²⁷ והפציתי בו שיבארהו לי והשיב לי, כי הנה ר"ת פסוק זה הוא אליהו ח"י. והענין הוא מ"ש ברעיא מהימנא,¹²⁸ כי משה היה רבן של כל ישראל והמתורגמן שלו היה אהרן הכהן כמ"ש "והוא יהיה לך לפה"¹²⁹ לפי שמושה היה כבד פה וכבד לשון ולעתיד לבא בדורו של משיח יבא משה ע"ה בגלגול וילמד תורה לישראל וגם אז הוא יהיה ערל שפתים והמתורגמן שלו יהיה אליהו ז"ל שהוא חי וקיים והוא פנחס בן אהרן אחיו של מרע"ה¹³⁰ וזש"ה "אם ללצים הוא יליץ"¹³¹ כי כשיצטרך מרע"ה מליץ ומתורגמן הנה אליהו ז"ל שהוא חי הוא יליץ ויהיה מתורגמן שלו. ולא רצה לבאר לי יותר איך נקשר ענין זה עם הויכוח הראשון שהיינו מוכחים יחד.

125 ר' יוסף.

126 קהלת א, ט.

127 משלי ג, לד.

128 הזוהר, ג, כז ע"ב-כח ע"א.

129 שמות ד, טז.

130 ראה לעיל ב, ת הערה 17.

131 משלי ג, לד.

(54) יום א' א"ל, כי אמרו לו בתפלתו, כי אני עתיד לראות מלאך אחד פנים בפנים ולדבר עמו. והפצרתי בו שיאמר לי שמו וא"ל, שהוא אליהו ז"ל.

[כד.] יום א' א"ל, כי אז התחיל חלק הרוח שלי להתנוצץ בי דרך תוספת נשמה¹³² בכל ערב שבת במקרה עד יעברו שתי שנים ומחצה הנ"ל, שהם מתחילים מן ר"ח אייר השל"א עד סוכות השל"ד. ואח"כ אקנה חלק הרוח ההוא בשלימות ואז אשיג השגה גמורה ב"ה כנ"ל. והטעם הוא כי הנפש אין בה יכולת רק לקיום המצוות במעשה אמנם להשלים חלק השגת ידיעת התורה והשגת רוח הקדש צריך בחינת חלק הרוח. ונמצא, כי ענין השגתי תלויה עד שאקנה חלק הרוח שלי בקביעות ובשלימות ב"ה.

וא"ל, כי זה הניצוץ של חלק הרוח שלי שהוא בא ג"כ משותף עם ניצוץ רוחו של ר' עקיבא ומתלבש בו. והטעם לזה לפי שכמו שנפשי היא ג"כ משותפת דרך גלגול ממש עם נפש ר' עקיבא כמו שית' למטה, כן חלק רוחי אינו בא אלא משותף ממש ברוחו של ר' עקיבא. וכאשר אקנה רוחי בשלימות יהיה ג"כ רוחו של ר' עקיבא משותף עמי. ונמצא כי אני צריך תחלה להשלים את נפשי בשתי שנים ומחצה הנז'¹³³ ואחר תשלומה לגמרי אז אזכה אל הרוח שלי וגם יבא משותף עם רוחו של ר' עקיבא, כי אין הרוח יכול ליכנס באדם עד תשלום תיקון הנפש לגמרי אם לא בדרך מקרה בתוספת בערב שבת וגם לזה צריך תשובה ומעשים טובים.

וא"ל, כי אין מי שיהיה עמי בסוד גלגול ממש מכל אותם שהם מן השרש שלי רק ר' עקיבא לבדו, כי הוא ממש עמדי בסוד גלגול, אך האחרים של שרש נשמתי אם יתדבקו עמי הוא בסוד עיבור בלבד ולא בסוד גלגול.

[כה.] ופעם אחרת א"ל, כי גם כל אותם הניצוצות של האנשים שהם מן תחלת הדרגת נפש ר' עקיבא עד אני הצעיר חיים, כי כולם הם מגולגלים בי בגלגול גמור ומשותפים עם נפשי בגלגול הזה ואיפשר שאם אזכה יותר יתעברו בי גם מן אותם אשר הם קודמים אל ר' עקיבא, כמו רבן יוחנן בן זכאי ז"ל וכיוצא בו בסוד עיבור בלבד. וטעם הדבר לפי שאין בכל הניצוצות של השרש הזה כ"כ קרוב אל ניצוץ נפשי כמו ניצוץ נפש ר' עקיבא, כי ניצוץ נפשי קרובה וסמוכה אליו יותר מכלם ולכן הוא מתגלגל עמי יותר מכל שאר הניצוצות. וכמו שניצוץ נפש ר' עקיבא עלה באותה המדרגה הנקראת מחשבה גם אני אוכל לעלות כפי מעשי במעלה גדולה מאד יותר מכמה ניצוצות אשר קדמו אלי.

וא"ל, כי נפשי ונפש ר' עקיבא הם סמוכות יחד בשרש הנפשות. אמנם ר' עקיבא לא היתה לו מצד קין רק בחינת נפש בלבד, כי הרוח שלו מבחינת קין גם כן אשר היתה ראויה אל הנפש ההיא שלו לא לקחה אז אמנם לקח רוח אחרת משרש הבל או אדם. וגם

132 בבלי, ביצה טז ע"א; תענית כד ע"ב. ראה גם גינצבורג, שבת, עמ' 121-136.

133 ראה לעיל ד, יא.

אני יש לי מזומנות שתי בחינות של רוח: הא' היא בחינת הרוח הראויה אל נפשי, שהיא משרש קין, והב' היא בחינת רוח משרש אחר, כמו שביארנו, כי ע"י חטאו של אדם הראשון נתערבו הנשמות בחינת רוח מן שרש הבל עם בחינת נפש משרש קין. וכן להפך. ובחינת רוח משרש אדם ברוח של קין או של הבל וכן להפך. והנה בחינת הרוח אשר לי מצד קין הוא גדול במאד מאד מן הרוח אשר לי מצד העירוב כנז' ואם אזכה אקח את הרוח הזה אשר נוגע לי מצד קין. וכן ע"ד זה הוא בנשמה. וא"ל, כי אחר הניצוץ של ר' עקיבא אין קרוב אלי יותר מן ניצוץ אביי, לפי שאביי זכה ליקח נפש ורוח ונשמה כולם מן השורש שלו, שהם מבחינת קין מש"כ באחרים כנ"ל. וא"ל, כי אביי הוא הוא רב ייבא סבא עצמו הנז' בזהר בפ' משפטים ואביי נרמז בר"ת פסוק "אך בי ישוב יהפוך ידו כל היום"¹³⁴ ואמר יהפוך על הפוך ייבא לאביי וזהו יהפוך ידו. ושאלתי למורי ז"ל, שיבאר לי סיבת הפוך זה מה ענינו ולא רצה לבאר לי.

יום א' א"ל, כי שרש נפשי היא טיפת זרע יוסף שיצתה מבין צפרניו מאותן העשרה טיפות כנודע.¹³⁵

גם א"ל, כי הנפש יתירה שבאה לי בסוד תוספת שבת היא גבוהה ומעולה מאד וכמעט שהיא מן בחינת האצילות. וא"ל אותו היום, כי אז עדין לא זכיתי לנפש יתירה הנז' רק פעם א' או שתיים.

[כו.] בענין נפשי א"ל, כי הנה כאשר חטא קין היו אז כל הניצוצות של זה השרש כלם כלולים בו כלם ממנו עד הניצוצות שיהיו עד ביאת המשיח וגם ניצוץ נפשי היתה כלולה בו.¹³⁶ וע"י חטאו נתערבו כל הניצוצות בקליפות וכל הניצוצות המעולות והחשובות ירדו למטה מכל השאר בעמקי הקליפות לפי שעון קין היתה במחשבה העליונה כנז' בתקונין.¹³⁷ והנה ר' עקיבא מקומו הוא בזרועות בסוד "וידו אוחזת בעקב עשו"¹³⁸ כמבואר לעיל,¹³⁹ כי >הוא העקב של היד השמאלי של זעיר אנפין.< והנה היד לפעמים האדם משפיל אותה עד העקב ולפעמים יכול להעלותה עד הראש ולכן נפלו זרועות אלו עד העקב ואח"כ ע"י שנהרג ר' עקיבא נתעלה ועלה עד המחשבה העליונה וכ"ש הב"ה למשה כך עלה במחשבה¹⁴⁰ כדי לתקן מה שנפגם.¹⁴¹ וא"ל, כי גם אני וכל הדומים אלי

134 איכה ג, ג.

135 ראה לעיל ד, ו. ראה גם שער הגלגולים, הקדמה כ"ו, עמ' סט; עץ חיים, שער דרושי נקודות, פרק ג, עמ' קי-קיא; שער מאמרי רז"ל, מסכת שבת, עמ' יא.

136 שער הגלגולים, הקדמה כ"ח, עמ' עז.

137 תיקון סט, קיח ע"ב.

138 בראשית כה, כו.

139 לעיל ד, ט.

140 בבלי, מנחות כט ע"ב.

141 שער מאמרי רשב"י, עמ' שג.

נוכל לעלות ע"י מעשינו להיותנו מבחינת הזרועות לעלות במעלה רמה ונשאה עד אין קץ יותר מכמה אנשים הקודמים אלינו בזמנים הראשונים.

ואמנם מקום ניצוץ נפשי הוא בכתפות שבזרועות ונתן לי סימן בזה, כי יש לי שם שערות ארוכות ונמצא שאני כלול מחסד ומגבורה להיותי בסוד הכתיפות. והנה עדיין הניצוץ הפרטי של נפשי לא נתגלגל ולא בא עדיין בעולם הוא לבדו אלא עתה ובערך זה אני (55) חדש, אבל בערך שיצאתי כלול בנפש קין כנז' אני צריך להשלים נפשי ורוחי ונשמתי שנפגמו אז בהיותי שם מחמת חטאו של קין וצריך אני להשלים חלקי אשר שם. והנה ניצוץ נפשי קרוב וסמוך אל ניצוץ נפש ר' עקיבא יותר מכל השאר ולכן הוא מתגלגל עמי יותר מכל השאר.

[כז.] א"ל מורי ז"ל, כי שלשה היו שטעו בקץ, והם יעקב כשקרא לבניו ונעלם ממנו הקץ.¹⁴² וכן ר' עקיבא יש בו אותיות יעקב לרמז, כי טעותם שוה וטעה וחשב שבן כוזיבא היה משיח.¹⁴³ וכן שמואל טעה בענין אליאב שחשב שממנו יצא המשיח וכמ"ש "אך נגד ה' משיחו".¹⁴⁴ ולכן שלשתן נתגלגלו לתקן טעות הזה.

א"ל מורי ז"ל, כי נפשו של ר' עקיבא אינה כשאר נפשות הגרים הנעשות מזווג נפשות הצדיקים בג"ע הארץ כנז' פ' שלח לך,¹⁴⁵ אבל היא נפש גבוהה מאד אלא שבחטאו של אדם ושל קין יצאה אל החצונים והוכרחה ליכנס בגוף גר והנה היא באה מלובשת בתוך נפש אחרת הנקרא נפש הגר הנז' בסבא דמשפטים¹⁴⁶ ואותה נפש הגר גרמה לו להיותו ע"ה מ' שנים בסוד "קשים גרים לישראל כספחת"¹⁴⁷ והבן זה. וכן היה ברבן יוחנן בן זכאי, שהיה ע"ה מ' שנים.¹⁴⁸ והטעם היה, לפי ששרש הנפש שלהם היתה מטיפת זרע יוסף כנז' ולכן גם אני בא לידי חטא הנז' להיותי נאסר ונקשר תשעה חדשים כנז' ל.¹⁴⁹ גם א"ל, כי ריב"ז¹⁵⁰ ור' עקיבא היו שתי זרועות ימין ושמאל של משה רבינו ע"ה מעורבים בקין ולכן היו שלשתם שוין שנותיהם כל א' ק"ך שנים ולכן רצה מרע"ה שתנתן התורה ע"י ר' עקיבא כנז' שם באותיות של עקיבא.¹⁵¹

142 תנחומא, ויחי, א; וירא, ו; בראשית רבה, צו, א, עמ' 1192; בבלי, פסחים נו ע"א.

143 בבלי, יבמות מז ע"ב.

144 שמואל א טז, ו; ספרי, דברים יז, עמ' 30; תנחומא, וירא ו.

145 הוזהר, ג, קסח ע"א.

146 הוזהר, ב, צח ע"ב.

147 בבלי, יבמות מז ע"ב.

148 ראה לעיל ד, ה הערה 10.

149 לעיל ד, ו.

150 רבן יוחנן בן זכאי.

151 בתי מדרשות, ב, עמ' 388 הערה 148.

וג"כ מרע"ה הכה לעוג מלך הבשן¹⁵² ובו היה אז מעורב ניצוץ ר' שמעון בן נתנאל ר"ת של בש"ן וזהו עוג מלך הבשן. ולכן היה משה מתיירא ממנו מן עוג להמיתו מפני אותו ניצוץ של קדושה שהיה בו, שהיה ירא חטא, ואח"כ היה הניצוץ ההוא תלמידו של רבן יוחנן בן זכאי.

[כת.]. ערב שבת א' ראה כתוב במצחי¹⁵³ כלשון הזה: הכינו כסא לחזקיה מלך יהודה,¹⁵⁴ להורות שנגלה בי נפשו בסוד תוספת שבת ואח"כ באותו יום עצמו נתכעסתי בביתי ונסתלק ממני. ואח"כ עשיתי תשובה באותה השבוע ובע"ש השני ראה מורי ז"ל, שהיו נדבקים בי בסוד תוספת שבת רוחו של חזקיה ורוחו של ר' עקיבא. וחזרתי להתכעס באותו היום בביתי ואמר לי שנסתלקו ואח"כ בו ביום בכיתי ועשיתי תשובה על הכעס ההוא וא"ל, כי בא אלי רוחו של בן עזאי בלבד אעפ"י שאינו מן השרש שלי וזה לפי שהיה חתנו של ר' עקיבא.¹⁵⁵ וא"ל, כי בבקר ע"ש היה כתוב עקיבה בה"א.¹⁵⁶

יום שבת א' עיינתי שני פסוקים ע"ד האמת. וא"ל מורי ז"ל בבקר יום שבת שראה לבן עזאי שהיה נותן לי שתי מתנות ושואמר לו מה חידוש חידשתי ביום השבת ההוא וסיפרתי לו וא"ל כי לפי שבאותה הלילה של ליל שבת עלה בדעתי פתאום וקריתי משנה א' של בן עזאי ג' או ד' פעמים שלכך הוא נתן לי אותם שני מתנות הנז'. ובימי החול של אותה השבוע א"ל, שהיה רואה בי שהיה בי תוספת רוח מצד רוחו של אביי ככתוב בזוהר בפ' צו¹⁵⁷ שהתלמיד חכם יש לו תוספת רוח גם בחול כמו שיש לע"ה בשבת.

ביום שבת אחר א"ל, כי ראה כתוב במצחי שם ההויה מאירה מאד וזה להורות כי שם ה' נק' עלי. וא"ל, כי גם כל ניצוצות שיש בשרש נפשי מן חזקיהו עד נפשי כלם באו בי בסוד תוספת בשבת ההוא. ואפי' פנימיות רוחו של חזקיה ע"ה בא אלי אז.

[כט.]. יום ר"ח תמוז א"ל, כי ראה את נפש רב דימי מנהרדעא שהיתה מוכנת להתעבר בי לפי שהיא משרש נפשי וגם לפי שביום ההוא לויתי מת מצוה¹⁵⁸ א' ורב דימי היתה המצוה הזו תדירית בידו לעשות מצות לוויה של האורחים ושל המתים וע"כ היה רוצה להתעבר בי.

וא"ל, כי חזקיהו המלך לא מילא שנותיו ואעפ"י שהוסיפו לו ט"ו שנים¹⁵⁹ משלו הוסיפו

152 בבלי, ברכות נד ע"ב.

153 שער רוח הקודש, דרוש ב, עמ' כ-כב. ראה גם פיין, לוריא.

154 בבלי, ברכות כח ע"א.

155 בבלי, כתובות סג ע"א.

156 עקיבא כתוב באל"ף בתלמוד בבלי ובה"א בתלמוד ירושלמי.

157 הזוהר, ג, כט ע"א.

158 על "מת מצוה" ראה אלון, ב, עמ' 453.

159 בבלי, יבמות נ ע"א.

לו ועדיין חסרו לו שנים אחדות ושאר שנותיו השלימים רב דימי הנז', כי הוא היה גלגול חזקיהו ע"ה עצמו בלתי שום עירוב ניצוץ אחר עמו אלא הוא לבדו. וז"ש חזקיהו: "אני אמרתי בדמי ימי וכו' פוקדתי יתר שנותי"¹⁶⁰, כי ברב דימי היו שאר שנותיו ושאר ימיו. ואני חיים ראיתי ששלח לי רבא האמורא שלום שתי פעמים: א' בתוך תפילתי וא' בחלום. א"ל מורי ז"ל, כי רצה רבא לעשות שלום עם רב דימי המתלווה עמי על שהיה עמו בקטטה ממה שעשה לו תלמידו רב אדא בר אהבה על ענין הגרוגרות שהביא רב דימי בספינה כנז' בתלמוד.¹⁶¹

[ל.] יום שבת א' נגלה בי רב משרשיה וא"ל מורי ז"ל, כי זהו סוד תוספת שבת גמור מצד שרש נפשי. והענין הוא, כי שם זה הוא מבחינת אבא ואימא הנק' י"ה ונודע כי מזה הוא תוספת שבת ושאר אותיותיו הם משרש. והנה הב' שינין הם שני שמות מצפץ, שכל א' מהם עולה בגימ' ש' והם שני שמות של תוספת שבת הנז' ברעיא מהימנא בפ' יתרו¹⁶² מן אותם הז' שמות הכתובים שם, נשארו ב' אותיות מ"ר והם בגימ' שאר הה' שמות שהם ה' ה' אלהים אל אדני הנז' שם שהם רל"ד וז' השמות עצמן הרי הם רמ"א. נמצא, כי שם זה הוא תוספת שבת של שרש נפשי והוא כללות ז' שמות השבת ומקורם שהם י"ה. וא"ל מורי ז"ל, כי חזקיהו המלך הוא בחינת הראש של זה השרש של קין ויען היה קין תלוי ברפיון בימי המבול כמ"ש ז"ל¹⁶³ נתקן ונתחזק ע"י חזקיהו ומשם התחיל להתחזק בחינת הראש וזהו חזקיהו, חזק יי. וז"ש "אמרתי לא אראה י"ה"¹⁶⁴, כי הנה הוא בא לחזק בחינת הראש של שרש זה שהוא י"ה כנודע ששם זה הוא בראש והוא חשב תחלה שעדיין לא נתקן. ונשלם בחינת הראש של קין להשתלם בזה רב משרשיה, כי יש בו אותיות שר"ש י"ה, כי השרש הוא בראש וגם שם הוא שם שרש י"ה ונמצא כי חזקיה המלך ורב משרשיה שניהם הם בראש קין. ואמנם ביחזקאל הנביא נתחזק קין בבחינת הרגלים וזהו סוד "בן אדם עמוד על רגליך"¹⁶⁵, כי היה בחינת קין בן אדם הראשון (56) וא"ל, שיעמוד על רגליו ויחזקם ויתקנם, כי משם נמשך ולכן נק' יחזקאל לשון חזק. והנה שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא הם שתי שינין של רב משרשיה ולכן נשא בן עזאי בתו של ר' עקיבא,¹⁶⁶ כי אעפ"י ששנים אלו אינן משרשי כנ"ל, עכ"ז יש להם קורבה גדולה עם שרשי. וכן אירע לאלהיו ז"ל, שנתעברו בו נדב ואביהוא, שהן מן קין,

160 ישעיה לח, י.

161 בבלי, בבא בתרא כב ע"א.

162 הוזהר, ב, צב ע"א.

163 בראשית רבה כב, טו, עמ' 219; שער הגלגולים, הקדמה ל"ג, עמ' צב.

164 ישעיה לח, יא.

165 יחזקאל ב, א.

166 בבלי, כתובות סג ע"א.

יען היה בא מבנות פוטיאל,¹⁶⁷ שהוא יתרו¹⁶⁸ שבא מן קין כמ"ש ז"ל.¹⁶⁹ וכן הענין באלישע ויונה, שיש להם קורבה גדולה בשרש נפשי. ולא רצה לגלות לי יותר בזה. יום שבת אחד נתגלו בי רמי בר יחזקאל ורב ביבי בר אביי. וא"ל החכם ז"ל, כי באותה הלילה אמרו לו בחלום, כי רב ביבי הנז' הוא נרמז בר"ת פסוק "חזה ציון קרית מועדנו אהל בל יצען בל יסע",¹⁷⁰ ושמורי עצמו היה נרמז בר"ת "חזה ציון קרית מועדנו", כאשר יתחלף מ' של מועדנו בא"ת ב"ש באות י' יהיה יצחק כשם מורי ז"ל. וגם א"ל בחלום ההוא, כי ר"ת "חזה ציון קרית מועדנו" הוא בגימ' רח"ל, שהוא סוד הנוקבא דזעיר אפין הנק' רחל.

וגם היא נק' ציון קרית מועדנו היוצאת בחזה דזעיר אפין. ולז"א חזה ציון בלשון תרגום ולא אמר ראה בלשון הקדש, לרמז אל הנז' ושגם אביי, אביו של רב ביבי, רמז בר"ת של "אהל בל יצען בל יסע". ולא רצה לגלות לי תכלית דברים אלו מה עניינם. [לא.] בענין אשתי א"ל, כי הנה אין בכל הניצוצות של שרש נפשי כ"כ קרוב אלי כמו ניצוץ ר' עקיבא והוא קרוב עמי יותר מכולם וכל מה שאירע לו אירע לי.

וא"ל, כי אשתי חנה היא גלגול כלבא שבוע חמיו של ר' עקיבא ויען כי נרבע כנקבה בא בגלגול אשה אחת שהיתה מרכניתה דאביי, יען גם הוא היה משרש ר' עקיבא, כנודע. ועליה אמרו בתלמוד: "אמר אביי, אמרה לי אם"¹⁷¹ אח"כ נתגלגלה באשתי חנה. ויען היא גלגול זכר, לכן א"א להיות לי ממנה בנים זכרים אלא נקבות. ואפי' לא תלד נקבות לפי שהיא זכר, אלא בהצטרפות נשמת נקבה אחרת עמה, שתתעבר בה. וא"ל, כי נתעברה בה נפש אשת טורנוס רופוס, שנשאת אח"כ לר' עקיבא, כנודע.¹⁷² וזה הוא לסיבת הקורבה שיש לר' עקיבא עם אשתי, שהיא מגלגול חמיו, כנז'. ואז נתעברה מבתי אנג'ילא וכשנולדה נתגלגלה בבתי הנז' ונתפרדה מאשתי. ואחרי שמתה בתי אנג'ילא הנז' אז יצטרך שתחזור להתעבר פעם שנית באשתי ואז תחזור לילד בת אחרת ותהיה גלגול אשת טורנוס רופוס הנז' ממש. ואם תחיה הבת ההיא, יצטרך שנפש נקבה אחרת תתעבר בה ותוליד בת אחרת ותתגלגל הנפש באותה הבת. והנה, אם אותה הנפש תשאר עם אשתי בבחינת עיבור ולא תפרד ממנה, אז אפשר שהולד אשר תלד שיהיה זכר. וא"ל שתמות זאת ואח"כ אשא אשה אחרת עם עושר גדול מופלג, דוגמת ר' עקיבא עם אשת טורנוס רופוס, כן יבא לי העושר מפאת אשה ג"כ כמוהו.

167 שמות ו, כה.

168 מכילתא, יתרו, פרשה א, עמ' 189.

169 שער הפסוקים, בראשית, עמ' כה; שער הגלגולים, הקדמה לו, עמ' קכד.

170 ישעיה לג, כ.

171 היימן, א, עמ' 80. שם אסף את כל ההופעות בתלמוד של "אמרה לי אם".

172 בבלי, נדרים נ ע"ב.

ופעם אחרת א"ל, כי אחר אשר אזכה להשלים את נפשי אקח את רוחי. וכמו שנפשי משותפת עם נפש ר' עקיבא כנ"ל, כן רוחי יבא ג"כ משותף עם רוח ר' עקיבא ג"כ ואז אזכה ליקח בת זוגתי האמיתית. וכמו שנפשי ורוחי משותפים עם נפשו ורוחו של ר' עקיבא, כך תבא נפש בת זוגתי האמיתית משותפת עם נפש אשת ר' עקיבא האמיתית, שהיא בת כלבא שבוע.

ויען אשר יש מעלה יתירה לבת כלבא שבוע, לפי ששהתה כ"ד שנים לבעלה ללמוד תורה,¹⁷³ לכן גם אשתי המשותפת עמה כנו', יש לה מעלה גדולה מאד ואיני יכול לזכות בה עד שאשלים נפשי ויבא בי רוחי.¹⁷⁴

[לב.] ערב ר"ח אלול השל"א שלחני מורי ז"ל למערת אביי ורבא ושם נשתטחתי על קבר אביי ז"ל וייחדתי תחלה הייחוד של הפ"ה והחוט"ם דעתיקא קדישא ונפלה עלי שינה ואיקץ ולא ראיתי דבר. אח"כ חזרתי ונשתטחתי שנית על אביי עצמו וייחדתי הייחוד שכתוב מכתבת ידי מורי ע"ה עצמו.¹⁷⁵ ובהיותי מחבר ומשלב אותיות הוי"ה ואדנו"ת כנודע, נתערבבה מחשבתי ולא הייתי יכול לחברם. ואחדל מלחשוב בחיבור ההוא. ואז נתדמה אלי במחשבתי כאלו קול אומר לי: "חזור בך, חזור בך", פעמים רבות. והייתי מחשב בדעתי לומר: הנה, זהו לשון עקיבא בן מהללאל אל בנו כנודע.¹⁷⁶ ואז חזרתי לחשוב בחיבור ההוא וגמרתיו. ואז נדמה במחשבתי כאילו אומרים לי: אלי"ם יראה לו השה לעולה בני¹⁷⁷ וכאילו היו מבארים לי פירושו והוא: כי מה שהייתי דואג על שלא הועלתי בייחוד הראשון, שאינו כן. אמנם, הועיל והצליח לפני השי"ת וזהו "אלי"ם יראה לו השה" וכו'. ויתדמה במחשבתי כאילו היו מבארים לי בפסוק הזה נרמז כל הייחוד הראשון שעשיתי. כי ר"ת של "אלי"ם יראה לו השה", בגימ' מ"ו, כמנין ייחוד הוי"ה ואהי"ה ור"ת "השה לעולה בני" הב"ל. והוא סוד הבל הפה העליון, שכיוונתי בייחוד ההוא. ונדמה לי כאלו היו אומרים לי כי ר"ת של "לו השה לעולה", רמוז הלל הזקן, איני מבין ענינו. והנה כל זה נתדמה אז אלי במחשבתי.

ואח"כ נפלה עלי חרדה ורעדה גדולה עד מאד בכל איברי וידי רועדות זו לזו. גם שפתי היו רועדות דבר גוזמא ומתנועעות במהירות ובתכיפות ובמרוצה גדולה וכאילו קול היה יושב על לשוני בין שפתי והיה אומר במרוצה גדולה יותר מק' פעמים בלשון זה: מה אומר מה אומר. ואני הייתי מחזיק את עצמי ואת שפתי שלא לנענעם ולא יכולתי

173 בבלי, נדרים נ ע"א; כתובות סב ע"ב-סג ע"א.

174 בשער הגלגולים, עמ' קמ, נוסף כאן: "אמר שמואל: אמר לי מורי ז"ל, כי בת-זוגו האמיתית היא אדונתי אמי מב"ת" – הכוונה היא לאשתו של ר' חיים ג'אמילא.

175 שער רוח הקודש, עמ' קי.

176 משנה, עדיות ה, ו.

177 בראשית כב, ח.

להשקיטם כלל. ואח"כ חשבתי לשאול על החכמה. ואז היה הקול מתפוצץ בפי ובלשוני ואומר: החכמה, החכמה, יותר מעשרים פעמים. ואח"כ חוזר ואומר: החכמה והמדע, עד כמה פעמים. ואח"כ חוזר ואומר: החכמה והמדע נתון לך. ואח"כ חוזר ואומר: החכמה והמדע נתון לך מן השמים כידיעת ר' עקיבא. ואח"כ חוזר ואומר: ויותר מר' עקיבא. ואחכ"א, וכרב ייבא סבא. ואחכ"א, ויותר מרב ייבא סבא. ואחכ"א, שלום עליך. ואחכ"א, מן שמיא משדרין (57) לך שלמא. וכל זה היה במהירות גדול, דבר נפלא, פעמים רבות, בהקיץ, ואני נופל על פני משתטח בכוך אביי.

ואח"כ הלכתי אצל מורי ז"ל וא"ל כי הועלתי מאד במה שעשיתי שני הייחודים הנז' זה אחר זה ושבסדר זה ראוי לעשותם. ומה שלא נעניתי בייחוד הראשון היה, שהמתינו לי עד שאייחד שני הייחודים.

וא"ל מורי ז"ל, כי בחזרתי משם ונכנסתי לביתו, שראה את נפש בניהו בן יהוידע הולך עמדי. וא"ל כי אינו מן השרש שלי, אלא הטעם הוא כי הוא מתגלה עם כל המייחד ייחוד עליון כי זה היה דרכו תמיד בחייו, כנז' אצלנו במקום אחר.

וא"ל מורי ז"ל, כי א"ל אז במנחה, שאם אזכה באותו יום שבת הבא הראשון אל רב ייבא סבא שישאר בי תמיד ולא יסתלק כשאר הגלגולים שלי ועל ידו אזכה אל הארות גדולות ובפרט בתפלת העמידה בברכת השנים ובאת צמח ובשומע תפלה. וטעם הדבר, לפי שגם רב ייבא סבא מתגלה אל הצדיקים כמו בניהו בן יהוידע, כמבואר אצלנו. ונוסף על זה, שהוא משרשי ולכן אם אזכה שיתגלה בי יגלה לי נפלאות גדולות ב"ה.

ליל מוצאי שבת ההיא ייחדתי ייחוד א' אחר חצות הלילה, כשקמתי ממטתי, ואירע לי כנ"ל. והזהירני רב ייבא סבא שע"י הייחוד מכתובת ידי מורי ז"ל אשיג בחכמה כל מה שארצה ושאייחדנו ג"פ בכל יום באופן זה: בנפילת אפים בשחרית ובנפילת אפים¹⁷⁸ בעמידה במנחה ובק"ש של ערבית. ובזה אשיג כל מה שארצה.

וליל יום ב' חזרתי לייחד אחר חצות לילה. ואמר לי רב ייבא סבא: ולמה לא ייחדת הייחוד ההוא כמו שצויתך לעשותו ג"פ בכל יום כנ"ל כי בזה תשיג השגה שלימה לאין קץ ולך לך אצל רבך הר' יצחק אשכנזי ואמור לו שילמדך איך תעשהו בג' זמנים הנז' ואמור לו, שידבר עמי ואני אלמדו לו והוא ילמדו לך אח"כ. ואינך יודע כמה אתה גדול לפני השי"ת, כי אדם גדול אתה כר' עקיבא וחבריו ותשיג מה שלא השיג שום אדם בדור הזה, אפי' הר"י¹⁷⁹ אשכנזי רבך, ואתה עתיד שידבר לך המלאך אליהו ז"ל פה אל פה בהקיץ. ולכן כאשר תייחד ייחוד הזה תעלהו בסוד אליהו שהוא סוד שם ב"ן והוא סוד מיינ נוקבין ותעלהו בסוד נדב ואביהוא שהם סוד הנפש ותעלה אותי ג"כ עמהם.

178 שער רוח הקודש, עמ' קיא.

179 הרב יצחק.

ובזה תשיג, שידבר לך אליהו ז"ל ושאר מלאכים. ואינך יודע כמה גדולה מעלתך מכל אנשי הדור הזה. ובנים יתן לך השי"ת, גם עושר, שלא תצטרך לבריות. ואז בבקר הלכתי אצל מורי ז"ל וסיפרתי לו כל הנז'. ואח"כ לימד לי איך אעשה הייחוד הנ"ל בג' התפלות בנפילת אפים דשחרית ומנחה ובק"ש של ערבית. וכבר ביארתי בסוף הייחוד של כתיבת ידי מורי ז"ל וע"ש.

גם ענין ייחוד נדב ואביהוא ואליהו ז"ל כתבתיו אחר הייחוד הא' של הפה והחוטם דעתיקא קדישא. ועיין שם ביחוד הב'.

[לג.] ביום שבת איכה חלמתי שהיה אומר לי מורי ז"ל ענין זוג א' של אמוראים והיה קורא עליהם: מה רב טובך וכו'.¹⁸⁰ ובבקר הלכתי אצלו ופירש לי הענין וא"ל כי הוא סוד גדול. וא"ל כי בע"ש ראה במצחי כתוב רמ"י בר חמ"א ואותיות נ"ר¹⁸¹ ולא הבין הדבר, עד שגילו לו הדבר ע"י חקירה. והענין כי כבר ביארנו, כי תרי"ג ניצוצות תלמידי חכמים יש בכל שרש נפש ונפש. והנה, בת רב חסדא הנז' בגמ'¹⁸² הוא בחינת המלכות, בת אותו שכתוב בו "ורב חסד";¹⁸³ וזהו ג"כ סוד רב טובך. והנה זוג עליון הוא סוד הדעת הוי"ה ואהי"ה, שהם בגימ' מ"ז; ושם הוא סוד רמי בר חמא, כמו שנבאר, ולכן לקח אותה תחילה. ואח"כ לקחה רבא, שהם אותיות באר, שהוא זוג תחתון דיסוד, כי רבא הוא בגימ' שני זווגים תחתונים, ה' אלהים וה' אדנ"י, שהם בגימ' באר, שהם המלכות בז' היכלותיה עם הת"ת, כנודע. ולז"א רבא: "ואנא בתראה".¹⁸⁴ אמנם רמי בר חמא הוא העליון, כי אם תצרף שני זווגים התחתונים שהם סוד באר ורבא עם זוג העליון העולה מ"ז כנז' יהיו שלשתם בגימ' נ"ר והם בגימ' רמ"י. והנה רמ"י הוא בחינת רוממות הדעת כנודע והוא שער החמשים "נתיב לא ידעו עיט".¹⁸⁵ וזהו רמי בר חמא כי חמא בגימ' מ"ט ורמי הוא שער החמשים של שרש נפשי סוד דעת העליון של שרש נפשי. וזהו ענין "מה רב טובך"¹⁸⁶ שחלמתי, כי מה שהיא המלכות כנודע היא בת רב טוב שהוא רב חסדא והיא צפונה ליראך רמי ורבא סוד הדעת והיסוד. וגם ר"ת של "מה רב טובך אשר" הם בגימ' רמ"י.

וזכור ענין זה, כי רמי הוא שער החמשים של שרש נפשי.

180 תהלים לא, כ.

181 על קריאתו של האר"י מהמצח ועל סוד הקריאה ראה שער רוח הקודש, עמ' טו-כ.

182 בבלי, בבא בתרא יב ע"ב.

183 במדבר יד, יח.

184 בבלי, בבא בתרא יב ע"ב.

185 איוב כח, ז.

186 תהלים לא, כ.

[לד.] כבר ביארנו במקום אחר ענין נשמות התנאים והאמוראים היכן הם.¹⁸⁷ ועתה נבאר בפרטות קצת מניצוצות שרש נפשי. וכבר ידעת כי יש בזעיר ה' חסדים מתפשטים וגם ה' גבורות. >נראה לי כי כל זה בפרצוף עצמו של אבר העקב שבפרצוף הכולל של קין אשר כולו הוא פרצוף הגבורות של מוח הדעת דזעיר. < הנה בחינת הגבורות של הגדלות הם כך: גבורה של הגדלות העולה דרך עליה מן יסוד לנצח הוא חזקיהו המלך. והגבורה העולה עד החסד הוא יחזקאל הנביא. גבורת הגדלות העולה מיסוד אל ההוד הוא ר' עקיבא.¹⁸⁸ והעולה עד הגבורה הוא עקביה בן מהללאל. והגבורה העולה בשני שלישים תחתונים מגולים שבת"ת הוא רבן יוחנן בן זכאי. ושליש העליון שם הנשאר שלישי החסד אחר התחלקו הוא מ"ר והוא מנשה בן חזקיהו המלך. שלישי העליון אליהוא בן ברכאל הבווי ממשפחת ר"ם, זה מ"ר וזה ר"ם. ואח"כ עולה בדעת והוא שמואל הנביא מן הרמתיים.

והקטנות של שם אלי"ם כנודע. ונבאר בו ג' הבחינות, שהם בחינת המוח ובחינת החסדים ובחינת הגבורות. הנה המוח שעולה בנצח הוא רמי בר חמא. והחסד העולה בנצח הוא אביי. והגבורה רב ביבי בנו. ואח"כ עולה בחסד שהוא הזרוע ימני. והמוח הוא רב סחורה. והגבורה רב שמואל בר שילת. והחסד פנחס אחי מר (58) שמואל, והוא בחינת גבורת הגדלות המכה תוך הקטנות. וההוד המוח הוא רב משרשיא תלמיד אביי; והגבורה רמי בר תמרי; והחסד רפרם בר פפא. ואח"כ עולה בגבורה. המוח ר' זריקא; והגבורה ר' זעירי מדהבת; והחסד ר' זעירא בר הלל. והת"ת בשני שלישים המגולים התחתונים, המוח עולא בר קושב; והגבורה רבין דסליק ונחית מא"י לבבל; והחסד רב חנא בגדתאה. והת"ת בשליש עליון המכוסה, המוח ר' מיאשא שבזמן ר' יוחנן; והגבורה ר' שילא שנעשה לו הנס במסכת ברכות;¹⁸⁹ והחסד שבחת בריה דרבינא.¹⁹⁰ ומורי ז"ל צוה אותי שתמיד אכוין בכל אלו הנז' בכל שבוע ושבוע, נחלקים כפי הימים. והוא שאכוין באותם שהם בנה"י בג' ימים אב"ג, ובחג"ת בג' ימים דה"ו, ובדעת ביום ששי אחר ה' שעות, כי כבר ידעת כי אז מתחיל קצת תוספת שבת.

ודע כי כל זה היה כתוב אצלי מימי מורי ז"ל בנייר קטון ושם באחרית הכל ראיתי כתוב: רב חמא בר בוזי, בלתי שום פירוש ואיני יודע אם צריך לכוין בו ביום שבת. ושכחתי הענין.

[לה.] פעם אחרת אחר יום א' צוה אותי ג"כ, שאכוין בכל ימי השבוע בכל תפלה

187 ראה לעיל ד, י.

188 עץ חיים, שער המוחין, א, סוף פרק ט, עמ' רצט.

189 בבלי, ברכות נח ע"א.

190 צ"ל: "שיבחת בריה דרב חנינה". ראה היימן, ג, עמ' 1111.

ותפלה באלו התנאים והאמוראים והצדיקים שאכתוב עתה. וזה סדרן. יום א': שחרית רב ייבא סבא, מנחה אביי, ערבית רב ביבי בנו. יום ב': שחרית רב ייבא אמורא, מנחה וערבית אביה בן רחבעם. יום ג': שחרית רב דימי מנהרדעא, מנחה רב דימי דסליק לארץ ישראל, ערבית רב ייסא האמורא. יום ד': שחרית רב אחאי בר יאשיה, מנחה רב שישא בריה דרב אידי, ערבית רב חייא מדפתי. יום ה': שחרית יהושע בר זרנוקי, מנחה איו, ערבית אבדימי. יום ו': כולו נחום האלקושי. יום שבת כולו מיכה המורשתי.

ודע כי גם זה מצאתי כתוב בנייר קטן ובאחרית כל הנז' מצאתי כתוב שמות אלו ולא אזכור ענינם. ואלו הן: רב ביבי, רב זריקא, רב טביומי, ר' כרוספדאי חמיד לבא, ר' צדוק הכהן, ר' קיסמא, רב שמעיה חסידא. ונלע"ד עתה שצונוי לכיון בהם כל אחד מהם בז' הימים של השבוע כסדר אבג"ד הו"ו.

[לו.] פעם אחרת א"ל, כי אליהוא בן ברכאל הבוזי ממשפחת רם הוא בשליש העליון המכוסה של הת"ת וז"ש: ממשפחת רם.¹⁹¹ ואלקנה ושמואל הנביא בנו הם מן הרמתיים שהוא בדעת עצמו, שהיא הרמה העליונה הכולל שתיהן.

ולי אני הצעיר א"ל פעם אחרת, שאני גבורת הוד העליונה אשר בדעת עצמו. ור' יוסי הגלילי הוא מן הפיאה השמאלית שבראש, מן בחינת אל שדי שבפרצוף כתף שמאלו שבפרצוף של שרש נפשי. ויונתן בן הרכינס הוא מן הגבורה של הגבורה שבחמש גבורות שבדעת.

ור' עקיבא הוא מן גבורת ההוד של הדעת.¹⁹² ואני מן גבורת הוד שבדעת לאה החצונה. ויחזקאל הנביא הוא מטיפת אדם הראשון קודם שנולד קין, דוגמת מה שהודעתך בענין מיכה המורשתי ונחום האלקושי.¹⁹³ ור' חוצפית התורגמן הוא מן גבורת ההוד שבדעת שמצד אבא ובוקע האור שלה ועוברת עד הדעת של לאה החיצונה. וממה שנשאר שם הוא שורש נפשי. ונלע"ד שא"ל מורי ז"ל, כי הוא מוכרח שבעוברה דרך דעת אימא תעבור דרך גבורת ההוד של דעת דזעיר שמצד אימא, לפי שאבא גניז גו אימא. והנשאר בהוד דדעת שזעיר דמצד אימא שם יש לו קירוב גדול עמדי. וכן כל שאר השרשים של מורי הר' משה אלשיך נר"ו הם באים ועוברים ע"ד הנז' ויש לי שייכות עמהם.

שייך לעיל: א"ל מורי ז"ל: כי להיות יונתן בן הרכינס מגבורת הגבורה של הדעת, ור' עקיבא מן גבורת ההוד של הדעת, לכן היה יונתן בן הרכינס חריף ממנו, כנז' ביבמות ובירושלמי דיבמות.¹⁹⁴

191 איוב לב, ב.

192 שער הכוונות, ענין ספירת העומר, דרוש יב, עמ' קפט.

193 שער הפסוקים, יחזקאל, סימן כ, עמ' 239.

194 בבלי, יבמות טז ע"א; ירושלמי, יבמות א, ו.

[לז.] ביאור ענין שרשי הנשמות, מה ענינם.

דע כי כל הנשמות תלויין באדם הראשון, כי הוא כולל כל ה' שרשי הנשמות שהם: אריך ואבא ואימא וזעיר ונוקביה. והנה רמ"ח איברים ושס"ה גידים הם באדם והם תרי"ג שרשים, ר"ל שכל אבר א' מאלו הרמ"ח וכל גיד א' מאלו השס"ה גידין, יש בו פרצוף א' בכל תרי"ג איברים וגידים ונק' שרש א'. והנה כל אבר כלול מבשר וגידין ועצמות, כמשו"ל¹⁹⁵ לענין טומאה ולענין אבר מן החי, אבל אין הגידין האלו ענין השס"ה גידין, כי השס"ה גידין הם גידין בפני עצמם, זולת הרמ"ח איברים, אבל הגידין הנכללים באיברים הם העורקים הקטנים המתפשטים תוך הבשר והאבר ואינן מכלל הגידין השס"ה. ונמצא כי תרי"ג שרשים הם באדם הראשון וכל שרש מהם יש בו תרי"ג ניצוצות של נשמות, שכל ניצוץ מהם נק' נשמה א'. <וכל זה בחיצוניות הנפש, כמו שיתבאר למטה.> וזה אמיתות ועיקריות הענין. אמנם ע"י העונות והפגם של התחתונים מתחלקים שתי הבחינות הנז' לכמה חלקים. פי': כי התרי"ג שרשים גדולים יכולים להפרד ולהתחלק עד ששים רבוא שרשים קטנים. וכן התרי"ג ניצוצות גדולים שבכל שרש מהתרי"ג שרשים גדולים יכולין להפרד אל ששים רבא ניצוצות קטנים. אבל דע כי אינו מוכרח שיתחלקו אל תרי"ג או אל ששים רבא, אבל הכונה היא שפחות מן תרי"ג שרשים גדולים או פחות מתרי"ג ניצוצות גדולים בכל שרש מן התרי"ג אי אפשר להיות. וכן יותר מן ס' רבא שרשים קטנים או יותר מס' רבא ניצוצות קטנים בכל שרש מן התרי"ג אי אפשר להיות, אבל החשבון אשר באמצע איפשר להיות, כי יש שמתחלק לאלף ויש לאלפים ויש לעשרת אלפים וכיוצא בזה. והכל כפי מדרגת העון. והטעם נזכר בתיקונין, תיקון סט,¹⁹⁶ דלית גלגול יתיר מס' רבא, אבל פחות מס' רבא, עד תרי"ג, איפשר להיות, כפי מיעוט העון ומדרגתו.

והנה קין והבל הם שני איברי הכתף של אדם הראשון. הבל בכתף הימני וקין בכתף (59) השמאלי והוא בחינת פרק הכתף המחבר את הזרוע עם הגוף. והנה מחמת החטא שחטאו שניהם, כנז' בתיקונין בתיקון סט, פגמו למעלה ונתחלק כל שרש משניהם, <שהוא תרי"ג נשמות גדולות,> לששים רבא ניצוצות, שכל ניצוץ מהם הוא נשמה אחת. וז"ש בתיקונין שם דמשה אתפשטותיה עד ששים רבא וכו', לפי שהוא מן שרש הבל. והנה שרש הדעת היורד דרך חוט השדרה, תחלה יורד אל שתי כתיפות האלו ואח"כ יורד עד יסוד, להמציא טיפת הזרע. והנה בהגיע טיפת הזרע מן הכתף אל היסוד, אז נקרא

195 משנה, אהלות א, ח.

196 עמ' קיב ע"א; ראה שלום, הגלגול, עמ' 321-322. שם עמד על ההבדל בתפיסת הגלגול בין בעל הזוהר לבעל רע"א מהימנא ותיקוני זוהר. ראה גם ליבס, מילון ספר הזוהר, עמ' 303-304 הערה 32, עמ' 321-322 הערה 109. תודתי לפרופ' זאב גריס על הערה זו.

היסוד כפת תמרים, כי אותיות כת"ף וכפ"ת שוין, וכאשר יורד משתי הכתיפות ביחד אל היסוד, אז כתיב: "שתי כתיפות חוברות על שתי קצותיו וחובר",¹⁹⁷ כי אז מתחברין ביסוד ואז כתיב: "האלף לך שלמה",¹⁹⁸ כי היסוד נק' שלמה וכמו שכתוב: "את בריתי שלום".¹⁹⁹ ואז הוא סוד אלף, כי ב' פעמים כתף הם בגימ' אלף, אבל כתף א' לבדו הוא בגימ' ת"ק, כמנין אותיות המילוי לבדו, הנעלם מן שם שדי שביסוד, ובהתחברם הם אלף.²⁰⁰

[לח.] ועתה אבאר ענין השרשים הנז', כי הנה מחמת חטאו של אדם הראשון נתערבו ניצוצות משאר איברי אדם הראשון בקליפות הרע של שרשי קין והבל ובעת הגלגולים מתגלים יחזור כל דבר אל שרשו.

והנה עתה אבאר שרש קין לבדו, אשר בו תלוי ניצוץ נפשי, אני חיים. שרש קין הוא פרק הכתף השמאלי המחבר הזרוע עם הגוף ויש בו בשר וגידים ועצמות, כי כבר נודע כי אינו נק' אבר אלא שיהיה בו בשר וגידים ועצמות. וכבר נת' לעיל,²⁰¹ שהגידים האלו הם העורקים הקטנים שאינן בכלל הגידים שס"ה הנ"ל. וג' חלקים אלו שבאבר הזה מתחלקים לס' רבא ניצוצות קטנות וכל האבר של הכתף הזה הוא פרצוף אחד שלם.

ואמנם שרש ניצוץ נפשי היא בפרק העקב השמאלי שבפרצוף זה, שהוא כתף השמאלי של אדם הראשון <מהבחינה השנית>, ובזה העקב השמאלי של זה הפרצוף של קין, יש בו יותר מתרי"ג ניצוצות <קטנות> והם הנפשות הנ"ל שכולם הם משרש נפשי, שכתבנום בפרטות למעלה מן קין ועד נפשי אני חיים. ויש עוד אחרים זולת הנ"ל ולא ביארם לי מורי ז"ל כל הניצוצות שבעקב הזה.

[לט.] ואבאר עתה ענין זה העקב השמאלי שבפרצוף קין, שהוא כל אבר כתף שמאלי של אדם הראשון כנז'.²⁰² דע כי טיפת הזרע הנמשכת מן העקב הזה עד היסוד של זעיר לפעמים נעשית יעקב ולפעמים נעשית עקביא ולפעמים עקיבא וכיוצא בזה ואין להאריך בפרטים אלו. ודע כי סוד עקב לעולם הוא סוד המלכות ולכן יש כח בכל ניצוצות של זה העקב לעלות למעלה עד המחשבה, בסוד "נקבה תסובב גבר".²⁰³ ומצד זה זכה ר' עקיבא לעלות במחשבה.²⁰⁴ והבן זה.

197 שמות כח, ז.

198 שיר השירים ח, יב.

199 במדבר כה, יב.

200 שער הגלגולים, הקדמה י"א, עמ' לו-מב.

201 לעיל ד, לו בתחילתו.

202 שער הגלגולים, הקדמה ל"א, עמ' פג.

203 ירמיה לא, כב.

204 בבלי, מנחות כט ע"ב. ראה גם לעיל ד, כו.

והנה נפשי שלי, אני הצעיר חיים, היא מזה העקב הנז' של פרצוף כתף שמאלי של אדם הראשון ולכן יש לי שערות ארוכות בכתפי השמאלי כנ"ל,²⁰⁵ שנתן לי מורי ז"ל סימן, שמן הכתף השמאלי של אדם שם הוא אחיזת נפשי. ואמנם יש לי שערות ארוכות גם בכתפי הימני, אלא שבכתף השמאלי הם מרובים יותר. וטעם הענין הוא, כי כאשר נפגם צד הימני כמו המשל בחטאו של הבל, שנפגם כתף הימני, אז אין הסימן ניכר אלא בימין לבדו, אבל כאשר מחמת פגם נפגם צד השמאלי, כמו המשל בחטאו של קין, שנפגם כתף השמאלי, אז גם הפגם ההוא מגיע עד כתף הימני וכן כיוצא בזה. ולכן יש בי שערות גם בכתף הימין, אלא שבכתף שמאלי הם יותר מרובים, לפי ששם הוא עיקרם, אבל כשאין הפגם רק בימין, אז אין הסימן ניכר רק בימין לבדו. והבן זה.²⁰⁶

[מ.] ודע כי אין האדם צריך לתקן כל הפגמים שיש בכל השרש שלו, כמו המשל: מי שהוא מאבר הכתף השמאלי של אדם, שהוא נק' שרש קין, ואמנם הוא מן אבר פרטי שבפרצוף הזה הנז', כמו מן העקב הנז', אין שום ניצוץ מזה העקב צריך להשלים ולתקן כל הפגם שיש בכל הפרצוף הזה, רק אבר העקב בלבד. ונמצא כי כל הניצוצות שהם מן זה העקב השמאלי שבפרצוף הזה של כתף השמאלי של אדם הראשון כולם ערבים זה לזה לתקן כולם, כל א' מהם בעבור כלם וכן כלם בעבור האחד מהם. וכאשר יושלם להתקן זו העקב אין צורך אל זה העקב להתגלגל כלל אף על פי ששאר הכתף הזה לא יהיה מתוקן.

ודע כי כשאיזי ניצוץ א' מן הניצוצות של זה העקב חטא ועשה עבירה והוצרך להתגלגל וליתקן, אז הוא מתגלגל עם ניצוץ אחר משל העקב הזה עצמו והוא נתקן יחד עמו. אך אם העון חמור מאותם שגופו כלה ואין לו תחיה ח"ו, אז מתגלגל הוא לבדו וגופו הראשון נאבד לגמרי. גם אם הוא מתגלגל להשלים איזו מצוה שחסר לו להשלים ולא לתקן פגם של עבירה או חטא, אז ג"כ הוא מתגלגל לבדו כ"כ פעמים עד שישלים המצות. והגופות שלהם, כל א' נוטל חלק כפי מה שהשלים בו.

ודע כי כשחסר מאיזי ניצוץ²⁰⁷ מצוה א' אינינו חוזר ומתגלגל עם ניצוץ שני, אעפ"י שהוא משורשו, אלא עם ניצוץ הדומה לו בלבד ולא עם שאר נצוצות, אעפ"י שהם משרשו.

ודע שאם האדם יחטיא לחבירו, אז אפי' שאין שניהם משורש אחד צריכין להתגלגל שניהם ואותו שהחטיאו יתעבר בו לסייעו שיעשה מצות, לתקן מה שהחטיאו.

205 לעיל ד, כו.

206 ראה שער הגלגולים, הקדמה ל"א, עמ' פג-פח.

207 בשולי הגיליון של כתב היד הוסיף משהו: "נלע"ד שצ"ל כשנפגם איזה ניצוץ". וכן בשער הגלגולים, הקדמה ל"ח, עמ' קמה.

ודע כי אם האדם יהיה נפשו שלימה ומתוקנת לגמרי, אז יתגלו בו כל ניצוצות אשר בזה העקב ויהיו מאירים בגופו. והנה, כדי שיהיה מתוקן צריך שיתגלו במצחו ויוכרו שם למי שחננו ה' דיעה להסתכל בפרצוף, צריך שיתגלו שם במצחו כל מציאות התרי"ג ניצוצות שיש לשרש ההיא של הנפש או לרוח או לנשמה, שאלו התרי"ג הם תלמידי חכמים שיש בכל שורש ושרש. והנה, יש הרבה שאינם ניכרים בפירוש, אבל הם נכללין עם האחרים הגדולים מהם והענין הוא, כי יש כמה ניצוצות [גדולות],²⁰⁸ שהם עקרי התרי"ג ניצוצות [הקטנות], כי כאשר אלו מתגלים אז ודאי שכל השאר מתגלין ונכללין עמהם, אלא שלסבת גודל הארת אלו העקריים אינן (60) ניכרים האחרים. ולא ביאר לי מורי ז"ל כמה ניצוצות הם השרשים²⁰⁹ אשר הם העיקריים.

והנה, אם לא יהיה נפשו או רוחו או נשמתו מתוקנת לגמרי, אז כפי המצוות שעושה כך ניצוצות יתגלו בו מן תרי"ג של הנפש או מתרי"ג של הרוח או מתרי"ג של הנשמה. ויש ניצוצות שהם מרוחקים הרבה ממנו ויש קרובים מאד ויש מקיפים אותו מרחוק ויש מקיפים עליו וחופפים עליו בסמוך. והכל הוא כפי מעשי האדם. וכאשר יחטא יחזור להסתלק ממנו ח"ו וכפי שיעור החטא כך יהיה מספר הניצוצות אשר יסתלקו ממנו.²¹⁰ [מא.] גם בענין שורשי הנשמות, דע כי כל הנשמות היו כלולין באדם הראשון.²¹¹ והנה, כל שורש נשמות אדם הראשון הם ג' אבות ואח"כ נחלקים ליי"ב שבטים ואח"כ נחלקים לשבעים נפש. וכל חלק מאלו <הע'> נחלק לכמה חלקים, עד שנמצאו כל החלקים של השרשים כולם שיש בנשמת אדם הראשון הם ששים רבוא שרשים קטנים. והנה, אם תדקדק תראה כי התרי"ג הם כללות הס' רבוא, כי ששים רבא הם ת"ר אלף והם ב' אותיות ת"ר של תרי"ג. ואות ג' של תרי"ג הם ג' אבות. ואות י' של תרי"ג היא סוד ע' נפש, כי הנה ו' קצוות הם בסוד ששים רבא, כנודע, והיו"ד היא משלמת לע' נפש, כנודע. גם ב' אותיות י"ג הם י"ב שבטים וא' יתר הוא מציאותם, הרי שהם תרי"ג, וכוללין כל המציאות הנ"ל.

והנה קין שהוא שורש א' מן השרשים שבנשמת אדם, והוא הכתף השמאלי של אדם, ונחלק ע"ד הנז', שהוא ג' אבות וי"ב שבטים וע' נפש. ואין עוד נחלק יותר רק עד ע' נפש, שהם עד שבעים שרשים ולא יותר, כי אינו דומה לאדם הראשון שיש לו ס' רבא שרשים, אבל לפי שקין הוא אחד ממספר השרשים של אדם הראשון, לכן יש בו ג"כ מציאות אדם, להיותו נחלק כמוהו לג' אבות וי"ב שבטים וע' נפש, שהם ע' שרשים ולא

208 המילים בסוגריים מרובעים נוספו בכתב היד בתקופה מאוחרת.

209 התיבה "ם" נראית מחוקה בכתב יד.

210 ראה שער הגלגולים, הקדמות ד ויא.

211 ראה ליבס, מילון ספר הזוהר, עמ' 50-51, מס' 123.

יותר, אבל אינו דומה לגמרי אל אדם הנחלק לס' רבא שרשים. ואמנם, אלו הע' שרשים של קין נחלק עד ס' רבא ניצוצות לבד, אך השרשים אינן רק ע' שרשים קטנים. וכן ע"ד הוזה הוא בכתף הימין של אדם הראשון והוא שרש הבל. ויש בו ג"כ ג' אבות ואחר כך נחלקים לי"ב שבטים ואח"כ נחלקים לע' נפש, שהם ע' שרשים ולא יותר. וכללות כולן יחד הם ששים רבוא ניצוצות נשמות ולא יותר.

ודע כי כל שרש ושרש מן אלו השבעים שרשים שיש בקין או בהבל, יש בו פרצוף שלם א'. וכללות הפרצוף הוזה נק' שרש א', כי אין לך שרש ושרש מכל השרשים כולם שאינו בחינת פרצוף גמור.

<ונלע"ד כי השרשים הם הת"ח הגדולים והבעלי מעשה נק' ניצוצות נשמות וכמ"ש לקמן²¹² וצ"ע.>

[מב.] והנה, שרש נפשי, אני חיים, הוא שרש א' מן השבעים שרשים של קין, ויש בו פרצוף א' שלם ויש בו יותר מתרי"ג ניצוצות נשמות. ור' עקיבא ועקביא בן מהללאל וגם אני חיים, אנחנו הם מן העקב של זה הפרצוף. וחזקיהו המלך הוא בראש הפרצוף הוזה.

ודע כי תרין כתפין הנז' דאדם הראשון, שהם בחינת קין והבל, ר"ל כי הנה אבא ואימא הם אדם וחווה ותרין עטרין דגניזין בהון, שהם חסד וגבורה, אלו הם: הבל חסד וקין גבורה.

<ונלע"ד כי אין העקב הוזה העקב הכולל של כל פרצוף קין, אלא עקב פרטי של א' מהע' שרשים של קין, כי בכל שרש יש עקב א' אך זה השרש כלו של ר' עקיבא אינו יודע אם הוא העליון או התחתון או אחד משאר הע' השרשים ואינו מוכרח שכל השרש הוזה הוא העקב לבדו שבכל כללות פרצוף קין הכולל ע' שרשים. וצ"ע.>²¹³

גם בענין השרש של נפשי ביאר לי מורי ז"ל פעם אחרת ענין זה. דע כי נצח והוד דעתיק יומין מתלבשין בשתי זרועות אריך אפין. והנה משתי הידים של ב' זרועות של אריך אפין נעשו חכמה ובינה אל אבא ואימא. ומן שתי הכתפות הם סוד תרין עטרין הנק' חסד וגבורה דאחסינו לברא קדישא זעיר אפין. והנה אלו הד' מוחין, שהם תרין מוחין דאבא ואימא ותרין עטרין הם סוד אור המקיף של זעיר אפין. ואח"כ נתנוצצו מן אלו הד' מוחין ג' ניצוצות. הב' הם מב' מוחי אבא ואימא והא' הוא חיבור התרין עטרין הנז' יחד. ונתלבשו אלו הג' ניצוצות שמצד האור המקיף בנה"י של הבינה, שהם מוחין פנימיים דזעיר, נמצא כי נה"י של הבינה הם ג' מוחין הפנימיים דזעיר אפין ומתלבשין בהם ג' ניצוצות מן הד' מוחין המקיפים. והד' מוחין הראשונים הם אור המקיף אליו. והנה

212 ראה להלן ד, מה.

213 קטע זה נמצא בשוליים שבכתב היד.

לפי שהמוחין הפנימיים אינן רק ג', שהם נה"י דבינה כנו', לכן לא נתנוצצו מן הד' מוחין המקיפין רק ג' ניצוצות וניצוץ השלישי הוא מן הב' עיטרין ביחד ליכנס ביסוד הבינה הנעשה דעת בועיר אפין. והרי בזה ירד מדרגה א' שהוא מן ד' אל ג'.

ואח"כ במלכות ירד מדרגה שנית והוא כי מן ג' ירד אל ב', כי הנה נצח והוד של זעיר אפין נעשו מוחין פנימיים אליה ולא מן היסוד. והנה, אותם הג' פנימיים של הזעיר שהם נה"י דבינה, הם אור מקיף אל המלכות ומהם התנוצצו שתי ניצוצות לבד, א' הוא כללות נצח הוד, שבהם ב' מוחי אבא ואימא, והב' הוא חד עיטרא של הזעיר, והיא עיטרא דגבורה לבד. הרי, כי תחלה היו המקיפין ד' ואח"כ ג' ואחר כך ב'.

[מג.] ועתה אבאר השרש של נפשי. הנה אין מציאות מלכות נו' בעתיק יומין, כי אין בו רק מציאות תשעה היכלין הנו' בריש אדרת האזינו.²¹⁴ ולכן שורש המלכות שבו לא נרמזה רק בסוד ההוד שבו, כי כבר ידעת כי המלכות היא לעולם בהוד. והנה, הוד זה מתלבש בחד עיטרא הנק' גבורה דאריך אפין והיא סוד הכתף השמאלי ושם נרמזת המלכות. ומזה הכתף השמאלי נמשך ניצוץ א' להיות אור מקיף אל המלכות. והנה, קין שהוא מצד מציאות המלכות, נרמז בכתף שמאלי של אדם הראשון, כי שם שרשו הראשון. ואמנם, כנגדו הוא נצח דעתיק יומין בכתף הימיני דאריך אפין ובו סוד הת"ת. ולכן הבל נרמז כאן וכאן הוא שרשו. ובוה תבין מעלת כתפות אלו ובפרט כתף השמאלי, כי כבר ידעת כי אפשר למלכות ובפרט בסוד אור (61) המקיף לעלות למעלה מן הזכר, >הרי כי הוד דעתיק היא מלכות ונתלבשה בעיטרא דגבורה דכתף זעיר שהיא מלכות ועקב הכתף מלכות שבו. ומעקב זה העקב, שגם הוא מלכות, משם הוא ר' עקיבא ועקביא, וכו'.

ענין שורש נפשי. הנה נודע כי בועיר אפין יש תרין מוחין חכמה ובינה וביניהם הוא המוח הג' הנק' דעת, הכלול מחדס וגבורה. וכאשר חטא אדם הראשון הוריד הדעת למטה בין שתי הכתפות של זעיר, בשליש עליון דגופא, ושם ירד חסד בכתף ימין וגבורה בכתף שמאל. והנה, קין והבל נולדו אחרי שחטא אדם הראשון. ושרש קין הוא מן אלו הגבורות שירדו בכתף שמאל אחרי ירידתם שם, כי אז אין להם כ"כ הארה כמו בהיותם למעלה, במוח עצמו.

והנה השרש של נפשי הוא מן קין. והנה, כל שרש שלי, כגון ר' עקיבא וכיוצא בו, כלם הם מן גבורת ההוד, שהיא הגבורה החמשית. והנה יש כאן תערובת א' והוא כי הנה כאשר הנשמה יוצאה מכאן יש לה פנימיות וחצוניות בהכרח, כי הנה יש לה בחינה מן המוח עצמו שהוא גבורת ההוד אשר שם וגם מן הכתף השמאל עצמו. ואם הדעת היה למעלה במקומו בראש, היה חיצוניות הנפש מן העצם והבשר של הגלגלתא עצמה, אך

214 הזוהר, ג, רפח ע"א.

עתה הוא מן הכתף ואין החיצוניות והפנימיות מתייחסים יחד. ונמצא שפנימיות נפשי היא מן המוח עליון הנק' דעת. וחיצוניותה ולבושה הוא מן כתף השמאלי. ונמצא שיש לה פחת א' בבחינת פנימיותה, כי אינה מאירה עתה כמו אם היתה למעלה במקומה, ופחת שני בבחינת חיצוניותה, שהיא מן הכתף ולא מן הגלגלתא. >ב' בחינות אלו הם בגוף, רוצה לומר כלי ומלבוש של הנפש, וכנגדן יש ב' בחינות פנימיות וחיצוניות בנפש עצמה הנקראות אורות. ועיין לקמן בדרוש לבושי הנשמות זולת הנשמות עצמן. < והנה, ע"י תיקון האדם ע"י מעשיו בעה"ז, יוכל לתקן זה לא עתה רק אח"כ, בימות המשיח, כי אז, מכח מעשים טובים שקדמו אל האדם עתה בעה"ז, יתוקן אז הפגם בימות המשיח ויעלה הדעת למעלה ואז תאיר פנימיות נפשי כמתחלה. וגם חיצוניות נפשי תהיה אז מלמעלה מן גלגלתא. אבל בענין חיצוניות נפשי שיש לי עתה, שהיא מן הכתף השמאלי, אני מסופק אם אמר לי מורי ז"ל שישאר לעולם עמי, כיון שעתה היא מחוברת עם נפשי, או אם הוא הפך זה.

והנה, כמו שנת' שירד הדעת למטה בחטאו של אדם, כן ירדה בחינת לאה מאחורי הדעת של זעיר, ששם מקומה תחלה, ועתה ירדה גם היא עם הדעת באחורי הכתפים, כנודע, כי לאה יוצאה ממלכות דבינה והדעת הוא ביסוד דבינה.

והנה עיקר גבורת ההוד עצמה שבדעת דזעיר הוא ר' עקיבא. ונפש שלי חיים היא מאותה ההארה אשר יוצאה מן גבורת ההוד, שהוא ר' עקיבא, אל ההוד שבדעת דלאה. ונמצא שאני לא בהוד דדעת דזעיר ולא בהוד דדעת דלאה, אלא מהארה אמצעית הנמשכת ויוצאה מהוד דדעת דזעיר להאיר אל הוד דדעת דלאה. ואפשר כי זהו מה שפעמים היה אומר לי מורי ז"ל שאני מן הוד דדעת דזעיר ופעמים א"ל שאני מן הוד דדעת של לאה. ופעמים אומר לי שאני מן הכנף שבכתף שמאלי. ור' עקיבא הוא הקנה אמצעי המעמיד ואני הוא הנוצה והשיער היוצא מן הקנה המעמיד, כמו שנב' ב"ה למטה.

גם א"ל מורי ז"ל כי פנימיות של נפשי היא מן גבורת ההוד שבמוח ממש שלמעלה, רק שירד למטה כנז' וחיצוניות נפשי היא מן החסד שבכתף השמאלי.

דע, כי כמו שביארנו ענין חילוק אדם הראשון אל תרי"ג שרשים גדולים וס' רבא שרשים קטנים וכן כל שרש מן התרי"ג נחלק עד ס' רבא ניצוצות קטנים וכל זה הוא בבחינת הנפש. וכן ע"ד חשבון הזה הוא ממש בבחינת הרוח. וכן הוא בענין הנשמה, וכו'. ואין להאריך, כי זה דבר פשוט.

[מד.] ועתה אכתוב מה שהגיד לי מורי ז"ל ז' ימים קודם שנפטר לחיי העה"ב.²¹⁵ ודע כי מן השעה הראשונה שדיבר עמי, א"ל שאזהר מאד מאד, שלא אגלה ענינו של השגתו וידיעתו לבני אדם, לפי שהוא לא בא רק לתקן אותי בלבד ואח"כ על ידי יתוקנו אחרים.

215 ראה ליבס, דרשת האר"י.

והתרה בי שאם אגלה ענינו שימשך נזק גדול לו ולי ולכל העולם כלו. ונתגלגלו הדברים שמורי הר"מ²¹⁶ אלשיך נר"ו ידע הדברים וגזר עלי שאגיד לו הענין. ומכח גזרתו הוכרחתי לגלות לו ואז משם ואילך נתרבו הנכנסים בבית מורי ז"ל. ואני הייתי חושב שעשיתי מצוה גדולה, לזכות כל אותם שהיו חוזרים בתשובה. ופעמים רבות היה מורי ז"ל מוכיח אותי על זה, כשלא היה לי פנאי ללמוד עמו מרוב הנכנסים, והיה אומר לי: הלא אתה גרמת כל זה, שיכנסו כל אלו ואני איש עניו ואעפ"י שנמשך לי נזק מענין זה, איני יכול לדחותם. ובהמשך הימים רצה לשלח את כולם מעליו ולא רצו לילך והפצירו בו דברים של גוזמא, עד שאמר להם: אתם רוצים לגרום לי נזק שאחזור לבחינת עיבור בעבורכם והם היו אנשים גדולים והפצירו מאד ולא יכול להם. ולא עברו כמשלוש חדשים עד שיום א' לקחני בסתר וא"ל: "כבר ידעת כמה התריתי בך על הדבר הזה וכמה נזק נמשך לך מזה, שאלמלא כך הייתי מעלה אותך למעלה מגלגל ערבות. והנה, עתה דע לך כי נמשך לי נזק גדול מגילוי סודות אלו להם, כי אינם עדיין מתוקנים לזה, ואני מוכרח להגיד לך כל אשר תשאל ממני, כמו שאמרתי לך פעמים רבות, ובעבורך שומעים הם ואינם כדאים עדיין לשומעם ויש לי נזק גדול מזה. לכן שמע נע עצתי ואל תשאל לי בפניהם דבר והניחה לי ויפרדו כלם מעלי ותשאר אתה לבדך ואעלך למעלה מגלגל ערבות". ולא רציתי לשמוע בקולו באמור לו, שלא יהיה נחשב לי עון בזה לדחות כל תשובת האנשים ההם בעבור תועלתי ואמר לי: וכי אין אני יודע אם הוא עון או לאו סוף דבר: לא רציתי לעשות רצונו בזה. (62) ובשמעו את תשובתי התחיל לבאר לי קצת עניני נפשי, כמו שאכתוב עתה ב"ה, וחשב: בזה אולי אתפתה לדבריו בשמעי מעלת נפשי ואתרצה להועיל לי לבדי. ועכ"ז לא רציתי. ואז נתעכבנו יחד כל היום ההוא עד שקיעת החמה ולא יכול לי. וא"ל: "דע כי אין עוד זמן אלא היום הזה בלבד ואם לא תודה לדברי אין עוד תיקון אל הנזק הנמשך לי ולך ולכל העולם ע"י גילוי הסודות האלו להם, שעדיין אין רשות מלמעלה בדבר הזה". ואני בעונותי רציתי להיות חסיד שוטה ואמרתי לו: מה שאירע לכלם יארע לי ואם הם לא ילמדו גם אני לא אלמוד ולא יאמרו בשמים שבשביל תועלתי לא חששתי אל תועלת כל הצדיקים האלו הנכנסים ללמוד. ובפרט כי לא חשבתי ושיערתני בעצמי מה שהיה בעו"ה. ואחר ג' ימים הוכה במגפה, יום ערב שבת פ' מטות ומסעי, יום ר"ח אב שנת השל"ב. וביום שלישי ה' לאב נפטר לחיי העה"ב.

[מה.] ועתה אבאר את אשר הגיד לי אז ביום ההתראה מענין שרש נפשי. אמר לי: דע שאין לי רשות עדיין לומר לך למה באת לעולם ומי אתה ואילו הייתי מגיד לך פרט הענין, היית פורח באויר מרוב שמחה. אבל אגיד לך עתה קצת ממה שאני רשאי עתה להגיד לך. ודע, כי העולם כלו תלוי בתיקון עצמך תחלה ולכן שמע נא אל דברי עצתי

ותשגיח תחלה עליך בלבד. וא"ל: דע, כי השורש של חיצוניות לבוש נפשך הוא מן אבר הכתף השמאלי של אדם הראשון והיא בחינת נפש קין מצד הטוב שבו. ודע, כי בכל אבר יש בשר גידים ועצמות. והעצמות הוא היותר מעולה, לבחינת המוח שבתוכו הפנימי ולא בבחינת עצמו. ואחריו במעלה הם הגידים, יען כי חיות האדם עובר ומתפשט בתוכם שהוא הדם המתפשט בתוך העורקים של גוף האדם והם המקשרים כל האיברים כלם ומעמידים אותם. והגרוע שבשלשתן הוא הבשר.

והנה שורש נפשי היא מפאת הגידים >הקטנים המתפשטים בבשר האבר ואינן מהשס"ה גידין הגדולים. ומספר הת"ח אשר בג' בחינות של שרש מהס' רבא שרשים הקטנים, הם תרי"ג ת"ח. > והנה בכל בחינה מאלו הג' יש שרשים שהם התלמידי חכמים שבכל שורש ושורש, >ר"ל שבכל אבר ואבר. > וסביבותיהם נמשכים הענפים שהם הבעלי בתים ובעלי מעשה ועמי הארץ בכל בחינה ובחינה שבאבר. ונפשי היא א' מן תרי"ג התלמידי חכמים עצמן אשר בשרש נפשי. ויש חילוק גדול בין זה השרש של נפשי לשאר השרשים, כי המשל בזה מי שהוא מאבר הזרוע או מן הרגל, יש הרחקה גדולה בין לנפשות בין זו לזו, אבל מי שהוא בשורש הכתף כל הת"ח אשר בו הם מחוברים יחד וקרובים בקורבה גדולה זה לזה.

והנה סדר השורש של נפשי הוא זה: שמואל הנביא. ואחריו חזקיהו מלך יהודה. ואחריו רבן יוחנן בן זכאי. ואחריו ר' עקיבא בן יוסף. ואחריו רב יבא סבא דפ' משפטים. ואחריו אב"י האמורא הנק' נחמני. ואחריו הוא אני הצעיר חיים. >וזהו טעם למ"ש ריב"ז²¹⁷ כשנפטר: הכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא.²¹⁸ ואעפ"י שיש נפשות רבות בשרש אחד, אל תחשוב כי סדרן האמתי הוא כסדר תולדותם והיותם בעולם, כי לפעמים הנשמות והשרשים, שהם יותר מעולים וגדולים, הם בעמקי הקליפות ואינן יכולות לעלות עד זמן מרובה ונשמות אחרות גרועות במעלה מהם יוכלו לבא בעולם קודם האחרות. גם דע, כי לפעמים מתגלגלים בגוף אחד יחד ג' או ד' נשמות, אבל יותר מד' אי אפשר. וזה שכתוב: "פוקד עון אבות וכו' ועל רבעים".²¹⁹

[מו.] ואבאר ענין נפשי וממנו תלמוד לשרשים אחרים. דע, כי הרב המגיד משנה חטא בשוגג בעון נדה והוצרך להתגלגל על החטא הזה. גם אדם אחר נק' ר' שאול טרישטי הוצרך להתגלגל על עון שפיכות דמים, כי רצה למול תינוק א' ולא היה בקי ומת התינוק תחת ידו והיה החטא הזה שוגג קרוב למזיד. ואחריו ממש היה איש אחד נק' ר' יהושע סוריאנו והוצרך להתגלגל על עון אכילת

217 רבן יוחנן בן זכאי.

218 בבלי, ברכות כח ע"ב.

219 שמות כ, ה.

חלב במזיד כנ"ל.²²⁰ והנה ג' נפשות האלו הנז' הם ענפים של נפשי ולכן באו מגולגלות עם נפשי ממש. ונמצא, כי אני כלול מן ד' נפשות יחד מגולגלים, כי כולנו צריכים למרק עון זה. ואעפ"י שאני לא חטאתי בזה, עכ"ז להיותי מבחינת הגידים צריך אני לנקות העיפוש שנעשה מחמת העונות הנז', כדי שימשך החיות אל כל השרש.

ונמצא כי ג' נפשות הנז' הם ישנות ומגולגלים, אבל ניצוץ נפשי עצמה היא חדשה, כי מן היום אשר חטא קין והוטבעו ניצוצות נפשו בתוך הקליפות עדיין לא יצתה ניצוץ הזה של נפשי אלא עתה בפעם הזו. ודע, כי אין זה נק' חדש ממש, אחר שכבר בא לעולם כלול בנפש קין עצמו וכמו שנב' ב"ה דרוש זה של נשמות חדשות וישנות בדרוש אחר.²²¹ ודע, שיותר מן ג' נפשות מגולגלות וא' חדש, אי אפשר להיות, כנ"ל בפסוק "ועל רבעים". וזהו סוד "פעמים שלש עם גבר",²²² כי ג' נפשות מגולגלים יוכלו להתגלגל עם גבר א' ולא יותר מזה. אבל איפשר להיות פחות מזה, כמו: איפשר להיות נשמה א' מגולגלת לבדה, או אחת מגולגלת עם א' חדשה, או ב' מגולגלות עם חדשה א', או ב' מגולגלות לבדם, או ג' מגולגלות לבדם, או ג' מגולגלות עם חדשה אחת, אבל יותר מזה אי אפשר לבא בגוף אדם א'.

גם ידעת ענין עיבור בחיים, שהוא דומה קצת לגלגול, כמו שית' במקומו ב"ה. וכמו שנת' בענין הגלגול, כך הוא בענין העיבור: כי אי אפשר שיתגלו בסוד העיבור רק ג' נפשות הבאות לסייע את הנפש עצמה של האדם, אשר עמו הם ארבעה ולא יותר מזה. ויש חילוק והפרש בין גלגול לעיבור, כי הגלגול הוא שהם מתגלגלים ובאים יחד מעת הלידה ממש ואינם נפרדים כלל עד יום המיתה וכלם נעשים נפש א' ממש וסובלים הצער (63) והייסורין של הגוף ההוא, אבל העיבור נחלק לשתי בחינות: הא' הוא כאשר בא לצורך עצמו של המתעבר, כמו שית' במקומו ב"ה. והב' הוא כשבא לצורך האדם. וכאשר הוא בא לצורך עצמו, אז אינו בא עד שיהיה האדם בן י"ג שנים ויום א', כי קודם זמן זה אין מעשי האדם עולין בשם, שעדיין אינינו מחוייב במצות וכל כוונת ביאתו הוא לעשות תיקון לעצמו ולכן אינו בא עד היות האדם הזה בן י"ג שנים ויום א' ואז נכנס ומתפשט בגוף האדם הזה כדמיון נפש האדם עצמה וסובלת עמה הייסורין והצער של הגוף הזה כמו נפש האדם עצמה ויושבת כדרך זה שם עד שנשלם זמן הקצוב לה לתקן ולהשלים מה שהוא צריך ואח"כ יוצא' משם וחוזרת למקומה העליון, אבל כאשר הוא בא לצורך האדם, לסייע ולזכותו, אז הוא בא <ג"כ אחר היותו בן י"ג שנה, אבל הוא בא> בבחירת עצמו ואין הוא כפוף לסבול צער האדם וגופו כלל ואינו מרגיש כלל בצער

220 עיין לעיל ד, טז.

221 שער הגלגולים, הקדמה ז, עמ' כז-לב.

222 איוב לג, כט.

הגוף וביוסוריו. ואם מוצא נחת רוח באדם אז הוא יושב שם עמו ואם לאו יוצא משם ואומר: "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה".²²³

ואבאר ענין השורש של נפשי ומוזה תלמד לאחרים. א"ל מורי ז"ל, כי אם אזכה יתעבר בי אביי. ואם אזכה יותר, יתעבר בי ג"כ רב ייבא סבא. ואם אזכה יותר, יתעבר בי ג"כ ר' עקיבא. ולפעמים יתעברו בי א' מהם או שניהם או שלשתן, אבל יותר משלשתם אי אפשר. אבל אם אזכה יותר, אז יתעבר בי רבן יוחנן בן זכאי עם ר' עקיבא ועם רב ייבא סבא. אמנם אביי יתבטל הארת עיבורו בתוכם. וכן כיוצא בזה, עד ג' הראשונים שבכולן, שהם שמואל הנביא וחזקיהו ורבן יוחנן בן זכאי וכל השאר יתבטל הארת עיבורם בתוכם. [מז.] אח"כ אמ' לי דרוש שרש נפשי יותר מבואר. דע, כי קין והבל לקחו גם נפש דאצילות של אדם הראשון. והענין הוא, כי נודע שכל העולמות קשורים זה בזה ואחר שהאדם משלים לתקן חלק העשיה יכול לעלות עד היצירה. וכן ע"ד זה עד האצילות, כנז' בריש משפטים.²²⁴ אבל כל זה הוא כאשר הוא נשמה חדשה, כמבואר במקום אחר. והנה נמצא, כי כל העולמות קשורים זה בזה וזה כסא לזה. והנה יש בחינות נשמות שמעולם לא השיגו רק לתקן בנפש עשיה לבד ויש שזכו עד יצירה ויש עד שזכו עד בריאה ויש שזכו לתקן עד האצילות. ומועטים הם בכל השרשים שימצא שורש שזכה לתקן עד אצילות ואין זה נמצא כמו בקין והבל, כי להיותם נק' נשמה חדשה בצד מה, כמבואר אצלנו, לכן זכו ליקח עד נפש דאצילות ולא יותר מזה, אבל שאר השרשים, שהיו נשמות ישנות, כמבואר אצלנו, לא זכו אל אצילות והלואי אל הבריאה.

ודע כי גם בקין והבל יש שתי בחינות הנז', א' היא בחינתם של נפשות קין והבל עצמם בלבד, שהיא מן הבריאה ולמטה, כשאר השרשים <הישנות>, ויש בחינה שנית עליה, והיא אותו החלק של אדם הראשון עצמו שהוריש לקין והבל <כשנולדו>, שלא ירדו אל הקליפות בחטא אדם. ונלע"ד שהוא ניצוץ מנפש האב שנותן בבן להדריכו, כנודע, והוא ניצוץ א' מן הכתרים הנקראים חלתו של עולם שנשתיירו באדם עצמו. והניצוץ שהוריש לקין גדול משל הבל, כי הוא הבכור ואחיו הגדול. ויש בבחינה הזאת השנית המשכת כל העולמות מן נפש של עשיה ועד נפש של האצילות, כפי מה שהם באדם הראשון עצמו כנודע. וכל מי שהוא מזו הבחינה השנית, מעלתו גדולה, כי יש יכולת בידו לתקן בפעם הראשונה שיבא בעולם עד נפש דאצילות אך לא יותר מזה, כי אינן נק' נשמות חדשות לגמרי. וכל השורש של נפשי הם מזו הבחינה השנית. וכבר ביארתי במקום אחר, כי גם בזאת הבחינה השנית, יש בה ב' בחינות, והם אור פנימי ואור מקיף. וכל השרש שלי הם מן אור הפנימי. וגם אליהו הנביא ז"ל הוא מן האור

223 במדבר טז, כו.

224 זוהר, ב, צד ע"ב.

הפנימי של בחינה זו. וכל בחינה זו יש בה מן אור פנימי של נפש דאצילות עד בריאה ויצירה ועשייה. אבל נדב ואביהוא היו מן אור המקיף של נפש דאצילות של בחינה זו השנית.

ודע, כי הנה קין הוא בכתף של זרוע שמאלי בכל העולמות, בין באריך בין באבא בין באימא בין בזעיר בין בנוקביה, בעשייה וביצירה ובבריאה. וכנגדו הבל כתף זרוע ימני. והנה בג' עולמות הנז', שהם בעשייה וביצירה ובבריאה, נקראים זרועות, אבל בעולם האצילות אינם נק' זרועות אלא כנפים, והבל נק' כנף ימין וקין כנף שמאל. ובחינה הזו של הזרועות ושל הכנפים יש בהם אור פנימי ואור מקיף כנז'. והנה, קין והבל של בחינה השנית לא זכו ליקח רק עד הכנפים של מלכות דאצילות, הנק' נפש דאצילות, וכל השרשים האלו יכולים להשיג וליקח בפעם ראשונה שיבאו בעולם עד שם, אבל משם ולמעלה אי אפשר להם להשיג עד גלגול שני. ודע, כי כל מי שהוא מבחינה זו השנית, יש להם יכולת להגיע בפעם הראשונה עד נפש דאצילות ולכן נק' מלאכים. ובכל מקום שתמצא מכונה בחינת מלאך לאיזי צדיק אינו אלא משורש הזה. ולכן פנחס נאמר בו "ותצפנו" בענין רחב²²⁵ כמשו"ל לא הוצרך להטמין את פנחס, לפי שהיה מלאך,²²⁶ כי הוא משרש זה. ולכן אליהו הנביא ז"ל היה מלאך.²²⁷ גם יהודה וחזקיה בני ר' חייא, נק' מלאכים כמשו"ל בתלמוד: פליגי בה תרי אמוראי בארעא, יהודה וחזקיה, ולקבליהו תרי מלאכי ברקיעא,²²⁸ לפי שהיו משרש זה של בחינת שנית של קין. גם ר' יהודה בר אלעאי היה משרש זה של קין השנית. ואמרו עליו שם בתלמוד, כשהיה רוחץ פניו וידיו ורגליו ומקבל שבת היה דומה למלאך ה' צבאות.²²⁹ והבן זה.

ואמנם חנוך שלקח גם זיהרא עלאה של אדם הראשון שהוא עד נשמה דאצילות ג"כ אלא שהיה מלאך של חלק שרשו, לכן היה מלאך יותר גדול מאליהו ז"ל,²³⁰ כי כל מי שהוא מבחינת אצילות נק' מלאך ויכול לעלות במעלת מלאך וזכור זה.

[מח.] ונבאר ענין כנף זה מה ענינו. דע, כי קין הוא אבר הכתף השמאלי של אדם הראשון כנ"ל ויש בו ג' בחינות שהם: בשר וגידים ועצמות כנ"ל. ובבריאה יצירה ועשייה, בכל ה' פרצופין שבכל עולם מהם יש שרש אל קין בזרוע שמאלי שבכל א' מהם באבר הכתף. אמנם אין שם בחינת כנף, אבל בעולם אצילות (64) יש שם בחינת כנף, זולת הבשר והגידים והעצמות אשר באבר הכתף אשר שם. ונמצא כי זה השרש של בחינה

225 יהושע ב, ד.

226 במדבר רבה טז, א.

227 מרגליות, מלאכי עליון, עמ' טז.

228 בבלי, בבא בתרא עה ע"א.

229 בבלי, שבת כה ע"ב.

230 חנוך זוהה עם מטטרון. ראה שער הגלגולים, הקדמה ל"ב, עמ' פז. ראה גם אידל, חנוך.

השנית של קין יש לה באצילות בחינת הכתף עצמו, שהוא הברש והגידים והעצמות. וגם יש לה אחיזה בכנף היוצא משם, שהם הנוצות היוצאים מאבר הכתף הנז' אשר באצילות, כי משם ולמטה לא יש בחינת כנף, רק כתף לבדו, כנ"ל.

ואבאר ענין הכנף, כי כבר ביארנו לעיל ענין אבר הכתף עצמו. דע, כי כנף השמאלי שהוא של קין, יש בה שלשת אלפים נוצות <מן מוחין דגדלות ויניקה ועיבור>, אלף גדולים ואלף בינונים ואלף קטנים. ובכל נוצה מאלו, יש בה ק"ן ניצוצי נשמות. ובכל נוצה יש בה בחינת של גומא א' ששם צומחת הנוצה ויש בה בחינת הדם הנבלע תוך הנוצה והנוצה עצמה בראשיתה, במקום שהיא תקועה יש בה קצת קנה בלתי שיערות יוצאין מצדיה. ויש בה יותר למעלה קצת קנה שאינה תקועה וגם שם אין שיערות. ומשם ולמעלה יש קנה באמצע ושתי שיערות בב' צדדיו. וכן ע"ד זה עד סוף הנוצה כולה. גם השערות יש בהם גדולים וארוכים ויש בהם קצרים וקטנים. ודע כי השערות הקטנים הם ניצוצות נשמות המתים בקטנותם, כשהם קטנים.²³¹

ודע, כי הנוצה היא גדולה במעלתה יותר מן הגומא ומן הדם וקנה הנוצה גדול מן השיערות והשערות הארוכים הם גדולים מן הקצרים. וכל נוצה יש בה ק"ן ניצוצות נשמות כמנין כנף. והחשבון הזה של ק"ן ניצוצות בכל נוצה, הוא על שם קין, שיש בו אותיות ק"ן, וזהו בכנף השמאלי, שהיא שלו, אבל בכנף הימיני, שהיא של הבל, מתחלקת הנוצה באופן אחר, על שם הבל. והוא, שנחלקת כל נוצה מהם לה' חלקים וכל חלק כלול מל"ב. וזהו הבל: ה' פעמים ל"ב, והם ג"כ מספר ק"ן ניצוצות, כמו בשל קין, אלא שהק"ן ניצוצות של קין שבכל נוצה, נחלקת כל ניצוץ בפני עצמו ונק' ק"ן, אבל של הבל נחלקים לה' חלקים וכל חלק לל"ב ניצוצות. וזהו ההפרש שביניהם בלבד.

[מט.] ואבאר ענין כנף השמאלי. כי הנה, כל הכתף כלו וכל הכנף כולו הוא כללות שרש קין בבחינת החצוניות כנ"ל, אבל השרש שלי האמתי הפרטי, שהוא מבחינה שנית של קין, הוא מבחינת הגידים שיש באבר הכתף השמאלי, כנ"ל, שיש בד' עולמות אבי"ע. ומלבד זה יש ג"כ אל השרש שלי בחינתו בכנף השמאלי אשר במלכות דאצילות, שיש שם ג"כ כנף והוא בנוצה של מספר עז"ר מן אלף נוצות הגדולות ויש בה ק"ן ניצוצות נשמות. ואלו הק"ן ניצוצות שבנוצה זו הם הנשמות האמתיות, שנק' שרש שלי בבחינת הכנף, זולת בחינתו בגידים של הכתף עצמו, כנ"ל.

והנה הגומא של נוצה זו הוא אביי. והדם אשר בגומא זו הוא רמי בר חמא. וקצת הקנה התקוע שם נחלק לשנים, לפי שטיפת הדם אשר בתוך הקנה מפסיקו לשתי בחינות מש"כ אחר צאת הקנה חוץ מן הגומא. וצד השמאלי הוא שמואל הנביא וצד הימיני לא הגיד לי מורי ז"ל. ושאר הקנה שהוא בלתי שיער הוא חזקיה מלך יהודה. ואח"כ, משם ואילך,

231 ראה שער הגלגולים, הקדמה ל"ה, עמ' קא-קב.

נחלק הקנה ומתפשט בין השערות וכל בחינות הקנה עצמו הם מעמידים השערות. ונמצא, כי כל שתי שערות, ימני ושמאלי, יש ביניהם מעמיד א'. ואני הצעיר חיים הוא מן שער א' שמאלי שבנוצה זו והמעמיד שלי הוא ר' עקיבא בן יוסף. ויהודה וחזקיה בני ר' חייא אינם מזו הנוצה שלי שמספרה עז"ר, אבל הם מן נוצה אחרת והיא יותר גדולה מזו הנוצה של עז"ר. וניצוץ נפש כר' משה אחי יצ"ו היא מזו הנוצה של יהודה וחזקיה. ור' יהודה בר אלעאי הוא מן הנוצה אחרת קטנה מזו הנוצה של עז"ר ולכן היה תלמידו של ר' עקיבא. וניצוץ נפש הרשב"א²³² ז"ל וניצוץ הר' יוסף קארו ז"ל בעל ס' בית יוסף, הוא מזו הנוצה של ר' יהודה בר אלעאי.

ודע, כי יש לקין על הבל יתרון גדול מאד²³³ והוא כי כבר הודעתך כי הגבורות של עתיק יומין אשר בתוך אריך אפין, אשר מהם יצאה אימא עילאה, הנה הם נתגלו זמן רב קודם החסדים. ועוד, כי הגבורות הם תמיד מגולות. ולכן מי שהוא מזו הבחינה השנית של שרש קין יכול לעלות ממדרגה למדרגה ומגבורות לגבורות, עד הגבורות של עתיק יומין, וייןק משם, מש"כ בחינת הבל, כי הוא מהחסדים הסתומים תמיד ואין להם כ"כ גילוי. וזהו הטעם מ"ש רז"ל במדבר רבה פ' חוקת: ²³⁴ א"ר חוניא: "וכל יקר ראתה עינו"²³⁵ זה ר' עקיבא שדברים שלא נגלו למשה נגלו לר' עקיבא. וגם זהו מ"ש באותיות של ר' עקיבא²³⁶ וגם במס' שבת דר' עקיבא,²³⁷ שהיה אומר משה רבינו ע"ה לשי"ת: "יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי" לפי שהיה יכול ר' עקיבא להשיג יותר ממנו לטעם הנ"ל. וז"ש רז"ל במס' שבת, פר' עקיבא,²³⁸ שבשעה שעלה משה למרום מצאו להב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות. א"ל: מי מעכב על ידך א"ל וכו' ועקיבא בן יוסף שמו וכו'. והענין כי אין יכולת במי שהוא משרש של הבל להשיג רק עד כתרי האותיות שהם התגין, אך שרש קין של בחינה השנית הנ"ל, יש בו יכולת להשיג עד הטעמים, או יותר ג"כ. אמנם משה רבינו ע"ה השיג הכל על ידי מעשיו העצומים.²³⁹

גם יש סבה אחרת למי שהוא מן שרש קין, שהוא מן אימא, למי שהוא מצד אבא מהחסדים והגבורות של אבא. והענין, כי הנה נה"י דאימא המתלבשין בזעיר אפין הנה עד החוזה של זעיר אין שם רק כסוי ולבוש א' בלבד והאור היוצא משם הוא רב וגדול

²³² רבי שלמה בן אברהם אדרת.

²³³ שער הגלגולים, הקדמה ל"ה, עמ' קב-קג.

²³⁴ במדבר רבה יט, ד. שם הדברים מובאים בשם ר' הונא ולא ר' חוניא.

²³⁵ איוב כח, י.

²³⁶ ראה לעיל ד, כז הערה 150.

²³⁷ טעות. הדברים מובאים בבבלי, מנחות כט ע"ב.

²³⁸ טעות. הדברים מובאים בבבלי, מנחות כט ע"ב.

²³⁹ שער מאמרי רז"ל, מסכת שבת, עמ' יב; שער הגלגולים, הקדמה ל"ו, עמ' קג.

והנשמה היוצאת משם אורה גדול ומגולה, אבל הנשמה הבאה מאבא, אורה ממועט, לפי שאבא הוא מכוסה בשני כסויים עד החזה דזעיר א' שלו ושל אימא. וכן מהחזה ולמטה אימא מגולית לגמרי ואבא מכוסה בכסוי א'. ולכן הנשמות שהם מן החסדים המגולים או מן הגבורות (65) המגולות, הם יותר מעולים מן הנשמות של מקום המכוסה, אעפ"י שהם גבוהים בבחינת מקום. וזה ענין מ"ש בגמ': עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה.²⁴⁰ גם יש טעם שני והוא, כי אבא אינו מאיר כלל רק ע"י החסדים והגבורות של אימא שעוברים דרך שם ולכן הם גדולים מהם. גם טענה אחרת, כי הגבורות הם היוצאות תחלה דרך היסוד כנ"ל ולכן היה קין בכור, בסוד "אשת חיל עטרת בעלה".²⁴¹ ודע, כי לעתיד לבא כל שרש קין יהיו כהנים ושרש הבל שהיו כהנים עד עתה יהיו אז לויים באופן כי מה שהיה עד עתה בחינת לויים הן מצד הגבורה דוגמת קרח שהיה משרש קין כולם יקחו אז הכהונה, שהיא חלק בכורתם. וזהו סוד "והכהנים הלויים בני צדוק" וכו',²⁴² כי לא תמצא ענין זה רק ביחזקאל, כי לפי שהיה הוא משרש זה של קין, לכן ניבא נבואות אלו של לעתיד לבא, שאותם שהיו לויים עד עתה יהיו אז כהנים בני צדוק ושרש הבל שהיו כהנים יהיו אז לויים.²⁴³

[ג.] ודע, כי אם ימצאו בדור אחד ב' נשמות משורש א' בשני אחים או בשני חברים, יהיו שונאים ומקטרגים זה לזה בטבעם, כי זה רוצה לאחוז וליינק יותר מזה ומקנאים זה בזה בטבעם בלתי ידיעה. ואמנם אם יהיה להם השגת ידיעה שהם מן שורש א', אז ודאי שלא יקטרגו זה את זה.

גם דע כי אין זה אלא בהיותם בחיים, אבל הנשמות של הצדיקים הנפטרים הם חפצים מאד להשלים את הנשמות הבאים משרש שלהם שהם עודם בחיים, כי אז כבר אין להם מעשה כדי שיהיה להם קנאה לומר שרוצים להשיג זה יותר מזה, כי אין מעשה ודעת בשאול אשר אתה הולך שמה;²⁴⁴ ואדרבה יש להם תועלת גדול במעשים של החיים.²⁴⁵ ועתה אבאר ענין השרש של נפשי. הנה צריך שתדע כי אין לך אדם שאין לו אור פנימי ואור מקיף, דוגמת הצלם²⁴⁶ שעל ראש זעיר אפינ'. והנה, כשיצאו נדב ואביהוא בעולם, שאז היתה ראשית תיקון שורש הזה של קין, הנה שם באו כלולים בלבד כל הנשמות של זה השורש, כלולים בצלם שלהם, בחינת מקיף עליהם, אבל עדיין אז לא

240 בבלי, פסחים נ ע"א; בבא בתרא י ע"ב.

241 משלי יב, ד.

242 יחזקאל מד, טו.

243 ראה שער הפסוקים, יחזקאל, עמ' רמ; שער הגלגולים, הקדמה ל"ו, עמ' קד.

244 קהלת ט, י.

245 שער הגלגולים, הקדמה כ, עמ' נד.

246 על הבנתו של ויטאל את המושג הזה ראה שלום, הצלם, עמ' 378 הערה 41.

נטהרו רק בחינת ניצוצות נדב ואביהוא לבדם, וכל שאר הנשמות של זה השורש שהיו כלולים בצלם אור מקיף שלהם, היו כולם מעורבות כל א' וא' בתוך קליפתו. ואח"כ, כשיצתה נשמה אחרת של זה השרש ובאת בעולם, אז אותה הנשמה לבדה נטהרה ונתגלית וכל שאר נשמות השורש הזה היו באות כלולות בצלם, בסוד אור המקיף שלה, אבל כולן נתונות עדיין כל א' וא' בקליפתה. וכן היה הדבר נמשך עד ביאת הרב המגיד משנה בעולם. והנה הוא נתעסק בחכמת הפילוסופיא, שהיה בימי בדרשי המכונה הר' ידעיה הפניני כנודע, ונזכר בש"ת הרשב"א ז"ל²⁴⁷ והרב המגיד נטה אחריה ולא היה מאמין בחכמת הקבלה ולכן רצו החצונים להטעותו מחמת עון זה והוציאו את ניצוץ נפשי מעמקי הקליפות עם כמה חצונים אחרים כדי להטעותו על ידי; כי הם חשבו שכבר אני הייתי אבוד ביניהם מכמה זמן ושח"ו כבר הייתי במדרגתם כמותם. ואח"כ להיות ניצוץ נפשי ממקום גבוה, ובפרט שהיתה משרשו של הרב המגיד עצמו, גברה הקדושה של נפשי על הקליפה וכפיתי אותם. ואדרבה, חזקתי אותו וסייעתיו בסוד "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו",²⁴⁸ כנז' בסבא דמשפטים.²⁴⁹ ואז נשארתי תמיד בסוד צלם על ראשו של הרב המגיד, אעפ"י שאינו ממדרגתי; ואז התחלתי לצאת מעמקי הקליפות.

ודע, כי כל הנשמות הנתונות בעמקי הקליפות אי אפשר להם לצאת מהם ולהתגלגל תכף ולבא בעולם, אבל צריך שיבא תחלה ג' פעמים בסוד צלם אור מקיף על ג' אנשים שיהיו משרשו ואח"כ יבא הוא לבדו בעולם בסוד נשמה פנימית ממש ואז תקרא פעם ראשון, כי תחלה באה דרך כללות, עם ניצוצות אחרים ומשם ואילך נקרא גלגולים. והנה אני, ניצוץ נפשי היתה בסוד צלם על ראש הרב המגיד ואח"כ פעם שנית הייתי צלם בר' שאול ואח"כ פעם ג' בר' יהושע כנ"ל. ועתה בפעם הזו באתי בבחינת נשמה פנימית ממש וזאת היא הפעם הראשונה שבאתי לעולם. ועתה נתגלגלו עמי השלשה אנשים הנז' ובאים עמי ונתחברו עמי לטעם הנ"ל לתקן את עצמם. ולפי שזו היא הפעם הראשונה שיצאתי מעמקי הקליפות, לכן יש לי טורח גדול להכניע את יצרי. וזה הוא סיבת העצבות והדאגה שיש לי תמיד בעצמי. וא"ל, כי אין עונותי נחשבין כ"כ לפני השי"ת כמו עונות זולתי, לפי שאני עדיין בין הקליפות וצריך טורח גדול לצאת מתוכן. ואלולי זה כמעט בקלות גדול הייתי יכול להיות חסיד גדול כפי גודל נשמותי, רק מפני היות זו פעם ראשונה שיצאתי מן הקליפות. וענין זה עצמו אירע לדוד המלך ע"ה, כמבואר אצלי במקום אחר. גם יש בזה טעם אחר והוא, כי מי שהוא מן שרש קין, הנה הטוב שבו הוא גדול מאד, אלא שהוא מעורב בקליפות רבות מזוהמות ורעות והרע הוא

247 שו"ת הרשב"א, א, תטו.

248 קהלת ה, ט.

249 הזוהר, ב, צה ע"ב.

מרובה על הטוב. והסיבה היא, לפי שהיא משורש הגבורות, שבהם נאחזים הדינים והקליפות.²⁵⁰

[נא.] וא"ל מורי ז"ל, כי כמו שאני הייתי בבחינת צלם ג"פ כנ"ל ועתה היא פעם ראשונה שבאתי בבחינת נשמה פנימית ממש מגולגלת, כן הניצוץ שהוא מתחיל עתה ליתקן בי בסוד צלם על ראשי, ע"ד הנ"ל, הוא יובל הנז' בפ' בראשית, כמ"ש: "ושם אחיו יובל" וכו'²⁵¹ כי גם הוא מן שרש קין. וכל ההכאות והפצעים שיש לי תמיד בידי ע"י הכאת סכינים וכלי ברזל הוא ממנו, לפי שאיני מתקנו כראוי ויש בו עדיין קליפות. וכבר ביארתי קצת ענין זה של יובל בדרושים הראשונים וע"ש.²⁵²

גם א"ל מורי ז"ל, כי עתה ביום הזה הנז', יום כ"ח לתמוז השל"ב, כי כבר אני מתוקן עתה בבחינת הנפש של עשיה עד בחינת הזרוע השמאלי של נוקבא דעשיה בלבד. גם א"ל מורי ז"ל שיהיו לי בנים מן השורש שלי. וא"ל שיהיו לי שתי נשים אחרות ומכאן עד שנה זו או עד שנה וחצי, אקח אשה אחת ושמה אורא בואינא. ואח"כ אקח אשה אחרת ושמה... והיא בת זוגתי. והנה בפסח שעבר א"ל, שלא יצתה בת זוגתי בעולם. ואפשר שיצתה עתה בסוד עיבור ואיני יודע.²⁵³

(66) [נב.] ועתה אבאר הקשר שיש לי עם החברים שלי. א"ל מורי ז"ל, כי הנה נתבאר איך כל הנשמות כלם היו תחלה כלולות באדם הראשון²⁵⁵ ואח"כ מפני שחטא, נשרו איבריו ונתמעט קומתו.²⁵⁶ וביארנו כי פי' הדבר הוא ענין ירידת הנשמות אל עמקי הקליפות ולא נשתיירו בו אלא קצתם, שהוא סוד מאה אמות כמאז"ל²⁵⁷ על "ותשת עלי כפכה".²⁵⁸ והנה היו באדם הראשון קצת נשמות חדשות שלא באו מעולם והיו כלולות בו <קודם שחטא ונסתלקו>. ואלו הם נק' נשמות חדשות האמיתיות.²⁵⁹ ואח"כ יש מדרגה אחרת והם הנשמות שנשתיירו באדם הראשון ואלו עדיין נק' חדשות, אבל לא בערך הראשונות. וכאשר אלו הנשמות יבאו בגלגול בפעם ראשונה אחר שמת אדם הראשון

250 שער הגלגולים, הקדמה כ"ז, עמ' עד-עו.

251 בראשית ד, כא.

252 עיין לעיל ד, טז.

253 בשער הגלגולים, הקדמה ל"ח, עמ' קנה, נוסף כאן: "אמר שמואל: כך שמעתי מפי אבא מארי זלה"ה, כי אמי הרבנית גמילה היתה בת זוגו האמיתית. וכן היה הוא אומר לה בפני כמה פעמים. ואותה השנה שמת בה הרב הגדול זלה"ה נולדה אמי גמילה הנז' מב"ת".

254 מכאן עד סוף החלק נמצא בשער הגלגולים, הקדמה ל"ט, עמ' קסג-קעו.

255 שער הגלגולים, הקדמה י"ב, עמ' מב-מג.

256 בראשית רבה יב, ו, עמ' 102.

257 בבלי, חגיגה יב ע"א; סנהדרין לח ע"ב.

258 תהלים קלט, ה.

259 שער המצוות, פרשת תצא, עמ' קל.

ונפרדו ממנו, אז נק' חדשות. והטעם הוא לפי כי יצירת אדם הראשון עדיין אינה נחשבת לפעם ראשונה, לפי שיצירתו היתה בבחינת אחר באחר, כנודע, ולכן אינה נחשבת עד שיבא פנים בפנים ואז תקרא פעם ראשונה. ואם גם אחרי מיתת אדם לא תזכה נשמה זו לבא בעולם אלא ע"י זוג אחר באחר, עכ"ז כבר נק' עתה פעם ראשונה ג"כ כיון שבא אחר מיתת אדם הראשון. ואחר מדרגה זו היא מדרגת קין והבל, שהם מאותם הנשמות אשר נשתיירו באדם הראשון והורישן לקין והבל בחייו. וגם בחינה זו אינה נחשבת עדיין לפעם ראשונה אבל כאשר נשמות האלו יחזרו לבא בעולם אחר מיתת קין והבל, אפי' אם יבאו בבחינת אחר באחר, תקרא פעם ראשונה ותקרא ג"כ נשמה חדשה. ומשם ואילך אם תחזור פעם אחרת אז תקרא מגולגלת, כי אפי' שניתן מן אדם אל קין והבל, כיון שלא היה אחר מיתתו אלא בהיותו חי עדיין הנחילם לבניו, אינו נחשב לביאת פעם ראשונה בפני עצמה. אמנם, עכ"ז הם גרועים מן אותם שנשארו באדם הראשון ממש ואינם כ"כ נק' חדשות כמותם.

ואח"כ מדרגה אחרת הם הנשמות שנפלו לעמקי הקליפות בחטאו של אדם, כי אלו בפעם הראשונה שיבאו לעולם נק' מגולגלות. ואח"כ מדרגה אחרת הם הנשמות הבאות בגרים. והנה כל פרטי הנשמות כולם ירדו אל הקליפות, חוץ מן החדשות גמורות האמיתיות, שהם מדרגה ראשונה הנ"ל. אבל כל השאר ירדו אל הקליפות, אלא שאינן שוין במדרגתן, כי אותם אשר נשתיירו באדם עצמו אין בהם רק פגם א' של אדם ואותם אשר הנחיל לקין והבל בניו יש בהם ב' מיני פגם: א' של אדם וא' של קין והבל עצמם, שחטאו גם הם, כנז' בתקונין.²⁶⁰

ודע, כי כאשר הנשמות יוצאות מעמקי הקליפות כדי לבא בעולם, הם צריכות בתחלה להתעבר במלכות כדי להטהר ולהתנקות מאותן הקליפות והזוהמות שהיו בתוכן בראשונה. וכפי גדר הנשמה כך יהיה בה כח וזכות להתעכב שם, כי בחינת החדשות הגמורות הם יכולות להתעכב במלכות, בסוד עיבור שנים עשר חדש, ואח"כ באות בעולם. ולכן יש עיבור של י"ב חדש, כנז' בגמ' במעשה דרבה תוספאה.²⁶¹ ובחינה השנית, שהם הנשמות שנשתיירו באדם, כי אלו גם הם חדשות, אבל לא כראשונות, ולכן אינן עומדות בסוד עיבור במלכות רק תשעה חדשים בלבד ואח"כ באות בעולם. ובחינה הג', והיא נשמות קין והבל, גם הם נק' חדשות, אבל לא כראשונות ולא כשניות, שאלו יש בהם ב' מיני פגם כנ"ל. ולכן אלו עיבורם שבעה חדשים לבד: ובחינה הד' שהם שאר הנשמות שנשרו מאדם הראשון וירדו אל הקליפות, אעפ"י שהם עדיין בפעם ראשונה או שאר בחינות הנשמות הראשונות כשבאו בפעם השנית אז כולם נק' נשמות

260 תיקון סט, עמ' קיב ואילך.

261 בבלי, יבמות פ ע"ב.

מגולגלות כנ"ל. וכל אלו אינן יכולות להתעכב בעיבור במלכות רק ארבעים יום, כנגד יצירת הולד, ואח"כ באות בעולם. ובחינה החמישית, והם נשמות הגרים, אלו אינן מתעכבות רק שיעור ג' ימים בלבד, כדי קליטת הזרע, ואח"כ באות בעולם.

ודע, כי כפי זמן התעכבם בעיבור במלכות כך יהיה גודל הארתם והודככותם מן הקליפות. גם דע הקדמה אחרת,²⁶² כי הנה כל אלו הנשמות כאשר יוצאות מתוך הקליפות, אינם יוצאות אלא ע"י התפלות של ישראל שעולות בסוד מיין נוקבין כנודע, או ג"כ ע"י איזי ייחוד שמייחד האדם איזי צדיק שיהיה, או ג"כ ע"י איזו מצוה שיעשה האדם. והנה יש נשמות שע"י איזי פגם שיש בתחתונים, או מחמת פגם עצמן שחטאו בראשונה בהיותם בעה"ז וע"י זה הם יורדות אל הקליפות אז. ואם אז נודמן יציאת ועליית איזו נשמה מתוך הקליפה, להתעבר במלכות ולהתקן, כנ"ל, יש יכולת באותה נשמה שבמלכות לאחוז באותן הנשמות הנפגמות קודם שירדו אל הקליפות ולהעמידן במקומן ולהחזירם עמה למעלה, בתוך המלכות בסוד העיבור, ושם יתוקנו כלם יחד ואח"כ יבאו בעולם.

והענין הוא, כי בהיות הנשמה במעי המלכות, היא שם תמיד מעלה מיין נוקבין למעלה ובכח אותן המיין נוקבין שהיא מעלה, יכולה להעלות עמה לאותה הנשמה הנז'. אמנם, אי אפשר זה אם לא ע"י שיניח קצת רוחא וישדי בגוה; פי': שהנשמה הראשונה, שהיא במלכות, נותנת כח א' ממנה באותה נשמה הפגומה והיא מתלבשת בהאי רוחא ועל ידה היא נתקנת. וזה הרוח נשאר תמיד עמה קשור עד זמן תחית המתים ואז הם מתפרשות. ודע, כי אם הנשמה שהיתה מעוברת כבר היא ממדרגת אותם הנשמות שעומדות בעיבור שנים עשר חדש, יש בה כח ויכולת שגם הנשמה הפגומה שערכבה עמה תעמוד כמוה י"ב חדש, אפי' שאינה אלא ממדרגה תחתונה שבכולן, שהיא של ג' ימים, שהם נשמות הגרים. וכן אם הראשונה מבחינת ט' או ז' חדשים והאחרת גרועה יותר, שהיא מבחינת מ' יום, או ג' ימים, תעמוד כמוה ט' או ז' חדשים. ואם הדבר להפך, שהראשונה המעכבת את האחרת אינה אלא מן מדרגת ט' חדשים והשניה שנתעכבה על ידה היא ממדרגת שנים עשר חדש, אז שתיהן עומדות שנים עשר חדש באופן שלעולם אזלינן לרווחא דמילתא ולעילויא.

[נג.] וא"ל (67) מורי ז"ל כי כל החבירים האלו שהיו עמי, כולם הם מגולגלים מבחינת ארבעים יום לבד, אבל אני הוא חדש, מבחינת קין והבל בפעם ראשונה שבאתי לעולם וזמני הוא עיבור של שבעה חדשים ואני עיכבתי אותם שלא יפלו אל הקליפות וזכו על ידי להתעכב גם הם כמוני שבעה חדשים. וא"כ נמצא שיש לי בכל א' מהם קצת מן הרוח

262 שער הגלגולים, הקדמה י"ג, עמ' מג-מה.

שלי מורכב בהם וכולן יונקים על ידי. ולכן אני צריך להשתדל ולתקנם, כי הנה אני מתקן את עצמי ע"י תקנתם, כמו שאבאר למטה.

והנה אני מסופק בזה איך א"ל מורי ז"ל: אם אמר, שגם אלו המגולגלים אם יהיו מבחינת אדם עצמו, רק שבאו שני פעמים, כיון ששרשם הראשון הוא מט' חדשים, א"כ עתה שנתעכבו ונתקנו על ידי זו הנשמה, א"כ גם אם זאת הנשמה תהיה מז' חדשים גם שניהם מתעכבים ט' חדשים. ואם כך שמעתי יש לי ספק ג"כ בעצמי, כי הנה אני יודע כי קצת מן החברים האלו הם מבחינת אדם וא"כ נתעכבו אני והם ט' חדשים.

ונחזור אל הענין. כי הנה לא תיקנתי אני יחד את כל נשמות החברים הנז', אבל בראשונה עיכבתי נשמה אחת ואח"כ ע"י שיתופי ושיתוף הנשמה ההיא שערכבתי, שנינו עיכבנו את נשמה אחרת ונמצא, כי בנשמה ההיא יש בה שני רוחין, א' שלי וא' מן הנשמה הראשונה שערכבתי אני. וכן ע"ד זה בכולן, עד הסוף. ונמצא כי הנשמה העשירית יש בה חד רוחא ממני וכן רוח א' מכל אחד מהט' חברים שקדמו אליה. ולא ביאר לי מורי ז"ל סדרן, אבל כפי הסדר שסידר מורי ז"ל בענין חזרת קריאת הדרושים, הבנתי כי סדרם כך: כי תחלה הוא אני הצעיר ואח"כ הר' יונתן סאגיש ז"ל ואח"כ הר' יוסף ארזין ז"ל ואח"כ הר' יצחק כהן ז"ל. והשאר לא ידעתי.

ואין לתמוה אם אני קודם להם כנ"ל, שאני עיכבתיים. א"כ איך יש בהם חבירים גדולים ממני בשנים וקדמו בעולם אלי – הענין הוא, כי אעפ"י שאני קדמתי להם בבחינת עיבור, עכ"ז בזמן יציאת הנשמות בעה"ז אפשר שיקדמו הם. וביאור הענין: דע כי אחר שהנשמה היתה בסוד עיבור במלכות, יש נשמה שתכף אחר זמן עיבורה יורדת אל העה"ז. ויש שיורדת אל עולם הבריאה ועומדת שם ומשרתת לפני השי"ת כשאר המלאכים אשר שם. ואח"כ לזמן קצוב, או בזמן שיזדמן איזו תפלה או איזו זכות או איזו מצוה של איזי אדם בעה"ז ואז תרד ותבא בעה"ז. וזהו סוד "חי ה' אשר עמדתי לפניו" ²⁶³ הנז' באליהו. כי אליהו ז"ל אחר צאת נפשו מן סוד העיבור דמלכות דאצילות, ירדה אל הבריאה ושם ממש נתעכב שם והיה משרת לפני השי"ת כאשר המלאכי השרת אשר שם. ואל זה רמוז בזה"ר פ' אחרי מות, דף ס"ח, בענין פסוק "חי ה' אשר עמדתי לפניו" וע"ש. ויש נשמה שיורדת בעולם היצירה ונשארת שם ע"ד הנז' ויש נשארת בעשיה בעה"ז, אבל כלם הם יוצאות מן מלכות דאצילות, רק שזו נשארת בבריאה ע"ד הנז' וזו ביצירה וזו בעשיה. והנה כל זה תלוי במעשי התחתונים בעה"ז, כי יש תפלה שאין בה כח רק להעלות הנשמה בעיבור במלכות ויש תפלה אחרת יותר בכונה ומקובלת לפני השי"ת ויש בה כח להוריד ולהביא את הנשמה בעה"ז. ויש תפילה שאינה יכולה להורידה רק בעולם הבריאה

וכן כיוצא בזה. ואין זה תלוי בענין גדרי הנשמה בעצמה, רק כפי פעולות התחתונים המתייחסות אל הנשמות ההם; וגם כפי האדם עצמו הפועל הפעולה ההיא, כך ישיג ויהיה כח בידו להמשיך נשמה אחת בבנו, אותה שהיא יותר קרובה אליו כפי בחינת שרש נשמתו. והנשמה האחרת תשאר עד שיהיה לה גואל הקרוב אליה יותר. ואין דבר זה תלוי במעלת הנשמה או בפחיתותה להתעכב יותר מחבירתה. והנה, הנשמה אשר תכף אחר הולדה ממלכות דאצילות יורדת בעולם הזה בלי הפסק בנתיים, זו ודאי יש לה יתרון, כי אינה מתלבשת בשום עולם, רק עוברת בו דרך מעבר לבד, אבל המתעכבת למעלה, הנה היא מתלבשת באותו עולם ובאה אחר כך מלובשת. וגם אינו דומה המתעכב בבריאה אל המתעכב ביצירה או בעשיה, כי לבוש הבריאה זך ודק מאד משל יצירה ושל יצירה זך משל עשיה. והנה לפעמים שהנשמה המתעכבת ומתלבשת באיזי עולם, היא גדולה במעלה מן הנשמה היורדת כרגע בעה"ז בלי שום הפסק ולבוש, לפי שמעלתה גדולה מן האחרת. אמנם בכל נשמה בעצמה יש בה שינוי, כי אם הנשמה עצמה תרד כרגע תהיה יותר מאירה מן כאשר תתעכב באיזי עולם ואח"כ תרד.

וא"ל מורי ז"ל, כי גם ניצוץ נפשי לא ירדה תכף אחר צאתה מן העיבור בעה"ז, אמנם נתעכבה למעלה ולא הגיד לי באיזי עולם נתעכבה.

ונחזור לענין. כי א"ל מורי ז"ל, כי אני מוכרח להשתדל שאלו החבירים שלי יתקנו מעשיהם לפי שאני יש לי רוחא בהון ונמשך לי ריוח אם הם יהיו צדיקים, אבל הם אין להם רוחא בי ואין להם תועלת במעשי באופן שבכל המצות שהם עושים יש לי חלק בהם ע"י ההוא רוחא דילי די בהון.

ובירור הענין כך הוא: דע כי אין לך צדיק וצדיק שאין לו שתי נשמות כנז' בזהר ריש פ' נח בתוספתא על "נח נח משה משה שמואל שמואל".²⁶⁴ וזה פ': כי הנה יש בחינת נשמה פנימית וזו באה עם האדם ויש נשמה מקפת וזו עומדת על ראש האדם בעולם העליון למעלה; וזהו בחינת צנור שיש לאדם לעלות למעלה ע"י אותה הנשמה. וכאשר ח"ו הנשמה הפנימית של האדם היא חוטאת, היא יורדת למטה בקליפות מעט מעט, עד שתרד כולה והכל כפי גדר עונות. וכאשר ירדה כולה למטה בקליפות, אז הנשמה המקפת יורדת בתוך פנימיות האדם. ונמצא כי שתיים ירדו ממעלתם; וגם נמצא שאין עתה אל האדם רק נשמה אחת, כי האחרת ירדה אל הקליפות. וזהו סוד "ונכרתה הנפש ההיא",²⁶⁵ כי היא נכרתת ונכנסת בקליפות.²⁶⁶ אבל הצדיק יש לו שתי נשמות קיימות א' בבחינת

264 הזוהר, א, נט ע"ב-ס ע"א.

265 בראשית יז, יד; ובמקומות אחרים.

266 שער מאמרי רשב"י, נח, עמ' סז.

מקיף וא' בבחינת פנימית וזהו שכתוב שם בפ' נח ענין (68) נח נח וכו', שכל צדיק יש לו שתי נשמות.

והנה דרך אותה הנשמה המקפת שיש לי, משם נמשך כל אור ושפע הנמשך אל אלו החבירים מצד ההוא רוחא דילי די בגויהו והכל עובר דרך שם. ואז, מאותו האור שלהם הנמשך להם דרך שם, נמשך אלי ג"כ מאותו חלק שלהם אל נשמתי הפנימית. ולכן אני צריך ומוכרח להשתדל שיתוקנו על ידי וילמדו על ידי, אבל בנשמה הפנימית שלי אין להם שיתוף בה ולכן אינם יונקים מן המצות שלי.

[נח.] ועתה נדבר בבחינת הקשר של החבירים ואני עמהם עם מורינו ז"ל וגם קשר שלהם עצמן זה עם זה. >ועיין בח"ב דף קי"ח ב' איך בדעת יש ז' קצות דחסדים המתפשטים בגופא וכנגדם ז' גבורות והם שרשים לחסדים וגבורות המתפשטים למטה בגוף; ואלו הי"ד שרשים שבדעת, הם נשמות י"ב שבטים ומנשה ואפרים.<

[נה.] דע כי אין אור נשמה בעולם שאין לה כלי ולבוש א' שבו מתלבשת בעה"ז. והלבוש הזה נז' בזוהר בפ' משפטים ברב ייבא סבא²⁶⁷ על פסוק "שארה כסותה ועונתה"²⁶⁸ ועל פסוק "בבגדו בה".²⁶⁹

וענין לבוש הזה של אלו החברים דע כי הנה מה שאירע אל יוסף הצדיק עם אדונתו במצרים, שיצאו עשרה טיפי זרע מבין ניצוצי רגליו,²⁷⁰ כמ"ש "ויפוזו זרועי ידי",²⁷¹ ג"כ היה כן בעולם העליון, כי הנה יוסף הצדיק הוא דוגמת היסוד; ואז בעת ההיא יצאו ניצוצות לבושי אורות נשמות מיסוד העליון של הזכר לבטלה ולא ניתנו בנקבה ולכן נאחזו בהם הקליפות. ובכל בחינות יסוד שיש למעלה, יצאו ניצוצות של נשמות לבטלה לקליפות, כי כל היסודות נרמזין ביוסף. והנה ה' מיני זווגים יש שם למעלה ובכל יסוד מהם יצאו ניצוצות כנז'. ואלו הם כפי סדר מעלתם:

זווג הראשון הוא ישראל, שהוא זעיר אפין, עם רחל. וזווג זה הוא בשבת במוסף, כי אז רחל נגדלת בכל אורך זעיר אפין ממש כמוהו. ואז מזדווגין יחד ע"י יסוד האמתי של זעיר.

הב' הוא זווג יעקב עם רחל בשחרית בימי החול ומזדווג עמה ביסוד שלו האמתי. הג' הוא זווג יעקב עם לאה אחר חצות הלילה ואז מתפשטין שניהם כאורך כל הזעיר כולו ואז הוא מציאות יסוד אחר שלו.

267 הזוהר, ב, צח ע"ב.

268 שמות כא, י.

269 שמות כא, ח.

270 ראה לעיל ד, ו; ד, כה.

271 בראשית מט, כד.

הד' הוא זווג ישראל עם לאה במנחה דימי החול ואינה היא מתפשטת רק בחציו העליון, שהוא עד החזה שלו, ואז הוא מזדווג עמה ביסוד הראשון שהיה לו אל הזעיר, בהיותו בסוד ששה קצוות, כמבואר אצלנו בענין התפלות.²⁷² הה' הוא זווג יעקב עם לאה בתפלת ערבית דחול והוא בחציו עליון של ישראל ואז הוא מציאות יסוד אחר.

והנה הם חמש מיני זווגים וה' יסודות. ומכל אלו היסודות יצאו טיפות קרי. והנה אלו הטיפות הם סוד לבושי קצת הנשמות. ואלו הלבושים תמיד נשארים עם הנשמות ואינן נפרדים מהם אפילו אחר התחיה. וכן בכל מיני הלבושים שלוקחות שאר הנשמות. וזהו סוד "ותנח בגדו אצלה".²⁷³

[נו].²⁷⁴ ונבאר כל אלו הה' בחינות. הבחינה הא', שהיא הזווג היותר מעולה מכולן, הוא זווג ישראל עם רחל. והנה יש בו שתי בחינות, מש"כ בשאר הזווגים, והוא: שביסוד ישראל האמתי, שהוא המזדוג עם רחל, יש בו חסדים וגבורות הנמשכין שם ממוחין דאימא וגם ממוחין דאבא. כי הנה היסוד דאבא שבתוך זעיר הוא מגיע ומתפשט עד יסוד דזעיר ממש. והנה העשר גבורות, שהם חמש דאבא וחמש דאימא, הם בחינת עשרה הרוגי מלכות, אשר נתלכשו נשמותיהם באלו הטיפות. והה' גבורות דאבא הם: ר' עקיבא ורשב"ג²⁷⁵ ור' ישבב ור' ישמעאל בן אלישע ור' יהודה בן בבא. ונ"ל כי סדרן הוא כך ממש. ר' עקיבא הוא חסד שבגבורה ורשב"ג גבורה שבגבורה וכו'. ואל תתמה אם ר' עקיבא הוא משרש קין כנ"ל, שהוא מאימא ולבושו הוא מאבא. וע"ד זה בשאר, כל א' כפי מה שהוא, כי אין בזה קפידא כמו שית' לקמן. וגם כי ביסוד הכל מתערב ויש ליוסף קורבה עם כל השבטים כולם, להיותו בחינת היסוד. ושאר הרוגי מלכות הם מה' גבורות דאימא. והנה לפי שאלו העשרה הנז' הם בחינת גבורות, הוצרכו ליהרג, כי הקליפות נאחזות בגבורות מאד ובפרט בטיפות הקרי כמו אלו העצומים והגדולים.

והעשרה חסדים דאבא ודאימא הם לבושי הנשמות, עשרה תלמידי רבי שמעון בן יוחאי ע"ה שהם כ' אלעזר ור' אבא ור' יהודה ור' יצחק וכו'. ולהיותם בחינת חסדים, לא הוצרכו ליהרג, כי הקליפות אינן נאחזות בהם. ואותם השלשה, שהם ר' יוסי בר יעקב ור' חזקיה ור' ייסא, שמתו באדרא רבא,²⁷⁶ הם היו בחינות ג' חסדים של אימא המגולים בת"ת ונצח והוד דזעיר, כי אלו הם העולות למעלה ומסתלקות להאיר למעלה; ולכך ג"כ נסתלקו אז ג' חבירים אלו ועלו למעלה.

272 שער הכוונות, עניין תפלת מנחה, עמ' שלד.

273 בראשית לט, טז.

274 סימן זה נמצא גם בשער הגלגולים, הקדמה כו, עמ' ע-עד.

275 רבן שמעון בן גמליאל.

276 הזוהר, ג, קמד ע"א.

והנה רשב"י²⁷⁷ ע"ה הוא היסוד עצמו שממנו יצאו אותם הטיפות ולכך בא הוא לתקנם וללמדם. ואמנם בגבורות, שהם עשרה הרוגי מלכות, לא מצינו להם רבי מיוחד. והטעם כי כבר נת' בפסוק "והבוטח בה' חסד יסובבנו"²⁷⁸ בענין תפלין של ר"ת,²⁷⁹ כי החסדים של אבא אינם תוך היסוד של אבא, לפי שהוא צר, ולכן יצאו לחוץ ומקיפים את היסוד מבחוץ. ונמצא כי החסדים דאבא ואימא, כולם הם תוך יסוד א' של אימא, אבל הגבורות הם נפרדות, אלו ביסוד דאבא ואלו ביסוד דאימא. ולכן אי אפשר לכנות להם רבי מיוחד ויסוד מיוחד. וראיתי מדברי מורי ז"ל, שלא א"ל זה אלא דרך דחיה ולא השיב לי כל הצורך, כי אח"כ הקשיתי לו על הנו', שא"כ יהיו להם ב' מלמדים כנגד ב' יסודות ודחה אותי ולא רצה להשיב ואיני יודע הסיבה.

ודע, כי להיות אלו העשרה חבירים מבחינת החסדים של הזווג עליון שבכולן, שהם ישראל ורחל כנ"ל, לכן נתבארו ונתגלו להם כל סודות התורה שלא מתוך צער כלל, מה שלא יהיה כך עד דרא דמלכא משיחא, כנו' בזוהר בכמה מקומות.²⁸⁰

השני, שהוא זווג יעקב ורחל. ונודע כי רחל אין בה דינין כמו בלאה וגם כי יעקב הוא מן הארת מוחין דאבא בלבד ולכן אין כאן רק חסדים וגבורות של אבא בלבד. והנה רבינו הקדוש שסידר המשניות, הוא היסוד עצמו, ותלמידיו בני ישיבתו הם הטיפות שיצאו ממנו והם: ר' חייא ור' אושעיא ובר קפרא ור' לוי בר סיסי ור' חנינא בר חמא ורב וכיוצא (69) בהם.

הג', כפי סדר מעלת הזווגים הוא זה השלישי והוא זווג יעקב ולאה אחר חצות הלילה, כי אעפ"י שהיא לאה ויש בה דינין, הנה היא בחינת אחר חצות, שהם נמתקין וגם שמתפשטת בכל אורך הזעיר כולו, מש"כ אפי' בזווג הקודם לזה, של יעקב ורחל. ואלו הם עשרה שהם ה' חסדים וה' גבורות מאבא. ולכן בב' זווגים האלו, שהם השני של יעקב ורחל והשלישי של יעקב ולאה דאחר חצות אין בהם הריגה, לפי שהם מבחינת יעקב, שהוא מצד אבא. ונודע כי בקדרותא דצפרא אז הם יותר רחמים, לפי שכמעט כבר אז נק' יום ואז יש זווג שני של יעקב ולאה הנו', אשר חוזרין בזווג פעם שנית אז, כנו'²⁸¹ פ' שמות דף י' ע"א; ויוצאים שתי טיפות לבד; הא' כוללת ה' חסדים והשנית כוללת ה' גבורות. ואלו השתי טיפות הם מעולות יותר מכל העשרה הנו', שיצאו מן זווג שאחר חצות. ואלו הי"ב טיפות הם החבירים שלי, שהיינו לומדים עם מורי ז"ל והוא עצמו ז"ל הוא היסוד שממנו יצאו אלו הי"ב טיפות הנו'.

²⁷⁷ רבי שמעון בר יוחאי.

²⁷⁸ תהלים לב, י.

²⁷⁹ שער הכוונות, ענין תפלין, דרוש ו, עמ' עב-עג.

²⁸⁰ הזוהר, א, לט ע"א; ב, רנד ע"א.

²⁸¹ בזוהר.

ודע, כי הנה קודם חצות היו יעקב ולאה עד החזה של ישראל, כמו שנבאר בזווג הה', ואחר חצי הלילה נתפשטו עד הסוף. ולכן רושם הראשון של היסוד הראשון של קודם חצות לא נתבטל, לפי שלא חזרו יעקב ולאה אחר חצות בסוד אחר באחר, אבל בהיותם פנים בפנים נתפשטו עד למטה ולכן מה שהיה להם מתחלה לא נתבטל. ונמצא שיש עשרה טפות אחרות, שהם יוצאין מבחינת אותו יסוד של קודם חצות, אבל אינן יוצאות אלא אחר חצות לילה. ועוד יש שנים אחרים מזמן קדרותא דצפרא כנ"ל והם יותר מעולים מכל אלו העשרה. ואמנם אלו הי"ב השניים הם יותר גרועים במעלה מן הי"ב הראשונים. ואיפשר שאלו השנים של קדרותא דצפרא מן בחינה השנית יוכלו עם העשרה הראשונים, לפי שהם מעולים יותר מן העשרה השניים. וע"כ אלו הי"ב השניים קדמו ללמוד עם מורינו ז"ל בישיבתו, קודם שנכנסנו אנחנו, שהם הי"ב הראשונים. והטעם הוא, לפי שהם מבחינת קודם חצות. וגם אין להם יסוד ורבי בפני עצמו, לפי שבחינת שתי היסודות של קודם חצות ואחר חצות, זה נכלל בזה, והכל יסוד א'.

ודע וראה איך נכללו ד' זווגים בזה הזווג הג' וארבעתם נק' זווג א', לסיבות הנז'. ואח"כ בסוף הדרוש, נבאר ענין כל אלו החבירים מי הם.

הד', כפי סדר מעלת הזווגים הוא זווג ישראל ולאה במנחה. ולפי שהם מן החזה ולמעלה, אין שם מקום התפשטות אל החסדים וגבורות ולכן החסדים מתקבצים בזרוע ימין והגבורות בזרוע שמאל והם נק' שתי טיפות לבד. ולהיותו זווג דמנחה עם לאה, שהם דינין קשין, לכן היו כנגדן הרוגי לוד והם אחים פפוס ולוליאנוס²⁸² וגברה מעלתם להיותם מבחינת ישראל. ולא יש שם יסוד ניכר ממש ולכן אין להם רבי ויסוד מיוחד.

הה', והוא האחרון שבכולן, הוא יעקב ולאה קודם חצות לילה ואלו הם דינין גמורים.

ואלו הם הרוגי ביתר, והיסוד שלהם היה ר' אלעזר המודעי אשר נהרג בביתר כנודע.²⁸³

>ודע, כי כל אורות הנשמות של בני ישראל יש להן לבושים מפנימיות וחצוניות שהן ממוחין ואברים היורדין ונעשין טיפות זרע ממניי היסודות הנז' עצמן, שלא על ידי קרי. < והנה יש חילוק והפרש בין אלו החמשים טיפות או יותר הנז', של ה' זווגים הנז', לכל שאר הנשמות, ויש להם מעלה גדולה ועצומה מכל השאר, לפי שכל שאר הנשמות הם באים שלא ע"י קרי אלא ע"י זווג, מן אתערותא דנוקבא שמתעוררת אל הזווג ומתאוה אליו ואח"כ מתעורר גם הוא; ולכן כיון שהזכר לא היה בו התעוררות מרצונו אלא שנתעורר על ידה, לכן אותן הטיפות של החסדים והגבורות הנמשכות בזווג ההוא, אינן נמשכות מן הדעת עצמו שלו, רק מן החסדים והגבורות שנתפשטו בו למטה, בשלש קצותיו, אחר שנתלבשו ונתעכבו שם למטה. אבל אלו הטיפות הנז'ל, להיותם נמשכין

282 בבלי, תענית יח ע"ב.

283 ירושלמי, תעניות ד, ח.

מבלי התעוררות נוקבא, כי הם טיפות קרי כנ"ל, ודאי שמאתעורותא דדוכרא לחודיה נפקו והזכר אותה נפשו להזדוג בנוקביה ולא מצאה, כי היתה למטה בבריאה, או כיוצא, ואז יצאו לבטלה. וכיון שהם באים מאתעורותא דדוכרא ודאי שהם גדולים מאד ואינן נמשכין אלא ממוח הדעת עצמו של חסדים וגבורות אשר שם למעלה כי שם מקום התעוררות התאווה, וכאשר יוצאין מן היסוד לא ירדו מתחלה ונתלבשו בשש קצותיו של הזכר, רק עברו משם דרך מעבר בלבד ויצאו מהיסוד. ולכן מעלת נשמות האלו הם גדולה לאין קץ על שאר הנשמות.

והנה כל זה שאמרנו הוא בענין הלבושים והכלים של הנשמות עצמן, הנקראות אורות, שמהם נעשים רמ"ח איברים שהנשמה מתלבשת בהם. ולפי שגם בחינת אורות הנשמות של כל אלו הנ"ל כולם הם ג"כ ע"ד הנז', מבחינת הדעת עצמו ולא מן התפשטות למטה, לכן ניתנו להם אלו הלבושים שהם הטיפות הנז', שהם מן הדעת ג"כ. והנה, אעפ"י שביארנו כי יש קשר אמיץ בין כל אלו הטיפות הנז', כל זה הוא בבחינת הטיפות והלבושים, אבל אורות הנשמות עצמן שלהם, כל א' הוא מן השרש שלו, אבל כולם הם מבחינת הדעת עצמו, רק אינן קשורים ואינן משרש א'.

גם דע, כי אלו הטיפות עצמן שהם בחינת הלבושים, יש בהם פנימיות וחצוניות, כי יש טיפות שנמשכות מן החיצוניות שהוא הלבוש של נה"י דאבא או דאימא שבזעיר או ביעקב ויש טיפות שנמשכות מן פנימיותם, שהוא מן המוחין עצמם שבתוך נה"י דאבא או אימא וכו'. והנה, כל הנ"ל הם טיפות לבושים מן הפנימיות, שהם המוחין ממש. ועוד יש טיפות אחרות דוגמתן ממש ככל הנ"ל, אלא שהם מבחינת טיפות החצוניות של הלבושים הנז', אבל גם הם נמשכות מן הדעת עצמו למעלה, אלא שהם מבחינת החצוניות שהם הלבוש דנה"י דאבא וכו' כנ"ל. ולא ביאר לי מורי ז"ל מי הם, רק אותם של הזווג הג', כמו שנבאר ב"ה.

והנה כל בחינות אלו הטיפות הנ"ל הם הנקראים בדברי הנביאים בלשון שארית ואותם שהם מבחינת ישראל (70) נק' שארית ישראל וכמש"ה "שארית ישראל לא יעשו עולה" וכו'.²⁸⁴ ואותן שהם מבחינת יעקב נק' יעקב וכמש"ה "והיה שארית יעקב בגוים" וכו'.²⁸⁵ ויש ה' בחינות כנ"ל בה' הזווגים ולכן כנגדן נז' בדברי הנביאים פעמים רבות שארית ישראל ושארית יעקב.

[נז.] ואבאר ענין אלו החברות של מורי ז"ל. דע, כי אעפ"י שסדר מעלת הטיפות הנ"ל כבר נת' למעלה, אמנם דע, כי אלו הטיפות של הזווג השלישי של יעקב ולאה אחר חצות לילה הם אחרונים מכולם לענין ביאתם בעולם הזה אעפ"י שאין זה סדר מעלתן

284 צפניה ג, יג.

285 מיכה ה, ז.

כנז'. ולפי שהם באים בגלות זה האחרון, נרמזו בנבואת ישעיה ע"ה בפסוקים "משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה" וכו',²⁸⁶ כי נבואה זו היא על גלות זה האחרון, כנז' בזהר.²⁸⁷ וכבר ידעת כי ליל הוא קודם חצות ולילה הוא אחר חצות, כנז' בזהר פ' בא;²⁸⁸ והם ענין ב' הכתות הנז' של החבירים שבישיבת מורי ז"ל, שכולם הם מן זווג שלאחר חצות לילה, אלא שקצתם הם מכללות חצי לילה הראשונה כנ"ל. וכנגדם אמר, שהשכינה צועקת מתוך גלותה ביושבה בשעיר, שהוא גלות אדום, ואומרת לשי"ת "שומר מה מלילה", שהם הכת האחת, שהיא מן הזווג שלאחר חצות, הנק' לילה. וכן "שומר מה מלילה" מה תעשה מאלו של כת השנית, שבאים מחצות לילה הראשונה, הנק' ליל, רק שיצאו בחצות לילה האחרונה כנ"ל. ומשיב לה הב"ה: "אמר שומר אתא בוקר", שהם אותם הד' הנולדים מזווג קדרותא דצפרא; "וגם לילה" הם העשרים הנולדים מזווג שלאחר חצות, הנק' לילה. ואמר עוד: "אם תבעיון בעיו" וכו',²⁸⁹ כי להיות הכתות האלו בדרא בתראה של המשיח, הם צריכים להרבות בתשובה ולהרבות בשאלות ותפלות ותחנונים. גם פסוק של "שאר ישוב שאר יעקב אל אל גבור"²⁹⁰ אמר ב' פעמים שאר, כנגד שתי כתות האלו.

וא"ל מורי ז"ל, כי כיון שאני ואלו החבירים כולנו הם מן בחינת זווג של אחר חצות, שלפיקך נזהר מאד לקום ממש בחצות הלילה ושזה יועיל לנו מאד. ומאד הזהירנו בדבר הזה.

[נח.] והנה א"ל מורי ז"ל, כי אלו החבירים שלנו לא יתקיימו כלם ועדיין צריכין בירור להתברר ולהחליף ולשים אחרים במקום קצת מהם, וכמו שאבאר ב"ה. ואכתוב עתה את החבירים הנכנסים עמנו ללמוד, אעפ"י שאיני יודע אותם שיתחלפו אחרים במקומן. הכת שלי שהם של אחר חצות לילה ממש הם: אני הצעיר חיים והר' יונתן סאגיש ז"ל והר' יוסף ארזין ז"ל והר' יצחק כהן ז"ל והר' גדליה הלוי והר' שמואל אוזידא²⁹¹ והר' יהודה משען והר' אברהם גבריאל והר' שבתי מנשה והר' יוסף נ' טבול והר' אליה פלכו ז"ל.

והנה הכת הזאת היא מפנימיות המוחין של הדעת כנ"ל. ויש עוד כת אחרת כנגדה, והם מן הלבושים של נה"י וכו', שנק' חצוניות הלבושים כנ"ל והם מורי הר"ם²⁹² אלשיך

286 ישעיה כא, יא.

287 הזהר, ב, קל ע"ב.

288 הזהר, ב, לח ע"א.

289 ישעיה כא, יב.

290 ישעיה י, כא.

291 דוד, מס' עו, עמ' 208-209.

292 הרב משה.

נ"ר והר' משה נג' ארה²⁹³ והר' יצחק ארחא ז"ל והר' שלמה סבאן והר' מרדכי גאליקו ז"ל והר' יעקב מסעוד ז"ל והר' יוסף אלטון והר' משה מינץ ז"ל והר' משה יונה והר' אברהם גואקיל.

והכת השנית שהם מפנימיות המוחין ג"כ של הדעת, מזווג אחר חצות, אלא שהם מבחינת קודם חצות כנ"ל, הם: הר' י"ט²⁹⁴ צהלון והר' יוסף כהן והר' יעקב אלטרץ והר' דוד כהן והר' יצחק קרישפי והר' שמעון אורי ואחיו הר' ישראל אורי והר' אברהם ארובאס והר' משה אלשיך ז"ל וכ"ר ישראל לוי וכ"ר יוסף קאנפילייש וכ"ר יהודה אשכנזי וכ"ר נפתלי ז"ל, שהיו קרובי מורי ז"ל.

וכבר אמרתי שאיני יודע זה בפירוש אם כל אלו הנז' הם מכללם, אבל דרך כללות שמעתי מן מורי ז"ל על ג' חברות האלו. ועוד כת רביעית, שהם הלבושים של חיצוניות והם כגד²⁹⁵ כת השנית דפנימיות הנז' והם: כ"ר אברהם הלוי וכ"ר משה משמש ז"ל וכ"ר יהודה רומנו וכו'. אבל דרך פרטיות לא שמעתי ממורי ז"ל רק בענין החבירים של הכת שלי, הראשונה.

והנלע"ד יותר אמתיים בענין כת השנית של פנימיות, הם: הר' י"ט צהלון והר' י"ט²⁹⁶ אלטרץ והר' י"ט²⁹⁷ קרישפי וכ"ר ישראל לוי וכ"ר משה אלשיך²⁹⁸ ז"ל והר' דוד כהן והר' יוסף כהן וכ"ר אברהם ארובאס וכ"ר יוסף קאנפילייאש. גם הר' אליה אלמירידי, אעפ"י שלא נכנס עמיהם, נ"ל שהיה מכללם. ור' שמעון אורי נ"ל יותר בפירוש שלא היה מכללם. ובענין כת הזקנים, שהיא כנגד הכת שלנו, אלא שהיא מן החיצוניות כנ"ל, נ"ל, שמורי הר"מ אלשיך נר"ו היה כנגד בחינתו. והנה מורי ז"ל היה רוצה להכניס עמנו בחברתנו למורי הר' משה אלשיך נר"ו ולהר"מ²⁹⁹ נאגארה ולהר' יעקב מסעוד ולהר' שבתי מיוחס ז"ל. וא"ל, כי אלו הם מן אותם ב' טיפות שהם של אשמורת הבקר, אלא שהם מבחינת קודם חצות, אלא שהם באשמורת ולכן איפשר להם להתחבר עמנו. גם ענין פרטיות שלנו לא ידעתי מי הם אותם שהם באשמורת הבקר של זווג דאחר חצות ממש. גם אני מסופק אם מאלו הד' הנז' יש בהם שנים שהם מכלל כת שלנו ממש, לפי שלא נכנסו

293 דוד, מס' עס, עמ' 201.

294 יום טוב.

295 צ"ל כנגד.

296 ר' יעקב.

297 ר' יצחק.

298 לפי תמר אין מדובר בר' משה אלשיך, רבו של ויטאל, אלא במישוהו אחר. ראה תמר, ספר החזיונות, עמ' פה.

299 ר' משה.

בחברתי רק עשרה וצריכין להיות י"ב והשנים אחרים הם מקדרותא דצפרא של קודם חצות באחר חצות.

[נט.] והנה ב' ימים קודם שנפטר מורי ז"ל אמר לי, כי אפי' אותם החבירים שהיו בכת הראשונה עמדי, היו צריכין להתברר בירור אחר ויכנסו אחרים תחת קצת מהם. וסוד הענין הוא ע"ד מה שביארנו בפסוק "אם רעב שונאך האכילהו לחם".³⁰⁰ כי הנה אלו החבירים אינם שלימים, ר"ל שיש בהם מי שיש בהם מיעוט מן אותה בחינה של הלבוש הנשמה המעולה הנ"ל, שהוא מן הטיפות של אחר חצות כנ"ל. ואין כולן שוים בהם, כי יש מהם שרובו טוב ומיעוטו רע ויש מי שרובו רע ומיעוטו טוב ויש בינוני. וכיוצא בזה כמה מדרגות. וא"ל, כי אותם שרובם טוב ישארו כך בודאי, כי אותם (71) האחרים אשר רובן רע ומיעוטן טוב יקחו הרע של הנז' ויתנו להם הטוב שבהם ואז ישארו אלו כולם טובים ואלו כולם רעים. וא"ל מורי, כי זהו היה כוונתו לקבץ אותם, כי ע"י החברה והאהבה שיש בין החבירים ימשכו זה מזה וילך הטוב אצל מי שרובו טוב ויושלם ממנו וילך מיעוט הרע ויצטרף עם מי שרובו רע ואז כל אותם שכולם מבחינת הרע ילכו וישארו האחרים שהם שלימים מבחינת הטוב. וא"ל מורי ז"ל, כי לסיבה זו צריך האדם מאד מאד שיתחבר עם אותם הרשעים אשר רובן רע ומיעוטן טוב, להחזירם בתשובה, כי ע"י זה יקח הוא הטוב אשר בהם; ובפרט אם יפגע באיזי אדם שיש בו חלק הטוב שחסר בו משרש נשמתו עצמו, שיקחנו ויושלם בו. ולכן הזהירני מורי ז"ל במאד מאד לאהוב את החבירים הנז' שלי וללמדם, כי ע"י זה אברור חלק הטוב שלי המעורב בהם ואקחהו ואשתלם אני. ואמנם, מי שהוא בינוני וממוצע, זה תלוי כפי מעשיו, ואם ירצה יהיה כולו טוב או להפך. וא"ל מורי ז"ל אז, ביום הנז', כי ר"א³⁰¹ פלכו ז"ל היה ממוצע וזהו סוד משז"ל על פסוק "וכל צבא השמים עומדים עליו" וכו'³⁰² "מי יפתה את אחאב" וכו'³⁰³ וארז"ל אחאב שקול היה.³⁰⁴ ומפני זה לא יכלו להענישו עד שיטה לצד הרע ובעודו שקול לא יכלו להענישו. וגם מן אחאב עד ר"א³⁰⁵ פלכו הנז', שהם משרש א', נשאר תמיד בינוני ושקול. וזהו הטעם שהיה מורי ז"ל רוצה לסלקו מתוך חברתנו; ולא היה מסיר אותו להיותו שקול, עד שאירע אותו הכעס הגדול בע"ש עם הר"י ארזין נר"ו ואז התחיל ונטה לצד הרע, אבל עכ"ז היה מיעוטו טוב עדיין ואז הוסר מחברתנו. ועל הר"י³⁰⁶ ארזין

300 משלי כה, כא.

301 ר' אליה.

302 מלכים א כב, יט.

303 מלכים א כב, כ.

304 בבלי, סנהדרין קב ע"א. ראה גם שער הגלגולים, הקדמה ז, עמ' לב.

305 ר' אליה.

306 הרב יוסף.

א"ל, שאם היה בא אביו לצפת בשנה ההיא, שגם הוא יהיה נפסד. ומלבד זה גם בו ביום שדחה להר"א פלכו היה רוצה לדחותו בודאי גם הוא. הר' יונתן סאגיש ז"ל רובו טוב ואין בו ספק שיטה לצד רע. הר' גדליה לוי ג"כ רובו טוב ואין בו ספק. הר' יצחק כהן ז"ל היה רובו טוב ויש בו ספק ולא מפני חסרון האמנה במורי ז"ל רק סיבה אחרת ולא רצה לפרשה. הר' שמואל אוזידא רובו טוב ויש בו ספק שיחזור בו. הר' אברהם גבריאל והר' שבת מנשה והר' יהודה משען והר' יוסף טבול מוגרבי נדחו לגמרי, אבל בר"י³⁰⁷ משען יש קצת ספק עדיין. ולי הצעיר א"ל שהיה עתיד לבא עלי נסיון גדול אחד אם אעמוד באהבת מורי ז"ל.

אח"כ אמר לי מורי ז"ל, שכונתו היתה להשליך כל החבירים שלי ושלא ישאיר עמו אלא ג' או ד' בלבד.

וא"ל מורי ז"ל, כי אני מחויב לזכות לחייביא יותר משאר בני אדם, לפי שכל הרשעים שבדור הזה הם בחינת הערב רב, אשר רובם או קרוב לכלם הם משרש קין, שנתערבו ניצוצותיו הטובות ברע ורובו רע ולכן אני מחויב לתקנם, כי הם מן השרש שלי. ולא די זה, אלא אפי' הרשעים של הדורות הראשונים שכבר עברו מימי קדם, שהם בגהנם, יכול אני לתקנם ע"י מעשי ולהעלותם מגהנם ולהכניסם בגופות, שיחזרו לבא בעה"ז להתקן. והסיבה היא לפי שנפשי מן העיקריות שבשרש נפש קין וגם שאני באתי עתה, בדרא בתראה, כנ"ל. וגם כי אני באתי מבחינת הטיפות העליונות, שהם מן המוח של הדעת ממש ולא משש קצוות המתפשטים בגוף. ולכן יש בידי כח אל הנז', אם ארצה להטיב מעשי יותר. ואמר, כי לסיבה הנז' אם אני הייתי מזכה לחייביא שבוזה הדור היו שומעין לקולי מאד והיו דברי נכנסין באזניהם. ובאותה שבוע עצמו שנפטר לימד לי ז"ל ייחוד א' להעלות ע' ניצוצות שנשתיירו עדיין עתה בגהנם בין הקליפות והם מן שרש קין ומשרש נפשי. והזהירני ג"כ מן קצת דברים, כמו שאכתוב, ולימדני להעלותם ע"י שרשיהם אשר הם מיוחדים עמהם. וזה ענינו:

³⁰⁸ הם ז' בחינות ובכל א' קצת ניצוצות והם כנגד ז' ספירות. וזה סדרן: קרח בחדס ובו י"ג ניצוצות. יתרו בגבורה ובו ו' ניצוצות. יובל בת"ת ובו ט' ניצוצות. דתן ואבירם בנצח והוד ובהם שנים עשר ניצוצות. יבל ביסוד ובו שמונה ניצוצות. למך במלכות ובו עשרים ושנים ניצוצות. וצונוי להעלותם ע"י שרשיהם והם אלו: קרח עם אלישע הנביא. ויתרו עם רבן יוחנן בן זכאי. ויובל עם רב יהודה הנדואה. ודתן ואבירם עם רבן גמליאל. ויבל עם באלי הנז' בגמ'.³⁰⁹ ולמך עם רב מלכיו. וצונוי להעלותם ע"י ז' מלאכים והם:

307 ר' יהודה.

308 מפה עד סוף הסימן הטקסט נמצא גם בשער רוח הקודש, הקדמה ד, ייחוד טו, עמ' פו.

309 בשער רוח הקודש: באלי האמורא. הקשר הוא באותיות בלייבל.

ר"ת ארגמן ואכתריאל ומטטרון וכלם הם בניקודים, כל אות ואות מכלם נקודה בשתי נקודות, והם שבא קמץ. וצווי שאזהר מכמה דברים המתייחסים אליהם והם: עין ואזן ופה והסתכלות ברע וחוטם וידיעה בחכמת האמת מאד, כל מה שאוכל. וצווי להעלותם ע"י כוונות קצת שמות. >וראה והבן כי כל ניצוץ הוא י' אחת; כי כל נשמה כלולה מי' ספירות; ולכן י"ג ניצוצין כנגד שם ק"ל דאלפי"ן וי"ב ניצוצין כנגד ק"ך צירופי אלים; וכן כולם עד המלכות שהם כ"ב ניצוצין כנגד כ"ב אותיות שבמילוי שם הויה ואדנות. ונלע"ד כי שרש נפשי ביחוד הוא עם רבן יוחנן בן זכאי בגבורה. > ולכן אסדרם כפי מה שסידרם מורי ז"ל בקיצור כל א' בפני עצמו. ואלו הם:

קרח. י"ג ניצוצין. אלישע. יו"ד יו"ד ה"א יו"ד ה"א וא"ו יו"ד ה"א וא"ו ה"א. עין חוץ לד' אמות. חסד. מיכאל אוריאל.

דתן ואבירם. י"ב ניצוצין. רבן גמליאל. ק"ך צירופי אלהים. הסתכלות בדעה. נצח והוד. רפאל וגבריאל.

יתרו. ו' ניצוצין. ריב"ז.³¹⁰ יה יוד הא ואו הא. און משמוע לשון הרע ושיחה בטילה. גבורה. מיכאל.

יבל. ח' ניצוצין. באלי. יה אדני. חוטם ריח מבואות מטונפות וריח עריות. יסוד. נוריאל.

יובל. ט' ניצוצין. רב יהודה הנדואה. יהו"ה אדנ"י. פה שיחה בטילה וליצנות. תפארת. אכתריאל.

למך. כ"ב ניצוצין. רב מלכיו. יוד הא ואו הא. אלף דלת נון יוד. (72) ידיעה ועסק בחכמת האמת מאד. מלכות. מטטרון.

גם צווי שאזהר לענין זה מכמה דברים אחרים והם אלו: פסיעה גסה; גאוה; מיעוט אכילה; כונת תפלה; השיבה שופטינו;³¹¹ ברכת הנהנין; מלח על השולחן; שלא לשתות מים אחר המזון; ליהדר בכבוד החבירים.

גם הזהירני עוד לזה: בעת נקדישך לכוין ולחבר הרגלים ולכוין בשם אבגית"ץ כנ"ל וכמבואר במקומו;³¹² ולכוין בעת לבישת לבושי שבת בשם זהרריאל, כמבואר במקומו;³¹³ ושלא ליגע בזקן להסיר ממנו שיער, אפי' דרך עסק, ולכוין שב' פעמים זקן הם שדי, כנז' במקומו;³¹⁴ ושלא לחבר ולשלב עשר אצבעות יד ימין ושמאל אלו עם אלו

310 רבן יוחנן בן זכאי.

311 שער הכוונות, עניין כוונת העמידה, דרוש ו, עמ' רלא.

312 שער הכוונות, עניין כוונת חזרת העמידה, דרוש ג, עמ' רנת.

313 פרי עץ חיים, שער השבת, פרק ד, עמ' שפז. בשער רוח הקודש, עמ' לת, השם שיש לכוון אליו הוא שם אהרריאל"ל.

314 שער המצוות, פרשת קדושים, עמ' נו.

ולכוין בהם בשם אהו"ה שהוא בגימ' אצב"ע, כמבואר במקומו.³¹⁵ ליוהר שלא יגעו הרצועות של התפילין בקרקע³¹⁶ ולכוין כי רצוע"ה בגימ' ב' פעמים שם אל במילואו, כנז' במקומו;³¹⁷ ולהסתכל בכוס של ברכה ולכוין במים שאתה נותן בתוך היין שהוא בגימ' ט' יודי"ן שיש בד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן.³¹⁸

עד כאן הוא מה שא"ל ביום הנ"ל, ג' ימים קודם שחלה מורי ז"ל.

[ס.] א"ל מורי ז"ל שאזהר מאד לקום בחצות לילה לסיבה הנ"ל.³¹⁹ שאני מזווג יעקב ולאח אחר חצות ואם איזי פעם לא הייתי יכול להיות ניעור כל חצות אחרונה, שאקום ואעשה הסדר הנודע ואחזור לישן ואקום איילת השחר עכ"פ, שהוא זווג קדרותא דצפרא הנ"ל.

אמר לי מורי ז"ל כי עתה כבר התחלתי לתקן פגם עון קין. ולכן, כשאני מחשב באותו סדר שסידר לי מורי ז"ל, שאכוין בעת שמצולות ים גוברין עלי להעציבני ולהחטיאני, לכוין ב"נוצר חסד לאלפים"³²⁰ כנודע;³²¹ ובמלת לאלפים, שאכוין לשם אדנ"י ואלהים, שהם ב' אלפין והם כך בגימ'. וא"ל כי בזה השם של אלהים הנז', יהיה במילוי אלפין והוא בגימ' אר"ץ. וזה אכוין תמיד בכל יום ואהיה מכוין בו תמיד ומחשב בו ויועיל לי מאד ובפרט ביום שאעסוק בתורה אני צריך ליוהר יותר בזה הנז'.

וסוד הענין, לפי שקין הביא זרע פשתן³²² וכבר ביארנו ענינו באורך,³²³ כי הוא מכחיש כח הקרקע;³²⁴ ומה שהיתה המלכות נק' ארץ חזרה להיות יבשה. ולכן נגזר על קין: "נע ונד תהיה בארץ".³²⁵ והנה שם אלהים דמילוי אלפין כנז', היא במלכות, בזמן שנק' ארץ, שהוא כנוי לשם הנז'. ותכוין לתקן פגם שפגמת לעשותה יבשה ע"י הפשתן ואתה חוזר לתקנה ולעשותה ארץ ע"י מילוי זה. והנה כל החצונים נדבקים בקליפת הרע שנדבק בקין וכולם הם רוצים להדביק ולהשיג אות אל"ף שבמילוי אות הא' של אלהים הנז' ואינם יכולים להשיגה.

315 שער המצוות, פרשת עקב, עמ' פח-פט.

316 שער רוח הקודש, עמ' לח.

317 שער הכוונות, עניין התפילין, דרוש ד, עמ' סא.

318 שער רוח הקודש, עמ' לח.

319 זה תיקון חצות. ראה שער הכוונות, עניין דרושי הלילה, דרוש ד-ה, עמ' שמז-שנת. ראה גם שלום,

מסורת וחידוש, עמ' 140-148; מגיד, עמ' xlv-xvii.

320 שמות לד, ז.

321 שער הכוונות, עניין ראש השנה, עמ' רי.

322 פרקי רבי אליעזר, פרק כא.

323 שער המצוות, פרשת קדושים, עמ' נו.

324 בבלי, בבא מציעא קט ע"א; פירוש רש"י למשנה, ד"ה: "לא יזרענה פשתן".

325 בראשית ד, יב.

[סא.] א"ל מורי ז"ל, כי עתה אשתי מעוברת ואם תהיה נקבה לא יהיה כמוה במציאות בשכל כ"כ גדול; ואם יהיה זכר, לא יהיה כמוהו בעולם ולא ימצא בכל המציאות אהבה כ"כ עזה מן אב אל בן כמו שתהיה לי עמו; ושהוא עתיד ללמדני חכמת הקבלה; ואינו מן השרש שלי. ומדרגתו גבוהה ג' אלפים מדרגות למעלה ממדרגתי; ולעולם לא יתפרד מן השרש שלי, אפי' לאחר התחיה, כמו שביארתי במקום אחר. כי כשיש הבדל ת"ק מדרגות או יותר בין האב לבן הם נעשים שרש א' ובפרט אני עמו לשתי בחינות: א', בחינת אב ובן; והב' בחינת רב ותלמיד. ויהיה לו קשר עמי, להיותו רב שלי.

[סב.] צוה אותי שאזהר מאד לומר אחר "עלינו לשבח" ו"ע"כ נקוה לך" וכו' פסוק "והיה ה' למלך על כל הארץ" וכו' ³²⁶ ואכוין שמתחיל באות ו' ומסיים באות ד', והוא בגימ' עשרה; ושאכוין למ"ש בפסוק "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים"; ³²⁷ ואכוין להאיר ולהמשיך אותם העשרה בנים בלאה וכמו שנבאר באותו הפסוק וע"ש. ³²⁸

[סג.] צוה אותי ייחוד א' שאעשה אותו כליל שבת. ונ"ל שגם ללילי החול יועיל. וזו כונתו בקיצור:

שאדבק ואקשר נפשי בנפש שמעון הפקולי ואכוין לקשר בחינת נשמתי בנשמתו בעולם הבריאה; וזה ע"י שם אֶכְתָּרִיאֵל נקוד כל אות ואות שבו בקמץ; ואכוין לקשר נשמתי בנשמתו בכל י"ס דבריא. ולכן צריך שאכוין שם הנז' עשרה פעמים בי"ס דבריא ותמיד אקשר נשמתי בנשמתו ע"י זה השם.

אח"כ אכוין לקשר רוחי ברוח רבן יוחנן בן זכאי בעולם היצירה ע"י שם חֲפְנִיאֵל וכולו נקוד בפתח. ואכוין שם זה עשרה פעמים בי"ס דיצירה ע"ד הנ"ל.

אח"כ אכוין לקשר נפשך בנפש רב ייבא סבא בעולם העשיה על ידי שם יוהך, כולו נקוד בצירי. ואכוין שם זה עשרה פעמים בי"ס דעשיה, ע"ד הנ"ל. וכאשר אכוין בשם זה של יוהך, צריך לצייר אותו בצורת אדם א' ותינוק מורכב על כתיפו ושם יוהך כתוב על לבו.

והנה ר"ת ג' שמות אלו הם אח"י והם בגימ' י"ט; והם סוד הי"ט ברכות שהסדיר שמעון הפקולי לפני רבן גמליאל. ³²⁹

וא"ל מורי ז"ל, כי בעת ההיא הייתי יכול לקשר נשמתי עם שמעון הפקולי אפי' בעולם הבריאה, ע"י איזו מצוה או איזי תיקון שיש בי, ויש בי כח להתדבק בו אפי' בעולם הבריאה. אבל עם רבן יוחנן בן זכאי לא הייתי יכול להתדבק בו רק בעולם היצירה בלבד,

326 זכריה יד, ט.

327 שמואל א א, ח.

328 שער הליקוטים, שמואל א, עמ' רצא.

329 בבלי, ברכות כח ע"ב; מגילה יז ע"ב.

וזה כפי המצות שיש לי, אשר על ידם אני יכול להדבק בו. אבל ברב ייבא סבא אין בי כח עדיין להדבק בו, אלא בעולם העשיה.

ונמצא כי אין הדבר תלוי במדרגת ומעלת הצדיקים הנו', רק כפי המצות הסגוליות אשר עשיתי, שעל ידם אוכל להתדבק בזה יותר מבזה, כי יש מצוה אחת אשר עשאה רב ייבא סבא ואני עשיתה דוגמתו ולכן נתקשרתי עמו בעולם העשיה. ויש מצוה אחרת שעשאה ריב"ז³³⁰ ואני עשיתה ג"כ בחשק גדול מאד ולכן על ידה אני יכול לידבק עמו אפי' בעולם היצירה. וכן (73) ע"ד זה לשמעון הפקולי.

ושמעון הפקולי אינו ממש מן השורש שלי, אבל הוא מן אותו הכת אשר נכנסו ונתקשרו בהיכל אהבה דוגמת ר' עקיבא, כנו' בזהר פ' פקודי, בהיכל הנו'.³³¹ וזה שמעון הפקולי הוא אחד מהם ובענין זה יש להם התקשרות זה עם זה.

[סד.] אמר לי מורי ז"ל, כי בהיות ניצוצות שרש קין בתוך קליפת סיסרא, כמבואר שם אצלנו, ושם היה נשמת רבי עקיבא, כי לכן נולד מבני בניו של סיסרא כנודע.³³² וא"ל כי גם נפשי היתה נתונה שם.

אמר לי, כי בעת שאשכב בפסוק "בידך אפקיד רוחי",³³³ בשם ההויה אשר בפסוק הזה, שאכין שהוא במילוי היהי"ן, הנק' שם ב"ן, ובפרט לי, שאני מגולגל כפול, כי יש אתי חלק נפשי וחלק ר' עקיבא. וגם אזהר שתהיה תמיד בכל עת יראת השם הזה של מילוי היהי"ן על פני ולא אסירהו מבלי תמיד; כי שם זה נק' מערת המכפלה, כי יו"ד הוא ב' יודי"ן וה"ה ב' היהי"ן וו"ו ב' ווי"ן וה"ה ב' היהי"ן.

הזהיר אותי מורי ז"ל מאד בענין סדר "תפלה לדוד"³³⁴ הנאמר אחר קדושת "ובא לציון", שאומר אותו בכוונה גמורה, לפי שעיקר הארתי היא מן היצירה, לפי שכל המזמורים הם בעולם היצירה ומשם שורש נשמתי והשגתי כי כל המזמורים הם בחינת גבורות כנודע; והנה נשמתי היא מן הגבורות כנודע.

בספרי שחיברתי בכונת התפלות של שחרית, בברכת אב הרחמן שמע קולנו וכו' ביארתי שם כוונה א' בענין זו ההויה אשר כאן. וע"ש ותדענה כי היא מוכרחת אלי והיא לעלות האדם במעלה ע"י כוונתו זו.³³⁵

בספרי הנו'³³⁶ ביארתי כי מה שיכוין האדם בקומו בחצות לילה לבכות ולהתאבל על

330 רבן יוחנן בן זכאי.

331 היכל האהבה הוא ההיכל החמישי. ראה הוזהר, ב, רנ"ג ע"א-ע"ב.

332 ראה לעיל הערה 19.

333 תהלים לא, ו.

334 תהלים פו.

335 שער הכוונות, כוונת העמידה, דרוש ו, עמ' רלו.

336 שער הכוונות, עניין דרושי הלילה, דרוש ד, עמ' שנב.

החרבן, העיקר הוא לפי שנקודה העצמית והשרשית של רחל מתחלת אז בעת חצות לילה ממש לרדת בעולם הבריאה. וסיבת ירידתה בגלות הוא ללקט ניצוצות הנשמות שנתפזרו בין הקליפות. ולכן אנו בוכין ומצטערין על גלות השכינה, כי אנו גרמנו לה שע"י חטאינו הרכבנו רע בטוב וטוב ברע, כנודע. וא"ל מורי ז"ל, כי בפרט מי שיודע בעצמו שהוא משורש קין, אשר זוהמת הנחש מתרבה בו, ובזוהמא ההיא נטבעין הנשמות הטהורות ולכן ידו במעל הזה יותר משאר בני אדם. ולכן הזהירני מאד מורי ז"ל בענין בכיה זו, שאני מוכרח יותר משאר בני אדם.³³⁷

337 לבכיה יש חשיבות תאורגית. ראה אידל, קבלה, עמ' 93-105, 211-212; וולפסון, בכי ומוות.

לוח ראשי תיבות

א'	אחד, אחת	הכ"ג	הכוהן גדול
א"א	אי־אפשר	הל"ל	היה לו לומר
אבי"ע	אצילות, בריאה, יצירה, עשייה	הנ"ל	הנזכר לעיל
אז"ל	אמרו זיכרונם לברכה	הע"ה	המלך עליו השלום
אח"כ	אחר כך	הקב"ה	הקדוש ברוך הוא
אחכ"א	אחר כך אומר	הר"ר	הרב רבי
א"י	ארץ ישראל	השי"ת	ה' יתברך
א"כ	אם כן	וה"ש	וזה שנאמר
א"ל	אמר לי, אמרתי לו, אמרו לי	וכו'	וכוליה
אע"י	אף על פי	ז"ל	זיכרונם לברכה, זה לשונו
אעפ"י	אף על פי	זש"ה	זהו שאמר הכתוב
אפי'	אפילו	חג"ת	חסד, גבורה, תפארת
ב"ד	בית דין	ח"ו	חס ושלום
ב"ה	בית המקדש, בית הכנסת, בעזרת ה'	ח"ל	חוץ לארץ
ב"מ	בית מקדש	י"ט	יום טוב
במ"ק	במספר קטן	י"ס	י' ספירות
בעו"ה	בעוונותינו הרבים	יע"ש	יעיין שם
גימ'	גימטרייה	יצה"ר	יצר הרע
ג"כ	גם כן	יצ"ו	ישמרהו צורו וגואלו
גמ'	גמרא	ירמ"א	יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי
ג"ע	גן עדן	יש'	ישראל
ג"פ	ג' פעמים	ית'	יתבאר
ד"ת	דברי תורה	כ"ג	כוהן גדול
הב"ה	הקדוש ברוך הוא	כ"כ	כל כך
הב"ר	הבא ראשון	כמ"ש	כמו שכתוב, כמו שאמרו, כמו שמצינו
הה"ר	הרב הגדול רבי	כמש"ה	כמו שאמר הכתוב

ספר החזיונות

כ"ש	כמו שכתוב	ס"ת	ספר תורה, סופי תיבות
כ"ר	כבוד רבי	ע"ב	עולם הבא
כ"ת	כבוד תורתו	ע"ד	על דרך
לז"א	לזה אמר	ע"ה	עליו השלום, עליה השלום, עם הארץ
מה"ר	מורנו הרב	עה"ב	עולם הבא
מהר"ר	מורנו הרב רבי	עה"ז	עולם הזה
מט"ט	מטטרון	ע"י	על ידי, על ידך
מכ"ש	מכל שכן	ע"כ	על כן
מס'	מסכת	עכ"ז	עם כל זה
מפ'	מפרש	עכ"פ	על כל פנים
מ"ש	מה שאמר, מה שאמרו, מוצאי שבת	ע"ש	ערב שבת, עיין שם
מש"ה	מה שאמר הכתוב	פ'	פרשת, פירוש
משז"ל	מה שאמרו זיכרונם לברכה	פי'	פירוש
מש"כ	מה שאין כן	צ"ע	צריך עיון
מרע"ה	משה רבנו עליו השלום	ק"ש	קריאת שמע
משרע"ה	משה רבנו עליו השלום	ר"ה	ראש השנה
נא'	נאמר	רז"ל	רבותינו זיכרונם לברכה
נב'	נבאר	ר"ח	ראש חודש
נה"י	נצח, הוד, יסוד	ר"ל	רצה לומר, רצוני לומר
נז'	נזכר	ר"ת	ראשי תיבות, רבנו תם
נ"ל	נראה לי	שא"א	שאי אפשר
נלע"ד	נראה לעניות דעתי	ש"ה	שאמר הכתוב
נ"ע	נשמתו עדן, נשמתה עדן	ש"ח	שאלת חלום
נק'	נקרא, נקראים, נקראות	ש"ץ	שליח ציבור
נ"ר	נטריה רחמנא	ש"ת	שאלות ותשובות
נר'	נראה	תוב"ב	תיבנה ותכונן במהרה בימינו
נר"ו	נטריה רחמנא ופרקה	ת"ח	תלמיד חכם, תלמידי חכמים
נת'	נתבאר	ת"ל	תודה לאל
ס'	ספר	תשר"ת	תקיעה, שברים, תרועה
סי'	סימן	ת"ת	תפארת
ספי'	ספירה, ספירות		

קיצורים ביבליוגרפיים

מקורות

אבות דרבי נתן = אבות דרבי נתן, מהדורת ש"ז שעכטער, ניו יארק תשכ"ז.
ארץ ציון וירושלים = ר' משה בסולה, ארץ ציון וירושלים: מסעות ארץ-ישראל, מהדורת א' דוד, ירושלים תשנ"ט.

בית המדרש = בית המדרש, מהדורת א' יעללינעק, ירושלים תרצ"ח.
בניהו, האר"י = מאיר בניהו, תולדות האר"י, ירושלים תשכ"ז.
בראשית רבה = בראשית רבא, מהדורת י' תיאודור וח' אלבק, ירושלים תשכ"ה.
בתי מדרשות = בתי מדרשות, מהדורת א' ורטהימר, ירושלים תשכ"ח.
דברי יוסף = יוסף סמברי, ספר דברי יוסף, מהדורת ש' שטובר, ירושלים תשנ"ד.
הזוהר = ספר הזוהר, מהדורת ר' מרגליות, ירושלים תשכ"ד.
הזוהר החדש = ספר זהר חדש, מהדורת ר' מרגליות, ירושלים תשל"ח.
זמירות ישראל = ישראל נג'ארה, זמירות ישראל, ויניציאה ש"ס.
חיית קנה = שלמה מלכו, חיית קנה, מהדורת א"ז אשכול, פאריז תרצ"ח.
חיים שניים = חיים ויטאל, חיים שניים, כתב יד מוסקוואה, גינזבורג 67 (מכון לתצלומי כתבי יד מס' 6747).

ילקוט שמעוני = שמעון הדרשן, ילקוט שמעוני, ורשה תרל"ז.
ישמח משה = משה טייטלבוים, ישמח משה, לבוב תר"ח.
כהנא = פסיקתא דרב כהנא, מהדורת ד' מנדלבוים, ניו יארק תשכ"ב.
כנפי יונה = משה יונה, כנפי יונה, למברג תרמ"ד.
ליקוטי תורה = חיים ויטאל, ספר ליקוטי תורה וטעמי המצות, ירושלים תשל"ל.
מגיד מישרים = ר' יוסף קארו, ספר מגיד מישרים, לובלין ת"ו.
מגילת ספר = ר' יעקב עמדין, מגילת ספר, מהדורת ד' כהנא, ורשה תרנ"ז.
מגילת סתרים = ר' יצחק יהודה יחיאל ספרין, מגילת סתרים, מהדורת נ' בן-מנחם, ירושלים תש"ד.

מדרש שיר השירים = מדרש שיר השירים, מהדורת א' הלוי-גריןהוט, ירושלים תרנ"ז.
מדרשי גאולה = מדרשי גאולה, מהדורת י' אבן שמואל (קויפמן), ירושלים תשכ"ג.
מילי דשמיא = אלעזר אזכרי, מילי דשמיא, מהדורת מ' פכטר, תל אביב תשנ"א.
מכילתא = מכילתא דרבי ישמעאל, מהדורת ח"ש הורוויץ וי"א רבין, ירושלים תשל"ל.
מרגליות, מלאכי עליון = ראובן מרגליות, מלאכי עליון, ירושלים תשכ"ד.

ספר החזיונות

נגיד ומצווה = יעקב צמח, נגיד ומצוה, אמשטרדם תע"ב.
סדר אליהו רבה = סדר אליהו רבה, מהדורת מ' איש שלום, ווינא תרס"ב.
סדר עבודת ישראל = סדר עבודת ישראל, מהדורת י' בן אריה יוסף דב = זליגמן בער, רעדעלהיים תרנ"ח.
אשכולי, דוד הראובני = סיפור דוד הראובני², מהדורת א"ז אשכולי, ירושלים תשנ"ג.
ספר גיא חזיון = אברהם בן חנניה יגל, ספר גיא חזיון, מהדורת ד' רודרמן, ירושלים תשנ"ח.
ספר גירושין = משה קורדובירו, ספר גירושין, ירושלים תשכ"ב.
ספר הגלגולים = חיים ויטאל, ספר הגלגולים, פרמישלא תרל"ה.
ספר החזיונות, אשכולי = חיים ויטאל, ספר חזיונות, מהדורת א"ז אשכולי, ירושלים תשי"ד.
ספר הישר = ספר הישר, מהדורת י' דן, ירושלים תשמ"ו.
ספר המפואר = שלמה מלכו, ספר המפואר, ווארשה תרמ"ד.
ספר התכונה = חיים ויטאל, ספר התכונה, ירושלים תרכ"ו.
ספר ייחוס צדיקים = גרשם ב"ר אשר, ספר ייחוס צדיקים, מנטובה שכ"א.
ספר מאירת עיניים = יצחק דמן עכו, ספר מאירת עיניים, מהדורת ע' גולדרייך, ירושלים תשמ"ד.
ספרי, דברים = ספרי דברים, מהדורת א"א פינקלשטיין, ניו יארק תשכ"ט.
עמק המלך = נפתלי בכרך, עמק המלך, אמשטרדם ת"ח.
עסיס רימונים = שמואל גאליקו, עסיס רימונים, ויניציאה שס"א.
עץ הדעת על התורה = חיים ויטאל, עץ הדעת טוב על התורה, זולקווא תרכ"ו.
עץ הדעת על התורה ב = חיים ויטאל, עץ הדעת טוב על התורה, חלק ב, ירושלים תרס"ו.
עץ הדעת על תהלים = חיים ויטאל, עץ הדעת טוב על תהלים, פיעטריקוב תרפ"ו.
עץ חיים = חיים ויטאל, ספר עץ חיים, ירושלים תש"כ.
עשרה מאמרות = מנחם עזריה פאנו, עשרה מאמרות, ויניציאה שנ"ז.
פלח הרימון = מנחם עזריה פאנו, פלח הרימון, ויניציאה ש"ס.
פרדס רימונים = משה קורדובירו, פרדס רימונים, קראקא שנ"ב.
פרי עץ חיים = חיים ויטאל, ספר פרי עץ חיים, ירושלים תש"ס.
פרקי רבי אליעזר = אליעזר בן הורקנוס, פרקי רבי אליעזר, ורשה תרי"ב.
צפנת פענח = יהודה נ' חלאוה, צפנת פענח, כתב יד דבלין, טריניטי קולג', B.5.27.
ראשית חכמה = אליהו די וידאש, ראשית חכמה, מהדורת ח' ולדמן, ירושלים תשמ"ד.
שבחי האר"י = שלמה שלומיל, שבחי האר"י, ירושלים תשנ"ח.
שבחי הבעש"ט = דוב בער ב"ר שמואל שוחט, שבחי הבעש"ט, קאפוסט תקע"ה.
שו"ת הרשב"א = הרשב"א, שו"ת הרשב"א, ווין תרע"ב.
שם הגדולים = חיים יוסף דוד אזולאי, ספר שם הגדולים, ווילנא תרי"ג.
שני לוחות הברית = ישעיה הורוביץ, שני לוחות הברית, אמסטרדם ת"ט.
שער הגלגולים = חיים ויטאל, שער הגלגולים, ירושלים תשכ"ג.
שער הכוונות = חיים ויטאל, שער הכוונות, ירושלים תשכ"ב.
שער ליקוטים = חיים ויטאל, שער ליקוטי תורה ונביאים, ירושלים תשכ"ב.

קיצורים ביבליוגרפיים

שער המצוות = חיים ויטאל, שער המצוות, ירושלים תשכ"ב.
שער הפסוקים = חיים ויטאל, שער הפסוקים, ירושלים תשכ"ב.
שער מאמרי רז"ל = חיים ויטאל, שער מאמרי רז"ל, ירושלים תשכ"א.
שער מאמרי רשב"י = חיים ויטאל, שער מאמרי רשב"י, ירושלים תשכ"א.
שער רוח הקודש = יצחק לוריא, שער רוח הקודש, ירושלים תשכ"ג.
תומר דבורה = משה קורדובירו, תומר דבורה, בני ברק תשכ"ה.
תיקוני הזוהר = ספר תקוני זוהר, מהדורת ר' מרגליות, ירושלים תשל"ח.
תנחומא = מדרש תנחומא, מהדורת ש' באבער, וילנה תרמ"ה.

מחקרים

אביב"י = יוסף אביב"י, בנין אריאל, ירושלים תשמ"ז.
אביצור = שמואל אביצור, "צפת: מרכז לתעשית אריגי צמר במאה הט"ו", ספונות ו (תשכ"ב), עמ' מג-סט.
אורון, הציפייה לגאולה = מיכל אורון, "הצפייה לגאולה: היסטוריה וספרות בגלגולו של סיפור ר' יוסף דה לה ריינה", בין היסטוריה לספרות, תל אביב תשמ"ג, עמ' 79-90.
אורון, חלום ומציאות = מיכל אורון, "חלום, חזון, ומציאות בספר החזיונות לחיים ויטל", מחקרי ירושלים במחשבת ישראל י (תשנ"ב), עמ' 299-309.
אידל, התבודדות = משה אידל, "התבודדות בריכוז בקבלה האקססטית ולגלגוליה", דעת 14 (תשמ"ה), עמ' 35-82.
אידל, חוויה מיסטית = משה אידל, החוויה המיסטית אצל אברהם אבולעפיה, ירושלים תשמ"ח.
אידל, חנוך = משה אידל, "חנוך הוא מטטרון", מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ו, א-ב (תשמ"ז), עמ' 151-170.
אידל, לשון = משה אידל, לשון, תורה והרמנויטיקה, ירושלים תשנ"ד.
אידל, ספרד ואיטליה = Moshe Idel, "Encounters Between Spanish and Italian Kabbalists in the Generation of the Expulsion", *Crisis and Creativity in the Sephardic World*: 1391-1648, ed. B. Gampel, New York 1997, pp. 189-222.
אידל, עיונים ב"ספר המשיב" = משה אידל, "עיונים בשיטת בעל 'ספר המשיב'", ספונות ס"ח ב [יז] (תשמ"ג), עמ' 185-266.
אידל, צפנת פענח = משה אידל, "ר' יהודה חליווה וחיבורו - ספר צפנת פענח", שלם ד (תשמ"ד), עמ' 118-148.
אידל, קבלה = משה אידל, קבלה: היבטים חדשים, תרגם א' בר-לבב, תל אביב תשנ"ו.
אידל, קבלת האר"י = משה אידל, "אחד מעיר ושנים ממשפחה: עיון מחודש בבעיית תפוצתה של קבלת האר"י והשבתאות", פעמים 44 (תש"ן), עמ' 5-30.
אידל, רבי אבולעפיה = משה אידל, "כתבי רבי אברהם אבולעפיה ומשנתו", עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשל"ו.

אידל, שלמה מולכו = משה אידל, "שלמה מולכו כמאגיקון", ספונות ס"ח ג [יח] (תשמ"ה), עמ' 193–219.

אייזנשטיין = יהודה דוד אייזנשטיין, אוצר המסעות, ניו יארק, תרפ"ז.
אילן = צבי אילן, קברי צדיקים בארץ ישראל, ירושלים תשנ"ז.
איש שלום = מיכאל איש שלום, קברי אבות: לחקר מסורות הקברים העבריים בארץ-ישראל, ירושלים תש"ח.

אלון = מנחם אלון, המשפט העברי, ירושלים תשל"ג.
אליאור, מקובלי דרעה = רחל אליאור, "מקובלי דרעה", פעמים 24 (תשמ"ה), עמ' 36–73.
Racheli Elior, "Messianic Expectations and Spiritualization of Religious Life in the Sixteenth Century", *Revue des Etudes Juives* 145 (1986), pp. 35–49.

אליאור, תורת הגלגול = רחל אליאור "תורת הגלגול בספר גליא רזא", מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ג, א–ב (תשמ"ד), עמ' 207–239.

אסף = שמחה אסף, "אגרות מצפת", קבץ על יד ס"ח ג [יג] (ת"ש), עמ' קיז–קמב.
אפשטיין = אברהם אפשטיין, "סיפור אלדד הדני", כתבי אברהם אפשטיין, א, ירושלים תש"י.
אשכולי, הערות = אהרן זאב אשכולי, "הערות אחדות לתולדות התנועות המשיחיות", סיני יב (תש"ג), עמ' פד–פט.

אשכולי, התנועות המשיחיות = אהרן זאב אשכולי, התנועות המשיחיות בישראל, ירושלים תשט"ז.

באומגרטן, מיסטיקה ביידיש = Jean Baumgarten, "Texts Mystiques en langue Yiddish = (xvii–xix siecles): Les traductions des Shivhei Hayyim Vital et Shivhei ha-Ari", Kabbalah 2 (1997), pp. 65–103.

בארי = טובה בארי, "בן בלתי ידוע של ר' ישראל נג'ארה: ר' לוי בן ישראל ופיוטיו", תרביץ סד (תשנ"ה), עמ' 275–300.

בוכמן = יעל בוכמן, "פנקס המרשמים של רבי חיים ויטאל", קתדרה 99 (תשס"א), עמ' 37–64.
בוס, חיים ויטאל = Gerrit Bos, "Hayyim Vital's 'Practical Kabbalah and Alchemy': A 17th Century Book of Secrets", *Journal of Jewish Thought and Philosophy* 4 (1994), pp. 55–112.

בוס, משה מזרחי = Gerrit Bos, "Moshe Mizrahi on Popular Science in 17th Century Syria-Palestine", *Jewish Studies Quarterly* 3 (1996), pp. 250–279.

בילו = Yoram Bilu, "Dybbuk and Maggid: Two Cultural Patterns of Altered Consciousness in Judaism", *AJS Review* 21, 2 (1996), pp. 341–366.

בלוך = Chayyim Bloch, *Lebenserinnerungen des Kabbalisten Vital*, Vienna 1927.
בניהו, בירושלים = מאיר בניהו, "ר' חיים ויטאל בירושלים", סיני ל (תשי"ב), עמ' סה–עה.
בניהו, חידוש הסמיכה = מאיר בניהו, "חידושה של הסמיכה בצפת", ספר יובל ליצחק בער, ירושלים תשכ"א, עמ' 248–269.

קיצורים ביבליוגרפיים

- בניהו, יוסף בחירי = מאיר בניהו, יוסף בחירי, ירושלים תשנ"א.
בניהו, מסים לתלמידי חכמים = מאיר בניהו, "הסכמת צפת לפיטור תלמידי-חכמים ממיסים ונסיונו של ר' יהודה אבירלין לבטלה", ספונות ז, ספר צפת, ב (תשכ"ג), עמ' קג-קיו.
בניהו, פולמוס = מאיר בניהו, "חידוש הפולמוס על פיטור תלמידי חכמים ממיסים בירושלים בשנת שנ"ו וסיבת עקירת דירתו של רבי חיים ויטאל מירושלים לדמשק", אסופות, ספר שמיני (תשנ"ד), עמ' רמא-רסב.
בן-נאיים = יוסף בן-נאיים, מלכי רבנן, ירושלים תרצ"א.
בן שלמה = יוסף בן שלמה, תורת האלוהות של ר' משה קורדוברו, ירושלים תשכ"ה.
ברגר = Abraham Berger, "Captive at the Gates of Rome: The Story of a Messianic Motif", *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 44 (1977), pp. 1-17
ברסלבסקי = יוסף ברסלבסקי, הידעת את הארץ, תל אביב תש"ז.
גוטליב = אפרים גוטליב, "הארות, דבקות ונבואה בס' אוצר החיים לר' יצחק דמעכו", מחקרים בספרות הקבלה, ערך יוסף הקר, תל אביב תשל"ו, עמ' 231-247.
גילר, הרצון המואר = Pinchas Giller, *The Enlightened Will Shine*, Albany 1993
גילר, קדושת הגליל = Pinchas Giller, "Recovering the Sanctity of the Galilee: The Veneration of Sacred Relics in the Classical Kabbalah", *Journal of Jewish Thought and Philosophy* 4 (1995), pp. 147-169
גינצבורג, שבת = Elliot K. Ginsburg, *The Sabbath in the Classical Kabbalah*, Albany 1989
גינצבורג, אגדות = Louis Ginzberg, *Legends of the Jews*, 7 vols., Philadelphia 1937
גינצבורג, עקיבא בן יוסף = Louis Ginzberg, "Akiba ben Joseph", *Jewish Encyclopedia*, I, p. 304
גרסנר = יעקב גרסנר, "השפעת האר"י על מנהג הנחת שני זוגות תפילין", דעת 28 (תשנ"ב), עמ' 51-64.
גריס, הנהגות = זאב גריס, ספרות ההנהגות: תולדותיה ומקומה בחיי חסידיו של הבעש"ט, ירושלים תש"ן.
גריס, ממיתוס לאתוס = זאב גריס, "ממיתוס לאתוס: קווים לדמותו של ר' אברהם מקאליסק", אומת ותולדותיה, ב, ערך שמואל אטינגר, ירושלים תשמ"ד, עמ' 117-146.
גריס, משיח אהרון = זאב גריס, "סופרו של משיח-אהרון זאב אשכולי", פעמים 100 (תשס"ד), עמ' 147-157.
דוד = אברהם דוד, עלייה והתיישבות בארץ-ישראל במאה הט"ז, ירושלים תשנ"ג.
דייוויס = Natalie Zemon Davis, "Fame and Secrecy: Leon Modena's Life as an Early Modern Autobiography", M.R. Cohen, ed. and trans., *The Autobiography of a Seventeenth-Century Rabbi-Leon Modena's Life of Judah*, Princeton 1988, pp. 50-70
דייצ'ס = Samuel Daiches, *Babylonian Oil Magic in the Talmud and in Later Jewish Literature*, London 1913

- דימיטרובסקי = חיים זלמן דימיטרובסקי, "שתי תעודות חדשות על וויכוח הסמיכה בצפת", ספונות י (תשכ"ו), עמ' קיג-קצב.
- דן, דילה ריינה = יוסף דן, "סיפור רבי יוסף דילה ריינה", ספונות ו (תשכ"ב), עמ' שיג-שכו.
- דן, הלב = Joseph Dan, *The Heart and the Fountain: An Anthology of Jewish Mystical Experiences*, Oxford 2002
- דן, מיסטיקה = Joseph Dan, *Jewish Mysticism and Jewish Ethics*, Seattle 1986
- דן, קבלה = Joseph Dan, "Samael, Lilith and the Concept of Evil in Early Kabbalah", *AJS Review* 5 (1980), pp. 17-40
- דן, שרי הכוס = יוסף דן, "שרי הכוס ושרי הבוהן", עיונים בספרות חסידי אשכנז, רמת גן תשל"ה, עמ' 34-43.
- דן וליבס = יוסף דן ואסתר ליבס, ספריית גרשם שלום בתורת הסוד היהודית, ירושלים תשנ"ט.
- היימן = אהרון היימן, תולדות תנאים ואמוראים, לונדון תר"ע.
- הלנר-אשד = מלילה הלנר-אשד, "תורת הגלגול בספרי הקבלה של ר' דוד אבן זמרה", פעמים 43 (תש"ן), עמ' 16-50.
- השל = אברהם יהושע השל, "על רוח הקודש בימי הביניים", ספר היובל לכבוד אלכסנדר מארכס, ניו יורק תש"י, עמ' קעה-רח.
- וולפסון, אבולעפיה = Elliot R. Wolfson, *Abraham Abulafia – Kabbalist and Prophet: Hermeneutics, Theosophy and Theurgy*, Los Angeles 2000
- וולפסון, בכי ומוות = Elliot R. Wolfson, "Weeping, Death and Spiritual Ascent in Sixteenth Century Jewish Mysticism", *Death, Ecstasy and Other Worldly Journeys*, ed. J.J. Collins and M. Fishbane, Albany 1995, pp. 209-247
- וולפסון, חזון ודמיון = Elliot R. Wolfson, *Through A Speculum That Shines: Vision and Imagination in Medieval Jewish Mysticism*, Princeton 1994
- וולפסון, טעמים = Elliot R. Wolfson, "Biblical Accentuation in a Mystical Key: Kabbalistic Interpretation of the Te'amim", *Journal of Music and Liturgy* 12 (1989-90), pp. 1-13
- וולפסון, סוד הלבוש = Elliot R. Wolfson, "The Secret of the Garment in Nachmanides", *Daat* 24 (1990), pp. XXV-XLIV
- וולפסון, עיגול בריבוע = Elliot R. Wolfson, *Circle in the Square*, Albany 1995
- ויינטראוב = Karl J. Weintraub, *The Value of the Individual: Self and Circumstance in Autobiography*, Chicago 1978
- וילהלם = י"ד וילהלם, "סדרי תיקונים", עלי עין: מנחת דברים לשלמה זלמן שוקן, ירושלים תש"ח-תשי"ב, עמ' 125-146.
- וילנאי = זאב וילנאי, מצבות קודש בארץ-ישראל, ירושלים תשכ"ג.
- ורבלובסקי = רפאל יהודה צבי ורבלובסקי, ר' יוסף קארו, בעל הלכה ומקובל, ירושלים תשנ"ו.
- זק = ברכה זק, בשערי הקבלה של רבי משה קורדובירו, ירושלים תשנ"ה.

קיצורים ביבליוגרפיים

- חיות, דיבוקים = Joseph H. Chajes, *Between Worlds: Dybbuks, Exorcists, and early Modern Judaism*, Philadelphia 2003
- חיות, שיפוטים = Joseph H. Chajes, "Judgments Sweetened: Possession and Exorcism in early Modern Jewish Culture", *Journal of Early Modern History* 1, 2 (1997), pp. 124–169
- חלמיש, גלגוליו של מנהג = משה חלמיש, "גלגוליו של מנהג קבלי", קרית ספר נג (תשל"ח), עמ' 534–556.
- חלמיש, הנהגה = משה חלמיש, "הנהגה מן הקבלה בספרות ההלכה", ניב המדרשיה יג (תשל"ח), עמ' 161–165.
- חלמיש, צפון אפריקה = משה חלמיש, הקבלה בצפון אפריקה למן המאה ה־17: סקירה היסטורית ותרבותית, תל אביב תשס"א.
- חלמיש, תיקון = משה חלמיש, "תיקון ליל שבועות", הקבלה בתפילה בהלכה ובמנהג, רמת גן תש"ס, עמ' 595–612.
- טולידאנו = יעקב משה טולידאנו, נר המערב, ירושלים תרע"א.
- טרכטנברג = Joshua Trachtenberg, *Jewish Magic and Superstition*, New York 1939
- יאקובס = Louis Jacobs, *Jewish Mystical Testimonies*, New York 1977
- יובל = ישראל יעקב יובל, "אוטוביוגרפיה אשכנזית מהמאה הארבע-עשרה", תרביץ נה (תשמ"ו), עמ' 541–566.
- ינון, התבודדות = Paul B. Fenton, "La 'hitbodedut' chez les premiers qabbalists en orient et chez les soufis", *Priere: mystique et judaisme*, ed. R. Goetschel, Paris 1987, pp. 133–157
- ינון, מדיטציה = Paul B. Fenton, "Solitary Meditation in Jewish and Islamic Mysticism in the Light of a Recent Archeological Discovery", *Medieval Encounters* 1, 2 (1995), pp. 271–296
- כהן-אלורו = דורית כהן-אלורו, סוד המלבוש ומראה המלך בספר הזהר, ירושלים תשמ"ז.
- כץ = יעקב כץ, "מחלוקת הסמיכה בין רבי יעקב בירב ורבי לוי בן חביב", ציון טז (תש"י), עמ' 28–45.
- לוי = Eric Lawee, "The Messianism of Isaac Abarbanel, 'Father of the [Jewish] Messianic Movements of the Sixteenth and Seventeenth Centuries'", *Jewish Messianism in the Early Modern World*, ed. M. Goldish and R. Popkin, Dordrecht 2001, pp. 1–39
- ליבס, דרשת האר"י = יהודה ליבס, "תרין אורזילין דאיילתא' דרשתו הסודית של האר"י לפני מיתתו", מחקרי ירושלים במחשבת ישראל, י (תשנ"ב), עמ' 113–169.
- ליבס, זוהר וארוס = יהודה ליבס, "זוהר וארוס", אלפיים 9 (תשנ"ד), עמ' 67–119.
- ליבס, מילון ספר הזהר = יהודה ליבס, פרקים במילון ספר הזהר, ירושלים תשל"ז.
- ליבס, מיתוס יהודי = יהודה ליבס, "de Natura Dei: על המיתוס היהודי וגלגולו", משואות: מחקרים בספרות הקבלה ובמחשבת ישראל מוקדשים לזכרו של פרופ' אפרים גוטליב ז"ל, ירושלים תשנ"ד, עמ' 243–297.

ליבס, משיח = יהודה ליבס, "משיח של הזהר: לדמותו המשיחית של ר' שמעון בר יוחאי", הרעיון המשיחי בישראל, ירושלים תשמ"ב, עמ' 87–236.

ליבס, נספח = יהודה ליבס, "נספח: חיבורים לוריאניים קדומים", משואות: מחקרים בספרות הקבלה ובמחשבת ישראל מוקדשים לזכרו של פרופ' אפרים גוטליב ז"ל, ירושלים תשנ"ד, עמ' 339–342.

לם = Norman Lamm, "The Letter of the Besht to R. Gershon of Kutty", *Tradition*, 14 (1974), pp. 110–125

מגיד = Shaul Magid, "Conjugal Union, Mourning and Talmud Torah in R. Isaac Luria's = Tikkun Hazot", *Daat* 36 (Winter, 1996), pp. XVII–XLV

מרגליות, שאלות ותשובות = ראובן מרגליות, שאלות ותשובות מן השמים, ירושלים תשט"ז.
מרוז, גאולה = רונית מרוז, "גאולה בתורת האר"י", עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשמ"ח.

מרוז, חיבורים לוריאניים = רונית מרוז, "חיבורים לוריאניים קדומים", משואות: מחקרים בספרות הקבלה ובמחשבת ישראל מוקדשים לזכרו של פרופ' אפרים גוטליב ז"ל, ירושלים תשנ"ד, עמ' 311–338.

מרוז, חילוקי דעות = Ronit Meroz, "Contrasting Opinions Among the Founders of R. Israel Saruq's School", *Experience et Ecriture dans le Religions du Livre*, ed. P.B. Fenton and R. Goetschel, Leiden 2000, pp. 191–202

מרוז, ישראל סרוק = רונית מרוז, "ר' ישראל סרוק תלמיד האר"י: עיון מחודש בסוגיה", דעת 28 (תשנ"ב), עמ' 41–50.

מרוז, לוריא ותלמידים = Ronit Meroz, "Faithful Transmission versus Innovation: Luria and his Disciples", *Gershom Scholem's Major Trends in Jewish Mysticism 50 Years After*, ed. P. Schaefer and J. Dan, Tuebingen 1993, pp. 257–274

נגאל, סיפורי דיבוק = גדליה נגאל, סיפורי דיבוק, ירושלים תשנ"ג.
נתיהו = Benzion Netanyahu, B., *Don Isaac Abravanel*, Philadelphia 1972
נסים = יצחק נסים, "תשובות רבי חיים ויטאל", ספר היובל לרבי חנוך אלבק, ירושלים תקכ"ג, עמ' 331–351.

סילבר = Abba Hillel Silver, *A History of Messianic Speculation in Israel*, Boston 1959
עמדין = יעקב עמדין, מגלת ספר, מהדורת דוד כהנא, ורשא תרנ"ז.

פטאי, אלכימאים יהודים = Raphael Patai, *The Jewish Alchemists*, Princeton 1994

פטאי, המשיח = Raphael Patai, *The Messiah Texts*, Detroit 1979

פיין, ייחודים = Lawrence Fine, "The Contemplative Practice of Yihudim in Lurianic = Kabbalah", *Jewish Spirituality*, II, ed. A. Green, New York 1987, pp. 64–98

פיין, לוריא = Lawrence Fine, "The Art of Metoposcopy: A Study in Isaac Luria's Charismatic = Knowledge", *AJS Review* 9 (1986), pp. 79–101

פיין, רוחניות = Lawrence Fine, *Safed Spirituality*, Ramsey 1984

קיצורים ביבליוגרפיים

- Lawrence Fine, *Physician of the Soul, Healer of the Cosmos: Isaac Luria = רופא הנפש*, and *His Kabbalistic Fellowship*, Stanford 2003
- Lawrence Fine, "Recitation of Mishnah as a Vehicle for Mystical = שינון המשנה = Inspiration: A Contemplative Technique Taught by Hayyim Vital", *Revue des Etudes Juives* 141 (1982), pp. 183–199
- Morris M. Faierstein, *Jewish Mystical = אוטוביוגרפיות מיסטיות יהודיות = Autobiographies: Book of Visions and Book of Secrets, Classics of Western Spirituality*, New York 1999
- Morris M. Faierstein, "Maggidim, Spirits and Women in Safed", *Spirit = מגידים = Possession in Judaism: Cases and Contexts from the Middle Ages to the Present*, ed. M. Goldish, Detroit 2002, pp. 186–196
- Morris M. Faierstein, "Women as Prophets and Visionaries in Medieval = נשים = and Early Modern Judaism", *Studies in Jewish Civilization*, 14: Women and Judaism, ed. L.J. Greenspoon et. al. (Omaha 2003), pp. 247–262
- Michael Fishbane, *The Kiss of God: Spiritual and Mystical Death in Judaism*, = פישביין = Seattle 1994
- פכטר, די וידאש = מרדכי פכטר, "ס' ראשית חכמה לר' אליהו די וידאש וקיצוריו", קרית ספר מז (תשל"ב), עמ' 686–710.
- פכטר, ר' אלעזר אזכרי = מרדכי פכטר, מילי דשמיא לר' אלעזר אזכרי, תל אביב תשנ"א.
- פרידברג = חיים דב פרידברג, בית עקד ספרים, תל אביב תשי"א.
- צונץ = יום טוב ליפמן צונץ, הדרשות בישראל, ירושלים תשל"ד.
- קופפר = אפרים קופפר, "חזיונותיו של ר' אשר ב"ר מאיר המכונה לעמליין רויטלינגן", קבץ על יד, ס"ח ספר ח (יח), ירושלים תשל"ו, עמ' 385–423.
- קימלמן = ראובן קימלמן, "לכה דודי" וקבלת שבת: המשמעות המיסטית, ירושלים תשס"ג.
- קפלן = Aryeh Kaplan, *Meditation and Kabbalah*, York Beach 1982
- Franz Rosenthal, "Die arabische Autobiographie", *Studia Arabica I (=Analecta = רזנטל = Orientalia)*, Rome 1937, pp. 3–40. Reprinted in F. Rosenthal, *Muslim Intellectual and Social History: A Collection of Essays*, Aldershot 1990
- ריבלין = אליעזר ויוסף ריבלין, "לקורות היהודים בדמשק", רשומות ד (תרפ"ו), עמ' 77–119.
- D.F. Reynolds (ed.), *Interpreting the Self: Autobiography in the Arabic Literary = רנולדס = Tradition*, Berkeley 2001
- רפפורט-אלברט = עדה רפפורט-אלברט, "על מעמד הנשים בשבתאות" מחקרי ירושלים במחשבת ישראל טז (תשס"א), עמ' 143–327.
- שטיינשניידר = משה שטיינשניידר, "מאמר על ר' אברהם הלוי", אוצר נחמד, חלק ב (תרי"ז), עמ' קמו-קנו.

- שכטר, אגדת שיר השירים = Solomon Schechter, "Agadath Shir Hashirim", *Jewish Quarterly Review* O.S. 6 (1894), pp. 672–697; 7 (1895), pp. 145–163, 729–754
- שכטר, המאה הט"ז = Solomon Schechter, "Safed in the Sixteenth Century: A City of Legists and Mystics", *Studies in Judaism*, Second Series, Philadelphia 1908, pp. 202–306
- שלום, בעל שער השמים = גרשום שלום, אברהם כהן הירירה, בעל "שער השמים": חייו, יצירתו, והשפעתה, ירושלים תשל"ח.
- שלום, גולם = גרשום שלום, "גולם ודיבוק במילון העברי", לשוננו 6 (תרצ"ד), עמ' 40–41.
- שלום, דילה ריינה = גרשום שלום, "למעשה ר' יוסף דילה ריינה", *Studies in Jewish Religious and Intellectual History*, ed. R. Leowe and S. Stein, Alabama 1979
- שלום, דרוש על הגאולה = גרשום שלום, "דרוש על הגאולה לרבי שלמה לבית טוריאלי", ספונות א (תשי"ז), עמ' סב–עט.
- שלום, הגלגול = גרשום שלום, "הגלגול", פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 308–357.
- שלום, המגיד = גרשום שלום, "ה'מגיד' של ר' יוסף טאיטאצאק והגילויים המיוחדים לו", ספונות יא (תשל"א–תשל"ח), עמ' סז–קיב.
- שלום, הצלם = גרשום שלום, "הצלם", פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 358–380.
- שלום, ישראל סרוק = גרשום שלום, "ישראל סרוק: תלמיד האר"י?", ציון ה (ת"ש), עמ' 214–243.
- שלום, כתבי האר"י = גרשום שלום, "כתביו האמתיים של האר"י בקבלה", קרית ספר יט (תש"ב–תש"ג), עמ' 184–199.
- שלום, מיסטיקה יהודית = Gershom Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, New York 1961
- שלום, מסורת וחידוש = גרשום שלום, "מסורת וחידוש בריטואל של המקובלים", פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשל"ו, עמ' 113–152.
- שלום, קבלה = Gershom Scholem, *Kabbalah*, New York 1974
- שלום, ר' אברהם בן אליעזר הלוי = גרשום שלום, "המקובל ר' אברהם בן אליעזר הלוי", קרית ספר ב (תרפ"ה–תרפ"ו), עמ' 101–141, 269–273.
- שלום, שבתי צבי = גרשום שלום, שבתי צבי והתנועה השבתאית בימי חייו, תל אביב תשכ"ז.
- שלום, שטר התקשרות = גרשום שלום, "שטר התקשרות של תלמידי האר"י", ציון ה (ת"ש), עמ' 131–160.
- שלום, שערי צדק = גרשום שלום, "שערי צדק" מאמר, בקבלה, מאסכולת ר' אברהם אבולעפיה, מיוחס לר' שם טוב, קרית ספר, א (תרפ"ד–תרפ"ה), עמ' 127–139.
- תמר, האר"י = דוד תמר, "ראשיתו של האר"י במצרים", מחקרים בתולדות היהודים בארץ ישראל ובארצות המזרח, ירושלים תשמ"א, עמ' 70–85.

קיצורים ביבליוגרפיים

תמר, האר"י והרח"ו = דוד תמר, "האר"י והרח"ו כמשיח בן-יוסף", ספונות ז (תשכ"ג), עמ' קסט-קעז.

תמר, חיים ויטאל = דוד תמר, "גדולתו וחכמתו של רבי חיים ויטאל", ספר יובל לכבוד מורנו הגאון רבי יוסף דוב הלוי סלובייצ'יק, ב, ירושלים תשמ"ד, עמ' תתתצז-תתתקיא.
תמר, חלומות = דוד תמר, "חלומות משיחיים וחזיונות של ר' חיים ויטאל", שלם 4 (תשמ"ד), עמ' 211-229.

תמר, מחקרים = דוד תמר, מחקרים בתולדות היהודים בארץ ישראל ואיטליה, ירושלים תש"ל.
תמר, ספר החזיונות = דוד תמר, "עוללות ספר חזיונות", סיני צא (תשמ"ב), עמ' פב-פו.
תמר, ציפייה באיטליה = דוד תמר, "הציפייה באיטליה לשנת הגאולה של"ה", ספונות ב (תשי"ח), עמ' סא-פח.

תמר, צפת = דוד תמר, "על החבורות של צפת", מחקרים בתולדות היהודים בארץ ישראל ובאיטליה, ירושלים תש"ל, עמ' 95-100.

תשב"י, משיחיות = ישעיה תשב"י, משיחיות בדור גירושי ספרד ופורטוגאל, ירושלים תשמ"ה.
תשב"י, משנת הזוהר = ישעיה תשב"י, משנת הזוהר, ירושלים תשכ"א.
תשב"י, תורת הרע = ישעיה תשב"י, תורת הרע והקליפה בקבלת האר"י, תל אביב תש"ב.

מפתח המקורות

יט, טו 146	תנ"ך
כ, ה 171	
כ, יג 148	בראשית
כ, טו 148	ג, ז 99
כא, ח 184	ג, טו 139
כא, י 184	ג, כד 75
כב, כג 92	ד, יב 194
כב, כד 148	ד, כא 179
כג, יט 148	ה, כח 107
כד, ז 127	ה, כט 107
כו, לד 148	ו, ט 108
כח, ז 164	ח, יז 148
לא, ד 145	יז, י 148
לג, כב 103	יז, יד 183
לג, כג 103, 91	יז, כב 87
לד, ו-ז 126	יז, כג 112
לד, ז 194	יט, יג 128
	כב, ח 158
ויקרא	כה, כו 153, 139
ג, יז 148	כח, יב 74
יז, יד 148	ל, טז 139
יט, יח 149-148	לב, כה-ל 90
כה, ד 148	לט, טז 185
כה, לו 148	מא, ז 107
כו, מב 125	מא, לט 91
	מה, א 118, 113, 91
במדבר	מט, ח 82
ה, ל 48	מט, ט 89
יד, יח 160	מט, כד 184
טו, לח 148	
טז, כו 173	שמות
כא, ט 87	ד, טז 151
כה, יב 164	ד, יט 125
	ו, כא 96
דברים	ו, כה 157
ג, כו 145	יא, ז 129
ה, כז 73	יד, יד 105

ספר החזיונות

ה, כ 112	ו, ד 82
ה, כז 112	ז, יג 96
כ, ו 109	יא, כא 100
	יב, יז-יח 148
ישעיה	יד, כא 148
י, כא 189	טז, ג 149
יז, ד 82	כב, ו 76
יז, ו 82	כב, ו-ז 147
כא, יא 189	כב, ח 148
כא, יב 189	
כט, ד 52	יהושע
לג, כ 157	ב, ד 174
לח, י 156	ג, טו 131
לח, יא 156	ג, טז 130
נח, יד 100	ג, יז 131
	שמואל א
ירמיה	א, ח 195
ח, כ 110	ו, יט 132
ט, כג 143	ט, ב 128
יז, ח 145	ט, כ 150, 28
ל, יח 125	טז, ו 154
לא, כב 164	כח, ז 110
לג, כו 125	כח, ח-כ 129
מו, כז 125	כח, טו 117
נא, יט 125	
	שמואל ב
יחזקאל	יב, טו-כג 85
א, י 89	
א, יד 75	מלכים א
ב, א 156	ג, טו 107
ג, 62	יח, טו 182
לג, 62	יט, יב 110
מד, טו 177	כב, יט 191
	כב, כ 191
יואל	
ד, יח 124	מלכים ב
	א, יג-יד 76
עמוס	א, יד 74
ז, ה 130	

מפתח המקורות

קיט, מא-מט 103	עובדיה
קיט, קסט-קעה 103	א, יח 118
קלז, ז 128	
קלט, ה 179	מיכה
קמו, ה 16	ה, ד 61
קמז, טו-יט 119	ה, ז 188
קמט, ז 117	
	חבקוק
משלי	ב, ג 83
ג, יח 108	
ג, לד 151	צפניה
י, ב 120	ג, יג 188
יא, ד 120	
יב, ד 177	חגי
יג, כג 138	ב, ט 118
כד, י 103	
כה, כא 191	זכריה
	ד, ג 96
איוב	ד, ז 108
כח, ז 160	ד, יד 96
כח, י 176	יד, ט 195
לב, ב 162	
לג, כט 172	מלאכי
	ג, כג 132
שיר השירים	
ח, יב 117	תהלים
	כא, ה 50
רות	לא, ו 196
ג, יג 81	לא, כ 160
	לב, י 186
איכה	מה, ח-ט 100
ב, ג 89	מה, י 90
ג, ג 153	מז, ו 84
ג, כג 144	סח, ב 85
	עב, יז 108
קהלת	עו, יב 145
א, ט 151	פד, ה 65
ג, א 147	פו 196
ח, ט 178	צב, א 89
ט, י 177	קיא 143
	קיט 103

ספר החזיונות

דניאל	יז ע"א 77
ז, ט 75	כז ע"ב 136
	כח ע"א 155
נחמיה	כח ע"ב 195, 171, 28
ח, ט 85	נד ע"ב 155, 97
	נה ע"ב 131, 36
דברי הימים ב	נו ע"א 99
ב, יז	נז ע"א 76
יז, ו 48	נח ע"א 161, 141
כד, כ 85	
תרגום יונתן	שבת
שמות ו, יח 74	כה ע"א 174
	קמו ע"א 146
	קנב ע"ב 87
משנה	פסחים
	מט ע"ב 136
סוטה	נ ע"א 177
ט, טו 108, 92	נו ע"א 154
	קיב ע"א 146
סנהדרין	סוכה
י, ב 112	כח ע"א 135
עדיות	נב ע"א 50, 26
ה, ו 158	נג ע"א 124, 96
אבות	ביצה
ב, טו 150	טז ע"ב 152, 81
ב, יט 82	
ב, כא 125	תענית
ד, ב 139, 137, 37	יח ע"ב 187
	כד ע"ב 152, 81
אהלות	
א, ח 163	מגילה
	יז ע"ב 195
תלמוד בבלי	חגיגה
ברכות	ד ע"ב 117
ד ע"ב 108	יב ע"א 179

מפתח המקורות

לח ע"ב 179	יבמות
סה ע"ב 52	טז ע"א 162
סח ע"א 111	מז ע"ב 154
צא ע"ב 65	נ ע"א 155
צב ע"ב 76, 73	פ ע"ב 180
צג ע"ב 85	
צו ע"ב 136	כתובות
צח ע"א 91	סב ע"ב 26
צח ע"ב 107	סב ע"ב-סג ע"א 158
קב ע"א 191, 127	סג ע"א 156-155
קה ע"ב 52	
	נדרים
מכות	ח ע"א 36
כג ע"ב 40	נ ע"א 158
	נ ע"ב 157, 50
עבודה זרה	
יא ע"ב 118	סוטה
כ ע"א 50	לו ע"ב 136
מנחות	גיטין
כט ע"ב 176, 164, 153	מו ע"ב 117
	נו ע"ב 136
תלמוד ירושלמי	קדושין
	יג ע"א 135
כלאים	בבא בעיעא
ט, ג 99	נח ע"ב 148
	קט ע"א 194
שקלים	בבא בתרא
ו, א 132	י ע"ב 177
	יב ע"ב 160
תעניות	יד ע"א 132
ד, ח 187	כב ע"א 156
	עה ע"א 174
יבמות	קכא ע"ב 112
א, ו 162	קלד ע"א 135
נזיר	סנהדרין
ז, א 145	כו ע"א 141

ספר החזיונות

דברים רבה	מסכתות קטנות
א, כד 112	
ויקרא רבה	אבות דרבי נתן
כט, א 110	נוסח א, פרק ב 107
ילקוט שמעוני	דרך ארץ זוטא
בראשית, רמז מב 107	פרק ח 145
במדבר, רמז תשעא 74	כלה רבתי
דברים, רמז תתקסה 135	פרק ג, א 54
תהלים ב, רמז תרכא 50	
לקוטים ממדרש שוחר טוב	שמחות
מזמור סג, 74	פרק ד 145
מכילתא דרבי ישמעאל	מדרשים
יתרו, א 157	
סדר אליהו רבה	איכה רבתי
עמ' 55 139	פיסקא כד 84
ספרא	במדבר רבה
ויקרא, ב 54	יד, כא 54
	טז, א 174
	יט, ד 176
ספרי דברים	
יז 154	בראשית רבה
מח 143	יב, ו 179
שנו, ז 135	יז, ה 36
	כ, יב 110
פסיקתא דרב כהנא	כב, טו 156
כג, ראש השנה 110	לג, ג 141
	לה, ב 55
פרקי רבי אליעזר	מז, ו 87
פרק כא 194	עח, י 119
פרק לח 90	פב, ו 87
פרק מז 74	פז, יא 136
קהלת רבה	צו, א 154
ט, י 99	צח, ד 137
	ק, ב 89

מפתח המקורות

שיר השירים רבה	ב, צח ע"ב 184, 154
א, ח 48	ב, קד ע"א 82
ד, ח 28	ב, קיח ע"ב 184
	ב, קל ע"ב 189
תנחומא	ב, קסח ע"א 139
בראשית, יא 107	ב, קפז ע"א 140
נח, ה 107	ב, קצ ע"א 140
וירא, ו 154	ב, קצח ע"א 16
וישלח, ב 75	ב, רנג ע"א-ע"ב 196
	ב, רנד ע"א 186
תנחומא (מהד' באבער)	ג, כז ע"ב-כח ע"א 151
בראשית, כד 110	ג, כט ע"א 155
ויחי, א 154	ג, נז ע"ב 139
אותיות דרבי עקיבא 154, 95	ג, קכז ע"ב-קמה ע"א 145
אלפא ביתא דרבי עקיבא 95	ג, קמג ע"א 106
פרקי היכלות רבתי 150	ג, קמד ע"א 185
	ג, קסד ע"ב 141
	ג, קסח ע"א 154
	ג, קפו ע"א-ע"ב 141
	ג, קפח ע"א 141
	ג, קפח ע"ב 168
	ג, רמד ע"ב 96
זהר	תקוני זהר
א, ט ע"ב 149	הקדמה, א ע"ב 76
א, יב ע"ב 76, 73	תקון נז 87
א, כד ע"א 147	תקון סט 180, 163, 153, 139
א, כח ע"ב 139	
א, לו ע"ב 139	זהר חדש
א, לט ע"א 186	לך לך, כד, ע"א 87
א, נט ע"ב-ס ע"א 183	לך לך, כו, ע"א 87
א, קיג ע"א 87	רות, פח, ע"ב-ע"ג 81
א, קכז ע"א 106	רות, פט, ע"ג-ע"ד 139
א, קמו ע"א 90	
א, קע ע"ב 40	
א, רכה ע"ב 87	
ב, י ע"א 186	
ב, יג ע"א-ע"ב 85	
ב, לח ע"א 189	
ב, צב ע"א 156	
ב, צד ע"ב 173	
ב, צד ע"ב-קיד ע"א 140	
ב, צה ע"ב 178	
	כתבי ר' חיים ויטאל
	עץ חיים
	שער דרושי נקודות, פרק ג 153
	שער המוחין, פרק ט 161

ספר החזיונות

ענין תפילין 186, 194

שער המצוות

קדושים 193-194

ואתחנן 143

עקב 194

תצא 179

שער הפסוקים

בראשית 157

יחזקאל 73, 162, 177

שער מאמרי רז"ל

מסכת שבת 153, 176

שער מאמרי רשב"י

עמ' סז 183

עמ' שג 153

שער רוח הקודש

עמ' יד 86

עמ' כ-כב 155

עמ' כד 84

עמ' כה 142

עמ' לד 143

עמ' לה 143

עמ' לז 139, 143, 145

עמ' לח 193-194

עמ' מב 149

עמ' מט 146

עמ' סב 142

עמ' סג 137

עמ' עה 144

עמ' פו 63, 192

עמ' פח-צב 69

עמ' קז-קח 144

עמ' קי 158

עמ' קיא 159

עמ' קיח 144

עמ' ככו-קלא 144

פרי עץ חיים

שער השבת, פרק ד 193

ליקוטי תורה וטעמי המצוות

וירא 86

בשלח 144

שמואל א 195

שער הגלגולים

הקדמה א 95

הקדמה א-ב 134

הקדמה ג 147

הקדמה ד 166

הקדמה ז 172, 191

הקדמה יא 164, 166

הקדמה יב 179

הקדמה יג 180

הקדמה יז 148-149

הקדמה כ 177

הקדמה כו 82, 84, 153, 185

הקדמה כח 153

הקדמה לא 164-165

הקדמה לב 174

הקדמה לג 156

הקדמה לד 136

הקדמה לה 175-176

הקדמה לו 157, 177-176

הקדמה לז 135

הקדמה לח 49, 51-52, 65, 117, 158, 165

179

הקדמה לט 29, 179

שער הכוונות

ענין ברכת השחר 149

ענין דרושי לילה 143, 194, 196

ענין כונת העמידה 193, 196

ענין כונת חזרת העמידה 150

ענין מנחת שבת 74

ענין ספירת העומר 162

ענין ראש השנה 194

ענין תפלת מנחה 185

מפתח אנשים

- אבא איש מוצול 51
 אבא (תלמיד רשב"י) 185, 146
 אבא שאול 140
 אבדימי 162, 141
 אבולעפיא, אברהם 11
 אבולעפיא, אברהם (דודו של ר' יעקב) 120
 אבולעפיא, יעקב 22, 33-31, 61, 66-65, 68, 69, 97, 106-109, 114, 119-121,
 124-125, 127-128, 130-131
 אבולעפיא, משה (בנו של ר' יעקב) 68
 אבולעפיא, שלמה 120
 אביב"י, יוסף 9, 19, 22, 41-42
 אביה בן רחבעם 162, 140
 אביה בן שמואל 140
 אביהוא 139, 140, 156, 159, 160, 174, 177, 178
 אביי 49, 135, 140-142, 153, 155, 157-159, 161-162, 171, 173, 175
 אבין נגרא 141
 אביצור, שמואל 14
 אבירם 140, 192-193
 אבישי בן צרויה 140
 אבן שמואל, יהודה 41, 126
 אברבנאל, יצחק 12
 אברהם אבינו 106, 112
 אברהם (בחור) 134, 136, 139, 140
 אברהם (בנו של ויטאל) 100
 אברהם בן אליעזר הלוי ברוכים 17, 55, 78, 132
 אברלין (האברלינא), רחל 51, 65, 104, 118, 123
 אבשלום, אברהם 49, 50
 אדא בר אהבה 156
 אדאגייש, שמואל 132, 133
 אדם הראשון 86, 106, 110, 117-118, 139, 153-154, 156, 162-168, 171, 173, 174, 179
 אהרן הכהן 97, 151
 אהרריא"ל 193
 אוגוסטינוס 11
 אוזידא, יעקב 67
 אוזידא, שמואל די 189, 192
 אורא בואינא 179
 אורון, מיכל 12, 23
 אורי, ישראל 83, 190
 אורי, שמעון 190
 אוריאל 193
 אוריה הכהן 140
 אושיעא 186
 אזולאי, אברהם 16
 אזולאי, חיים יוסף דוד 41
 אזיכרי, אלעזר 17, 23, 105-106
 אחא משבחה 135, 140-141
 אחאב 191
 אחאי בר יאשיה 162
 אחאי 135, 140-141
 אחד מחברי רשב"י 141
 אחי בר יאשיה 140
 אחיה השילוני 112
 אחיתופל 140
 אידל, משה 9, 11-13, 15, 24, 47, 73-74, 78, 81, 88, 91, 174, 197
 איו 141, 162
 אייזנשטיין, יהודה דוד 50
 איל טאוויל 59
 אילן, צבי 49, 84, 86, 102, 105, 106, 144
 איש שלום, מיכאל 84, 86, 102, 105, 106
 135, 144
 איתמר 106
 אלון, מנחם 155
 אכתריאל 193, 195
 אלטון, יוסף 190
 אלטיף, יהושע 31, 127, 128
 אלטיף, יצחק 120
 אלטרץ, יעקב 83, 190
 אליאב 154

ספר החזיונות

אריפול, יום טוב 132	אליאור, רחל 13, 14, 36, 49
אשיאן בן נדבך 141	אליה, יעקב 104, 106
אשכולי, אהרון זאב 12-13, 23-24, 41-43,	אליהו הנביא 18, 30, 33, 50-51, 60, 67,
121, 94, 74, 67, 55	70, 74, 75, 78, 85, 87, 101, 104, 112,
אשכנזי, בצלאל 18	132, 139-140, 156, 159, 160, 173, 174,
אשכנזי, חיים 47	182
אשכנזי, חיים הלוי 74	אליהוא בן ברכאל 140, 161-162
אשכנזי, יהודה 190	אליעזר, רבי 81, 111, 117
אשכנזי, יעקב 59-61, 64	אליעזר בן הורקנוס 136
אשכנזי, יצחק 60	אליעזר עבד אברהם 112
אשכנזי, ישראל לוי 83	אלישע הנביא 67, 112, 140, 157, 192
אשכנזי, לפידות 47-48, 85	אלמירידי, אליה 190
אשר 127	אלעזר (בן אהרן) 106
באלי 141, 192	אלעזר (תלמיד רשב"י) 85
באגילייר, ר"י 151	אלעזר בן ערך 37, 82, 134-136
באומגרטן, ג'אן 42	אלעזר בן שמוע 37, 135, 136
בארי, טובה 68	אלעזר בן רשב"י 105, 146, 185
בדרשי (פניני), ידעיה 178	אלעזר ׳ן׳ יוחי 79, 82
בוכמן, יעל 23	אלעזר המודעי 187
בום (אל-בום), יהושע 32, 59, 62-64, 66,	אלקבץ, שלמה 14-16, 21, 53, 72, 105
70	אלקנה 140, 162
בום, פרג'אלא 66	אלשיך, חיים 52
בוס, געריט 20, 35, 47, 100	אלשיך, משה 20-21, 26, 29, 47, 51-52,
ביבי בר אביי 141, 157, 161-162	78, 93, 100, 106, 138, 162, 170,
בירב, יעקב 103	189-190
בירו"אני, שמואל 109	אלשיך, שאלתיאל 51
בלוך, חיים 42	אמיגו, יצחק 87
בן כוזיבא 154	אמריליו, דוד 96
בן מנחם, נפתלי 41	אנג'ילא (בתו של ויטאל) 157
בן-נאיים, יוסף 49, 90	אסי 99
בן שלמה, יוסף 17	אסף, שמחה 50
בנות פוטיאל 157	אסתר (אחות אשת יעקב פיסו) 60
בניהו בן יהוידע 159	אפטרמן, אדם 9
בניהו, מאיר 20-22, 33, 35, 47, 49, 51, 58,	אפומאדו, יהודה 98
138, 102, 98, 88, 72, 59	אפלל 140
בנימין חזן 104	אפרים 90, 184
בסולה, משה 50, 79, 86, 102, 105, 106,	אפרים (זקן אחד) 113
144, 135	ארובאס, אברהם 190
בעל מגיד משנה. ראה די טולושא, וידאל	ארזין, יוסף 151, 182, 189, 191
בצלאל בום 66	ארחא, יצחק 60, 190
ברסלבסקי, יוסף 98	אר"י. ראה לוריא, יצחק

מפתח אנשים

<p>דון וידאל. ראה די טולושא וידאל
 דוסתאי 135
 דוסתאי (גאון) 141, 140, 136
 די וידאש, אליהו 17
 די טולושא, וידאל 37-36, 134, 138-136,
 141-140, 146-145, 171, 178
 דייוויס, נטלי 11
 דילה ריינה, יוסף 12
 דייצ'ס, שמואל 35, 48
 די מדינה, שמואל 31
 דימי 141, 162
 דימי מנהרדעא 141, 155-156, 162
 דימיטרובסקי, ח.ז. 22
 דמן עכו, יצחק 11
 דן 127, 128
 דן, יוסף 11, 12, 17, 35, 48, 58, 71, 79
 דניאל 49
 דרזניץ, שלימל 21, 28, 49, 50
 דתן 140, 192-193
 הבל 139, 145, 149, 153, 163, 164, 167,
 174-173, 177-180
 הונא, רב 141, 176
 הורוביץ, ישעיה 17
 הושע בן בארי 105
 היימן, אהרון 117, 135-136, 141, 157, 161
 הלוי, אברהם 190
 הלוי, אהרן 136, 140, 141
 הלוי, גדליה 189
 הלוי, ישראל 73
 הלוי, שם טוב 74
 הלל הזקן 26, 86, 101, 105
 הלנר-אשד, מלילה 36
 המוגרבי, דוד 69
 המוגרבי, חיים 90
 המן האגגי 117
 המנונא סבא 91
 הנדואה, יהודה 141, 192
 הנכפה, שמעון 69
 הסוא"ז, משה 93
 הראובני, דוד 13, 23
 הרב המגיד. ראה וידאל די טולושא</p> | <p>בר קפרא 186
 ברגר, אברהם 91
 ברוך בן נריה 117
 ברוך, משה 121
 ברור, חיים 123
 בת שבע 85
 גאליקן, אלישע 121
 גאליקן, מרדכי 190
 ג'אמילא (אשת ר' חיים ויטאל) 108, 126,
 158
 גאנבולט 109
 גאנדור 67
 גאנו, יהודה 90
 גבריאלי 193
 גבריאלי, אברהם 83, 189, 192
 גד 127
 גד החוזה 106
 גדליה 83
 גואקיל, אברהם 190
 גוויזון, דוד 68, 119
 גוטליב, אפרים 11
 גוויזו, יעקב 105
 גחזי 112
 גילר, פנחס 15, 75
 גינזבורג, אליוט 15, 81, 152
 גינזבורג, לוי 136
 גלאנטי, אברהם 17, 67
 גלנטי, משה 67, 105-106
 גלצר, מיכאל 9
 גמליאל, רבן 81, 140, 192, 195
 גרטנר, יעקב 143
 גריס, זאב 9, 15, 23, 41, 55, 73, 81, 87,
 149-150, 163
 דאלי, ישראל 123
 דואג 140
 דוד, אברהם 14, 47, 52-53, 61, 66-67,
 78-79, 83, 99, 103, 105, 121, 189-190
 דוד המוגרבי 69
 דוד המלך 26, 82, 85, 112, 124, 129
 דוד כהן 83
 דוד נ' זמרא 121</p> |
|--|--|

ספר החזיונות

השל, אברהם י. 13-12	חיאל בית האלי 140
ואלנסי, שלמה 109	חיות, יוסף 35, 34
וולפסון, אליוט 197, 107, 84, 74, 15, 11	חייא 186, 141
ויטאל, אברהם (בנו) 132	חייא בר זרנוקי. ראה יהושע בר זרנוקי
ויטאל, יהודה (בנו) 129	חייא מדפתי 162, 141
ויטאל, יוסף (אבא מארי) 80, 78, 47, 20	חייטי, ר"א 130
105	חייטי, ר"ש 120, 119
ויטאל, יוסי (בנו) 129, 128, 112, 110	חיים הזקן 120
ויטאל, יוסף (בנו) 85, 78, 56	חיים, שבתי 95
ויטאל, משה (אחיו) 141, 85	חלמיש, משה 149, 146, 90, 49, 12
ויטאל, נחמיה (בנו) 85, 56	חלקיה בר אבא 141
ויטאל, עזמי (בתו) 111	חמא בר בוזי 161, 141
ויטאל, שמואל (בנו) 117-116, 113-110	חנא 141
158, 133, 127-126, 123-121	חנא בגדתא 161, 141
ויינטראוב, קארל 11	חנה (אשת ר' חיים ויטאל) 157, 129, 52
וילהלם, י"ד, 146	חנוך 174
וילנאי, זאב 144, 135, 106-105, 86, 84, 49	חנינא בר חמא 186
וירגא, יוסף 72	חנניה בן חזקיה בן גרון 140
ורבלובסקי, ר.י.צ. 47, 33, 27, 15, 13	חנניה חבר דניאל 140
זבדא 70	חסדא 160
זהרריאל 193	חפניאל 195
זכריה בן יברכיהו 140	חפץ, אליהו 67
זכריה בן יהוידע 85	טאיטאצאק, יוסף 34, 23
זעירא בר הלל 161, 141	טבול ׳ן׳ (מוגרבי), יוסף 189, 93, 83, 18
זעירי מדבהת 161, 141	192
זק, ברכה 17	טואף, אליהו 42
זרובבל 95	טואף, אריאל 42
זריקא 162-161, 141	טואף, שבתי 42, 41
זרחיה הלוי 141-140, 136	טוביומי 162, 141
חביב 130	טולידאנו, יעקב משה 49
חבר אבי שוכו 140	טורנוס רופוס 157, 50
חבר הקיני 140	טירישטי, שאול 149, 145, 140, 138, 36
חגי הנביא 106	178, 171
חדידא, יצחק 102	טרכטנברג, יהושע 48, 35
חזה 167	יאקובס, לואיס 11
חוניא 176	יאשיה 99
חוצפית המתורגמן 162, 140	יבל 193, 192, 140
חזקיה (בן ר' חייא) 176, 174, 141	יגל, אברהם 47
חזקיה (תלמיד רשב"י) 185	יהואל 70
חזקיהו המלך 161, 156, 155, 140, 120, 28	יהודה (בן יעקב אבינו) 127, 89, 81
175, 173, 171	יהודה (תלמיד רשב"י) 185

מפתח אנשים

- 187-184, 154, 145, 139, 137, 127, 118
 194
 יעקב ממרויש 36
 יפתח, בת 139
 יצהר 96
 יצחק (תלמיד רשב"י) 185
 יצחק אבינו 106
 יצחק הכהן 29
 יצחק נ' נון 107
 ירמיה הנביא 118
 ירמיה בר אבא 141
 ישבב הסופר 185
 ישבב אבי אשתמוע 140
 ישו הנוצרי 70
 ישובי לחם 140
 ישועה המלמד 124
 ישי אבי דוד 140
 ישמעאל בן אלישע כהן גדול 185, 140
 ישעיה 189
 ישראל. ראה יעקב אבינו
 יששכר 140-139
 יתרו 193, 192, 157, 140
 כהן, דוד 190
 כהן, יוסף 190
 כהן, יצחק 192, 189, 182
 כהן, מסעוד 103, 50, 49, 21
 כהן, מרדכי 114
 כהן, נסים 130, 114, 113
 כולייף, נתן 67
 כולייף, מיכאל 67
 כולייף, רפאל 67
 כלב 128, 118-116, 113-111, 54
 כלב נן יפונה 106
 כלבא שבוע 158, 157
 כ"ץ, יעקב 22
 כרוספדאי חמיד לבא 162, 141
 כרמי אבי עכן 140
 לאה אמינו 169, 162, 139, 118, 84
 194, 187-184
 לאנדו, אברהם 87
 לוביש, דוד 9
- יהודה בן בבא 185
 יהודה בן ר' חיה 176, 174, 141
 יהודה בר אלעאי 176, 174, 140, 105
 יהודה הנשיא (רבינו הקדוש) 101, 82, 81
 141, 105
 יהושע, ר' 117
 יהושע בן לוי 141
 יהושע בן נון (תנ"ך) 129, 106, 103, 31
 131
 יהושע בר זרנוקי 162, 141
 יובל 193, 192, 179, 145, 140
 יוחנן 161, 141, 99
 יוחנן בן זכאי 136-133, 105, 81, 63, 37
 173, 171, 161, 155-154, 152, 145, 140
 196, 195, 193, 192
 יוחנן בן עוזיאל 105
 יונה בן אמתי 157, 140, 105
 יונה, משה 190, 19
 יונתן בן הרכינס 162, 140
 יוסי בן יוחנן 140
 יוסי בן משולם 140
 יוסי בן קיסמא 141, 105
 יוסי בר יעקב 185
 יוסי דמן יוקרת 105
 יוסי הגלילי 162, 140, 105
 יוסף 137-136, 131, 127, 118, 116, 106
 185, 184, 154-153
 יועזר בן יעקב 85
 יחזקאל הנביא 177, 162, 161, 156, 140
 ייבא (אבי ר' סמא ור' ספרא) 141
 ייבא אמורא 162, 141
 ייבא סבא 153, 145, 140, 133, 91, 63, 57
 196, 195, 184, 173, 171, 162, 159
 יימר 141
 ייסא (ר' אסי הכהן) 185, 162, 141
 ינאי 135
 ינון 108, 107
 ינון (פנטון), יוסף 118, 81, 58, 55, 9
 יעל אשת חבר הקיני 140
 יעללינעק, א. 126
 יעקב אבינו (ישראל) 106, 92, 90, 89, 84

ספר החזיונות

מנשה, יעקב 119	לוי בר סיסי 186, 141
מנשה, נסים 67	לוי, גדליה 192
מנשה, שבתי 192, 189	לוי, ישראל 190
מסעוד, יעקב 190, 85	לוי, עריק 13
מסעוד סגי נהור. ראה כהן, מסעוד	לוליאנוס 187
מרגליות, ראובן 87, 62, 43, 36	לוריא, יצחק אשכנזי 26-24, 22-20, 18-15,
מרדכי, ר' 121, 120	31-28, 33, 36, 37, 39, 53-48, 57, 60,
מרוז, רונית 22, 20, 19	65-62, 69, 78, 86-81, 89, 93, 95-97, 99,
מרחבה 124, 121	100, 102-104, 106, 110, 116-117, 119,
משה בן מימון (רמב"ם) 136	134-135, 140-141, 145-151, 153-162,
משה רבינו 28, 98-97, 103, 131, 135, 145,	165-167, 169-170, 173, 175, 179,
176, 155, 154, 151	181-184, 186-197
משה ר"ב 92	ליבס, יהודה 169, 166, 163, 28, 19,
משען, יהודה 192, 189, 83, 50	למך 193, 192, 140, 107
משמש', משה 190	לעמליין, אשר 13
משרשיה 161, 156, 141	מאיר, רבי 117, 105
מתתיהו כהן גדול 140	מדינה, שמואל די 114
נבות היזרעאלי 140	מהללאל 140-139
נגאל, גדליה 58, 34	מוגרבי, אברהם הלוי. ראה אברהם בן אליעזר
נגאר, מור"א 133	הלוי
נג'אר, מוסא 112	מולכו, שלמה 91, 24, 13
נג'ארה, ישראל 69, 68, 61	מונידס, חיים 91
נג'ארה, משה 190	מונידס (מונידאס, מונידאש), יעקב 68-67,
נדב 174, 160, 159, 156, 140-139	119, 128
178-177	מוציירי, אברהם 67
נדביה בן יכניה המלך 140	מוראד באשא 92
נהוראי 135	מורי ז"ל. ראה לוריא, יצחק אשכנזי
נהוראי סבא 140	מזרחי, משה 100
נהילאי גאון 141	מחמד 130, 71, 70
נוראל 193	מטטרון 193, 174, 85, 79, 63
נח 184, 108, 107	מיאשא 161, 141
נחום האלקושי 162, 140	מיוחס, שבתי 190
נחמה בת צייד 109	מיכה המורשתי 162, 140
נחמיה 85	מינץ, משה 190
נחמיה בן חושיאל 85	מירא 125, 121-120
נחשון בן עמינדב 140	מיכאל 193
ניחומי 141	מלכיו 192, 141
ניתאי הארכלי 140	מנחם 107
נפתלי 190, 127	מנצור, נתנאל משה 43
נסים 120	מנשה 184
נסים, יצחק 23	מנשה בן חזקיהו המלך 161, 140

מפתח אנשים

- נצר, יעקב 33
נתן דצוציתא ריש גלותא 141
נתנאל בן צוער 140
נתניהו, בן ציון 13
סאגיש, יונתן 192, 189, 182
סאגיש, יוסף 103
סאגיש, משה 80
סאגיש, שלמה 80, 52
סבאן, שלמה 190
סוריאנו, יהושע 37-36, 134, 136, 140-138, 178, 171, 145
סחורא 161, 141
סיגורא, יוסף 119, 56, 54
סילבר, אבא הלל 13
סיסרא 196
סמא 141
סמאל 90, 87
סמברי, יוסף 53, 34
ססמי 140
סעד אל-דין 70, 27
סעדיה, משה 104, 86, 78, 77
סעדת, אשת יעקב נצר 104, 103, 69, 33
ספרא 141
ספרין, יצחק יהודה יחיאל מקומארנו 43, 23
סרוק, בנימין 131-130, 128-127, 109, 32
סרוק, ישראל 19
עוג מלך הבשן 155, 112
עוזיאל שמש אסקליין (ואשתו) 123-122
עולא בר קושב 161, 141
עונקנינא, יהודה 86
עוקבא, מר 141
עורייבי, יצחק 123
עטיאה 60
עיסה בן מרים 71-70
עלי הכהן 140
עמדין, יעקב 23
עמיאל, אליהו 124, 105
עמרון, שמואל 123, 66, 60
עניו, רפאל 66-63, 60-58
עניו, רפאל (בתו של) 35, 33-32, 30
קארו, יוסף 132, 126, 69, 66-63, 59-58
- ענני בן אליעזר 140
עקיבא בן מהללאל 167, 161, 158, 140
עקיבא, רבי 71, 63, 50, 40, 37, 28, 27
105, 111, 118-117, 137-135, 140-139
142, 145-144, 159-151, 161, 162, 164
167-169, 171, 173, 176, 185, 196
עקיבא האמורא 141
עשו 90, 119-118, 139, 153
עתניאל בן קנז 140
פוטיאל 157
פוליישטרו, ברוך 126
פטאי, רפאל 47, 20
פיין, לורנס 81, 49, 38, 37, 28-27, 18, 14
פיירשטיין, משה 43, 35, 12
פינטו, כלב 104
פיסו, יוסף 123
פיסו, יעקב 60, 58, 33
פכטר, מרדכי 17
פלטוי גאון 141
פלקו (פלקון), אליה 192-191, 189
פנחס 174, 151, 140-139, 74
פנחס (אחי שמואל) 161, 141
פנחס בן יאיר 105, 79
פנציירי, חיים 69
פנציירי, ידידיה 69
פנציירי, שמואל 132
פפוס 187
פרנסיוזא שרה 53, 34
פרעה 135
פרץ, מאיר 67
צדוק 141
צדוק הסופר 115
צדוק הכהן 177, 162, 141
צדקאל 66, 62, 32, 25
צהלון, יום טוב 190, 93, 83
צונץ, יום טוב ליפמן 48
ציאג (ציאד, ציאח, צייד), יוסף 103, 66
132, 104
צמח גאון 141
קאנפילייאש, יוסף 190
קארו, יוסף 34, 32, 27, 25-23, 21, 16-13

ספר החזיונות

<p>ריבלין, יוסף ואליעזר 59-60, 67-68, 104,
121
רמי בר יחזקאל 141, 157
רמי בר חמא 141, 160-161, 175
רמי בר תמרי 141, 161
רנולדס, ד. 11
רפאל 193
רפורט-אלברט, עדה 12
רפרם בר פפא 141, 161
רקאק, שולימאן 115
רקי, משה 115
רשב"י. ראה שמעון בר יוחאי
ר"ש בן קאים 102
שאל המלך 26, 128-129, 150
שבחת בריה דרבינא 141, 161
שבתי אוצר פירי 142
שטיינשניידר, משה 55
שיך אל-יהוד 59
שיך 'ן איוב 54
שיך עבד אל-נביא 102
שילא 141, 161
שיני, ישעיה 126
שישא בריה דרב אידי 141, 162
שכטר, ש.ז. 14-15, 48
שלה בן יהודה 140
שלום, גרשם 11-12, 19, 21, 33-34, 38-40,
42, 49, 55, 73-74, 85, 146, 163, 177
שלמה בן אברהם אדרת (רשב"א) 141, 176,
178
שלמה המלך 48
שמאי 86, 105
שמגר בן ענת 140
שמואל בר שילת 117, 141, 161
שמואל הנביא 63, 76, 140, 154, 161-162,
171, 173, 175
שמחה, אשת קואינקאש 33, 70, 132
שמן בר אבא 141
שמעא, שמה (אחי דוד) 140
שמעון בן גמליאל 185
שמעון בן זומא 156
שמעון בן יהוצדק 141</p> | <p>47, 60, 72, 76, 86, 95-96, 100, 103,
105, 141, 176
קארו, יצחק 66, 87, 123
קומיירי 67
קורידי 67
קופפר, אפרים 13
קורדובירו, משה 15, 16-18, 20, 23, 28-29,
34, 50, 80, 83, 105, 121
קוריאל, ישראל 99
קוריש, יהושע 67
קימלמן, ראובן 15
קין 40, 96, 139-140, 145, 149, 153-154,
156-157, 162-165, 167-168, 171,
173-180, 185, 192, 196
קינן 139, 140
קיסמא 141, 162
קסטיאל 87
קפלן, אריה 49
קרח 95-96, 140, 192-193
קרשפי, יצחק 83, 190
ראובן 116, 137
רב 141, 186
רבא 135, 156, 158, 160
רבה בר בר חנה 133
רבה מפומבדיתא 141
רבה תוספאה 180
רבין 141, 161
רבינו הקדוש. ראה יהודה הנשיא
רבינא 141
רבינו תם 143
רגואן, שלמה 96
רוזנטל, פרנז 11
רומנו, דניאל 90
רומאנו, יעקב 126
רומאנו, מנחם 68
רומנו, יהודה 190
רומנו, יוסף 56, 57
רחב הזונה 140
רחל אימנו 84, 118-119, 157, 184-186
רחל (אחות יהודה משען) 33, 50
רחל האשכנזית. ראה אברלין, רחל</p> |
|--|---|

מפתח אנשים

שנינא, יהושע	123	שמעון בן נתנאל	155
תיפה, אהרן ׳	66, 60	שמעון בן עזאי	156-155
תמר, דוד	13, 19, 22-24, 26, 28-29	שמעון בר יוחאי (רשב"י)	14-15, 55, 105
	49-50, 80, 190		117, 145-146, 185-186
תנחום	84	שמעון הפקולי	195-196
תנחום דמן נוי	141	שמעיא חסידא	141, 162
תשבי, ישעיה	12, 27, 36, 38, 81	שמשון	140
		שניאור, שלמה	100

מפתח מקומות

כפר סמועי"אה 98	אדריאנופוליס 14
כפר עכברא 135, 65	איטליה 20, 12
לוד 187	אסקליין 123-122, 50
ליוורנו 41	ארגון 81
מו"צל 51	ארם צובא (חליב, צובה) 123, 68
מלטא 55	ארץ אדום 50
מערת צפת 98	ארץ ישראל 162
מצרים 134, 103, 96, 68, 50-49, 20, 18	אשור 51
מרזיש 36	בבל 141
נחל קדרון 126	בוסטן איל קאט 91
נינוה 90	בית שמש 132
סדום 61	ביתר 187
סינים 108, 69, 65	גובאר 132, 107, 67
סלוניקי 114, 93, 14	גליל 49
עין זיתון 87	דמשק 59-57, 55, 50, 33-31, 24, 22, 21
עמק יושפט 126	61, 69-67, 90, 98, 100, 103, 109, 111
ספרד 14, 12	132, 128-125, 120-119, 113
פרס 51	דרעא 50-49
צידון 48	הר הבית 126
צלא"חייא 54	הר הזיתים 126
צפון אפריקה 12	הר הכרמל 123, 103
צפת 38, 34, 32, 27, 21-20, 18, 16, 14	הר חורב 140
47, 49, 51, 53, 55, 57, 65, 68-69, 72	ויניציא 66, 50
74, 78, 80-83, 90, 93, 96-97, 99, 102	טבריא 144, 124, 49
104-105, 121, 125, 128, 134, 192	יון 79
קוסטנטינא 113, 92	ים הגדול 94
קלבריה 20	ים סוף 127
רויטלינגן 13	ירדן 131-130
רומי (רומא) 91-90, 75, 42	ירושלים 85, 61-60, 51-50, 49, 31, 22-21
תורגמה 116	89, 102, 111, 114, 116, 120, 125-126
תנחום (כפר נחום) 84	140, 129
	כפר מירון 72

מפתח עניינים

- 107, 93, 83, 81, 70, 62, 56-55
 132, 126-125, 119-116
 גבורה 162-161, 154, 149, 146, 84
 187-185, 179, 177-176, 168-167
 196, 193-192
 גג 113, 111, 108, 85, 52
 גוי, גוים 102, 89-88, 72, 68-67, 65, 54
 130-129, 126, 119, 115, 108
 גולגולת 94
 גוסס 96, 52
 גורל החול 55-54
 גזירה 138, 132-130, 128-127, 120, 69
 גיהנם 192, 64, 52, 47, 34
 גילויי אליהו 33, 18, 13-12
 גימטריא 160, 157-156, 144, 129, 86-84
 195, 194, 164
 גירוש ספרד 13-12
 גירושין 15
 גלגול 56, 51-50, 37-35, 33, 30-28, 26
 145, 143-142, 140-134, 117, 88, 85, 81
 159, 157-156, 154, 152-151, 149, 147
 196, 182-178, 174, 172-170, 165-163
 גלות 197, 189, 94, 90-89, 57, 16-15
 גן 121, 113-112, 110, 91, 76-75, 71
 גן עדן 73, 64, 62, 59, 54-52, 47, 32, 28
 127, 86-85, 76-75
 גר 181-180, 154, 137-136
 דביקות 39
 דגל 127, 124, 89, 56
 דמעות 74-73, 67
 דעת 190-188, 169, 162-160, 150, 144
 192
 דרשה, דרשות 90, 70, 68, 66-64, 62-61
 120, 118, 116-114, 104-103, 100, 92
 151, 133, 130-129, 127, 124
 הושענא רבה 97
 הטבת חלום 114
- אבא ואימא 156, 146, 100, 84, 39
 177-176, 174, 168-167, 163-162
 188, 186-185
 אבוקה 109, 106, 77
 אדמוני 133, 130-129, 117, 113, 107, 94
 אווז 76-75
 אוטוביוגרפיה 24-22, 11
 אותות 130, 126, 60, 28, 26
 אותיות אשורית 130, 48
 איגרת 111-110, 97, 93, 51, 31-30, 26
 133, 126, 117-116
 אלכימיה 145, 47, 23, 20
 אלמנה 50
 אמוראים 174, 162-160, 141
 אצילות 183-182, 175-173, 153, 39
 אריך אפין 176, 174, 167, 163, 39
 אשישה 92, 64, 52
 אשכנזים 77
 אשמורת הבקר 107, 100, 93, 82, 79, 60
 190, 130, 125-124, 119
 אשת איש 138, 72, 67
 בית הכנסת 87, 81-77, 72, 70, 50, 33, 31
 107-106, 104-103, 99-97, 92, 89
 134, 132, 125-122, 120, 116-115
 בית המקדש 102, 92, 89, 76, 73, 51-50
 117, 106-105
 בית הקברות 80, 72
 בכיה 110-108, 99, 89, 80, 74-73, 69, 63
 197-196, 151, 146, 142, 119-118
 בני עליה 76-75
 בעלי משנה 76-75
 בעלי קבלה 76
 בריאה 197, 195, 182, 174-173, 39
 ברכות הנהנין 193, 143
 גאוה 149, 137, 104, 97, 67, 61, 37, 24
 193
 גאולה 51, 31-30, 26-25, 20, 15, 13-12

ספר החזיונות

הנהגות 15	חכמת הקבלה 48-49, 51-52, 78, 83, 100,
הסגר 87	117, 178, 195
הקפות 84	חלב 88, 138-139, 145, 171
הרוגי ביתר 187	חלום, חלומות 24-36, 49, 56, 60, 62-65,
הרוגי לוד 187	70, 133, 140, 156-157
הרוגי מלכות 135-136, 185-186	חסד 146, 150, 154, 161, 167, 169,
הר, הרים 54, 72, 74, 88, 90, 94, 98-99,	176-177, 185-187, 192, 193
103, 123, 126, 140	חצר 51-53, 75-76, 91-92, 122, 129, 133
השבעות 62, 64, 69, 86	חרב 66, 75, 91, 94
השגה 48, 78-79, 93, 99, 102, 134,	חרם 24, 59-60, 69, 72, 94, 109
142-143, 150-152, 159-160, 169, 174,	טיפות השמן 20, 35, 48-49, 125-126
176-177, 183, 194, 196	יבום 81
התבודדות 81-82, 93, 99, 109	יונים 79
התנמנות 81-82, 89, 98, 124, 133	יום הכפורים 33, 50, 60, 63, 72, 84, 99,
התעוררות 81, 92, 142, 147, 187-188	132
זוהמא 136-137, 139, 146, 178, 180, 197	ייאוש 51, 70, 83
זכוכית 46, 66, 92	ייחוד 25, 37, 39, 57, 62-63, 69, 143-144,
זנות 67-68	158-160, 181, 192, 195
זעיר אנפין 39, 84, 100, 144-145, 157,	ים הגדול 94
161-164, 168-169, 174, 176-177,	ים סוף 127
184-185, 188	יסוד 160-161, 164, 169, 184-187, 193
זקן 74-75, 78, 99, 100, 104, 106, 108,	יציאת הנשמה 52-53
110, 113, 116-117, 120, 125, 128,	יצירה 39, 173-174, 182, 195-196
130-132, 134, 190	יצר הרע 67, 125
זקן [שער] 75, 91, 108, 120, 128-129, 193	ישיבה 28, 53, 69, 88, 116
זרע 37, 136-137, 149, 153-154, 163-164,	ישמאעלי, ישמאעלים 27, 35, 50, 54,
181, 187-188, 190	70-71, 85, 129-130, 133
חול המועד 93, 110, 119, 135, 144	כא"ן 74, 80
חולה 52-53, 67, 86-87, 96, 113, 120,	כהות עינים 54, 118
129, 149, 194	כוכב 21, 88
חומה 74, 90-91, 98, 112-113, 120	כותל 52-53, 55, 74-75, 78, 89-91, 94,
חושן 88	100, 102, 110
חטא, חטאים 18, 24, 30, 36-37, 39, 47,	כלב 72, 129
58, 60, 63-64, 68, 77, 104, 122, 128,	כנפים 73, 93, 123
136-139, 148, 153-155, 163-166, 169,	כסא הכבוד 87, 120
171-173, 179-181, 183, 197	כעס 31-32, 57, 63, 65, 72, 96, 100, 103,
חיות הקודש 87	120-121, 125, 142, 155, 191
חכם, חכמים 51, 58-59, 61, 64, 66-67, 69,	כרפס 104, 110, 113, 116
76, 79, 82, 90-93, 95, 97-98, 101,	כשוף, מכשף 35, 54, 71, 73, 94, 108, 129
103-105, 107-110, 113-117, 119,	כתב אשורית 93, 115, 130
121-125, 128, 130, 133, 145, 148	לוחות 132

מפתח עניינים

משמרות 133, 107, 68, 53	לחש, לחישות 12, 49-48, 55-54, 60, 70
משניות 155, 149, 135, 107, 82-81, 75	125, 101, 85, 80
186	ליצנות 149, 142, 137, 37
מת מצוה 155, 145	לשון ערבי 102
נבואה 189, 139, 85, 78, 36, 26-25, 21-20	מגיד 34-32, 15-14
נדה 171, 145, 138-137, 36	מגפה 89, 83, 68, 64-62, 59, 32-31, 18
נהר 131-130, 120, 111, 90, 76-75, 63	170, 121
נוצרים 73, 71, 56, 27	מוח 192, 190-186, 175, 169-167, 161
נוקבא דזעיר 179, 174, 163, 157, 39	מוסלמים. ראה ישמאעלי, ישמאעלים
נחש 108-107, 91, 89, 87, 79-78, 32	מוסתערבים 125, 61
139, 125-124	מזיד 172-171, 139-138, 37
ניצוץ, ניצוצות 147, 145, 40-39, 27	מחשבה 164, 153
173, 171, 169-163, 161-160, 157-152	מילה 132, 112, 107, 100, 85, 78, 69, 33
197-196, 193-192, 184, 183, 178, 176	171, 149, 139-138
נפילת אפים 160-159	מלאך, מלאכים 66-62, 59-57, 50, 35, 33
נפש, נשמה 49-48, 40, 38-36, 28-27, 18	152-151, 134, 125, 122, 104, 87, 70-68
82-81, 77-75, 70, 66-62, 60-57, 52-51	192, 182, 174, 159
116, 106, 101-99, 98, 95-94, 90-87	מלבוש 110-109, 107-106, 104, 99-97
197, 140, 136-134, 125, 122, 120, 118	193, 123-122, 120, 117, 115-114
נצח 193, 192, 185, 168-167, 161	מלך השדים 122-121, 71, 58-55, 54
נר 122, 116, 109, 106, 96, 89, 77, 58, 54	מלך ישראל 119, 104, 93, 90, 48, 29
נשים 35-32	130-128
סגי נהור 123, 103, 99	מלכות 183-180, 175, 169-168, 160, 39
סטרא אחרא 71	194-193
סוכות 152, 144, 110, 93, 66	מערה 139, 135, 109, 106-105, 98, 86, 65
סולם 111, 108, 80, 77, 75-74, 53-52	196, 158, 144
129, 113	מפתח, מפתחות 104, 102
סוניי"אדירא 48	מצוות 148-147, 80, 77, 69, 56, 39, 37
סוסים 131-129, 115, 102	196, 182-181, 172, 170, 165, 155, 152
סופר 100, 20	מצח 166, 160, 155, 145, 133, 114, 28, 18
סנדק 78, 69, 33	מצנפת 116, 113, 110, 104, 85, 81, 71
סעודה 151, 144, 132, 115, 97, 88-87, 78	מראה, מראות 62, 57-53, 51-50, 34-33
ספירות 195, 193-192, 95, 38, 17-15	122, 118, 104, 93, 89, 85, 71, 66, 64
ספר, ספרים 97, 93, 90, 88-87, 85, 82, 72	מראה זכוכית 70, 62
196, 130, 127, 118, 115, 110, 104-103	מרכבה 120, 87
ספר תורה 105, 103, 99-97, 93, 77, 73	משיח, משיחיות 26, 24-18, 15, 13-12
131-130, 115	66, 61, 53, 50-49, 41-39, 34, 32, 30-28
ספרדים 109, 100, 98, 95, 92, 61	108-107, 104, 93, 89, 85, 81, 73
133, 127, 125-124	154-153, 151, 145, 131-130, 116-115
עבירות 128, 121, 68-67, 63, 61, 59, 55	189, 186, 169
139-137	משכב זכר 68-67

ספר החזיונות

קבר, קברים 17-14, 37, 65, 72, 84, 87-86,	עגל 88
158, 144, 135, 126-125, 106, 98, 96, 92	עוונות 63, 133, 138-137, 163, 165, 172,
קדחת 54	194, 183, 178
קדיש 81, 93, 95, 120	עולם הבא 28, 31, 55, 57, 60, 67, 71, 104,
קיבוץ גלויות 90	112, 115, 123-124, 140, 169-170
קליפות 39, 94, 143, 153, 164, 171, 173,	עולם הזה 29, 60-62, 71, 77, 96-97, 100,
197-196, 194, 185-183, 181-178	104, 107, 114, 120-121, 123-124, 128,
קמיע 51, 62	169, 183-181, 192
קנאה 66, 151	עיבור 37, 82, 134, 136, 139-140,
קרבנות 73, 100, 102	143-145, 152-153, 155-157, 170,
קרי 73, 86, 137, 146, 185, 187	172-173, 175, 180-183
ראש השנה 66, 78, 84-85, 92-93, 98, 109,	עיוות הדין 66, 68
133, 130, 126	עליה 51, 53, 77-75, 89, 104, 113, 121,
ראש חודש 59, 64, 83, 85, 87-88, 104,	129
170, 158, 152, 144, 134, 132, 128	עמוד האש 17-18, 28, 33, 50, 53, 69-70,
רואה מראות. ראה מראות	ענוה 142
רוח הקודש 12, 93, 142, 152	ערלה 107-108
רוח, רוחות 22, 33-35, 50, 58-59, 62-67,	ערכות 134, 170
142, 132, 127-126, 90, 81, 71, 69	עשייה 39, 173-174, 179, 195, 196
רוח (נשמה) 142, 147, 152-155, 158, 166,	עשרת השבטים 13, 23, 30, 93, 167
195, 184, 182-181, 169	עתידות-יודע, מדבר, רואה 26, 35, 47-49,
רוח קנאה 48	עתיק יומין 75, 110, 167-168, 176
רמ"ח איברים 147, 163, 188	עתיקא קדישא 160
רפואה 60, 69, 85-86, 129	פדיון שבויים 93
רשע, רשעים 69, 72, 112, 120, 173,	פורח באויר 51, 73, 93, 103, 151, 170,
192-191	פליל 54, 70, 71, 102
שאלה בהקיץ 50	פנקס 80
שאלת חלום 36, 73, 78, 90, 103	פסח 66, 70, 111, 119
שבועות 15, 66, 68, 78, 146	פרישות, פרושים 81, 99, 109
שבטי ישראל 51, 89	פרעושים 139, 147, 149
שבת 15, 52, 58-59, 63-69, 73-75, 77-78,	פרצופים 39, 84, 95, 145, 161, 163-167,
107-106, 101, 97-95, 89-85, 83-80	174
144, 128-127, 125-124, 121, 110-109	צדיק, צדיקים 57-58, 60, 62-64, 69-70,
184, 174, 162-159, 157-155, 151-150	75-76, 84-87, 92, 95, 105-106, 112,
195	116, 129, 135, 144, 154, 159, 162, 174,
שד, שדים 18, 22, 30-33, 35, 50, 54-55,	177, 181, 183-184, 196
71, 69	ציץ 114
שוגג 171, 137-138	ציצית 27, 72, 95, 120, 126, 133
שופר 73, 84, 92-93, 98, 130	צום 63
שוק 80, 86	צלם 177-179
שחיטה 88, 132, 139, 147, 149	קארי"נא 55

מפתח עניינים

תלמיד 51-52, 82, 100, 102, 130, 135-136,	שכור 68
141, 143, 151, 176, 185-186, 195	שכינה 15-16, 76, 98, 189, 197
תלמיד חכם 33, 51, 53, 60-61, 67, 80, 82,	שלהבת 75, 106, 109
127-128, 155, 160, 166, 171	שליח ציבור 50, 79, 81, 87, 126, 132
תנאים 48, 62, 64, 79, 86, 95, 140-141,	שמחת תורה 79, 97, 115, 130
161-162	שמים 74, 79-80, 92, 102, 104, 107, 109,
תענית 59-60, 69, 109, 115, 133, 142,	111, 116, 120, 126-127, 143
146, 149-150	שמן 96, 99
תפארת 84, 161-162, 185, 192-193	שנאת חנם 55
תפלה, תפילות 50, 54, 60-61, 65-66, 70,	שס"ה גידים 163, 171
74, 77, 79-81, 89, 91, 95-96, 100,	שער 75, 175-176
103-104, 107, 109, 119-120, 124, 126,	שפיכות דם 94, 98, 138, 145, 149, 171
130, 144, 149-150, 152, 156, 159-162,	שפלות רוח 135, 137, 142
181-182, 185, 189, 193, 196	שק ואפר 142
תפלין 47, 78, 100, 120, 126, 133, 143,	שרטוטי כף היד 47
149, 186, 194	שש קצוות 84
תרדמה 21, 28, 34-35, 81-82	תאנה 111, 113
תרופות 86, 96	תוכחות 62, 64, 66, 92, 128
תשובה 26, 30-32, 51, 55-57, 59-64,	תוספת שבת 81, 152-153, 155-156
66-70, 80, 90, 92-93, 103-104,	תורגמים 116
111-112, 114, 119-120, 122, 124, 128,	תחיית המתים 65, 112, 181
132-133, 138, 142, 147, 150, 152, 155,	תיקון 36-37, 38, 40, 60-61, 81, 87-88, 90,
170, 189, 191	94-95, 100, 104, 115, 119-120, 133,
	137-139, 145-149, 152-154, 156,
	165-166, 169-170, 172-173, 177-180,
	182-183, 186, 192, 194

תיקונים והוספות

עמ' 14, שורה שלישית מלמטה. על השפעת הקבלה על יוסף קארו, ראה משה חלמיש, הקבלה בפסיקתו של ר' יוסף קארו בתפילה, בהלכה ובמנהג, רמת-גן תש"ס, עמ' 179–161.

עמ' 17, שורה ראשונה. במקום חסד לאברהם צריך להיות אור החמה.

עמ' 74, שורה חמישית מלמטה. במקום "מנכין", צריך להיות "חוקין", כלומר שלבים של סולם, ראה בבא בתרא נט ע"א.

עמ' 88, סימן לט. על כוכב השביט של 1577, ראה C. Doris Hellman, *The Comet of 1577: Its Place in the History of Astronomy*, New York 1944.

עמ' 93, סימן מג. במקום "משה הסוא"ז" צריך להיות "משה הנז'". הכוונה לר' משה אלשיך, שנוכח בסימן מא.

עמ' 149, סוף סימן 21. על "קשירה" ראה גרשם שלום, "הבדלה דר' עקיבא", בתוך שדים, רוחות ונשמות, ירושלים תשס"ד, עמ' 153; אסף נברו, תיקון – מקבלת האר"י לגורם תרבותי, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2006, פרק ב, הערה 54.

עמ' 225, טור שני, שורה תשיעית מלמטה. במקום כלב נן יפונה צריך להיות כלב בן יפונה.

deleted because an examination of the manuscript showed that it was added at a much later date and is unrelated to Vital. This edition adds an introduction, and significantly expanded annotations. Another change is the restoration of abbreviations that were expanded in the Aescoli edition.

Other Jewish mystics during the sixteenth century, such as R. Joseph Taitazak, R. Joseph Karo and R. Eleazar Azkari also wrote mystical diaries, but their writings differ from Vital's work. Their diaries are not primarily autobiographical, but records of the mystical revelations transmitted to them by their heavenly mentors. The personal references which occur in their writings are incidental to their central concerns, the mystical teachings they have received. Vital's work remains the closest work we have to an autobiography written by a Jewish mystic.

Summary

Rabbi Hayyim Vital (1542–1620) was a major figure in the Safed kabbalistic revival of the sixteenth century. He was the foremost disciple of R. Isaac Luria, the most important Safed mystic, and the most influential transmitter of Luria's teachings. The *Book of Visions* is Vital's personal record of the two questions that obsessed him his whole life – who was he and what was his mission? He sometimes saw himself as a messianic figure who would be a part of the redemptive drama and sometimes as the one who would cause the people to repent and thus initiate the messianic age.

The *Book of Visions* is divided into four parts. The first part deals with events in Vital's life. It is significant that virtually all of the events described are related to magical practices or supernatural events. In his efforts to find answers and confirmation of the two central questions that concerned him, Vital had recourse to a wide variety of magicians, diviners, and seers who foresaw the future. The second and third parts of the *Book of Visions* are reports of dreams. Vital's own dreams form the second part, and dreams about Vital by others are reported in the third part. All of the dreams that he describes, both his own and those of others, are related to the central questions of his identity and his mission. Vital does not tell us how he knows the dreams of others, whether they were reported to him by the persons mentioned as having those dreams or whether he learned of them through mystical or magical means. The fourth part of the *Book of Visions* is the most esoteric and for Vital the most self-revelatory section of the whole work. It is the spiritual autobiography of his soul and deals with the things R. Isaac Luria told him about his transmigrations and the ultimate sources of his soul.

The first complete edition of the *Book of Visions*, based on Vital's autograph manuscript, was edited by A.Z. Aescoli and published posthumously in 1954. The annotation of sources and other notes had not been completed at the time of Aescoli's death. N. Ben Menachem who oversaw the publication of the work added some notes, but the annotation was not complete. This edition of the *Book of Visions* is based on a comparison of Aescoli's photocopy of the manuscript and his printed edition. The present whereabouts of the original manuscript are unknown. The fifth chapter of the Aescoli edition has been

Published with the support of the Ministry of Education – the Pedagogical

Secretariat, the Center for the Integration of the Oriental Jewish Heritage

Second printing 2008

©

All rights reserved to the Ben-Zvi Institute for the Study of Jewish Communities in the East, Jerusalem 2005

ISBN 965-235-106-7

“The Book of Visions”

The Diary of Rabbi Hayyim Vital

Edited with notes and an introduction

by

MORRIS M. FAIERSTEIN

Ben-Zvi Institute for the Study of Jewish Communities in the East

Yad Izhak Ben-Zvi and the Hebrew University of Jerusalem

Jerusalem 2005

